

1988
STOPINJE

Izdalo Pomursko pastoralno področje
Alfonz Korbun, Martin Poredoš, Franc Tement

Uredil uredniški odbor

Lojze Kozar, Lojze Kozar ml., Vilko Novak, Franc Puncer,
Jožef Smej, Jože Zadravec

Odgovorni urednik Jožef Smej, Slomškov trg 19, Maribor

(Lojze Kozar ml. je bil sprejet v uredniški odbor na seji v Ljubljani
29. 5. 1987)

Naslovna stran platnic:

Turnišče — Marija z Jezusom
posnetek Jože Ftičar

Zadnja stran platnic:

gostüvanje se služi ...
posnetek Jože Ftičar

Tisk: ZGEP »Pomurski tisk«, TOZD Tiskarna, Murska Sobota

STOPINJE 1988

POKRAJINSKA IN ŠTUDIJSKA

KNJIŽNICA

MURSKA SOBOTA

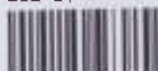
oddelek za odrasle

D 26

STOPINJE

/1988

262.2(497.12-18)(059)

19025945

COBISS •

Leto 1988 je prestopno leto

Nedelje, zapovedani prazniki in državni prazniki so označeni z rdečim večjim tiskom, nezapovedani prazniki in dela prosti dnevi pa z rdečim manjšim tiskom, da jih ne bi zamenjali z zapovedanimi prazniki. Imena župnij, ki obhajajo god svojega zavetnika, pa so na skrajni desni strani s krepkejšim tiskom.

Praznovanje svetniških godov je označeno s številkami in sicer: slovesni praznik (1), praznik (2), obvezni god (3), neobvezni god (4). Svetnikov, pri katerih ni številke, se v bogoslužju več ne spominjamo.

Lunine spremembe:	polna luna	⊕	mlaj	⊙
	prvi krajec	☾	zadnji krajec	☾

Stopinje, sledove kolesa in avtomobila sem puščal za sabo, ko sem po-
toval po naši preizkušani deželi žitnih polj, goric in borovih gozdov. Kakor
da ni dovolj naša obrobnost, kakor da niso dovolj vedno višje cene, kakor
da niso dovolj težave, ki si jih sami povzročamo, klesti po nas debela toča,
se z drevesi in s strehami hiš igra vihar, preostale sadove naših žuljev pa
uničujejo poplave.

Raznovrstne sledove in stopinje sem odkrival na svoji poti. Poleg stopi-
nj, ki vodijo v šole, urade, na polja, v Muro, Avtoradgono, Varstroj, v
Ljubljano, Avstrijo, Nemčijo, sem odkrival tudi drugačne stopinje.

Odkrival sem množico stopinj, ki vodijo k Mariji Vnebovzeti v Turni-
šče, v Apače in h Gradu. Odkrival sem stopinje mladih, ki vsak mesec
prihajajo molit v Beltince in na Kapelo. Odkrival sem stopinje ljudi, ki so
v marčnih večerih prihajali na teološki tečaj v soboški župnijski dom, kjer
so poglobljali svojo vero. Odkrival sem stopinje vernikov, ki so se zbrali
k posvetitvi nove cerkve sv. Cirila in Metoda v mestu treh src. Odkrival
sem stopinje, ki vodijo na Kobilje, v Beltince, na Melince, v Bakovce in v
Martjance, kjer so novomašniki prvič zapeli: Slava Bogu na višavah.

Sveže so bile vse te stopinje: razigrane stopinje otrok, pogumne stopi-
nje mladih, čvrste stopinje mož in žena, trpeče stopinje bolnikov. Odkrival
pa sem tudi bolj ali manj zabrisane stopinje naših prednikov.

Stopinje pred nami potujočih ljudi so ohranjene v kamnitem zname-
nju Marije kraljice v Nedelici. Prelite so v pesem o prelepem ravnem polju,
kjer fantič sreča Marijo. Skrite so v vse bolj prazni cerkvi sv. Ane sredi
borovega gozda na robu Boreče. Izipisane so v Ivanocyjevi spominski ploš-
či, vzidani v steno tišinske cerkve. Natisnjene so v knjigah obeh Kūzmi-
čev. Vzidane so v zdaj podirajoči se grad pri Gradu. Oblikovane so v
svetišče sv. Janeza Krstnika v prleški prestolnici. Vkllesane so v spome-
nik na števanovskem pokopališču, kjer bo vsaj napis »Boug njemi daj
veki vecsni pocsinek« spominjal, da so nekoč tam živeli Slovenje.

Kaj pa stopinje prihodnosti? Zarisovala jih bova oba: ti in jaz. In pa
še nekdo: Bog, brez katerega ne bi bilo ne tvojih ne mojih stopinj.

Ko so mi pred očmi vse te stopinje, vtisnjene v našo deželo, posprem-
ljam na pot to knjigo.

STOPINJE naj prinesejo v naše domove po zorani zemlji, po ljubezni
do domače besede, po živi veri dišeče stopinje preteklosti.

STOPINJE naj nas spominjajo na stopinje sedanjosti, zaznamovane
z radostjo in bolečino, z umiranjem in prebujanjem novega življenja.

STOPINJE naj nam pomagajo odkrivati smer, ki vodi k polnosti živ-
ljenja, k lepoti Besede, k dobroti srca.

Lojze Kozar ml.

1 P NOVO LETO. OSM. BOŽIČA, BOŽJA MATI MARIJA (1)

2 S Bazilij Veliki in Gregor Nac., škofa in cerkv. uč. (3)

3 N 3. PO BOŽIČU (2); Genovefa Pariška, dev.

Beseda se je učlovečila (Jn 1, 1—18)

4 P Angela Folinjska, redovnica; Gregor Langreški, škof

☉

5 T Simeon Stilit, pušč.; Emilijana (Milena), dev.

6 S Gospodovo razglašenje, sv. Trije kralji (1)

7 Č Rajmund Penjafortski, duh. (4); Lucijan Antioh., duh.

8 P Severin Noriški, op.; Erhard, škof; Jurij iz Hozibe, red.

9 S Julijan in Bazilisa, mučenca; Hadrijan, opat

10 N JEZUSOV KRST (2); Viljem iz Bourgesa, škof

Ti si moj ljubljani Sin (Mr 1, 7—11)

11 P Pavlin Oglejski, škof (3); Teodozij, opat

12 T Alfred, opat; Tatjana (Tanja), muč.; Ernest, muč.

☉

13 S Hilarij, škof in cerkv. uč. (4); Veronika Milanska, dev.

14 Č Feliks (Srečko) Nolanski, duh.; Odon iz Novare, red.

15 P Pavel Puščavnik; Maver, opat; Habakuk, prerok

16 S Marcel, papež; Berard in tov., franč. muč.

17 N 2. NAVADNA (2); Anton (Zvonko), pušč.

Jezusovi prvi učenci (Jn 1, 35—42)

18 P Marjeta Ogrska, redovnica; Priska, mučenka

19 T Kanut (Knut), kralj; Germanik, muč.; Arsen, red.

☉

20 S Fabijan in Boštjan (Sebastijan), muč. (4)

Pečarovci

21 Č Neža (Agnes, Janja), dev., muč. (3); Epifanij, škof

22 P Vincenc (Vinko), diakon, muč. (4); Teodolinda, kralj.

23 S Emerencijana, muč.; Ildefonz, škof

24 N 3. NAVADNA (2); Frančišek Saleski, šk., c. uč.

Spreobrnite se in verujte evangeliju (Mr 1, 14—20)

25 P Spreobrnitev apostola Pavla (2); Ananija, muč.

☉

26 T Timotej in Tit, škofa (3); Robert, Alberik, Štefan, r. u.

27 S Angela Merici, dev. (4); Vitalijan, papež

28 Č Tomaž Akvinski duh., c. uč. (3); Julijan Kastiljski

29 P Valerij, škof; Julijan Ubogi, spokornik

30 S Martina, dev., muč.; Hijacinta (Jacinta) Marescotti

31 N 4. NAVADNA (2); Janez Bosko, red. ust.

Jezus uči z oblastjo (Mr 1, 21—28)

- 1 P Brigita Irska, dev.; Pionij, muč.
2 T Jezusovo darovanje, svečnica (2); Simeon in Ana
3 S Blaž, škof, muč.; Oskar (Ansgar), škof (4)
4 Č Andrej Corsini, škof; Janez de Britto, muč.
5 P Agata, dev., muč. (3); Ingenuin in Albuin, škofa
6 S Pavel Miki in tov. muč. (3); Amand Belgijski, škof
-

- 7 N 5. NAVADNA (2); Nivard, redovnik
Jezus ozdravlja bolnike (Mr 1, 29—39)
8 P Hieronim Emiliani (4); Janez de Matha; Prešernov dan
9 T Apolonija, dev., muč.; Nikefor, muč.
10 S Sholastika, dev. (3); Viljem Veliki, pušč.
11 Č Lurška Mati božja (4); Cedmon, red.
12 P Evlalija, muč.; Benedikt Anianski, opat
13 S Jordan Saški, red.; Gregor II., papež
-

- 14 N 6 NAVADNA (2); Valentin (Zdravko), muč.
Jezus ozdravi gobavca (Mr 1, 40—45)
15 P Klavdij Colombiere; Georgija, dev.; Agapa, dev., muč.
16 T Julijana, muč.; Onezim, škof; pust
17 S †† Pepelnica (1); Sedem ustanoviteljev servitov
18 Č Simeon Jeruzalemski, škof, muč.; Flavijan, škof
19 P † Konrad iz Piacenze, spokornik; Barbat, škof
20 S Sadot in tov., muč.; Evherij, škof
-

- 21 N 1. POSTNA (1); Peter Damiani, šk., c. uč.; Irena
Hudi duh skuša Jezusa (Mr 1, 12—15)
22 P Sedež apostola Petra (2); Marjeta Kortonska, spok.
23 T Polikarp, škof, c. uč. (4); Dositej, menih
24 S (Matija, apostol), Sergij, mučenec
25 Č Tarazij (Taras), škof; Valburga, dev.
26 P † Matilda iz Hackeborna, dev.; Porfirij, škof
27 S Kvatre; Gabrijel žal. Matere božje, red.; Leander, šk.
-

- 28 N 2. POSTNA (1); Roman, opat; Hilarij, papež
Jezus se na gori spremeni (Mr 9, 2—10)
29 P Osvald, škof; prestopni dan

- 1 T Albin, škof; Svitbert, škof; Antonina, muč.
 2 S Neža Praška, dev.; Karel Dobri, knez
 3 Č Kunigunda, cesarica; Marin in Asterij, muč.
 4 P † Kazimir, kraljevič (4); Arkadij, škof, muč.
 5 S Janez Jožef od Križa, red.; Evzebij, muč.

6 N 3. POSTNA (1); Fridolin (Miroslav), opat
Jezus očisti tempelj (Jn 2, 13—25)

- 7 P Perpetua in Felicita, muč. (4); Gavdioz, škof
 8 T Janez od Boga, red. ust. (4); Beata, muč.
 9 S Frančiška Rimska, redovn. (4); Gregor Niški, škof
 10 Č Štirideset mučencev; Makarij, škof
 11 P † Sofronij, škof; Evlogij, muč.; Konstantin, spok.
 12 S (Gregor Vel., papež); Doroteja (Rotija), muč.

13 N 4. POSTNA (1); Kristina, dev., muč.; Teodora, muč.
Božji Sin Odrešenik (Jn 3, 14—21)

- 14 P Matilda, kraljica; Florentina, opatinja
 15 T Klemen M. Dvořak, red.; Ludvika de Marillac, red.
 16 S Hilarij in Tacijan, muč.; Herbert, škof; Julijan, muč.
 17 Č Patricij, škof (4); Jedrt Nivelska, opatinja
 18 P † Ciril Jeruzalemski, šk., c. uč. (4); Salvator, red.
 19 S Jožef, mož Device Marije (1); Sibilina, dev.

Cankova

20 N 5. POSTNA (1); Klavdija in tov., muč.
Jezus napove trpljenje (Jn 12, 20—33)

- 21 P Nikolaj Flüe, pušč.; Filemon, muč.
 22 T Lea, spokornica; Katarina Genovska, spok.
 23 S Turbij iz Mongroveja, škof (4); Viktorijan in tov.
 24 Č Dionizij in tov., muč.; Katarina Švedska, red.
 25 P Gospodovo oznanjenje (1); Dizma, desni razbojnik
 26 S Evgenija, muč.; Kastul, muč.

27 N CVETNA NEDELJA GOSPODOVEGA TRPLJENJA (1) Prehod
Jezusov slovesni vhod v Jeruzalem (Mr 11, 1—10) na poletni čas

- 28 P Milada Praška, dev.; Bojan (Vojan), knez, muč.
 29 T Bertold, red. ustan.; Evstracij, menih
 30 S Amadej IX. Savojski, knez; Kvirin iz Neussa
 31 Č Vel. četrtek (1); Modest Gosposvetski, škof

- 1 P †† Vel. petek (1); Hugo Grenobelski, škof
2 S Vel. sobota (1); Frančišek Paolski, red. ust.

3 N VELIKA NOČ, GOSPODOVO VSTAJENJE (1)

Jezus vstane od mrtvih (Jn 20, 1—9)

- 4 P Velikonočni ponedeljek (1); Izidor Seviljski, šk., c. uč.
5 T Vincenc Ferrer, duh.; Julijana, opatinja
6 S Irenej Sirmijski, škof, muč.; Celestin I., papež
7 Č Janez Krstnik de la Salle, red. ust.
8 P Albert, škof, muč.; Valter, opat
9 S Marija Klopájeva, svetopis. žena; Valtruda, red.

10 N 2. VELIKONOČNA, BELA (1); Ezekiel, prerok

Jezus se prikaže apostolom (Jn 20, 19—31)

- 11 P Stanislav, škof, muč. (3); Domnij (Dujam), škof
12 T Lazar Tržaški, muč.; Zenon, škof
13 S Martin I., papež, muč.; Hermenegild, muč.
14 Č Lidvina, dev.; Valerijan in tov., muč.
15 P Anastazija, muč.; Peter Gonzales, red.
16 S Bernardka Lurška, dev. (3); Benedikt J. Labre, spok.

17 N 3. VELIKONOČNA (1); Rudolf, muč.

Jezusovo slovo od apostolov (Lk 24, 35—48)

- 18 P Apolonij, muč.; Elevterij Ilirski, muč.
19 T Leon IX., papež; Ema, redovn.; Dioníz, muč.
20 S Hilda, dev.; Teotim, škof; Sulpicij, muč.
21 Č Anzelm, škof, c. uč. (4); Konrad iz Parzhama, red.
22 P Leonid, muč.; Agapit, papež
23 S Jurij, muč. (4); Vojteh, škof, muč.

Rogašovci, Videm

24 N 4. VELIKONOČNA (1); Fidel (Zvest), duh. muč.

Jezus dobri pastir (Jn 10, 11—18)

- 25 P Marko, evangelist (2); Ermin, škof, muč.
26 T Pashazij, opat; Matí dobrega sveta
27 S Ustanovitev OF; Hozana Kotorska, dev. (4)
28 Č Peter Chanel, duh., muč. (4); Vital (Živko), muč.
29 P Katarina Sienska, dev., c. uč. (3); Peter Veronski, muč.
30 S Pij V., papež (4); Jožef Cottolengo, red. ustanov.

1 N 5. VELIKONOČNA (1); JOŽEF DELAVEC; PRAZNIK DELA
Vinska trta in mladike (Jn 15, 1—8)

2 P Atanazij, škof in c. uč. (3); Boris, knez

3 T Filip in Jakob ml., apostola (2); Teodozij Kijevski, red.

4 S Florijan (Cvetko), muč. (4); Cirijak, škof

5 Č Gotard, škof; Angel, muč.; Juta, spokornica

6 P Marija, Srednica milosti; Dominik Savio dijak; Frida

7 S Gizela, opatinja; Domicijan, škof; Flavij, muč.

8 N 6. VELIKONOČNA (1); Viktor Milanski, muč.
Jezusova zapoved ljubezni (Jn 15, 9—17)

9 P Prošnji dan; Pahomij, opat; Dan zmage

10 T Prošnji dan; Antonin, škof

11 S Prošnji dan; Sigismund (Žiga), kralj

12 Č Gospodov vnebohod (1); Pankracij, muč.

Bogojina

13 P Servacij, škof; Mucij, muč.

14 S Matija, apostol (2); Bonifacij, muč.

15 N 7. VELIKONOČNA (1); Zofija (Sonja), muč.
Naj bodo vsi eno (Jn 17, 11—19)

16 P Janez Nepomuk., duh., muč. (4); Andrej Bobola, muč.

17 T Paskal Baylon, red.; Jošt, opat

18 S Janez I., papež, muč. (4); Erik, kralj

19 Č Peter Celestin, papež; Pudencijana, dev.

20 P Bernardin Sienski, duh. (4); Plavtila, spok.

21 S Krispin, red.; Valens, škof; Evtihij in tov.

22 N BINKOŠTI, PRIHOD SV. DUHA (1); Renata, spok.
Prejmite Svetega Duha (Jn 20, 19—23)

23 P Marija, Mati Cerkve (2); Evfrozinija, red.

24 T Marija Pomočnica (3); Socerb, muč.

25 S Beda Častitljivi, c. uč.; Gregor VII., papež

26 Č Filip Neri, duh. (3); Lambert de Vence, škof

27 P Avguštin Canterburyjski, škof (4); Julij, muč.

28 S Kvatre; German Pariški, škof; Bernard Menthonski

29 N SV. TROJICA (1); Maksim Emonski, škof Odranci, G.
Pojdite in učite vse narode (Mt 28, 16—20) Petrovci, M. Nedelja

30 P Ivana Orleanska, dev.; Ferdinand Aragonski, kralj

31 T Obiskanje Device Marije (2); Kancijan, muč. Markovci

- 1 S Justin, muč. (3); Pamfil, muč.
 2 Č **REŠNJE TELO IN REŠNJA KRI** (1); Erazem, šk., muč.
 3 P Karel Lwanga in tov., muč. (3); Klotilda, kralj.
 4 S Frančišek Caracciolo, r. ust.; Kvirin iz Siscije, šk., muč.

- 5 N 10. NAVADNA (2); Svetko (Svetopolk), muč.

Hudi duh bo premagan (Mr 3, 20—35)

- 6 P Norbert, šk., red. ust. (4); Bertrand Oglejski, škof
 7 T Robert Newminsterski, opat; Ana Gerzia, dev. ¶
 8 S Medart, škof; Viljem iz Yorka, škof
 9 Č Efrem Sirski, diakon, c. uč. (4); Primož in Felicijan
 10 P Srce Jezusovo (1); Bogumil, škof Vel. Polana
 11 S Barnaba, apostol (2); Marijino Srce

- 12 N 11. NAVADNA (2); Adelhajda, devica

Prilika o rastočem žitu in o gorčičnem zrnu (Mr 4, 26—34)

- 13 P Anton Padovski, red., c. uč. (3); Trifil, škof
 14 T Elizej, prerok; Valerij in Rufin, muč. ¶
 15 S Vid (Vitomir), muč. (4); Germana Cousin, dev.
 16 Č Frančišek Regis, duh.; Beno, škof; Gvido Kortonski, red.
 17 P Gregor Barbarigo, škof; Adolf, škof
 18 S Marko in Marcelijan, muč.; Amand (Ljubo), škof

- 19 N 12. NAVADNA (2); Romuald, opat

Jezus pomiri vihar na morju (Mr 4, 35—41)

- 20 P Silverij I., papež, muč.; Mihelina Malatesta, spok.
 21 T Alojzij (Vekoslav) Gonzaga, red. (3); Evzeblj, škof
 22 S Pavlin iz Nole, škof; Janez Fisher in Tomaž More, muč. (4) ¶
 23 Č Agripina, dev., muč.; Jožef Cafasso, duh.
 24 P Rojstvo Janeza Krstnika (1); kres; Ljutomer, Razkrižje
 25 S Viljem (Vilko) iz Vercellija, opat; Doroteja, dev.

- 26 N 13. NAVADNA (2); Vigilij (Stojan), škof

Jezus obudi Jairovo hčer (Mr 5, 21—43)

- 27 P Ema Krška, kneginja; Ladislav, kralj Beltinci
 28 T Irenej, škof, muč. (3); Potamijena, muč.
 29 S **Peter in Pavel, apostola** (1); Marcel, muč. Hotiza, Radgona ¶
 30 Č Prvi mučenci rimske Cerkve (4); Emilijana, muč.

- 1 P Teobald (Bogoslav), pušč.; Estera, svetopis. žena
 2 S Oton Bamberški, škof; Vital (Živko), muč.

- 3 N 14. NAVADNA (2); Tomaž, apostol
 Jezusa v Nazaretu prezirajo (Mr 6, 1—6)

- 4 P **DAN BORCA; Elizabeta Portugalska** (4); Urh, škof
 5 T Ciril in Metod, slovan. ap. (1); Anton M. Zaccaria Radenci
 6 S Marija Goretti, dev., muč. (4); Bogomila, spok. ☿
 7 Č Izaija, prerok; Vilibald, škof; Edelburga, dev.
 8 P Kilijan, škof, muč.; Prekop, muč.
 9 S Veronika Giuliani, opatinja; Gorkumski mučenci

- 10 N 15. NAVADNA (2); Amalija (Ljuba), red.
 Jezus razpošlje apostole (Mr 6, 7—13)

- 11 P Benedikt, opat (2); Olga Kijevska, kneg. Benedikt v Prekm.
 12 T Mohor in Fortunat, muč. (4); Nabor in Feliks, muč.
 13 S Henrik (Hinko) I., kralj (4); Evgen, škof ☿
 14 Č Kamil de Lellis, duh. (4); Frančišek Solan, red.
 15 P Bonaventura, šk., c. uč. (3); Vladimir Kijevski, knez
 16 S Karmelska Mati božja (4); Evstahij, škof

- 17 N 16. NAVADNA (2); Ales (Aleksij), spok.
 Množica se Jezusu smili (Mr 6, 30—34)

- 18 P Friderik (Miroslav), škof, muč.; Arnold, škof
 19 T Arsen, diakon, pušč.; Aurea (Zlata), dev.
 20 S Marjeta Antiohijska, dev., muč.; Elija, prerok
 21 Č Lovrenc iz Brindisija, duh., c. uč. (4); Danijel (Danilo)
 22 P **DAN VSTAJE; Marija Magdalena (Majda)** (3) ☿ Kapela
 23 S Brigita Švedska, red. ust. (4); Apolinarij, škof, muč.

- 24 N 17. NAVADNA (2); Kristina, dev., muč.
 Jezus nasiti pet tisoč mož (Jn 6, 1—15)

- 25 P Jakob, apostol (2); Krištof (Kristo), muč. Dobrovnik
 26 T Joahim in Ana, starša Dev. Marije Bakovci
 27 S Gorazd, Kliment, Naum in tov. (3); Pantaleon, muč.
 28 Č Viktor (Zmago), papež; Samson (Samol), škof
 29 P Marta iz Betanije (3); Olaf, kralj ☿
 30 S Peter Krizolog, škof, c. uč. (4); Ingeborga, kneg.

- 31 N 18. NAVADNA (2); Ignacij Lojolski, red. ustan.
 Kruh iz nebes (Jn 6, 24—35)

- 1 P Alfonz M. Ligvorij, škof, c. uč. (3); Makabejski bratje
- 2 T Evzebij iz Vercellija, škof (4); Štefan, papež
- 3 S Lidiya, makedon. žena; Avguštin Kazotić, zagr. škof
- 4 Č Janez M. Vianney, duh. (3); Perpetua, žena
- 5 P Posvetitev bazilike Marije Snežne (4); Ožbalt, kralj
- 6 S Jazusova spremenitev na gori (2); Pastor, muč.

7 N 19. NAVADNA (2); Kajetan, duhovnik

Jaz sem kruh življenja (Jn 6, 41—51)

- 8 P Dominik (Nedeljko), red. ust. (3); Ciriak in tov.
- 9 T Peter Faber, red.; Roman, muč.
- 10 S Lovrenc, diakon, muč. (2); Asterija (Zvezdana), muč.
- 11 Č Klara (Jasna), dev. (3); Tiburcij in Suzana, muč.
- 12 P Evplij, muč.; Inocenc XI., papež
- 13 S Poncijan, papež in Hipolit, duh., muč. (4)

14 N 20. NAVADNA (2); Maksimilijan Kolbe, muč.

Moje telo je res jed (Jn 6, 51—58)

- 15 P **MARIJINO VNEBOVZETJE (1); Tarzicij, muč.** **Apače, Grad, Turnišče**
- 16 T Rok, spok.; Štefan Ogrski, kralj (4) **Dokležovje, Cezanjevci**
- 17 S Hijacint Poljski, red.; Libert (Svobodan), op., muč.
- 18 Č Helena (Jelka, Alenka), cesarica; Agapit **Pertoča**
- 19 P Janez Eudes, red. ustan. (4); Ludvik Toulouški, škof
- 20 S Bernard, opat, c. uč. (3); Samuel (Samo), prerok

21 N 21. NAVADNA (2); Pij X., papež; Baldvin, škof

Gospod, h komu pojdemo (Jn 6, 60—69)

- 22 P Devica Marija, Kraljica (3); Sigfrid (Zmago), škof
- 23 T Roza iz Lime, dev. (4); Filip Benizi, red.
- 24 S Jernej, apostol (2); Emilija de Vialar, red.
- 25 Č Ludvig IX. Francoski, kralj; Jožef Kalasanc, red. (4)
- 26 P Ivana Elizabeta Bichier, red. ust.; Rufin, škof
- 27 S Monika, mati sv. Avgušтина (3); Cezarij, škof

28 N 22. NAVADNA (2); Avguštin, škof, c. uč.

Jezus obsoja farizejska izročila (Mr 7, 1—23)

- 29 P Mučeništvo Janeza Krstnika (3); Sabina, muč.
- 30 T Feliks (Srečko) in Adavkt, muč.; Gavdencija, muč.
- 31 S Rajmund (Rajko) Nonat, red.; Pavlin, škof

- 1 Č Egidij (Tilen), opat; Verena, dev.
 2 P Maksima, muč.; Kastor, škof
 3 S Gregor Vel., papež (3); Mansvet, škof

☞

4 N 23. NAVADNA (2); ANGELSKA; Rozalija, dev.
 Jezus ozdravi gluhonemega (Mr 7, 31—37)

- 5 P Lovrenc Giustiniani, škof; Viktorin, škof, muč.
 6 T Petronij, škof; Favst, Makarij in tov., muč.
 7 S Marko Križevčan in tov., muč.; Regina, dev., muč.
 8 Č Marijino rojstvo (2); Hadrijan, muč.
 9 P Peter Klaver, red.; Dorotej in Gorgonij, muč.
 10 S Nikolaj Tolentinski, spok.; Otokar, red.

Tišina

11 N 24. NAVADNA (2); Erntruda (Erna), dev.
 Petrova izpoved o Jezusu (Mr 8, 27—35)

- 12 P Gvido iz Anderlechta, spok.; Tacijan (Tihomil)
 13 T Janez Zlatousti, škof, c. uč. (3); Mavricij, škof
 14 S Povišanje sv. Križa (2); Notburga, dev. Črensovci, Križevci
 15 Č Žalostna Mati božja (Dolores) (3); Melita, muč.
 16 P Kornelij, papež in Ciprijan, škof, muč. (3)
 17 S Kvatre; Robert Bellarmino, šk., c. uč. (4); Lambert

18 N 25. NAVADNA (2); Irena in Zofija, muč.
 Jezus opominja k ponižnosti (Mr 9, 30—37)

- 19 P Januarij, škof, muč. (4); Emilija de Rodat, red.
 20 T Korejski mučenci (3); Kandida (Svetlana), muč.
 21 S Matej, apostol in evang. (2); Jona, prerok
 22 Č Tomaž Villanovski, škof; Mavricij in tov., muč.
 23 P Paternij (Domagoj), škof, muč.; Lin, papež
 24 S Marija Devica, rešiteljica jetnikov; Gerard, škof

☞

25 N 26. NAVADNA (2); Avrelija (Zlata), dev.

☞

Jezus svari pred pohujšanjem (Mr 9, 38—48) Vrnitev na sončni čas

čas

- 26 P Kozma in Damijan, muč. (4); Nil, opat
 27 T Vincenc Pavelski, duh. (3); Hiltruda, dev.
 28 S Venčeslav (Vaclav), muč. (4); Lioba (Ljuba), dev.
 29 Č Mihael, Gabrijel in Rafael, nadangeli (2)
 30 P Hieronim, duh., c. uč. (3); Zofija, spok.

Kuzma

1 S Terezija Deteta Jezusa, dev. (3); Remigij, škof

2 N 27. NAVADNA (2); ROŽNOVENSKA; Angeli varuhi
Sveti zakon je nerazvezljiv (Mr 10, 2–16)

3 P Evald, muč.; Kandid (Žarko), muč.

4 T Frančišek Asiški, red. ust. (3); Petronij, škof

5 S Marcelin, škof; Flavija, muč.; Flora, dev.

6 Č Bruno, red. ust. (4); Renato, škof

7 P Rožnovenska Mati božja (3); Marko I., papež

8 S Demetrij, Sirmijski, muč.; Pelagija, spok.

9 N 28. NAVADNA (2); Dioniz, škof in tov., muč.
Jezus o nevarnosti hogastva (Mr 10, 17–30)

10 P Frančišek Borgia, red.; Hugolin, muč.

11 T Emilijan (Milan, Milko), škof; Aleksander Sauli, šk.

12 S Maksimiljan Celjski, škof (4); Serafin, red.

13 Č Edvard, kralj; Koloman, muč.; Gerald, knez

14 P Kalist I., papež, muč. (4); Gavdencij (Veselko), šk., muč.

15 S Terezija (Zinka) Velika, dev., c. uč. (3); Avrelija, dev.

16 N 29. NAVADNA (2); Hedvika, red.
Jazus o lastnosti apostolov (Mr 10, 35–45)

17 P Ignacij Antiohijski, škof, muč. (3); Viktor, škof

18 T Luka, evangelist (2); Julijan, muč.

19 S Izak Jogues in kanadski muč.; Pavel od Križa (4)

20 Č Irena (Miroslava), muč.; Vendelin, opat

21 P Uršula, dev., muč.; Hilarion, opat

22 S Marija Saloma, svetopis. žena; Bertila Boscardin, red.

23 N 30. NAVADNA (2); MISIJONSKA; Janez Kapistran, duh.
Jezus ozdravi slepega (Mr 10, 46–52)

24 P Anton M. Claret, škof (4); Feliks, škof, muč.

25 T Krizant in Darija, muč.; Krišpin in Krišpinijan, muč.

26 S Lucijan, muč.; Amand iz Strasbourga, škof

27 Č Vincenc in Sabina, muč.; Frumencij, škof

28 P Simon in Juda Tadej, apostola (2); Cirila, muč.

29 S Narcis, škof; Ermelinda Brabantska, dev.

30 N 31. NAVADNA (2); ŽEGNANJSKA (1); Alfonz Rodr.
Največja zapoved (Mr 12, 28–31)

31 P Volbenk (Bolfenk), škof; Kvintin, muč.

- 1 T VSI SVETI (1); Cezarij, diakon, muč.
- 2 S Spomin vseh vernih rajnih (1); Marcijan, pušč.
- 3 Č Viktorin Ptujski, škof, muč.; Just, tržaški muč.
- 4 P Karel Boromejski, škof (3); Vital in Agrikola, muč.
- 5 S Zaharija in Elizabeta, starša Janeza Krstnika

6 N 32. NAVADNA (2); ZAHVALNA; Lenart (Narte), opat
Dar uboge vdove (Mr 12, 38—44)

- (7) P Engelbert, škof, muč.; Ernest, opat, Vilibrord, škof
- 8 T Bogomir (Mirko), škof; Deodat (Bogdan), papež
- 9 S Posvetitev lateranske bazilike (2); Teodor (Božidar)
- 10 Č Leon Vel., papež, c. uč. (3); Andrej Avelinski, duh.
- 11 P Martin iz Toursa, škof (3); Menas, pušč. Martjanci, Kobilje
- 12 S Jozafat Kunčevič, škof, muč. (3); Kunibert, škof

13 N 33. NAVADNA (2); Stanislav Kostka, red.

Jezus napoveduje konec sveta (Mr 13, 24—32)

- 14 P Nikolaj Tavelič, muč., Lovrenc O'Toole, škof
- 15 T Albert Veliki, škof, c. uč. (4); Leopold, knez
- 16 S Marjeta Škotska; Jedrt iz Helfte (4); Otmar, opat
- 17 Č Elizabeta Ogrska, red. (3); Evfemija in Tekla, muč.
- 18 P Posvetitev bazilik sv. Petra in Pavla (4); Abdiha, pr.
- 19 S Narsej, škof, muč.; Barlam, muč.

20 N JEZUS KRISTUS KRALJ (VLADAR) VESOLJSTVA (1)

Moje kraljestvo ni od tega sveta (Jn 18, 33—37)

- 21 P Marijino darovanje (3); Gelazij, papež
- 22 T Cecilija (Milka), dev., muč. (3); Maver, škof
- 23 S Klemen, papež, muč.; Kolumban, opat (4)
- 24 Č Krizogon Oglejski, muč.; Flora, dev., muč.
- 25 P Katarina Aleksandrijska, dev., muč.; Erazem, muč. Lendava
- 26 S Leonard Portomavriški, red.; Valerijan Oglejski, šk.

27 N 1. ADVENTNA (1); Virgil, apostol Karantanije

Opomin k čuječnosti (Lk 21, 25—28. 34—36)

- 28 P Jakob de Marchia, duh.; Eberhard, škof
- 29 T DAN REPUBLIKE; Saturnin, muč.
- 30 S Andrej, apostol (2); Justina, dev.

303600086/6
130121

DECEMBER

1988

Gruden

- 1 Č Eligij, škof; Natalija (Božena), spok. ☪
2 P Bibijana (Vivijana, Živka), muč.; Blanka, spok.
3 S Frančišek Ksaver, duh. (3); Kasijan, muč.
-

4 N 2. ADVENTNA (1); Barbara, dev., muč.

Janez Krstnik pripravlja Jezusu pot (Lk 3, 1—6)

- 5 P Saba (Sava), opat; Gerald iz Brage, škof
6 T Nikolaj (Miklavž), škof; Apolinarij Trzaški, muč.

**Sobota
Dolenci**

- 7 S Ambrož, škof, c. uč. (3); Agaton, muč.

8 Č Brezmadežno spočete Device Marije (1)

- 9 P Peter Fourier, red.; Valerija, muč.; Abel, očak ☪
10 S Melkijad, papež, muč.; Judita, svetopis. žena
-

11 N 3. ADVENTNA (1); Damaz I., papež

Janez Krstnik pričuje o Kristusu (Lk 3, 10—18)

- 12 P Ivana Frančiška Šantalska, red. (4); Amalija, muč.
13 T Lucija, dev., muč. (3); Otilija, dev.; Jošt, pušč.
14 S Krista od Križa, c. uč. (3); Spiridion (Dušan), škof
15 Č Kristina (Krista), dev.; Marija K. di Rosa, red. ust.
16 P Albina, dev., muč.; Adelhajda, cesarica
17 S Kvatre; Lazar iz Betanije; Olimpija, red. ust.
-

18 N 4. ADVENTNA (1); Teotim in Bazilijan, muč.

Marija obišče Elizabeto (Lk 1, 39—45)

- 19 P Urban V., papež; Favsta, spok.; Tea, muč.
20 T Evgenij in Makarij, muč.; Dominik Siloški, opat
21 S Peter Kanizij, duh., c. uč. (4); Severin, škof
22 Č Demetrij, muč.; Frančiška Cabrini, red.; Dan JLA
23 P Janez Kancij, duh., c. uč. (4); Viktorija, dev., muč. ☪
24 S Sveti večer; Adam in Eva; Hermina (Irma), dev.
-

25 N BOŽIČ, GOSPODOVO ROJSTVO (1); Anastazija, muč.

O Jezusovem rojstvu (Lk 2, 1—14; Lk 2, 15—20; Jn 1, 1—18)

26 P Štefan, prvi mučenec (2); Zosim, papež

- 27 T Janez Evangelist, apostol (2); Fabiola, spok.
28 S Nedolžni otroci, muč. (2); Kastor in tov., muč.
29 Č Tomaž Becket, škof, muč. (4); David, kralj
30 P Sv. Družina (2); Roger, škof; Evgen, škof
31 S Silvester, papež (4); Melanija, opatinja ☪

ZAPISKI

Sadd - Hrvat 23026

Mamtić Zarko, Vitojba, Zapruche 3
65290 p. ŠempeterŠtraban Rukсандer, Titova 1
sester Helena Tašat, neurološka
zabota 2, 4.Oto Morić, 4, Brajkova 47
Tel. 571-455

Marles 062-39441?

Budića Ana 22056

ing. Ornić Stane 062-750074

Kovčević Jori - 23250

Bernić Beka - Markševića c.

Šurec Velikića up. 12-1925 Titova 14

Sabo Patrik - 24691

Janić 23432

Marijino leto in Stopinje

Ko smo v Cerkvi na Slovenskem že načrtovali pastoralno leto 1987/88 kot tretje leto evharističnega obdobja pod geslom Evharistija in božja beseda, nas je presenetila novica, da je papež Janez Pavel II. razglasil Marijino leto. Pričelo se je na binkošti, 7. junija 1987, in bo trajalo do praznika Marijinega vnebovzetja 1988. Slovesni sklep Marijinega leta bo potemtakem v ponedeljek, 15. avgusta 1988.

Razglasitve Marijinega leta smo lahko samo veseli, saj po zgledu Marije, Gospodove matere, lahko poglobimo svoj odnos do evharistije in božje besede. Pri bogoslužnih opravilih v posebno odlični stopnji delamo prav to, kar je delala Marija v svojem življenju: poslušamo božjo besedo, hvalimo Boga, se mu zahvaljujemo, posredujemo Kristusa svetu, v sakramentih sprejemamo božje življenje, darujemo Kristusa. Očetu, se z njim vred darujemo tudi mi in prosimo, da bi Gospod spet prišel ter ga pričakujemo, dokler ne pride.

Pričakovanje leta 2000, ki je že blizu, in razni glasovi, naj bi že prej obhajali podoben jubilej, posvečen obhajanju 2000-letnice Marijinega rojstva, so papeža nagnili, da je razglasil Marijino leto in izdal okrožnico o Odrešenikovi materi.

Četudi ni mogoče natančno določiti datuma Marijinega rojstva, je Marija na obzorju odrešenijske zgodovine nastopila pred Kristusom. Ta zadnja leta, v katerih se bližamo koncu 2. tisočletja po Kristusu, lahko primerjamo s tistim starodavnim pričakovanjem Odrešenika, ko so ljudje polni hrepenenja vzklikali: »Rosite ga, nebesa, od zgoraj« (Iz 45,8) in »o, da bi predril nebesa in stopil dol« (Iz 64,1). V noči dolgega adventa so spraševali: »Čuvaj, kako daleč je noč? In čuvaj pravi: Pride jutro« (Iz 21,11–12). In res. V noči adventa je začela sijati Marija kot prava zvezda danica. Kakor namreč danica vzhaja pred soncem, tako je Marija od svojega brezmadežnega spočetja naprej nastopala pred Odrešenikovim prihodom, pred vzhodom sonca pravičnosti (Mal 3,20).

Po pravici pravi v tej zvezi sv. Bernard: »Vzemi proč to sončno zvezdo, ki razsvetljuje svet: kam bo šel dan? Vzemi proč Marijo, morsko zvezdo, da, zvezdo velikega in neskončnega morja: ali ne ostane le prostrana megla in senca smrti ter nočna tema?«

Tega so se dobro zavedali naši predniki. V prvem letniku Stopinj najdemo povzetek Zelkovega predavanja Marijino češčenje pri panonskih Slovencih. Predavanje je imel na mednarodnem marijanskem kongresu 10. avgusta 1971 v Zagrebu. Prva cerkev v Pribinovi in Kocljevi kneževini je bila posvečena božji materi Mariji, in sicer 24. januarja 850 v Blatenskem kostelu. Ta Marijina cerkev je bila izrecno razglašena za glavno cerkev v Spodnji Panoniji. Njej so se kmalu pridružile še tri cerkve, posvečene v čast Marijinemu vnebovzetju: Grad, Tišina in Turnišče. Zelko konča svojo razpravo z besedami: »Okolnost, da so bile tri najstarejše prekmurske cerkve, cerkve prazupnij, posvečene v čast Marijinemu vnebovzetju, dokazuje, da je bilo Marijino češčenje pri prekmurskih Slovencih živo in splošno razširjeno že v XI. stoletju« (Stopinje 1972, 97–98).

Reformacija v Prekmurju — tako se zdi — je imela namen ohraniti liturgično Marijino čiščenje. Števan Kūzmič v Novem zakonu 1771 naštevajo med Gospodovimi in svetniškimi prazniki tudi Marijine: Device Marije očiščavanje (2. februar), Kristušovega poprijetja (25. marec), Den Marijine smrti (15. avgust), Den Marijinega rojstva (8. september). Za vsak praznik navaja tudi ustrezno berilo in evangelij. Za praznik »male meše« ali Marijinega rojstva prevede npr. berilo iz Sirahove knjige: »Jaz sem te prave lubezni i straha i znanja i svetoga vūpanja mati...« Kakor da bi Š. Kūzmič hotel reči: Stara zaveza pripravlja, preroško naznanja in z različnimi podobami nakazuje prihod Kristusa, vesoljnega Odrešenika, učlovečene božje Modrosti in s tem v zvezi tudi prihod njegove matere.

Iz resnične zgodbe, objavljene v istem letniku Stopinj, lahko sklepamo, da čiščenje božje matere vse do današnjih dni ni zamrlo pri evangeličanih (Marije ne damo, Stopinje 1972, 99–100).

Stopinje bi zatajile svojo nalogo, ki so si jo zadale, če ne bi več hodile po stopinjah Boga — človeka (prim. Stopinjam na pot, v istem letniku). Toda stopinje Boga-človeka so tudi stopinje Nje, ki je bila z njim v odrešenjskem delu najtesneje združena. Zato gledamo nanjo kot na novo ženo, na novo Evo, ki je bila zaradi Kristusove smrti na prav poseben način odrešena že ob spočetju; gledamo nanjo kot na mater, ki je v moči Svetega Duha deviško spočela in rodila Sina; kot na učenko, ki je Učeničeve besede skrbno hranila v svojem srcu; kot na Odrešenikovo družico, ki se je po božjem sklepu velikodušno vsa posvetila Sinovemu delu in še zdaj z materinsko ljubeznijo sodeluje pri prerojenju in vzgoji vsakega človeka. Če je namreč sv. Pavel lahko rekel: »Otroci moji, ki vas ponovno rojevam v bolečini, dokler ne bo v vas oblikovan Kristus« (Gal 4,19), kolikor bolj to velja za Marijo, mater Cerkve. Ona je namreč po mnenju cerkvenih očetov tisto znamenje na nebu, tista žena s soncem, luno in vencem iz dvanajstih zvezd, ki vpije od porodnih muk in bolečin (prim. Raz 12,1–2).

Smernice za obhajanje Marijinega leta, ki jih je izdala Kongregacija za bogoslužje v aprilu 1987, poudarjajo, da moramo pozorno in lepo obhajati praznike cerkvenega leta, ne samo Marijine, ampak tudi Gospodove.

V Marijinem letu nam Cerkev naklanja tudi popolni odpustek. Za dosego popolnega odpustka moramo poleg dela, ki je obdarovano z odpustkom, izpolniti tri pogoje: opraviti zakramentalno spoved, prejeti sv. obhajilo in moliti v papežev namen. Seveda se zahteva še to, da nismo navezani na noben greh, tudi na mali greh ne. Kadar nimamo takega popolnega razpoloženja ali ne izpolnimo zapovedanih treh pogojev, je odpustek samo delen.

Takoj moramo poudariti, da se z odpustki ne odpuščajo grehi sami. Odpustki tudi niso nekakšno nadomestilo resničnega notranjega spreobrnjenja in resnega prizadevanja za dejansko hojo za Kristusom po poti odpovedi in križa. Z odpustki se nam odpuščajo časne kazni za greh, za katere je treba zadostiti na tem svetu ali v onstranstvu. Cerkev je v službi odrešenja, zato lahko z dano ji oblastjo razdeljuje zaklad zasluženj Kristusa in svetnikov.

Koliko so v ta zaklad zasluženi prispevali Kristus, Marija, mučenci in drugi svetniki! Prav ko pišem te vrstice, obhaja Cerkev god sv. Maksimilijana Kolbeja. Prostovoljno se je žrtvoval za družinskega očeta. Njegov delež je bil: počasno umiranje od lakote in žeje v bunkerju... Kako je to njegovo nadomestniško trpljenje pomnožilo zaklad Cerkve!

Kljub vsemu pa je lažje zadostiti za kazni na tem svetu. In zato nam Cerkev z odpustki kakor z materinskim objemom prihaja naproti na našem romanju v večno domovino.

Nadomestniška ljubezen (žrtvovati se, moliti za drugega) je središčna krščanska krepost in lahko seže tudi v onstranstvo. To nas uči nauk o občestvu svetih. Zato lahko odpustke po načinu milostne priprošnje naklanjamo tudi pokojnim, da bi Gospod kot očiščujoči ogenj dušo čimprej preoblikoval in jo naredil podobno svojemu poveličanemu telesu (Flp 3,21). Vice so namreč proces človekovega preoblikovanja, kjer je Gospod sam, seveda zunaj našega zemeljskega časa očiščujoči in preiskujoči ogenj (prim. Iz 66,15; Mal 3,2—3). In tako se bo človek sicer rešil, vendar kakor bi šel skozi ogenj (1 Kor 3,15). Kako hrepenijo naši pokojni, da bi jim z odpustki pospešili ta prehod!

V Marijinem letu lahko prejmemo popolni odpustek:

1. ob sklepu Marijinega leta, če smo navzoči pri kakem svetem opravilu, in sicer v domači cerkvi ali kateremkoli Marijinem svetišču;

2. na vse slovesne praznike ali sploh praznike Device Marije, če se udeležimo, bodisi v župnijski cerkvi ali Marijinem svetišču kakega opravila v čast blaženi Devici Mariji;

3. na vse dni Marijinega leta, če v skupinah poromamo v tista Marijina svetišča, ki jih je škof za svojo škofijo določil (za Pomurje je takšno svetišče romarska cerkev v Turnišču), in se tam udeležimo svete maše ali skupnega spokornega opravila ali rožnega venca ali pa sami opravimo kakšno pobožnost v čast blažene Device Marije.

Popolni odpustek lahko prejmemo le enkrat na dan. Oviranim (npr. bolnikom) lahko spovedniki spremenijo, bodisi predpisano delo ali pogoje.

Timeo Iesum transeuntem, je rekel sv. Avguštin. Bojim se Jezusa, če gre mimo. Naj ne gre Marijino leto neizkoriščeno mimo nas, saj nihče ne more razumeti evangelija, če ni položil svoje glave na Jezusove prsi in ni sprejel Marijo od Jezusa za svojo mater, kot je to storil Janez.

Iz roda v rod duh išče pot

(Mladinska molitvena ura)

»Lepota je sestra svetosti,« je povedal Josip Vidmar. Res je, vse, kar je lepo, plemeniti naše srce, budi v njem hrepenenje po popolnosti, po svetosti. Lepota nam govori o Bogu, pa naj bo to lepota marjetice, visovih gora, zvezdnatega neba, ali pa lepota, ki jo ustvarja človek, lepota besede, melodije, slike, zgradbe, gibov.

Teh nekaj minut bo naša srca dvigala k Bogu lepota pesmi, glasbe, lepota arhitekture, kipov in slik, lepota besede, ki se je mnogim pesnikom in pisateljem prelila v molitev.

Iz roda v rod duh išče pot, je zapisal pesnik. Išče pot k večni lepoti, resnici, dobroti, k Bogu. Mnogi so našli to pot. Zato bomo molili z besedami nam neznane molilca, ki je zapisal prve slovenske besede ohranjene pod imenom Brižinski spomenik. Molili bomo z besedami Mikloša Kūzmiča in pa z besedami Prešerna, Cankarja ter z besedami naših novejših pesnikov in pisateljev.

1) Glagolite po nas redka slovesa Bože, gospodi milostivi, otče bože, tebe ispovede ves moj greh, i svetemu Krstu i svetei Mariji, i svetemu Mihaelu, i vsem krilatcem božiem, i svetemu Petru i vsem selom božiem, i vsem močenikom božiem, i vsem vernikom božiem, i vsem devam praudnim. I tebe, božji rabe, hoto biti ispoveden vseh mojih greh, i verujo, da mi je, na sem svete byuči, iti že na on svet, paki že vstati na sodni den. Imeti mi je život po sem, imeti mi je odpustek mojih grehou. Bože milostivi, primi mojo ispoved mojih grehov: eže jsem stvoril zla po t den, poneže bih na se svet uvraten i bih kršten, eže pomno, ili ne pomno, ili volo ili ne volo, ili vede ili ne vede, ili v ne preudnej rote ili v lži, ili v tatbe ili zavisti, ili v vsmazi ili v seničtve, ili eže mi se tomu hotelo, emuže mi be ne dostalo hoteti, ili v polglagolanji, ili spe ili ne spe, ili eže jsem ne spasal nedela, ni sveta večera, ni mega posta i inoga mnogoga, eže protiu boga i protiu nemu krstu. Ti edin, bože, ves, kako mi jega potreba velika. Bože, gospodi milostivi, tebe se mil tvoro od sih početnih greh i od ineh mnozeh, i venčih, i menših, eže jsem stvoril. Teh se tebe mil tvoro, svetej Mariji, i vsem svetim.

Brižinski spomeniki I (v: Slodnjak, Slovensko slovstvo)

2) Od čiste Boga Lúběznosti

Ti si žitek, pout, pravica, i vse vūpanje, Boug moj!
Kajkoli je ves ete svejt, nej je drūgo nego boj,
Vse je jálno, i nestálno, ti si sam moj pravi voj.

Ali jas nej za vol' stráha, i pekla bojaznosti,
Nego te lūbim za volo, Boug, tvoje popolnosti.
Záto naj me véžo, žgějo, ne bom pravo: dosta je;
Naj žágajo, i rejžejo, ne bom pravo: dojde že;

Či jezero križov spádne na mē, i vse nevoule,
Naj jezero smrti trpim, ne bom pravo: dosta je.

(Mikloš Kūzmič, Kniga molitvena, v Šoproni 1783, 272—273)

- 3) Da pravi Bog se kliče Bog ljubezni,
da ljubi vse ljudi, svoje otroke,
da zemlja, kjer vijó viharji jezni,
je skušnje kraj, da so naš dom visoke
nebesa, da trpljenje in bolezn
z veseljem vred so dar njegove roke,
da čudno k sebi vod' otroke ljube,
da ne želi nobenega pogube.

Da ustvaril je ljudi vse za nebesa,
kjer glori'ja njega sije brez oblaka,
oko ni vid lo, slišale ušesa
veselja, ki izvoljene tam čaka,
da spróstenim bo vseh težav telesa
se srečnim izpolnila volja vsaka,
da bodo tamkaj božji sklepi mili
tè, ki se tukaj ljubijo, sklenili.

(F. Prešeren, Krst pri Savici)

- 4) Luč je in Bog je, radost in življenje!
Svetlejši iz noči zasije dan,
življenje mlado vre iz starih ran
in iz trohnobe se rodi vstajenje.

V nečisto noč, v sramoto in ihtenje
zapel je glas od angelskih poljan —
en žarek je iz večnosti poslan,
svetlobe večne slavno oznanjenje, —

Vsi vi, skoz mrak pod križem vzdihujoči,
vsi vi, strmeči nemi v črna tla —
prišlo je znamenje! V tej zadnji noči

zablisnilo se je odvrh nebā —
vstanite, vriskajoči in pojoči:
pozdravljena, nebeška glori'ja!

(I. Cankar, Luč je in Bog je)

- 5) Če v strunah sem še nerojèni zvok,
če iskra mrtva sem še v suhem lesu,
o, zbudi me v plapolajočem kresu,
potegni preko strun, o Bog, svoj lok.

Naj žar se širi, vžiga naj požar
in naj ogreva bednih src puščave,
zvok valovi v višine in daljave
in radosti naj bo in tugi dar.

Če v joku src teh zvokov bo odmev
in če se v ognju bedna bodo grela,
saj pesem ogenj ta, ne bom več jaz.

Le tvoja zlata harfa bo zvenela,
o Bog moj, in žareči ta odsev
bo samo tvoj usmiljeni obraz.

(A. Gradnik, Božje obličje)

6) »Dragi duhovljani! Morda vam danes zadnjič govorim s tega mesta. Morda, pravim. V tem hramu bo morda za dolgo utihnili molitev v vašem jeziku. Jezus je bil zapodil kupce iz templja, a danes so kupci zapodili Jezusa. Težko mi je to povedati, srce se mi krči, a zamolčati vam ne smem več. Toda prosim vas, le eno vas prosim, rotim vas, oklepajte se svojega jezika s prav tako ljubeznijo kot svoje zemlje! Ne dajte si ga vzeti, ne pretrgajte vezi z Bogom! Čuvajte ga v svojih domovih kot lučko, da ne ugasne! Pride dan, ko ga bo usoda zopet poveščala. Pride, zakaj Bog je pravičen, le v njega lahko zaupamo. Tisti, ki so bili ponižani, bodo povišani... Toda božje pravice in dobrote bodo deležni le tisti, ki so si znali ohraniti, kar so prejeli iz božjih rok. Ostali pa bodo zaznamovani kot hudodelci, vzeti jim bo dušni mir in zemski blagri, preklinjali jih bodo otroci in vnukov vnuki, amen!«

(F. Bevk, Kaplan Martin Čedermac, str. 136)

7) Studencev močnih, čistih sem željan,
rad bi napil se iz sončnega korita
in rad bi, da bi luč bila razlita
čez vso kot ajdov hleb črnó ravan.

Povsod pridelek moj je posejan,
ker brodim z roko po valovih žita —
o naj nikoli se ne prebudita
spet žgoči greh in smrtnoblazni dan!

Ah, da, moj Bog, rad vse trpim menjave,
živim naj reven ali pa brez truda,
samo naj, Dobri, bom kot Tvoja gruda.

Naj pestujem kot deklice glavó
Tvoj mir in kot samotno naj drevo
potapljam v dobre zemlje se vonjave.

(F. Balantič, Venec VII)

8) Morda je bila največkrat tvoja milost, Gospod, ko smo skupaj molili. To je bil čas, ko smo našli svoj mir, ko smo odkrivali sami sebe in drug drugega, ko je v nas prodiral občutek tvoje svete bližine, ko smo čutili, da si med nami, da ljubiš našega ata in mamó in ju povezuješ med seboj in z nami z najnežnejšimi vezmi prijateljstva in ljubezni. To so bili trenutki, ko smo bili nekoliko privzdignjeni od tal od svečane tišine v nas, ko so naša usta izgovarjala besede molitve, sedem ust hkra-ti, sedem src in jezikov v soglasju med seboj, saj smo čutili kako nas ovija tvoja sveta moč, kako se preliva v nas sijaj tvojih svetih nebes in kako v naše duše curlja sladkost tvoje in medsebojne bližine.

To je bila tvoja milost, kajti takrat sem se naučil moliti, takrat sem prvič začutil, kako je živeti s teboj v prijateljstvu osrečujoče, pošno, dokončno in nepreklicno.

O ta naš mali zbor sedmih molivcev, v katerem je očetov globoki in trdni glas dajal podlago, da se je nanj naslonil materin baržunasto tem-ni in mehki alt. Okrog teh dveh osnovnih glasov so se kakor bršljan ovi-jali otroški glasovi, deški mehki in visoki ter nekoliko rezka in izsilju-joča drobna glaska naših sestic.

Vse to se je prepletalo med seboj, se prelivalo, ko je izstopil zdaj ta, zdaj oni, vsi pa v medsebojnem soglasju in enakomernem ritmu, kar je izražala že drža naših rok in teles, ko je oče nekoliko sklonjen naprej trdno in nepremično sedel, mati pa je največkrat klečala, le ko je bila preveč utrujena, je rekla: Danes ne morem. Preveč me vse boli. Saj dobri Bog to ve. Le kako ne bi vedel, ko pa sta z atom garala od jutra do ve-čera, da bi vse delo opravila lepo, da bi polje obrodilo in bi bil vsak dan kruh na mizi. Nam so roke kdaj kdaj omahnile, pa jih je mati vzela med svoje dobre tople dlani in jim zopet vlila moč, da smo jih še dalje držali sklenjene. Kakšna milost imeti tak dom!

(L. Kozar, Premakljivi svečnik, str. 66)

9) Čim bliže sem ti,
tem bolj so oči
žejne
tvoje brezmejne lepote,
tem bolj koprne
pričakuje srce
tvoje dobrote,
tem bolj lačna duša
veselje brez zmote
okuša.

Lepi, Dobri, Resnični,
kdaj, o kdaj
mi boš odprl svoj raj?

(Š. Steiner, K Bogu ... (Pesmi str. 133))

10) Na hribu sredi borovih gozdov je skrita cerkev svete Ane, ljubeznive in dobre babice vseh trpečih. Veronika je vstopila in šla pred oltar.

Skozi slikano okno za oltarjem je sonce metalo svoje jutranje žarke, da so pozlačeni oltarni okraski zablesteli kakor topli plamenčki. Na beli steni so se žarki odbili in ožarili obraz sveti Ani sredi oltarja, da je bil ves mladosten, ko je svojo hčerko Marijo učila brati jutranjo hvalnico Vsemogočnemu s pergamentnega svitka. Jagnje svete Neže, ki ga je svetnica držala na rokah, je postalo srebrnobelo, njen obraz pa ves zamaknjen v onostransko luč.

Vsa cerkev je bila tako polna spokojnosti, da se je srce moralo umiriti. Veronika je dolgo klečala pred oltarjem in prosila: »Sveta Ana, varuj me! Sveta Neža, naj bo moja duša vedno kakor belo jagnje! Sveta Marija, ti si moja mati, tvoj otrok sem, zato me spremljaj in me ne pusti samo na moji poti. Saj vidiš, da nimam nikogar. Nikogar, ki bi me spremljal vsaj do sem, če že ne do postaje, nikogar, ki bi ob slovesu jokal za menoj.«

Gledala je Mariji v obraz in zdelo se ji je da Marijini pogledi od pisa na pergamentu uhajajo k njej. Obraz svete Ane je bil blag in dober, toda spremenil se ni, kakor da je v svoji starosti že vajena bridkosti in je nič ne more presenetiti. Sveta Neža pa je s še večjo ljubeznijo stisnila belo jagnje k sebi.

Veronika je vstala in stopila na vrh oltarnih stopnic. Po stari navadi je poljubila bel oltarni prt in počasi odšla v svet s toplim blagoslovom domače cerkvice v duši.

(L. Kozar, Pajkova mreža, str. 17)

11) Pot je odprta,
srce je odprto
Romam k tebi,
spet k tebi,
kakor sleherni dan.

Pot je zaznamovana...
Rdeči maki tvoje krvi kažejo smer.
Romam k tebi,
spet k tebi kakor venomer,
ko je duša razorana.

Srce je prebodeno.
Iz njega božja moč vre.
Ravna ogone, oživlja stebila,
vsaja cvetove, grozde nabreka.
Življenje se navija na božjo štreno.

Pot je odprta,
srce je odprto.
Romam k tebi,
spet k tebi,
kakor sleherni dan.

(Š. Steiner, Pot je odprta (Pesmi, 121))

Mnogi ljudje so prižigali luči, zato danes živimo v svetlobi. Mnogi so nam odkrivali in ohranjali lepoto pesmi, besede, barv, podob. V znamenje hvaležnosti prižgimo sveče vsem, ki so s svojimi deli vzklikali: Luč je, radost in življenje.

1) Prižgimo luč najstarejšim kulturnim delavcem: bratoma Cirilu in Metodu, ki sta potovala po deželi od Velehrada do Blatenskega kostela in izgorevala tudi za naš narod, neznanemu možu, čigar roka je zapisala najstarejše nam ohranjene slovenske besede — Brižinski spomenik.

Eden prižge svečo, vsi pojejo: O moj Gospod, bodi zahvaljen.

2) Naj gori sveča vsem mojstrom besede: pisateljem, pesnikom, dramatikom in drugim, posebno tistim, ki jim Bog ni bil tujec ali nadležni vsiljivec, temveč najboljši prijatelj in sopotnik v življenju.

sveča, odpev

3) Tudi to, kar je ustvarjeno za oči, lahko človeka vodi k Bogu. To so skušali doseči Kregar, Perko in drugi s sliko; Gorše, Kralj s kipi; Plečnik in drugi z arhitekturo. Vsem tem umetnikom prižgimo luč, ker so jo tudi oni prižigali.

sveča, odpev

4) Glasba spremlja vseskozi tudi naš narod. Pesem ljudi razveseljuje, pa tudi dviga dušo k Bogu. Hvaležni smo vsem našim prednikom, ki so ljubili pesem, ki so radi peli, hvaležni smo Galusu, Tomcu in vsem skladateljem.

sveča, odpev

5) Naj gori luč tudi vsem ohranjevalcem vere in kulture na naših narodnostnih mejah, v Benečiji, na Koroškem, v Porabju. Naj gori luč Bevkovemu junaku kaplanu Martinu Čedermacu in še enemu poslednjih Čedermacev, Janošu Kuharju, župniku na Gornjem Seniku, edinemu duhovniku, ki je do konca svojega življenja ohranjal in varoval slovenski jezik v župnijah slovenskega Porabja na Madžarskem.

sveča, odpev

6) Spomnili smo se pisateljev, pesnikov, slikarjev in drugih kulturnih delavcev. Skritih pa je ostalo na tisoče ljudi, majhnih, preprostih, ki so bili luč v svoji družini, v svojem okolju. To so matere, ki so učile otroke domačih besed, ki so jim s spale roke in jih vodile v cerkev. To so očete, ki so gradili hiše, orali polja. To so vsi tisti, ki so ljubili svojo ped zemljo, ki so ljubili travo, kamen, pesem in smeh, domačina in popotnika, človeka in Boga. Kaj niso ti ljudje opravljali najlepše kulturno delo, čeprav niso pisali knjig, ne gradili katedral? Z ljubeznijo pa so gradili samega sebe v dobrega človeka in kristjana ter pomagali svojim bližnjim. Zato vsem ljudem, ki ljubijo gozd in reko, ki se varujejo kletve in laži, ki dan za dnem sebe in svoje bližnje izročajo v dobre božje roke, vsem tem graditeljem kulture prižigamo svečo, v znamenje, da so luč slovenskega naroda.

sveča, odpev

Tako gorijo sveče vsem, ki so iz roda v rod iskali pot, pot k najvišji lepoti, k Bogu. Danes sem na vrsti jaz. Da iščem pot, da kažem pot. Da bo ta naloga lažja, dobi vsak majhno svečo, da jo ponese domov. Naj ta sveča, ki jo boš ob večerih prižgal, vabi tvojega duha, da bo iskal pot v življenje, Jezusovo pot. Da bo pot, ki so jo odkrili rodovi pred teboj, preko tebe ohranjena še za rodove, ki pridejo za teboj.

Se nekaj misli današnje mladine, ki tudi prek molitve odkriva pot v življenje, pot k Bogu.

1) Molitev je zame čudovit pogovor z Bogom. Je najboljše sredstvo, ob katerem pozabim na svoje težave, ob katerem si pomirim svojo notranjost. Resnična doživeta molitev je zame kakor žarek sonca, ki posije takrat, ko je v duši najbolj temno, ko je v duši nemir. Molitev me osrečuje, me bogati in mi daje moč na moji življenjski poti, ki velikokrat ni lahka. Že samo misel na to, da me nekdo posluša, da mu lahko zaupam vse svoje težave, me osrečuje. Molitev me povezuje z Bogom in mi pomaga, da postajam še boljša. (Lidija)

2) Moje roke se redkokdaj sklenejo v molitev. V sebi nekako ne čutim potrebe po tem, da bi molila. Mogoče zato ne, ker nisem dovolj vztrajna. Čeprav mi v ušesih odmevajo besede svetega pisma: »...prosite in se vam bo dalo...« nekako nimam zaupanja. Zakaj to življenje, ki ga imam, ne najde časa in razpoloženja za pravo molitev. Najrajši meditiram in takrat se počutim umirjeno. Pravi stik z Bogom pa sem našla le na nekaterih duhovnih vajah in še to le s premišljevanjem v naravi. Zdi se mi brez pomena, da bi drdrala obrazce, ko pa nisem zbrana. Čeprav imamo zvečer doma družinsko molitev, so moje misli vedno drugje. Najbrž bom morala biti postavljena pred težko preizkušnjo, če bom hotela resnično in zbrano moliti. (Janja)

3) Po molitvi se čutim bolj zbližanega z Bogom. Pomaga mi do osebnega duševnega miru. Zvečer Bogu z molitvijo polagam račun preživelega dne. Po molitvi spoznavam tudi samega sebe. Ko sem nasajen, mi molitev težko gre z jezika, ko pa imam voljo do dela, do molitve, do razmišljanja, pa nikakor ne neham z molitvijo. Včasih mi čisto majhna zahvala oziroma prošnja Bogu pomaga premagati tremo, strah, obda me z občutkom varnosti, samozavesti. (Iztok)

4) Molitev je zame kakor pogovor z mojim največjim Prijateljem. Je govorenje naučenih obrazcev, prebiranje različnih molitvenikov, petje pesmi, je molk, poslušanje svoje vesti, kajti pred njim mi govori Bog. Molitev je zame tudi »vetra tih šepet«, občudovanje lepote narave. Je tudi delo ob bolniški postelji, kjer v človeku vidim trpečega Jezusa. Je vzdihljaj bolnika. Je smehljaj otrok. (Katja)

5) Kaj mi pomeni molitev? Na to vprašanje ne bi vedel odgovoriti, ker že dolgo časa ne molim, oziroma ne verujem v besede molitve. Molitev mi pomeni toliko kot klic na pomoč v prostrani, opustošeni in prazni puščavi. (Zlatko)

6) Molitev je kakor močan curek svetlobe, ki te osvetli in potem vidiš. Kaj vidiš? Vidiš Njega. Molitev je kakor prostrano veselje brez konca, ena sama globina. Skozenj plovejo misli in želje, slišiš omamljajočo glasbo, ki je tako oddaljena in vendar tako blizu. Vlije ti moč, da čutiš. Čutiš Njegovo bližino. Veš, da nisi sam. Pluješ na krilih svoje molitve in ko dospješ do cilja, si rešen. Spokorjen, potolažen se vračaš nazaj, nazaj vase. In zopet je vse tako mirno. Molitev je kakor nežna roka, ki te pobozha in ti veš, da si odkril, spoznal svojo dušo. (Mihaela)

Dr. Anton Trstenjak

Filozof Franc Veber (1890-1975)

Zakaj pišem o Vebru zdaj, ko ni nobene okrogle letnice za kak njegov jubilej? Odgovor: ker je bil lani, se pravi oktobra 1986 dvodnevni mednarodni simpozij o Vebru, ki sta ga organizirala skupno slovensko filozofsko društvo v Ljubljani in filozofsko društvo v Gradcu. Pobudnik tega dvodnevnega simpozija je bil dr. W. Gombocz, docent za zgodovino filozofije v Gradcu, naš rojak z bližnje Potrne. Prvi dan je bil Weber-Kolloquium v G. Radgoni, drugi dan pa v avstrijski Bad-Radkersburg.

Prvi dan nas je pozdravljajl predsednik gornjeradgonske občine tov. Fridau, drugi dan pa župan mesta Radkersburg, ki se je v svojem nagovoru izrazil nekako zvišeno omalovaževalno, češ doslej o kakšnem gornjeradgonskem Vebru še nismo nič slišali, toda če ga danes slavijo celo znanstveniki iz drugih držav, potem ga sprejemamo za svojega pač tudi mi. Gornjeradgonski predsednik občine se je izražal v svojem pozdravnem govoru spoštljivo, čeprav tudi on v zasebnem pogovoru ni mogel skriti začudenja, da Veber v svetu toliko pomeni. Temu začudenju se ne smemo čuditi: Vebra so leta 1945 vrgli z univerze in iz Akademije znanosti ter ga tako za zmeraj utišali pred javnostjo. No, posebne škode menda kljub temu niso naredili ne njemu ne slovenski filozofiji; saj je Veber v prvih 25 letih svojega delovanja (1920 do 1945) ustvaril tako bogato in zaokroženo filozofsko delo, da bi pozneje le težko še kaj boljšega dodal. V tem času je izdal razen številnih razprav 14 samostojnih knjig (Uvod

v filozofijo, Sistem filozofije, Problemi sodobne filozofije, Znanost in vera, Etika, Analitična psihologija, Očrt psihologije, Estetika, Idejni temelji slovanskega agrarizma; Filozofija: načelni nauk o človeku in njegovem mestu v stvarstvu; Sv. Avgustin, Knjiga o Bogu, Nacionalizem in krščanstvo, Vprašanje stvarnosti).

Veber predstavlja v slovenski zgodovini prvega čistega laičnega filozofa; vsi prejšnji pomembnejši misleci (Lampe, Kovačič, Ušeničnik) so bili obenem teologi.

Veber je s svojo filozofijo prodrl tudi v širši mednarodni svet. Ne samo, da ga poznajo in priznavajo tudi v Gradcu, kjer je študiral, kot nadaljevalca Meinongove predmetnoteorične filozofije, poznajo ga tudi v širšem svetu, kamor je pač prodrla predmetna teorija.

Pomembno je, da je bil na Vebrovem kolokviju v obeh Radgonah tudi profesor filozofije s Finskega, ki se je naučil slovenščine samo zato, da bi mogel brati Vebrova dela v izvirniku; saj je Veber pisal samo v slovenščini, čeprav bi kot graški učenec mogel in delno celo moral pisati vsaj tudi v nemščini.

Okoli njegove slovenščine se zgrinja sploh čudno usodna ironija. V Ljubljani so ga vrgli z univerze, ker so mu očitali sodelovanje z Nemci med okupacijo (1943 — 45); v Gradcu pa mi je profesor Ferdinand Weinhandl (po očetu doma od Sv. Ane v Slovenskih goricah, Zgornja Ščavnica) osebno zgražajoč se nad Vebrom rekel: »To mu zamerimo, da je bil tak slovenski šovinist.« Ta izjava naj bi šla v zgodovino, do srca tistim, ki mu očitajo, da je sodeloval z Nemci.

No, s tem mednarodnim kolokvijem so naši filozofi Vebra tudi pred širšo slovensko javnostjo zopet uveljavili in mu dali priznanje, rehabilitirali so ga. Že prej pa mu je Slovenska matica ponatisnila njegovo Estetiko v uredništvu in spremni besedi filozofa dr. Franeta Jermana. Ker so vsi ti filozofi tudi politično na vladni črti, lahko rečemo, da je bil z vsem tem Veber tudi politično, ne samo filozofsko rehabilitiran.

Prav pa je in zadnji čas bi že bil, da bi se tudi njegovi ožji rojaki in njegova G. Radgona zavedala, kdo se je rodil sredi nje in kdo je njeno ime najdalje ponesel v širni svet. Vebrovo rojstno hišo so ob rekonstrukciji ceste podrli. Stala je na robu nekdanjega »spodnjega grisa«¹ ki je še v stari Avstriji kot Untergriess spadal v mesto Radgono (Radkersburg), tako da je, strogo vzeto, bil Veber rojen v Radgoni, ne v Gornji Radgoni, seveda vse na desnem bregu Mure, ki je v Sloveniji. Vebrova mati je bila rojena Trofenik, doma pri Mali Nedelji, oče pa iz Naklega nad Kranjem; Veber se je vedno s ponosom imel za Prleka.

Če ima Janko Šlebinger na hiši, v kateri je umrl, pod cerkvijo, spominsko ploščo in celo ulico (Šlebingerjev breg), kar je zaslužil, velja še bolj, da zasluži tudi Veber spominsko ploščo (samo kje, ob kiosku, ki je na mestu njegove rojstne hiše?) in posebno ulico, ki so jo potegnili prav od njegove hiše v smeri proti železniški postaji.

Sploh bi se spodobilo, da bi G. Radgona oblikovala poseben spominski vrt (park) v čast svojim slavnim možem, kakor so to storili Verženci, kamor so postavili doprsna kipa Slavku Ostercu in Francu Kovačiču. G. Radgona ima celo več slavnih mož, s katerimi se lahko upravičeno postavlja pred svetom. Tu sta že Peter Dajnko in Anton Kreml (ki pa ima

spominsko ploščo na »rojstni« hiši, ki ni njegova rojstna hiša; saj je bil rojen v Poliškem vrhu, ne pa v Noričkem vrhu). Dalje Šlebinger in Vember, a tudi vladni svetnik Senekovič in bibliograf Franc Simonič, končno še Jože Veršič, preprost izumitelj elastičnih protez, ki jih je napravil med drugim celo za štajerskega nadvojvodo. Lahko bi pritegnili še širši krog, tudi apaškega rojaka Matla, ki je bil profesor slavistike na graški univerzi; njegova stara mati je bila rojena Zemljič, kakor se mi je sam pohvalil; govoril je slovensko samo prleški dialekt, ki se ga je naučil doma.

Tudi za Vebra potemtakem velja stari pregovor, da nihče ni prerok v domovini; domovina ga začenja priznavati šele po smrti, ko izpred oči domačinov izginejo vse pomanjkljive vsakdanjosti smrtnika in ostanejo v spominu za vse veke samo nesmrtna dela, ki gredo onstran groba. Ko živiš sredi med svojimi, si majhen in vsakdanji, in se ne zavedaš, da se te bodo pozni rodovi spominjali in slavili tvoja dela, ki si jih ustvarjal preziran sredi mogočnih sodobnikov. Vebrov mednarodni filozofski kolokvij sredi Radogne je že začel dopolnjevati zopet enega od takih slavnih življenjepisov.

Vilko Novak

Prekmurske rokopisne pesmarice od XVI. do sredine XVIII. stoletja

Danes imamo v razvidu okoli 80 prekmurskih rokopisnih pesmaric (prim. I. Škafar, Bibliografija prekmurskih tiskov od 1715 do 1919, Lj. 1978), vemo pa, da jih je še mnogo pri zasebnikih. Iz razdobja našega baroka jih je dognanih vsaj pet in le te moremo v odmerjenem času na kratko predstaviti. O najstarejši, Martjanski sta pisala od 1935 Fr. Fancev in O. Šojat, sam pa sem o njih pisal od 1973/74 trikrat v Jeziku in slovstvu ter v Izboru prekmurskega slovstva 1976.

Predstaviti jih hočem skupaj glede na njih starost, vsebino, izvir in sorodnost s kajkavskimi rokopisi, glede jezika in tradicije v prekmurskih rokopisih in knjigah. O starejši **Martjanski** pesmarici je Fr. Kovačič 1922 sodil po nečitljivi letnici, da izvira iz 1549 ali 1649. Fancev pa je pod letnico 1710 bral najprej 1643, pozneje pa je »slutil« letnico 1593 in evforično razglasil to »Prekomursko pjesmarico I« — kakor jo odtlej imenuje hrvatska literarna zgodovina — za »najstariju danas poznatu kolekciju hrvatskokajkavske poezije uopće« (Tragovima..., 186). Posebno je Fanceva zavedel datum 1534 pri prevodu pesmi Cantio de matrimonio, ki jo je imel za izvirnik, kakor tudi še nekatere druge prevode iz madžarščine, katerih eden je datiran 1546. — Hrvatski slovstveni zgodovinarji so ta mnenja sprejeli, posebno Olga Šojat, katere zasluga je, da je v Forumu XII, 1973 in Kaj u VIII, 1975 objavila prvi izbor iz star. Martjanske pesmarice, kar je ponovila v knjigi Hrvatski kajkavski pisci I — Druga polovina 16. stoljeća (Zgb 1977), kjer je pod naslovom zaglavja »Prekomurska pjesmarica I« v oklepaju za letnico 1593 postavila vprašaj ter na str.

Tako izumrle (reke) širile, ki v moči svetlosti pride, reke širile
 ne širile, neg (reke) širile, gli ravnije tak rođen, i nam tado bro
 odhosen, nas ševir Jesus Kristus, vboisvi taje narodil, za nake
 vnogo zla tverpel, doklam nake je odkupil
 Ti (reke) širile Angelije (reke) širile na pouki, porodjenje Jesusa njim
 to nazveševir, re Jesus je širile, vsem širile, Herodes
 re širile, tak nake la tve širile, im prai vi poidite, drobno
 Dežo kobile, tve naci širile dvoj leri Amen
 In Feste S. Joannis (vangelista) communis
 od izumrle noga tchajanya, dika boidi, dika boidi im

206—7 navedla moje mnenje o pripadnosti te pesmarice slovenskemu slovstvu ter prepušča odločitev glede tega strokovnjakom po celotni objavi obeh Martjanskih pesmaric.

Ker starejša Martjanska pesmarica ni zanesljivo datirana v nobenem od svojih petih delov, jih moramo poskusiti datirati na podlagi pisave in papirja, delno pa tudi vsebine — v nasprotju z datacijo Fanceva (in Šojatove) na podlagi napačnih domnev, ki sem jim delno sledil tudi sam še 1973/74. S sodelovanjem strokovnjakov (P. Blaznik, P. Simoniti, J. Šorn) smo po prvih dveh objavah Šojatove prišli do spoznanja, da prvi trije deli star. MP (I: 19—178, II: 1—144, III: 3—81) s cerkvenimi pesmimi od adventa do binkošti po pisavi in papirju sodeč izvirajo skoro gotovo iz 17. stoletja, prevedena besedila pa so lahko vsaj delno še starejša. V 4 delu (110 strani), ki je zelo nepopoln, so nabožne, legendarne in svetne pesmi zapisane s pisavo 17. stoletja, datacija 1657 na koncu Cantio de Rakoczio pa označuje čas dogodka, saj so njeni znani madžarski izvirniki iz 18. stoletja. — Peti del MP (62 strani) je glede datacije najbolj zanimiv in obenem kočljiv, saj je pripis pri Cantio de Matrimonio (z začetkom: Dobri hižnici, vi poslušajte): »To pesem spravil... (Andreas Šajtič...) po Kristuševom na svet rogyenyei / jezero pet stou trideset v štrtom« prepričal Fanceva, da je pesem izvirnik iz tega leta. Ker pa prevodov iz kajkavščine v madžarščino ne poznamo, pač pa mnogo nasprotnih primerov, je dognano za to pesem, da je prevod madžarskega besedila Andrása Batizija, — vsaj podpisal je on ali izvirnik ali različico njegovo — poznan doslej v Lugossyjevem kodeksu iz ok. 1546. Če je Šajtičeva letnica resnična, pa je njegov prevod bil narejen po doslej neznanim prepisu, nastalem ok. 1530. — Balaž Berke v rkp. Szlovenszke Dühovne peszmi... 1768—69 je to pesem že prisodil Batiziju z l. 1556! Fancev je z verjetnostjo prisodil Šajtiču tudi pesmi Tužim vnogo Bogu..., Oženil

se je jeden mlad junak, Šojatova pa še: Blaženi ljudje, ki se Boga bojo (HKP I, 202). Toda tudi te pesmi so poznane v madžarskih izvirnikih, od katerih so nekateri celo datirani v prvi polovici 17. stol. Po pisavi in papirju ter vsebini tega dela MP I menimo, da je verjetno nastala v 16. stol. Bolj določno je datiranje drugih najstarejših pesmaric. Predvsem je jasen nastanek tim. Márkišavske pesmarice (najdene po 1945 v Márkišavcih pri Soboti, zdaj v zasebni lasti v Ptuj), ki ima na str. 100 a vpisano: »Od Christussevoga na fzveit* porodiénya, da fzeie* pizvalo, iezero i sefzt szto. In ober toga, tri defzet* i drugo, pofzenie* fzpravlenya*, Boguvi na diko.« Ta datacija se utegne nanašati le na Pesem od Noe Patriarcha, za katero je vpisana. Dodatno je na str. 129 na koncu zadnje kitice naveden tudi kraj, ki pa utegne tudi veljati le za to pesem: »Veta peszen fzpravlenaie zdai verse i fzvetoga pizma vuka vzetaie, v Nedelischí pondelek pervo posztni, Meifzeczaje den oszmi« — toda tu brez letnice. Poleg MP I, kjer je kraj berljiv ob nečitljivi najstarejši letnici, je to edina starejša prekmurska pesmarica, ki je krajevno označena — pa tudi edina, katere vsaj delni izvir na kajkavskem ozemlju je dokazan.

Soboška pesmarica, kakor jo tu prvič imenujem po današnjem nahajališču (Pokrajinska in študijska knjižnica v Soboti) obsega str. 9—303 cerkvenih pesmi in ne le »tudi pesmi«, kot piše Škaфар. Po pisavi sodeč izvira zelo verjetno iz 17. stol., saj so tako posamezne značilne črke (začetnice H, K, G, N, P, T, Qu), pod čelo besedo podaljšani začetni N, P, qu, y, vmesni zaviti g, j itn., kot tudi celotni ductus pisave nele zelo podobni, marveč kar enaki pisavi v najstarejših delih MP I. Vsekakor pa govori ta pisava v skrajnem primeru vsaj za prvo polovico 18. stoletja.

Četrto pesmarico iz tega razdobja: Szlovenszke Duhovne peszmi piszane po Berke Balázsi v Nemes Csobi, tj. artikularnem kraju prekmurskih luteranov v bližini Kőszega na zahodnem Ogrskem (v NUK v Ljubljani) naj bi bila nastala delno v letih 1768 in 1769 (339 str. prvega dela), drugi del pa v drugi polovici 18. stol. Mlajša Martjanska pesmarica (= MP II) z 48 listi (v Univ. knjižnici v Mariboru) ima enkrat vpisano, enkrat pa v platnico z nožem vrezano isto letnico 1756, nastala pa je lahko še prej.

Nedoločljiva je natančna starost pertočke Mrtvečne pesmarice (Dečanijska knjižnica v Soboti), katere starejši del (str. 39—154) postavlja Škaфар v 18. stoletje.

Iz časa po letu 1768 do 1800 imamo več pesmaric in o nekaterih, npr. o pertočki, ne moremo določiti natančneje ali niso njihovi deli nastali že pred tem letom.

Vsebina in izvir pesmaric govori že delno tudi o njihovi starosti. Večina pesmi v vseh tu obravnavanih in tudi drugih prekmurskih rokopisnih pesmaricah je namenjena liturgični rabi in se nanašajo na praznike cerkvenega leta. Temu ustrezno so tudi v nekaterih pesmaricah razvrščene z latinskimi naslovi skupin, najbolj sistematično v MP I (= Martjanski pesmarici) z njenimi prvimi tremi deli. Podobno tudi v soboški in markiševski pesmarici. Izvir vsaj večine teh liturgičnih pesmi v ožjem pomenu je sevé latinski, le nadrobno raziskovanje pa bi moglo dognati,

* f = s

katere so bile prevedene naravnost iz latinščine in katere s posredovanjem madžarščine ali nemščine (isto velja za kajkavske pesmarice, češar se pa hrvaški raziskovalci ne zavedajo). Prav latinski izvir in starodavna raba teh pesmi v liturgiji govori tudi močno za to, da so jih morali prevajati že v srednjem veku, do nas pa so prišli le sistematični zborniki iz poznejših časov, bodisi kot izvirniki ali prepisi. Tu je moči le sumarično navesti, da so npr. od božičnih pesmi skoro enake tudi v Pavlinski (včasih tudi v Drnjanski) pesmarici in od tam prevzete v Citharo octochordo sledeče v MP I: Dete sze rodi u Betlehemu (dokumentacija bo v objavi). Od szuncsenoga zhajanya Dika bodi, Po(h)valuimo denesnyi den, Narodil fze je krally Nebefzki (ki jo še dandanes pojó ponekod v Prekmurju)... nam je rodgyeno Deitecze, Izvelicsitel rodgyen nam, Hvaleno boidi Deite.

MP I pa dopazuje tudi tesno zvezo s slovensko protestantsko pesmijo XVI. stoletja, saj so v Dalmatinovem Ta celi katechismus 1584 štiri božične pesmi, katerim najdemo zelo sorodne v MP I: »Szvėti Pavel vjednom lifzti« je prirejena po Trubarjevi v Katechismu 1550; v Ene duhovne peisni 1583 pa še ena pesem. J. Koruza je na podlagi raziskovanja A. Kerševanove dognal za pesem Ete den je vsega veselja, da je slovensko besedilo iz XVI. stoletja posredovala kajkavskim pesmaricam, kar je pomembno izhodišče za raziskovanja medsebojnih vplivov.

Bolj kot kajkavske so prekmurske rokopisne pesmarice nastajale pod vplivom madžarskih prevodov liturgičnih pesmi, zapisanih in ohranjenih najprej v srednjeveških kodeksih od 13. stol. dalje — med njimi je tudi zagrebški »pavlinski Antiphonale« z notami iz 14. stol. —, od 1599 v molitveniku (Andrasa Väsárhelyija), nato v številnih rokopisnih in tiskanih pesmaricah, tako: Kisdi-Szörlösy: Cantus Catholicus 1651, predvsem pa Kajoni Janos, Cationale Catholicum (Csiksomlyó na Erdeljskem, 1676). Čeprav je ta pesmarica novejša, da bi bili mogli iz nje zajemati za naše najstarejše rokopise, nam ravno njena nova izdaja iz 1979 omogoča dognati, da je npr. v MP I — in iz nje v mnogih poznejših — vrsta pesmi, katerih madžarske predloge najdemo v tej knjigi, ki je tudi nastala iz starejših rokopisov. In tako si moramo misliti tudi prevajanje in prirejanje prekmurskih besedil iz raznih starejših madžarskih rokopisov. V tistih naših rokopisih, ki so jih ali prevzemali od katolikov ali nanovo prevajali prekmurski evangeličani, pa so tudi prevodi — poleg iz rokopisov — tudi iz starejših madžarskih protestantskih pesmaric: iz prve Galszecsijeve (Krakov, 1563), Váradске (Várad Enekeskönyv 1586), v kateri je zelo podobno besedilo našemu v pesmi Narodil fze je krally Nebefzki (MP I, 71), posebno pa iz vrste kalvinskih in evangeličanskih pesmaric iz 2. pol. 16. in 17. stol., s katerimi so prišle tudi nemške in habsburške pesmi v madžarski pesemski repertoar, nekatere pa tudi v prekmurske pesmarice. Prav slovenska in nemška luteranska besedila že v MP I dokazujejo, da so jih zapisali v najstarejše pesmarice prekmurski — slovenski evangeličani in ne kajkavski katoliki. Madžarski začetki pesmi že v MP I pa nekatera madžarska besedila v njej pričajo o istem izviru teh pesmaric.

Kakor so protestanti v začetku prevzemali stara katoliška besedila in jih tudi v Prekmurju ohranili v tiskanih pesmaricah, tako so poznejši

katoliški bukovniki že v 17. stoletju, posebno pa v 18. in tudi v kat. knjigah — iz teh evangeličanskih rokopisov prevzemali prevode in priredbe katoliških besedil. Ko so luterani začeli tiskati pesmarice, so nehali prirejati rokopisne. Še neraziskana, pomembna tema.

Raziskati bo še treba tudi prevzemanje pesmi iz MP I v poznejše pesmarice od márkišavske dalje ter nove prevode liturgičnih besedil v njih.

Druga skupina nabožnih pesmi so tiste v čast svetnikom, določene za petje na njihove godove. Teh je zlasti mnogo v novejših pesmaricah. Najdaljša in najzanimivejša med njimi je pesem o Mariji Magdaleni s 103 kiticami že v MP I, kjer manjkajo nekatere kitice, popolna pa je v márkišavski, od koder so jo prepisovali v poznejše pesmarice. Kakor vse o svetnikih, je posebno ta značilno baročna, mednarodno razširjena apokrifna zgodba, v naši redakciji prevedena po madžarski pesnitvi Szent-Martoni János Bodója *Historia az Maria Magdolnának sok bűneiből* itn., prvič natiskani v Levoči (Lőcse) 1883. Naš prevod je mogel nastati po kakem starejšem madžarskem rokopisu.

Pripovedno apokrifne pesnitve z biblijskimi motivi vsebuje že 4. del MP I, npr. o Lotu, Adamu in Evi, *Planctus Mariae*, ki je v različicah pogosto staro besedilo v madžarskih rokopisih, Adama gda vun zegna... itn., ki so jih prevzele tudi poznejše pesmarice. V Márkišavski pesmarici so take še npr. Sztvorjenje Eve, Od Sztvorjenja Adama, nepopolna o sodnem dnevu, ki jo najdemo v Krajačičevi Molitveni Knyisiczi iz 1640 in madžarsko pri Kajoniju 1676 — dalje Peszen od Sodomae Gomorhe, od Noe Patriarcha itn., ki so jih prevzele mnoge poznejše katoliške pesmarice, tiskane evangeličanske po so jih že obsodile. Tudi te pesnitve izvirajo vsaj delno iz madžarskih virov, njih povezava z baročno motiviko v Evropi pa je posebno vprašanje.

O prevodih moralističnih pesnitev *Cantio de matrimonio* in *Adhortatio mulierum* smo govorili že prej. Več o tem in o prevodu pesnitve *Cantio de Rakoczio* v 4. delu MP I v Jis XXVII. Za žal nepopolno pesnitev o sigetski bitki v 5. delu doslej ni bil najden ne madžarski izvirnik ne hrvaška predloga. Tudi ni še raziskana izvirnost ljubezenskih pesmi v MP I: Zorja moja, zorja prvoga vreimena v 13 dvovrstičnih kiticah; Žalosno vidim gerlico in Tužil se je jeden mladenec svojoj luboi.

Hrvaški slovstveni zgodovinarji si še niso postavili vprašanja: odkod v Prekmurju dve (njim znani) »kajkavski« pesmarici, kakor tudi ne o tristoletni kontinuiteti prekmurskih rokopisnih in tiskanih pesmaric, pa tudi ne o jeziku prvih prekmurskih knjig v 18. stol. Niti z besedo nikjer ne omenjajo pripadnosti prekmurskih katoliških župnij zagrebški škofiji od njenega začetka 1094, nekaj časa vseh, štirih v dolnjem Prekmurju pa stalno do 1777, zaradi česar je kajkavščina bila tu cerkveni knjižni jezik z rokopisnimi in knjižnimi pomagali. Toda že v prepise kajkavskih predlog in še bolj v lastne prevode in izvirna besedila so vnašali sestavljalci pesmaric svoje narečne oblike in prva tiskana pesmarica, Bakošev *Nouvi Graduval* 1789, se že odpoveduje besedam in oblikam v rokopisih, iz katerih je objavil pesmi: vre, ter, leprai, listor, nam. tomu piše tomi, beše — bio je, pojmo — spejvajmo, nam -l piše -o ali u, čeprav mu uide še kak -l, kakor tudi kak aorist. Kakor so postopno že rokopisne pesmarice uvedle prekmursko glasovje z dvoglasniki, u, o itn., tako so ga z

vsemi drugimi narečnimi značilnostmi še dosledneje uvedli tiski od 1715 dalje, čeprav so nekatere kajkavske posebnosti še ostale v njih nekaj časa. Ob tej priliki se ne moremo ustaviti ne ob pisavah, ne ob metričnih vprašanjih.

Samo natančno vsebino in jezikovno poznavanje vseh dostopnih prekmurskih rokopisnih pesmaric, njihovega zgodovinskega in kulturnega ozadja ter prekmurskega slovstva more objektivno presojati o njihovem značaju in njihovi jezikovni ter narodnostni pripadnosti.

Prebrano 3. 7. 1987 na simpoziju o slovenskem baroku v Ljubljani. — Razširjeno besedilo bo objavljeno v zborniku tega simpozija.

Štefan Barbarič

Tri književne podobe Prekmurja 1934

(Župančič, J. Kozak, Kranjec)

Za začetek nekaj osnovnih podatkov: Župančič je bil v Prekmurju maja 1934, ko se je mudil v Polani teden dni pri Kranjčevih. Od tod si je ogledal šolo v Odrancih, Plečnikovo cerkev v Bogojini in se je sešel s skupino izobražencev v Lendavi. Na prošnjo V. Novaka je obljubil prispevek za zbornik Slovenska krajina (1935), vendar spisa ni dogotovil. V naših dneh je seznanil javnost s spisom o Prekmurju urednik Župančičevega Zbranega dela dr. J. Mahnič, najprej v Književnih listih Dela 1983, nato v dokončni obliki v Župančičevi deveti knjigi s privzetim naslovom Prekmurje in slovenstvo. Juš Kozak je z ženo Vlasto obiskal Prekmurje v poznem poletju 1933 prav tako na povabilo M. Kranjca. Pisatelj je esejistično zasnovani potopis **Za prekmurskimi kolniki** najprej objavil v reviji Modra ptica (v več nadaljevanjih) 1933/34, nato v posebni knjigi v zbirki Slovenske poti (obakrat z dodanimi tremi ljudskimi pesmimi iz dodatka Pavlove monografije o cankovskem narečju 1909, v knjigi še z nekaterimi celostranskimi fotografskimi posnetki). Pozneje je bil esej ponatisnjen leta 1961 v knjigi **Izpovedi** (v seriji štirih knjig Kozakovega izbranega dela) v vrsti potopisov Odmevi s poti. M. Kranjec je spis Rapsodija nepoznane zemlje objavil v prvih treh številkah Sodobnosti 1934.

x x x

»Širok je svet, ozka je Slovenija. In mi, ki mislimo, da poznamo svet, se nismo razgledali niti po svoji domači zemlji. Ne poznamo je ne pokrajinsko, ne po ljudeh, šegah in potrebah, ne po jeziku. In naš pisatelj šele, kako ozek je njegov pogled in razgled... Slovenija mora poznati tudi svoje obrobne pokrajine, ako hoče poznati sebe.«

Župančičev miselno nadvse bogati spis o Prekmurju vsebuje pesnikova priložnostno nabrana opazanja o prebivalcih obrobne pokrajine, ki je — takrat — že petnajst let po prevratu živela v skupni slovenski upravi.

Posebej se odlikuje Župančič po sočnem in živahnem nizanju občutkov, ki so pesnika navdajali v prvem neposrednem stiku s pokrajino ob Muri, posebej z njeno starinsko domačnostjo.

»Mene, Belega Kranjca, je takoj zajela sorodna govorica: premnogo enakih poudarkov, čista izgovorjava končnic, to mi je zvenelo tako domače — «...»Zvočna, mehka, a nikakor mehkužna govorica s premnogi posebnostmi, z besednim zakladom, ki ga bo treba še izkopati in ki ne bo samo mrtva pomnožitev slovarjev, temveč se ga bo dosti prijelo v književno slovenščino...«

Pesnik je bil naravnost vesel, da je lahko povezoval prekmurski svet z belokranjskim, prav tako obrobnim, saj se je s tem lahko zavestno uprl pogosti preoblastni (in druge izključujoči) »alpski« miselnosti. (»Res, pojem slovenstva bo treba ločiti od irhastih hlač in čevljev na kveder.«) Hkrati je odločno zavrnil krilatico (»ozko formulo«), ki je ob neki priložnosti prišla pod pero samemu Cankarju, češ da je slovenski kmet sorodnejši bavarskemu in furlanskemu kot pa hrvaškemu ali srbskemu.

Župančič po Prekmurju ni hodil samo kot zbiralec vtisov in opazovalec, marveč je hkrati nastopal kot nosilec najtehtnejših narodnih izročil, kot narodni ideolog. Zato je pozval Prekmurce k čimbolj organski včlanitvi v skupno slovensko življenjsko (kulturno in politično) občutje. »Agrarna reforma je dala prekmurskemu kmetu sveta, podaljšala mu je brazde, razširila lehe. To dobro čuti on in tudi redki madžarski kmet v naših mejah kot dobrino in napredek, ki ga onkraj ne bi bil deležen. Odrežimo tej mladi, tako svoji in tako naši, a kulturno izstradani pokrajini še duševnega kruha, in priklenjena bo na nas z dvojnimi vezmi, naša meja tam bo dvakrat trdnejša in trikrat varnejša, naš kulturni prostor bo širši in bogatejši.« In za Slovenijo v celem mora biti važno tudi to, »kaj klepeče štrk na dimnikih, kaj meljejo mlini na murskih ladjah.«

Od Župančičevega esaja je minilo že več kot pol stoletja in vmes je divjala še krvava vojna 1941—1945. Pri širši obravnavi bi bilo mogoče navezovati na Župančičeve stavke tudi lastne misli. Toda tokrat je dovolj, da naj opozorimo zlasti mladi rod, ki izhaja iz domače pokrajine, na pesnikov še zmeraj aktualni spis.

Spisoma Za prekmurskimi bolniki in Rapsodija nepoznane zemlje je isto predvsem lokacijsko izhodišče; pisca prihajata v Prekmurje od hrvaške, medmurske strani, tako da zaobsežeta s prvimi pogledi še Čakovec in ravnino na obeh straneh proge, ki pelje v Lendavo. Vendar se hkrati ločita po osnovni zastavitvi, s tem da je Kozakova ploskev zbiranja in beleženja vtisov precej širša od Kranjčeve. To konkretno pomeni, da Kozakov itinerarij zaobsega širše geografsko območje, večje število krajev dolnjega in srednjega Prekmurja (od Lendave do Velike Polane, kjer se malo dlje pomudi, preko Turnišča in Bogojine do Sobote in nazaj preko Beltincev, celo s skokom v međimurske toplice in s koncem na Trojiškem vrhu v Lendavskih goricah).

Na drugi strani je očitno, da se Kranjec drži potopisne oblike samo v prvem delu Rapsodije, v katerem so mu kraji, v katerih se trajneje ustavlja, bolj reportersko določeni kot morebiti trdneje povezani v kontinuirani potopis. Drugi del Rapsodije potopisno obliko v celoti opušča, saj se

osredotoča na aktualna prekmurska kulturnopolitična in politična vprašanja.

Oba pisatelja izhajata iz sveže aktualnosti časa, prežarja ju živa simpatija do domačega prebivalstva. Toda razhajanje v izboru zornega opazovanja se nakazuje že od vsega začetka. Kozakovo razgledovanje po pokrajini in ljudeh izdaja izostrenega intelektualca iz književnega in političnega središča, človeka, ki mladega Prekmurca (od sebe kakih šestnajst let mlajšega) prekaša po širini življenjske in literarne izkušnje. Zato pa je Kranjec, ki je šele s polnim korakom stopil v književni prostor, že po poreklu specifično obarvan: izšel je iz vaše revščine in prinesel s seboj dih in svojski utrip domače vasi in rodne, središčni Sloveniji komaj znane pokrajine, ob vsem tem mu zgodbe potekajo z elementarno silo iz bogatega prvobitnega vreca.

In nazadnje: potopisni besedili, ki sta jih pisatelja napisala tako rekoč istočasno, se razlikujeta tudi navzven. Kozak spremlja vtise, ki mu jih nudi nekajdnevno bivanje v obrobní deželi, s številnimi razglabljanji, hoteč jih preveriti z lastno izkušnjo sveta ter jih povezati v celovitejšo ugotovitve in kolikor mogoče trdna dognanja. Pri tem ostaja vseskozi odprt novim vtisom, prost vsakršnim mestnih (izobraženskih) apriorizmov. Na drugi strani je Kranjec mladostno razvnet, rudimentaren in eksploziven, živeč v stvareh domače pokrajine in z njimi, hkrati poročevalski in programski. (Še ta prispevek: kot knjižna izdaja je Kozakov potopis zbudil precejšnje zanimanje in celo vrsto ugodnih ocen, v časopisju Borkovo in Debeljakovo in v revijah Koblarjevo, Brnčičevo, Smolejevo in še koga.)

Ko pregledujemo Kozakov potopisni esej iz daljave petih desetletij, ni mogoče mimo dejstva, da se Kozak ne ustavlja pri samem socialnem statusu in pri materialni bedi, ki opazno sledi iz tega. Pozitivno za Kozaka je, da se je znal ozreti tudi po drugih značilnostih prekmurskega življenja, vseskozi namreč spremlja tudi njegov notranji duhovni svet. To Kozakovo kvaliteto je bistro opazil kritik France Koblar, ko je zapisal: *Tako se vse slike končno strnejo v nekako sintetično monografijo o Prekmurju, kakor svet pojmuje človek današnjih dni — ne kot predmet sam, ampak kot pojav v skupnosti drugih pojavov, v sklenjeni celoti.* (Poudaril Š. B.)

Pisatelj Kozak se ne zadovoljuje s stvarmi samimi po sebi, temveč tiplje za njihovo globljo vsebino in vrednostjo. V stiku s preprostimi, naravno neposrednimi ljudmi Kranjčeve domačije in vaškega okolja, posebej še na hotiškem travniku, doživlja pisec pristen stik z zemljo kot z nečim konkretnim in vsestransko poživljajočim. Za določitev tega razmerja se mu primeri naravnost kopičijo, občutki stika s t. i. prvobitnim ga zasipavajo in preplavljajo:

Stal sem v zeleni travi na mehki prekmurski zemlji sredi nizkih kmetijskih domov in živo občutil pekočo žejo modernega človeka v omočnem vrtincu dnevnega življenja po nespremenljivosti, po nečem, kar je bolj trdno, kakor so ideologije, misli in čustva, skratka žejo po prvobitni stalnosti, v kateri išče zanesljive opore. (Poudaril Š. B.)

Ali ima pisatelj v mislih rousseaujevske vračanje k naravi, k avtentični danosti? Ali imamo opraviti z moderno varianto bega izza mestnih

zidov, z umikom iz prenasitčenosti racionalizacije in umovanj sodobne civilizirane družbe?

Ne, Kozak ne zavrača civilizacije same po sebi, odklanja le tisto, s čimer sodobni način življenja človeka odtujaše samemu sebi, ga vodi k mentalni togosti ali čustveni praznini.

Čas nas izziva, hoditi je treba po zemlji in študirati njene probleme, odkrivati drame sodobnega človeka, njegovo globljo izpoved, in ne olepševati zaradi večnosti ali svoje glorijske, to so snovi sodobne umetnosti. Teorije se morajo preiskusiti na živih problemih, kajti iz živih problemov se bosta rodili življenjska umetnost in znanost.

In »ker slovenski literat ne pozna svoje zemlje«, se književnost zgublja v praznem, abstraktnem prostoru.

Navedeni stavki so bili povedani v diskurzu (v pogovoru z lendavskim meščanskošolskim učiteljem Kokoljem) in se obračajo proti modnemu »teorijoljubju«, v kontekstu tudi proti idealistični filozofiji profesorja Vebra. Bolj kot sistematizirana programska misel govorijo kot opozorilo naši malomeščanski udobnosti, ki ni imela posluha za aktualna družbena vprašanja v času, medtem ko je inteligenca sosednih narodov (Madžari) radikalno prisegala na dosleden nacionalni (tudi revizionistični) program.

Pisatelj je opazil in dovolj vidno predstavil tudi mlado prekmursko izobraženstvo, ki je v poldrugem desetletju izšlo iz slovenskih šol. Ob pisatelju Kranjcu je pokazal na zgodnje literarnozgodovinsko študijsko delo Vilka Novaka: iz njegove knjižice o Štefanu Kuharju je v svoje besedilo včlenil širši odlomek v prekmurščini. Mimogrede se je ustavil tudi doma pri Novakovih v Beltincih. Spotoma je Kozak omenil še študijske načrte bogojanskega Jožeta in lipovskega Matije Maučeca. Ob zadnjem je navedel njegovo zanimanje za socialno geografijo, ob prvem pa je dovolj izčrpno nakazal njegove načrte v zgodovinsopisni smeri.

Kozak je ob prikazu Bogojine nenavadno dognano in vserezsežnostno povzel, kaj in koliko je pomenilo Prekmurcem prosvetiteljsko delovanje nedavno umrlega bogojanskega župnika Ivana Baše:

»Govoril da je baje najlepšo prekmurščino in si sestavil bogato slovensko knjižnico. Iz Ljubljane je potreboval pouka, priklical je delavce. Plečnik mu je postavil novo cerkev. Vendar je bilo življenje prekratko za vse načrte, ki si jih je bil zamislil. Poznal je pregloboko vse farane, da bi se kdaj prenaglil. Proti koncu svojega življenja se ni postaral, temveč pomladil, njegove ideje je prevzela mladina, ki je s časom pričela razumovati preudarne besede: »Veš, prosveta ne sme zdivjati.« Ta nauk ni izvirala iz dogmatične ozkosrčnosti. Baša ga je črpal iz bogatihkušenj v življenjenju med ljudstvom. Nikakršni vplivi ne morejo utesniti takih svetih individualnih osebnosti, ki bodo v vsakem sistemu oplajale svojo okolico s progresivnimi idejami.«

Seveda ne gre pozabiti, da so Prekmurski kolniki po obliki potopis. Pisatelju je ta izbrana oblika sijajno služila, da je vse, kar se mu je na poti zarisavalo v doživljajsko sfero, sproti včlanjeval v kompozicijo stvarnih drobnih dejstev. Konkretni vtisi, v oblasti katerih je bil, so mu neposredno ali posredno usmerjali oblikovalna nagnjenja. (Koblar: »V močnih vtisih in neposrednih občutjih se naslaja njegova želja po človeko-

vem osvobojenju v naravi... Iz zunanjih podob prehaja vase, iz snovi prodira v notranjost in odpira vprašanja, ki dajejo predmetu vrednost in upravičenost.« Poudaril Š. B.)

Ob vseh miselnih zastavitvah Kozak seveda ostaja predvsem pripovedovalec, oprt na opažanja, ki jih skrbno vsrkava. Vseskozi ohranja pred očmi občinstvo, ki si želi informacij in osvetlitev stvari iz prve roke, od nekoga, ki je več poslu, da pojave in ljudi opaza že na prvi mah, jih trdno ohranja v predstavi in jih je sposoben prikazati. Tako torej pisatelj v narodopisnih podrobnostih opisuje panonsko hišo, spregovori o prehrani prebivalcev, tudi o razporejenosti hiš po vaseh (posebej v Tešanovcih) in seveda o Plečnikovi cerkvi v Bogojini, kot že omenjeno, predstavlja nekaj domačih izobražencev: vse to na slikovitem ozadju konkretne, topografsko otipljive pokrajine, večidel ravne, malo tudi gričevnate.

XXX

Enako živi iz detajla Miško Kranjec, če vzamemo v roke Rapsodijo nepoznane zemlje. Kot domačin in pisatelj se po izbiri snovi in po miselni zasnovi od Kozaka nemalo razlikuje.

Kranjčevo svojstveno noto je mogoče razbrati že iz prvih stavkov:

V potniškem vlaku od Pragerskega proti Čakovcu—Nagy Kanizsi je poseben vzduh lokalnih vlakov, nekoliko počasnih in dolgočasnih. V prvem in drugem razredu, zlasti po brzovlakih, govorijo ljudje nemški in madžarski. Vagoni tretjega razreda so v potniških vlakih nekam zanikrni... črni so od saja, ki jih sapa zanaša skozi napol odprta okna potnikom v čelo in na sedeže.

Izvrstna situacijska slika, ki — rekli bi lahko — na krleževski način (Izlet u Rusiju) prikazuje deklasirani položaj domačega (slovenskega in hrvatskega) prebivalstva, kar je posledica jezikovne diskriminacije. Kratek pogled na le-te:

Ti (kmetje) sedajo... po prostornih oddelkih, se pogovarjajo na vse strani, v zateglem narečju, ki prehaja od prekmurščine v ptujsko prleščino in v medžimurska 've'-kanja. Oh, kaj pa, o davkih, o težavah življenja. To bo večno tako ostalo.

Tudi premožnejši potujejo, že na zunaj so opredeljeni s tem, kateri časopis imajo v žepu, ali Jutro ali Slovenca. In tako dalje: slike se vrstijo, pisatelj se strogo omejuje na to, kar mu doseže pogled ali ujame sluh. Nazadnje, ko so se proti Lendavi potniki na vlaku že docela zredčili, obrne pozornost na dekle, ki jo je opazil že pred Čakovcem, in ob pogovoru z njo začne uvajati bralca v prekmursko šolsko, torej kulturnopolično problematiko.

Učiteljica je, zdaj gre na prvo službeno mesto. In prav v Prekmurje! Ali je res vse tako, kakor pravijo? Nekakšna slovenska Sibirija, za uradniške kaznjence, dežela trahoma, da lahko oslepiš, kakor je bilo splošno znano med dekleti v zavodu. »Jokala sem, ko mi je prišel dekret, da pojdem v službo sem. Samo sem, v ta kraj si nisem želela.«

Marica Hladinova je doma pred odhodom pregledala vse zemljevide o Sloveniji, da bi našla na njih nepoznano vse, s čudno končnico na -ci. Ampak, na zemljevidu je komaj našla deželo Prekmurje, tako majhno, da

bi jo s koncem mezinca pokrili. Ne, tega si Marica ni želela, da bi šla v Prekmurje. Mati je tarnala: Kaj so jo mar zato dali v šole, da pojde zdaj v Prekmurje?

Sledi daljši pasus o Lendavi, o okrajnem mestu pod vinorodnimi griči, na stičišču treh narodnih skupin. Politične razmere so v mestu od prevrata naprej precej zmešane in napete, zato se pisatelj vidno osredotoča na stvari dnevne lokalne politike. Da bi pokazal politično stanje v mestu in njegovi okolici, se spusti v pogovor s tremi izobraženci, ki služijo v mestu, in ti mu — kot priseljenci, poučeni s splošno slovensko politično izkušnjo — ilustrirajo večja ali manjša politična trenja »na terenu« (kot se je temu reklo pozneje). Ti trije so: pravnik dr. Janko Pikuš, prvak liberalne, pretežno uradniške strankarske grupacije, publicist Lojze Ude (ki odhaja) in mladi prosvetni delavec Mirko Kokolj. V ospredju pogovora so narodnostni momenti z omembo pretenzije radičevcev, da bi pridobili Prekmurje za Hrvatsko, odnos lokalnih Madžarov do naše oblasti, šolske potrebe itd.

Potem ko je pisatelj »obdelal« Lendavo, izbere (po naključju, ker ga je pač tja takrat pripeljala pot) še dva kraja, Kobilje in Prosenjakovce, oba tik ob madžarski meji.

Kobilje: opisu zunanjih krajevnih značilnosti sledi kratka, vendar dovolj izčrpna ponazoritev socialnih razmer, ki je enako veljavna za ostale prekmurske vasi.

Prej so odhajali v Ameriko, zdaj hodijo v Francijo. Skoraj od vsake hiše je kdo v tujini, celo po dva, trije, sicer jim ni mogoče živeti. A to je zadnja leta splošna podoba naše pokrajine. Vsak dan, kadar nabirajo v Soboti ljudi za delo, oblega borzo dela na stotine ljudi iz vseh vasi. Prihajajo ali peš ali pa se vozijo na kolesih, postajajo po ves dan v Soboti in čakajo, godrnjajo, ker se je nekaj časa dogajalo, da so samo oni dobili službe, ki so prej dobro — plačali... Tako odhajajo v svet teden za tednom mladi, zdravi ljudje in služijo tam: ženske od 200—280 frankov mesečno, moški od 250—300.

Prosenjakovci so zadnja postaja Kranjčevega potopisa, včlenjenega v Rapsodijo. Vendar nam pisatelj o vasi in njenih prebivalcih pove komaj nekaj stavkov, glavni del odlomka posveča portretiranju zanimivega moža, potomca grofovske družine Mazenauerjev, vezano na dialog z njim in na naslov v ruščini Nužno robotat'. Iz pisateljevega pripovedovanja vzremo obilico zanimivih podatkov, kot npr. da se je petintridesetletni aristokrat po študiju na nekaj univerzah in ob znanju petih jezikov po pravnem doktoratu podredil praktičnemu pravilu: delati je treba, in da se je ta čas ukvarjal s sajenjem smrek.

Pravzaprav je škoda, da je pisatelj v drugem delu Rapsodije opustil literarno obliko potopisa in prešel v novinarsko poročevalstvo. Pisatelj v tem delu spisa poroča o pokrajinskih političnih in kulturnopolitičnih posebnostih (o prevratu in o vlogi avanturista Tkalcu, katerega dejanja je pozneje v romanu Rdeči gardist pokazal v dosti bolj neugodni luči; o Kleklovem konservativizmu in o njegovem vztrajanju pri narečju v Novinah; o delovanju madžarskega iredentizma, predvsem v Lendavi).

Po vsem povedanem je mogoče ugotoviti, da je skupna poteza, ki družijo Kozakove Prekmurske kolnike in Kranjčevo Rapsodijo nepoznane zem-

lje, živa aktualnost. Oba pisatelja je vodil isti konkretni nagib: seznaniti bralca z značilnostmi življenja v obrobni pokrajini, ki je živela celo ti-sočletje odmaknjena na rob narodnega dogajanja in je tako ohranila vrsto posebnosti še v novejši časi. Pisatelja se ustavljata ob pomembnih kulturnopolitičnih vprašanjih, kot so: razmerje med slovenskim središčem in Prekmurjem, kjer je Kozak zelo oster v kritiki odnosa središča do pridružene dežele; položaj uradništva, ki je pretežno prišlo od onstran Mure, in vprašanja, ki se porajajo ob njihovem bivanju ob ljudeh precej drugačne duševnosti in navad; napetosti, ki so nastopale ob uvajanju skupnoslovenskega knjižnega jezika, ki je bil spočetka ljudem v marsičem tuj itd. (Nekatera razlaganja pojavov ali dogodkov iz prekmurske preteklosti so za današnjega poznavalca poenostavljena ali presplošna, vendar ne kaže spregledati, da marsikaj iz prekmurske zgodovine takrat, v začetku 30. let, še ni bilo dovolj pojasnjeno. Kozak je imel kot profesionalni zgodovinar in tudi sicer za zgodovino precej posluha, vendar ni mogel vedeti o naselitvi panonskih Slovanov oz. Slovencev vsega, kar poznamo danes, sicer pa je v esejističnem načinu pisanja njegova zgodovinska vizija precej literarizirana).

Ob vseh stičiščih se vendar Kozak in Kranjec občutno razlikujeta. Če uporabimo klasifikacijo potopisov, ki jo je izdelal najvidnejši sodobni hrvatski predstavnik te zvrsti Matko Peić (Skitnje, Jesen u Poljskoj), bi sodil Kozakov potopis med filozofsko-etnografske, Kranjčeva Rapsodija pa med politično-sociološke. Naj ilustriram to klasifikacijo z dvema primeroma:

Kozak: Osebna lastnina ni ideja, temveč življenjski nagon. Dokler je nagon razdražen zaradi pohlepa in se vzbuja nejevolja, se ne da govoriti, da kale semena za nove čase. Vsaka ideja mora biti snovno vidna in mora dražiti nagonsko hrepenenje. Kdor ne išče v zemlji, plava med oblaki idejne romantike.

Kranjec: Naša naloga? Ne posili reševati Lendave, temveč utrditi slovensko govorečega kmeta v zavesti, da je nekaj drugega, kakor bi kdo (od strani) hotel. Toda za to mu je treba nekaj nuditi, zakaj o tako velikem idealizmu, da bi se brez materialnih perspektiv za bodočnost kmet odločil za nas, o tem močno dvomim... (sledi beseda o evangeličanih) ... Sad petnajstletnega dela in slovenskega duha se je kljub vsemu začrtal v Prekmurje, dasi ne tako, kakor bi se lahko in kakor bi bilo želeli. Vse to zaradi premajhne smotrnosti, zaradi slovenske ozkosti, ki ni nikdar mogla razumeti večjih stvari in problemov, kakor sta liberalizem in klerikalizem...

xxx

Končno še praktična pobuda: bilo bi koristno in poučno zbrati in objaviti v knjigi pričevanja, kako se je v tridesetih letih (in še pred tem) Slovenija preko potopisov in druge publicistike seznanjala z našo pokrajino in z njenimi značilnostmi.

Ka je Mūra šepetala...?

Ko je bilo Prekmurje 12. avgusta 1919 osvobojeno izpod madžarske oblasti, so v nedeljo 17. avgusta v Beltincih »slovesno in veličastno« — kot piše dr. Matija Slavič — razglasili osvobojenje Prekmurja in izročitev jugoslovanski civilni upravi. Prof. dr. Franc Kovačič (doma iz Veržeja) je maševal pred cerkvijo, po maši pa je zborovanje vodil »junaški Josip Godina« (tako Slavič), maturant in legijonar iz Dolnje Bistrice (gl. lanske Stopinje!). Tednik »Novine« pa je isti dan za člankom Jožefa Klekla st. (ponatisnil ga je dr. Slavič v zborniku Slovenska krajina, 1935, str., 81—82) natisnil tudi njegovo pesem, ki smo jo prva leta po osvoboditvi mnogo deklamirali, pozneje pa kar pozabili nanjo. Slavič pravi o njej, da »v lepi obliki opeva gorje Prekmurcev na levi strani Mure in poudarja vez s štajerskimi Slovenci«. Danes, ko teče borba za obstanek Mure in sveta ob njej, se nam zdi ta pesem posebno pomembna, saj poje o živi reki, ki je del življenja ljudi ob njej, ki je razdvajala pa tudi vezala isti narod na obeh straneh, o reki — ki je dala ime naši pokrajini (Prekmurje, Pomurje). Objavljamo jo kot uvod k razmišljanju o pomenu Mure in o nevarnostih, ki grozijo njej in vsemu Pomurju.

Kaj je Mūra šepetala?

Mūra je zašepetala:
Struga moja zlato vala...
 Ali so vam vrelci znani,
 odket ga prineso vali?
Tu kre moje leve strani
 rod prebiva, rod pregnani...
 jokat se je hodo v mene.
Z večstoletne grozne teme...
 njegove skuze so zlato,
 ki ga skrivam pod vodo.
Mūra je zašepetala:
Kelkokrat sem z mesta vstala
 poplavlila rodno zemlo...
Tiste, ki slobodo jemlo,
 v svojem srdi sem iskala,
 ka bi njim na znanje dala:
Ne me Večni zato stvoro,
 da bi val moj brate ločo,
Jaz vezalje sem za njé,
 ki kre strani mi živé.

Nekdanji mlin na Muri

Mura je tekla tisočletja, prelagala svojo strugo, puščala svoje stare rokave, ki jih imenujejo mrtvice, preplavljala od časa do časa zemljo in vasi na obeh straneh, dokler je niso v prejšnjem in tem stoletju začeli regulirati, urejevati, utrjevati njene bregove, da jih ne bi prestopila. Na Muri so na ladjah-kumpih bili mlini, kjer so iz bližnjih vasi mleli žito — danes jih ni več. »Prek« na starejsko stran so se vozili z ladjami, čolni in z brodom, zato so bili stiki med vasmi na obeh straneh vedno dokaj živi. Šele pozno, po osvoboditvi so zgradili most med Dokležovjem in Veržejem, pozneje tudi niže; še pozneje so zgradili železnico čez Muro z mostom. Tako je bila zveza z ostalo Slovenijo utrjena.

In prišlo je »najnaprednejše« (doslej) dvajseto stoletje, prineslo prvo svetovno vojno, kmalu še hujšo drugo vojno, že prej pa je zavladal po svetu kapitalizem, ki je s tovarnami ustvarjal ljudem potrebne in nepotrebne stvari; tudi naši ljudje so mu hodili služiti še v daljno Ameriko. Po drugi vojni so tudi pri nas začele hitro rasti tovarne, požirati ljudi iz vasi, da je vedno več zemlje ostalo neobdelane. Toda tovarn je bilo doma le premalo, hodili so iz naše domovine v tovarne v Avstrijo, Nemčijo, Ameriko, celo v dalešnjo Avstralijo. Tovarne pa potrebujejo razen delavcev in pisarniških ljudi tudi moč, silo (učeno: energijo), ki poganja stroje, razsvetljuje prostore. In to je elektrika, ki jo je bilo treba vsak dan več, kajti nove tovarne so rasle in rasle, vedno večje. Počasi so dobivale elektriko tudi vasi, pa ne prehitro, ponekod je menda še danes ni...

Dogajati se je pa začelo še nekaj, kar je doseglo prav v naših dneh grozen višek: nastala je nova beseda — onesnaženje zraka, voda, zemlje, skratka vsega, ker se je zastrupljeni dim nešteti tovarn zajedel v člo-

veka (žveplov dvokis in drugi strupi, ki jih povzročajo tudi premnoga motorna vozila, eden glavnih znakov »napredka«!), človek ne more več v nekoč čisto reko in morje, ribe poginjajo od zastrupljene umazanije, ki jo spuščajo tovarne v reke, v morje in — umirajo tisočletni gozdovi v bližini tovarn, elektrarn. Zaradi vsega tega je pokvarjen tudi zrak, pokvarjena voda, podtalnica (vodnjaki!), pokvarjeno, kar raste na poljih (tu še delujejo strupi za uničevanje rastlinskih škodljivcev)... Človek si je pripravil grozovito samouničenje s svojimi izumi, s svojim napredkom!

Pustimo to dolgo naštevanje vsega slabega, o čemer pišejo knjige po vsem svetu, kot da so se šele v zadnjih letih prebudili iz sna blagostanja in »napredka« ter spoznali, kakšno samouničevanje nam grozi. Namenili smo se govoriti o — Muri in njeni usodi, ki je zadnji dve leti v ospredju zanimanja slovenske javnosti, predvsem pa v Prekmurju in na Murskem polju, v Slovenskih goricah. Na Muri v Avstriji (kjer izvira) so postavili v zadnjih letih že vrsto velikih elektrarn — zdaj so se pa Avstrijci končno uprli gradnji nove elektrarne blizu naše meje. Lepi avstrijski (in manjši na naši Dravi, Savi) zgledi in izumiteljska pamet so vplivali tudi na nekatere naše ljudi, da so si izmislili velikanski, enkraten načrt, kako bi iz deroče Mure, že zelo onesnažene na avstrijski in naši strani, pridobili čim več elektrike za že obstoječe in bodoče zgubarske tovarne. Pogledjmo!

Zgradili bi elektrarne, za katere bi bilo potrebno Muro v celotni slovenski dolžini obdati z nasipi, visokimi do devet metrov in širokimi ob vznožju 32 m. Vzдолž nasipov bi bili z vsake strani do 10 metrov široki drenažni jarki. S temi nasipi bi razširili Muro na vsako stran za 70 metrov; voda bi bila tam, kjer bi naredili jezove in za njimi postavili stroje elektrarn več kot 8 metrov nad okolico.

Za vsako elektrarno bi se začenjalo zbirališče vode za naslednjo, tako bi nastala veriga osmih elektrarn. Na zgornjem in spodnjem koncu verige, to je v Apaški dolini in pri Murskem Središču, bi zgradili dve veliki zbirališči ali akumulaciji, da bi se voda natekala in bi jo spuščali od stopnje do stopnje. Spuščali bi jo takrat, ko je elektrika najbolj potrebna, to je ob konicah, toda voda teče kadar teče, zato jo je potrebno takoj zadrževati.

Tako piše v načrtih, to je okvir človeških namenov in iz teh namenov lahko sklepamo na neposredne posledice: potopljeno in z uporabo za naprave bo uničeno čez 3000 ha zemlje, dostopa do Mure ne bo. Ne bo ne murskega gaja ne proda, ne drv ne gramoza. Od elektrike je korist, če jo koristno uporabljamo, vendar je ta murska namenjena v prvi vrsti za aluminij v Kidričevem, za drago, slabo plačano in tvegano naložbo.

Temu lahko kdo oporeka in reče, da elektrike tudi sicer ni zadosti in ni nujno, da gre v ta namen. Toda, ali je mar zadosti zemlje in gozda? Ali še bolj osnovno vprašanje: brez česa se da živeti, brez prvega ali drugega?

Slednje vprašanje izbire je korenito in načelno, ne pa takšno, vsaj za zdaj ne, da bi se morali po njem ravnati in zavreči ali elektriko ali gozd in zemljo. Kljub vsemu pa je resnica, da ni življenja brez zemlje, gozda in reke.

Potemtakem ne smejo cele Mure spremeniti v energetske kanal, jo zgraditi po vsej dolžini, kjer živi ob njej obmursko ljudstvo. Kulturna družba tega ne bi naredila že tako ne, ker vsakemu ljudstvu, ki je od nekdaj imelo reko, pripada vsaj nedotaknjen del te reke kot mu pripadajo zemlja, nebo, sonce in zvezde. Zato, ker je zločin, če to ljudstvo več ne bo moglo na izviren način imenovati in prihajajočim rodovom pokazati, kaj je to murski prod in prodna ptica, ki leti čez vrbove gaje...

Naj tukaj kdo ne soglaša in odgovarja, da elektrarne ne bodo ubile vsega živega in bodo ptice še ostale in da bo ostalo nekaj gozda, ga je potrebno opomniti, kako pozablja na lepoto in skuša pravico do nje utišati z ostanki. In ker ne vidi celote, se moti o življenju, ogroža ga in uničuje.

Nihče ne more zanikati, da je manjša nevarnost zamočvirjenja ravninskega dela pokrajine, če bodo nasipi za elektrarne bližje Murini strugi in če bodo nižji. Čim več gozda ostane, toliko manj bodo mogoči veliki in močni sunki vetrov, tem več energije ostane in tem manj je bo treba kupiti.

Ko bi se ta grozotni, pošastni načrt uresničil, bi prvič: docela spremenili našo pokrajino ob Muri. Kdor tega ne razume in ne čuti, temu ni moči pomagati, ta je brez duše in srca, ta ne bo živel tu v nekem novem pomurskem »Čikagu«, kjer bodo betonske pošasti zapirale pogled z ene strani Pomurja na drugo stran... Uničena bo tudi Mura, ki je kot vsaka reka nekaj živega! Drugič: izgubljeno bo toliko zemlje, ki jo vedno bolj tako krvavo potrebujemo za prehrano — in danes niti ne vedo računalniki, koliko zemlje bo v resnici uničeno, izgubljeno, ker nikaki strokovnjaki ne morejo jamčiti, kako bo ta grozotni poseg v naravo vplival na podtalnico na obeh bregovih Mure, koliko rodovitne zemlje bo uničeno, kaj bo s pitno vodo obmurskih vasi — in sploh z njihovim življenjem! Zdaj jim zasmrčuje zrak v glavnem le še smrdeča prašičja farma v Nemščeku (ki menda deluje brez dovoljenja in presega pametne mere) — kaj bodo gledali in slišali tedaj, ko bodo te pošasti zgrajene, ne ve danes nihče. Že ti dve dejstvi z vsem tistim, kar še skrivata v bodočnosti slabega, bi bili dovolj, da zakričimo z vsemi, ki so na zborovanjih v Soboti in Ljubljani in v mnogih člankih v listih dokazovali krivičnost, pogubnost take gradnje na Muri: NE!!

Toda ob zadnjih borbah za življenje in ohranitev Mure so nam strokovnjaki za življenje, ne za ubijanje narave, pokazali vrednote, ki jih širša javnost žal premalo pozna, niti v pomurskih šolah ne zvedo mnogo o tem. To je naravno bogastvo, so naravne posebnosti življenja ob Muri. Tako piše Matjaž Puc v knjižnici: Hodil po zemlji sem naši (Mohorjeva družba, 1986) v posebnem poglavju: Mrtvice ob Muri: »Prav poseben tip jezer so rečna jezera, ki jih najdemo pri nas le ob nižjem toku Save in Drave in posebno še Mure... Zaradi prestavljanja struge se ustvarja nešteto zaprtih tokov, mrtvih vod ali mrtvic, zalitih s talno vodo ali preplavljenih s svežo rečno vodo samo ob poplavih. Ves pas ob takšnih nizinskih rekah je zamočvirjen, preraščen z goščo in rastlinjem, ki ima najraje mokro zemljišče in bližino vode... pravi otoki zanimivega in redkega rastlinja ter živalstva, predvsem vodnih ptic. Prav takšen primer je Mura s svojim od dva do tri kilometre širokim poplavnim pasom mrtvih rokavov. Kakšnih 30 jezerc bomo našli... je to območje, ki kar kipi

od življenja... kljub izredno onesnaženi Muri, v mrtvih rokavih pa je voda čista in polna rib... Mrtvi rokavi so zatočišče in preletišče vodnih ptičev, štorkeļ na primer, pa tudi rastišče v Sloveniji redkih in ogroženih močvirskih rastlin. Tako je s Petišovskim jezercem in še nekaj drugimi, kjer rastejo združbe plavajoče salvinije in vodne škarjice, ki jih ne najdemo nikjer drugje v Sloveniji. V mrtvem rokavu pri Veliki Kociji pa raste vodni orešek, ki je pri nas prav tako izredno redek» (97—98).

Se več nam pove o življenju ob Muri Matjaž Jež v knjižici: Ob Dravi in Muri (Zbirka Pelikan, Mladinska knjiga 1987), ki je sicer namenjena v prvi vrsti šolski mladini, pa bi jo naj prebralo čimveč ljudi. Na 32 straneh z barvastimi podobami ponazorjene knjižice zvemo o rastlinah in živalih to, na kar v šolah navadno ne opozarjajo. Že na 1. strani vidimo narisane prereze »najgloblje ležeče plasti starega zemeljskega veķa... usedline panonskega morja« s hišicami na vrhu in med njimi bogojansko Plečnikovo cerkev. Za opisom Drave in pokrajine ob njej bo na začetku poglavja Na bregovih Mure marsikdo prvič videl vsaj na podobah našo Muro kot skromno »črno reko« (=onesnaženo) ob prestopu avstrijske meje pri Šentilju. Vsa naslednja stran v slogu sodobnih potopisnih knjig ponazarja v večbarvni podobi značilnosti obeh pokrajin. Vabljive podobe spremljajo besedilo do konca, da se navadimo gledati rastline in živali v bližini Mure. Želeli bi si le tudi domača, ljudska imena za nje poleg knjižnih, strokovnih. Pisatelj nas seznaja z murskimi logi, ki so »razčlenjeni v rastlinske združbe, ki jih drugod v Sloveniji ne najdemo«. Med podobami je najmikavnejša pooglenelo deblo hrasta, ki je zelenelo pred 1500 leti in je danes konservirano ter razstavljeno pred hotelom Lipa v Lendavi.

Posebno poglavje je namenjeno mrtvicam — ki so »največji narovoslovni biser Pomurja«. Na slikah vidimo npr. plavajoče rastline (žabji šejk, mešinka, vodni orešek, vodna praproť salvinija ali plavček). Pisatelj opominja tudi na nenaravno in škodljivo dogajanje v našem poljedelstvu, ki ga povzročajo uporaba kmetijskih strojev, umetnih gnojil, monokulturnih kompleksi (ene same vrste, npr. koruze, sladkorne pese) in — smrdeče živinorejske farne, ki zasmrajujejo okolico daleč naokoli, z odpadki pa onesnažujejo reke in zemljo. Grozi še kar dvanajst hidrocentral med Šentiljem in Lendavo, ki bi vso to naravno lepoto ubile, ogrozile vire pitne vode, in slatine in »ravnovesje že tako omajanega ekološkega (= prostornega) ravnotežja celotne pokrajine«. Poleg nepotrebnih tiskovnih napak (v Grančanih nam. Gančanih. Bunačnih nam. Bunčanih) tudi tu beremo Orlovščak namesto domačega: Orlovšček in mnogokje pišejo Nemsčak nam. Nemsček.

Naša pokrajina se v novešem času stalno in vse bolj spreminja, kakor vsa Slovenija, največkrat na škodo lepote naše domovine in zdravja njenih ljudi, tako v mestih kot na deželi. Tak gróß poseg v naravo in celotno življenje pokrajine ob Muri, kot bi ga pomenila gradnja kar — dvanajstih vodnih elektrarn, pa bi bil višek nespoštovanja narave — kar se vselej maščuje — in življenja ljudi. Zato se pridružujemo vsem tistim, ki so v zadnjem času nastopili proti taki gradnji in se za zdaj veselimo odloga — tako vsaj pravijo — tega nepremišljenega dejanja do leta 1990.

Zakaj „Murska” Sobota?!

Čim krajše in preprostejše je ime kraja, tem primernejše je za ustno in pisмено rabo. Nekatera krajevna imena so tudi pri nas sestavljena iz dveh besed, npr. Bohinjska Bistrica, Slovenska Bistrica, Gornja Bistrica itn., ker je več krajev, katerih glavna sestavina v imenu (prvotno je bilo v rabi le to ime) se pojavlja tudi drugod, zato z nekim značilnim prilastkom-pridevnikom označujemo posamezna imena, da se razlikujejo od drugih. Tako imamo tudi v Prekmurju Murske Črnce in Murske Petróvce, ker imamo tudi Črnce in Gornje Črnce in Gornje Petróvce itn. Glavno mesto Prekmurja pa se uradno slovenski imenuje od osvoboditve v avgustu 1919: Murska Sóbota, ker so bili birokrati od nekđaj gluhi za ljudski jezik, ki pozna od davna le: Sóbota. Uradniki pa so suženjsko prevedli iz madžarščine, kjer je bilo: Muraszombat, ker so pač na Ogrskem imeli še npr. Nagyszombat, Rimaszombat in še kak kraj — »szombat«. Toda tudi v madžarščini ni bilo od nekđaj ime Muraszombat, marveč se je vsaj od srede 13. stoletja kraj imenoval Belmura (=Notranja Mura) — ne pozabimo, da je Mura prestavljala svoj tok in je bila bliže Soboti! Belmura pa se je imenovalo tudi zemljišče med Ledavo, Kučnico in Muro, ki ga je upravljal gospodarski dvor Belmura (gl. Krajevni leksikon Slovenije IV, 279). Taisti leksikon pa je pozabil povedati, kdaj so Madžari začeli uradno imenovati kraj Muray Szombat, pozneje Muraszombat. O tem nas pouči I. Zelka knjiga: Prekmurje do 1500 in že prej v Kroniki X, 1962, 20 sl. 1348: Murazombata, 1394: Murasombatha, 1413: Murazombathya, 1627: Muray Szombathiensis (lat. pridevnik), 1698: Muraiszombat, 1739: Szobota, ok. 1830: v Szoboti, Szobota.

Ljudstvo govori vedno naravno: Sóbota (tako so naglasili, da se ime loči od imena dneva v tednu: sobóta, kakor imamo: Nédela za kraj in ne nedél(j)a čeprav danes gluhi tudi tako govorijo); sóbočki, Sobočanci — to je zapisal tudi Krajevni leksikon. Mogoče je ime nastalo iz osebnega imena: Sóbota. Med 1919 in 1941 pa so nekateri prišli uradniki začeli krajšati to »uradno« ime brez jezikovnega posluha na nepravem mestu: namesto da bi rabili ljudsko glavno besedo: Sóbota, so govorili prvi neznailni del imena: »Murska, grem v Mursko, iz Murske«. Tako se je začelo grdo »murskarenje«, ki so ga »po gospodih« prevzeli tudi nekateri preponižni domačini in — celo Madžari, tako da so celo med okupacijo govorili: Murska, Murskaba...

In po osvoboditvi 1945 se našim odločilnim v Soboti to ni zagabilo, seve, ko pa niso bili med njimi samo »domačini«, marveč tudi nasilni samovoljni ljudje od vsepovsod, ki so odločali o vsem in vseh, o življenju in smrti. Leta 1934 je pok. prof. Jože Maučec izdelal zemljevid Slovenska krajina (izdal KPA), za katerega sem mu pripravil krajevna imena v ljudski obliki in celo — z naglasi (gotovo edini take vrste zemljevid!). Tam sva uvedla tudi oblike: Lendava (brez Dolnja), Grad (nam. Gornja Lendava), kar so oboje po 1945 uradno sprejeli in — SOBOTA, česar pa pametni odločilni (mogoče so jim celo iz Ljubljane ukazali?!) niso sprejeli in tako pišejo šestokrat to dolgo ime vsak dan, ga tiskajo v listih in

knjigah, govorijo na radiu in TV in — »murskarijo« dalje, na sramoto, jezo in žalost vseh ljudi s posluhom za jezik.

V imenu pameti in poštenja, ki smo ga dolžni našim prednikom in vsem današnjim, ki govorijo starodavno ime SOBOTA, ki so ga tako tudi pisali, zato pozivamo v teh časih, ko se marsikaj spreminja: opustite vendar nepotrebno »Mursko« in vsaj v neuradnih besedilih pišite in govorite le Sóbota, dokler tudi uradno ne bodo opustili »Murske«! In v Soboti opustite »Lendavsko« cesto, ki pelje proti potoku Ledavi in so jo zato Madžari imenovali Lendva utca! To je Ledavska cesta, Lendavska pa pelje skoz Beltince, tako piše tudi KLS!

In nehaite govoriti in pisati: v Grad (kraj), iz Grada, v Gradu — ljudje so vselej pravilno govorili: iden (k)Grádi (po znameniti stavbi, ki je v kraju, čeprav se podira), doma pri Grádi, san od Gráda — tako so krajšali tuje uradno ime Gornja Lendava, ki je sicer zgodovinsko (po nem. Oberlimbach, Felsőlendva, to iz Lindua — oboje pa po potoku Ledavi!!!).

Vilko Novak

Po stoletnici Avgusta Pavla

Ob stoletnici rojstva našega cankovskega rojaka dr. Avgusta Pavla pesnika, znanstvenika slavista in narodoslovca, prevajalca iz slovenščine v madžarščino, zaslužnega muzealca in knjižničarja, urednika domoznanske revije v Sombotélu (o njem smo pisali v Stopinjah za 1986) so 28. septembra 1986 na Cankovi odkrili njegov spomenik, delo madžarskega kiparja Józsefa Ácsa. V Sombotélu so pa 9. in 10. oktobra 1986 priredili znanstveni zbor s predavanji o delu Avgusta Pavla in odkrili njegov kip na sprehajališču, imenovanem po njem. Zelo na kratko hočemo le omeniti spise v knjižni obliki, ki so jih za to priliko izdali pri nas in na Madžarskem. Treba bi jih bilo natanko pregledati glede na mnoge in težke napake v njih, toda tu ni mesto za to.

Najprej si oglejmo — koliko to natis omogoča — fotografijo našega rojaka nekje v naravi in njegov izvirni podpis pod njo — zaradi tega jo predvsem objavljamo. To je podpis v madžarski obliki: priimek na prvem, krstno ime na drugem mestu: **Dr. Pavel Ágoston**. Tako se je A. Pavel podpisoval in tiskal svoje ime vsaj nekje od konca 20ih let (1927 gotovo). Če najdemo kje natisnjeno po tem času priimek z ostrivcem (znak za dolžino in visoki á): Pável, tedaj to ni njegova izvirna pisava, marveč so to vejico postavili drugi brez njegovega znanja, da bi dali njegovemu priimku »bolj madžarsko« obliko (domači, uredniki...). Smešno — zakaj pa pišejo enega največjih madžarskih pesnikov: Mihály Babits in ne: Bábits, Weöres in ne Vörös in vrsto zgodovinskih oblik priimkov?! Madžarski zgodovinarji in jezikoslovci so prav letos zavrnili »poslovačeno« pisanje madžarskih priimkov in se pri tem sklicujejo na mednarodno priznano pravico do ohranitve priimkov; da jih je treba pisati, kakor so jih njih nosilci pisali, da kažejo priimki pripadnost k nekemu narodu... itn. Ker je krivično in smešno, pa žalostno zraven, da danes tudi pri nas tiskajo njegovo ime v slovenščini: Pavel, na drugi strani iste knjige v

madžarskem besedilu pa: Pável — in tako dosledno tudi na Madžarskem — naj kot mogoče edina živa priča javno izpovem, da mi je nekoč pokojni prijatelj izjavil: ime Pavel je slovensko, ima svoj pomen, v madžarščini pa nič ne pomeni, tudi če pišemo Pável (naš Pavel je tam Pál!) — zato ga pišem v tej slovenski obliki. In če se je A. Pavel tudi uradno tako podpisoval, je krivica, pačenje, ponarejanje, če ga danes hočejo preimenovati v »Pavel«. Celo tako daleč gredo, da v ponatisu (faksimilu) njegovega izvirnega podpisa na platnicah knjige njegovih izbranih pesmi in prevodov naknadno naredijo to vejico na á. To sliko s podpisom smo vzeli z naslovnega lista kataloga razstave Pavlovega narodoslovnega dela v Savaria Muzeum v Sombotelu ob njegovi stoletnici. Razstavo je uredila in katalog s člankom o Pavlovem delu v muzeju (s slikami in s posnetki njegovih rokopisov) sestavila Marija Kozar, kustodinja tega muzeja.

Seznam del Avgusta Pavla ali učenó: bibliografijo njegovih spisov je v posebni knjižici izdala sombotelska županijska knjižnica Dániela Berzsenyija, kar bi bilo zelo potrebno in razveseljivo — toda enako močno nas razočara, če jo prelistamo. Kakor da sestavljava knjižice ne bi vedela — po tolikih spisih o Pavlovem delu, natisnjenih prav v Sombotelu — da so o njem pisali tudi v Sloveniji v slovenščini. Navaja sicer nekaj slovenskih spisov po letu 1946, čeprav zelo pomanjkljivo — če pa iščemo, kaj so o Pavlu pisali slovenski že od 1910 naprej (Škrabec, M. Murko, Fr. Sobočan), posebno pa od 1933 dalje, po izidu njegove prve pesniške zbirke, ko je do 1941 bilo v Sloveniji natisnjenih čez 50 člankov o njem in njegovih prevodov, — o vsem tem nič v tem seznamu, ki pa vsebuje tudi samo omembe Pavlovega imena v madžarskih listih! Pa je seznam predvojnih in prvih povojnih slovenskih spisov o Pavlu že objavila (nekoliko pomanjkljivo) N. Brumen 1966 v dvojezičnem zborniku o simpoziju o A. Pavlu! In po taki »znanstveni« objavi bodo odslej na Madžarskem presojali Pavlovo navzočnost v slovenskem — in hrvaškem, v katerem so tudi pisali o njem in ga prevajali!! — jeziku!

Pričakovali bi, da bodo za pesnikovo stoletnico ponatisnili na Madžarskem njegovi dve pesniški zbirki. Toda ne — ponatisnili so le 31 pesmi v knjigi: Pavel Agoston Valogatott műfordításai és versei (Izbrani prevodi in pesmi, Szombathely, 1986, 216 str.), ki jo je priredila njegova hči Judit. Najprej nas zbode na platnici odtis (v zlatu) Pavlovega podpisa s pozneje dodanim ostrivcem na á — torej ponarejen. Urednica je napisala knjigi krajši uvod o pesniku, predvsem o njegovem prevajanju ljudskih pesmi. Pod skupnim naslovom: »Južnoslovanske ljudske balade« sledijo prevodi 14 slovenskih ljudskih pesmi, v drugi skupini »Južnoslovanske junaške pesmi« pa prevod 9 slovenskih in 5 srbskohrvatskih pesmi. Pod madžarskim naslovom je povsod natisnjen tudi slovenski naslov pesmi, v opombah pa je naveden vir, iz katerega je pesem zajeta. Pri M. Ravnikarja-Poženčana rokopisni zbirki je treba pripomniti, da niti ni 1845 izdal zbirke (tako uvod 4), niti v opombah navedeni naslov in »Na Gori 1838« ne pomeni tiskane zbirke, marveč rokopis, naveden v Štrekljevi zbirki. Niso pa navedeni viri pri srbohrv. pesmih. Le-teh prevodi so bili že skoro vsi objavljeni v madž. revijah, prevodi slovenskih pa v zbirki Slov. ljudske pesmi — Szlovén népdalok (Sobota, 1967, ur. V. Novak).

V drugem delu knjige so zbrani prevodi iz naših pesnikov od Preserna do Grudna in nekaj pripovednih primerov od Levstika do Prežihovega Voranca. Tudi naslovi teh del so navedeni v izvirniku, pod njimi pa kratke opombe o pesnikih in pisateljih.

Nato sledi 31 Pavlovih izvirnih pesmi.

Knjigo krasi nekaj podob Geze Pogány, ki je nasikal tudi ovitek.

O Pavlovih slavnostih na Cankovi in Sombotelu je revija Vasi szemle v 1. letošnji številki objavila 13 referatov, ki so jih prebrali madžarski in slovenski poznavalci Pavlovega dela. Na kratko naj povemo, da je v teh govorih mnogo ponovitev tistega, kar je bilo o Pavlu že večkrat napisano tu in tam, tudi z mnogimi starimi in novimi napakami (ker ljudje prepisujejo o stvareh, ki jih niso videli, npr. pravljica o tem, da je v rokopisu ostala njegova monografija (!) o prekmurskem narečju v obsegu 1500 strani!). Najbolj nestrokovno in neznanstveno pisanje v tem zvezku je I. Ferincza: Slovenska slovstvena zgodovina Avgusta Pavla. Zgrešeno je bilo že to, da so 1976 v Szegedu izdali iz P. zapuščine Orisni pregled slovenskega slovstva (ok. 50 str.), ki ga je P. setavil po raznih priročnikih kot uvod v izdajo svojih prevodov iz slovenščine, ki jo je imel v mislih. Zato to ni nikako samostojno znanstveno delo — zdaj ga pa referat predstavlja kot tako in našteva slovenske pesnike in pisatelje ter kaj P. »ugotavlja« o njih, kar vse smešno deluje na poznavavca.

Od Slovencev je nastopil Š. Barbarič z referatom: A. P. in slovensko ljudsko izročilo s posebnim ozirom na mit o Kralju Matjažu, ki mu ga uredništvo ni poslalo med tiskom v popravilo, samo pa ni bilo zmožno in skrbno, da bi črtalo zadnjo stran, ki ponavlja prejšnje besedilo. J. File je naslovil svoj referat: Jezikoslovno, prevajalsko in kulturnoposredniško delovanje Avgusta Pavla. Na poldrugi strani začetka govori o madžarsko-slovenskih slovstvenih stikih pred P. nastopom, sledi dobre pol strani o P. jezikoslovnem delu — to je natančno obdelal drug referent (v F. član-ku z grobimi tiskovnimi napakami, ki pačijo imena: Škabec nam. Škrabec, Murc nam. Murko, Ivan nam. Fran Ramovš, Koledar nam. Kalendar (Srca Jezušovoga). Na sledečih dobrih dveh straneh govori F. o P. prevodih iz slovenščine in srbohrvaščine v madžarščino, toda v prvem odstavku le našteva njegove spise, v katerih so posamezni prevodi (tu ponovno neumestno govori o P. raziskovanju slov. ljudskih šeg); o zbirkah Lepa Vida in Slovenske ljudske pesmi pa ni jasno, da so to P. prevodi. Največ govori o P. prevajanju Cankarja, našteje pa tudi manjše prevode iz drugih pesnikov in pisateljev, končno pa kratko omenja P. poročila o slovenskih spisih, ki se dotikajo Madžarov. V drugih referatih je marsikaj dobrega, so pa tudi v njih površnosti in napake, ki dokazujejo neodgovornost ljudi, ki ne poznajo ne jezika ne stvari, dejstev. Npr. »Prekmursko društvo...« je »muzejsko«; P. ni objavil pesmi v »listih soboške okolice«, ampak v soboškem »Muraszombat és vidéke« (=Sobota in okolica), ni zbiral ob Muri »hrvaških ljudskih šeg«; P. nikoli niso vabili na katedro v Zagrebu in v Ljubljano tudi ni šel na univerzo zaradi »madžarske domovinske ljubezni« (vse to na str. 73–75).

Višek neznanja in neodgovornosti pa so slovenski povzetki referatov, saj prevajalec niti ni dobro pogledal madžarskega izvirnika, niti ne zna pravilno sklanjati (npr. dva imena), niti vezati besed v stavke (npr.

ki so vsmerjala proti... resnici, zgled za nas, znanje, ki jo je dobil, delo ni več kot 50 strani, izbrani pesmi so bili objavljeni itn.), izmišlja si reči, ki jih v izvirniku ni (da je danski pisatelj Nexo pisal v Nyugatu 1930 o Cankarju, da je Pavel »s pomočjo Istvana Sandorja... spoznal« — v resnici je I. S. pisal o P. itn.). In po teh povzetkih se bodo Slovenci seznavljali z vsebino zbornika! Podobno nemarne prevode so objavili že v zborniku predavanj o Pavlu 1967. Nobena ostra ocena ni izučila domišljavih ljudi, ki menijo, da znajo vse in si lahko dovolijo vse. Kdo je odgovoren za tako pačenje slovenščine v Sombotelu?!

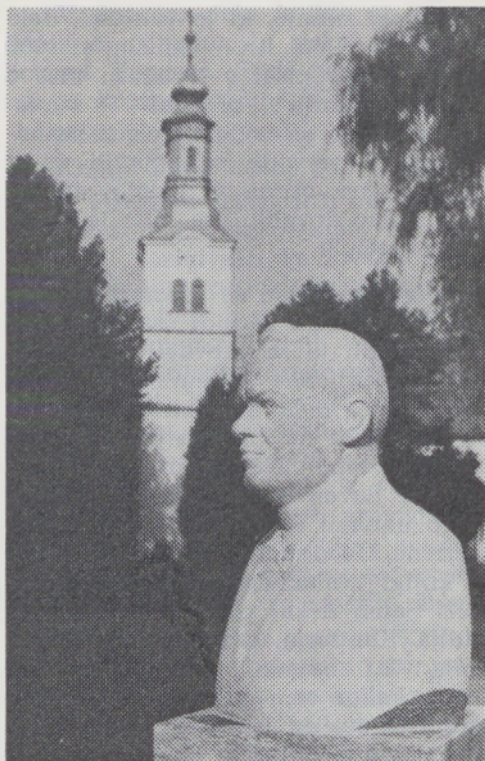
In pri nas doma? Kaj klavrno in nehvaležno smo se »spomnili« Pavlove stoletnice v taki obliki, ki bi nam kaj povedala in tudi ostala za prihodnost. Npr. prevoda njegovih pesmi (več jih je že prevajalo od predvojnih let sem) niso izdali, npr. najbolj poklicana Pomurska založba. Vsaj kak obširen življenjepis in opis njegovega dela bi ponatisnili, s kakvo njegovo razpravo v slovenskem prevodu. Tudi ne, pač pa je Pomurska založba izdala ponatis Cankarjeve povesti Potepuh Marko in Kralj Matjaž (s Pavlovim prevodom. Kdo bo to bral? Razen kakega posebnega ljubitelja, ki ne zna madžarski, si bo knjigo nabavil le tisti, ki zna madžarski — to je premalo. Pravtako je dvojezična Uvodna beseda, ko jo je napisal Jože Filo. Zakaj pišejo tudi v tej knjigi v madžarskem besedilu: Pavel, ko se je pa sam podpisoval: Pavel?! Samo nekaj pripomb: Julija Toronyi je skrito ime (psevdonim za Julija Kontlerja, učitelja v Turnišču (torony=turen). Madž. revija je Vigilia (lat. beseda), ne Vigilija. Dostojni madž. kolegi me ne pišejo Novák, kakor sem tukaj natisnjen. — Žal tudi ta uvod pusti nepoučene v prepričanju, da je ogrski kralj Matija enak slovenskemu Kralju Matjažu, ki ima z onim le skupno ime. O njegovem resničnem značaju je bilo pri nas in tudi v madžarsčini že dovolj pisanega in čas bi bil, da bi vsak srednješolec poznal to resnico.

iz

Kako je tam, kjer „načelno ni problemov“?

Sredi marca 1987 so bili v Cankarjevem domu v Ljubljani drugič »Porabski dnevi«. Z etnografsko razstavo, igrami, petjem so se predstavili naši Porabci, ki živijo v mejah madžarske države. V četrtkovem večeru, 13. marca, so gostje iz Budimpešte, Monoštra, Sombotela ter Železne županije posedli za okroglo mizo z vidnejšimi kulturnimi in političnimi delavci iz Slovenije. Osrednja tema pogovora je bila: Slovenci v Porabju med obema domovinama. Pogovor je vodil Rudi Čačinovič. Med sogovorniki je bil tudi podpredsednik RK SZDL Ciril Zlobec.

Postopam ob doprsnem kipu Avgusta Pavla v parku ob župnijski cerkvi na Cankovi. Dan je sončen, ozračje ubrano, le v meni se misli prevajajo kakor neugnani otroci. Ob kamenini moža, ki je v svojem času plaval proti toku, treznejše presojam resnico Porabskih dnevov v Ljubljani, spominjajoč se tega pesnika, prevajalca, jezikoslovca, etnologa, predavatelja, knjižničarja, muzejskega delavca in — brata dveh odličnih sloven-

Doprsni kip Avgusta Pavla

skih salezijancev, Alfonza in Jančija, ter brata dveh redovnih slovenje bistrških šolskih sester.

Te misli mi brodijo po glavi, ko postopam ob kipu v Cankovskem parku, ob spominu na Avgusta, enega izmed enajstih otrok, ki so se rodili očetu luteranu in materi katoličanki. Neizbrisno se je v njem zakoreninila materina ljubezen do slovenske knjige, njena ljubezen do slovenske pesmi in pripovedk. Svoje matere se je spominjal v svojih pesmih. Smisel za duhovnost so mu odprli gimnazijski profesorji cistercijani in premontrejci v Monoštru in Sombotelu. Med počitnicami je rad zahajal k Sv. Petru pri Mariboru, kjer je gospodinjala njegova sestra. Povedala je, da je tam rad prebiral Gregorčiča in Prešerna. Na Cankovi pa je prijateljeval z velikim rodoljubom, župnikom Jožefom Borovnjakom; ta je imel velik vpliv nanj.

Pomislím na čas, ko so bili prekmurski Slovenci osamljeni, kulturno nerazviti, ko so imeli le peščico izobražencev, ko se je materina beseda izročala iz roda v rod le po družinah in v cerkvi ter po skromnem verskem slovstvu. Odločno se je bil Pavel nekoč upiral Madžarom, ki so z vso ostrino zagovarjali, češ da v Prekmurju živijo »Vendi«, ki da so madžarsko čuteči ter se želijo čimprej pomadžariti. Cenil in poznal je madžarsko kulturo, toda niti za hip ni pozabil kulture, prekmurstva murske pokrajine. O tem me je poučil temeljit poznavalec prekmurske preteklosti. Od leta 1904 je slovenski jezik v Prekmurju odločno utrjeval

Keramični izdelki iz Porabja

»Poklicali ste jih, kot mati pokliče svoje otroke, od katerih so jih ločile usodne zgodovinske okoliščine,« je v četrtkovem večeru za Okroglo mizo dejal hrvaško govoreči gost Mandić, član predsedstvenega sveta madžarske države. Izrekli so si veliko besed, zbrani politiki in kulturniki, odpirali so vrata mnogim upom in pričakovanjem. Z uradnimi dokumenti so potrjevali svojo »veliko skrb za narodnostne manjšine«, raznovrstne oblike sodelovanja s ciljem kulture, izobraževalne, gospodarske, politične izmenjave med dvema sosedskima socialističnima državama. »Saj sta vendar obe državi spoznali, da mora biti družbena politika glede narodnostnih manjšin taka, da vodi v razcvet narodovega življenja, njegove kulture in jezika. Uradni gostje so ponovno zatrjevali, da so »uspehi medsebojnega sodelovanja veliki, odkar madžarska politika teži k demokratizaciji in decentralizaciji oblasti...« Poudarjali so, da na »humanih, socialističnih osnovah« lahko tudi kultura porabskih Slovencev, belih Hrvatov, Nemcev in drugih narodnostnih manjšin oplaja in bogati kulturo večinskega madžarskega naroda«, kajti »v evropski širini kultura malega naroda ne sme in ne more biti zapostavljena«. Od tod tudi »povsem razumljivo sodelovanje na področju kulture med Jugoslavijo in Madžarsko...«, izmenjava študentov, tesna vzajemna pomoč med univerzami, pedagoško akademijo v Mariboru in Visoko učiteljsko šolo v Sombotelu, poletni seminarji za kulturo in knjižni jezik, izmenjava pedagoških delavcev, povezovanja tudi na gospodarskem in političnem pod-

ročju. Skratka: »kulturno vzgojne zveze med madžarskimi in jugoslovanskimi narodi so kar dobre!«

Domače delo

»Načelno ni problemov... Saj je vse kar zadovoljivo... Toda neke je vendarle nekaj, kar občasno moti!« je dejal Čačinovič. Srečanja in pogovori morajo odkriti korenine občasnih težav. V Narodnih novinah je bilo zapisano, da je rešitev narodnostnih vprašanj predvsem vprašanje narodnih voditeljev, županij, ravnateljev in učiteljev šol. V Budimpešti je poseben inštitut, ki raziskuje manjšinska vprašanja. V tisku so tudi prvi sadovi raziskav porabskih Slovencev ter Madžarov v Prekmurju.

Tudi Avgust Pavel si je v svojem času prizadeval za zблиževanje obeh narodov, jih vabil k medsebojnemu spoznavanju in razumevanju. Tudi sam je pisal in pesnil v slovenskem in madžarskem jeziku. Morda tudi v Pavlovem času »načelno ni bilo problemov«, morda je bilo tudi takrat vse »kar zadovoljivo«. Dejstva pričujejo, da je bilo tudi takrat dovolj raznih poveljevanj, kakor je za današnji čas sodil pesnik Zlobec za Okroglo mizo, češ kako si vsakdo oriše svojo politiko tako, da si »zajamči nalepko demokratične družbe« in tisti »na državni ravni odgovorni storijo v odnosu do narodnostnih manjšin komaj toliko, da se zavarujejo pred očitki drugih.«

Poleg lepih besed o »raznoterih oblikah sodelovanja in reševanja« porabske skupnosti je bilo od Okrogle mize in iz vrst poslušalcev slišati tudi veliko otožnega:

Porabski Slovenci s svojo narečno govorico ne morejo spremljati sporočil, ki so zapisana v slovenskem knjižnem jeziku. Njihovo znanje ma-

terinega jezika je v odnosu do knjižnega jezika daleč skromnejše v primerjavi z madžarsko manjšino v Prekmurju in njihovega odnosa do madžarskega knjižnega jezika. V slovenski knjižnici v Monoštru in na Gornjem Seniku so knjige sicer lepo urejene, toda »knjigarniško nedotaknjene«. Raven jezikovne izobrazbe pri porabskih Slovencih je namreč tako nizka, da lahko sežejo kvečjemu po slikanicah. V njih tudi ni občutka narodnostne enakopravnosti, občutek zapostavljenosti se jim je zajedel v njihovo zavest. Mladi se vključujejo v delovne procese izključno madžarskih podjetij. V Porabju ni male industrije, ni industrije z razvito tehnologijo. Razvoj tehnike je namreč tudi izziv za razvoj jezika, tega pa ni bilo. Narečni govor že v otrocih poraja občutek manjvrednosti, tudi odrasli se v javnosti sramujejo svojega jezika. Kljub poskusom dvojezičnih šol slovenski učitelji med seboj govorijo madžarsko, tudi otroci in mladina. V vrtcih skoraj ni slovenskega jezika, v šolah le nekaj ur. »Poljezično« znanje jezika po končani »dvojezični« šoli je dokaj slab kapital za narodovo prihodnost. V zadnjih letih se sicer čuti teženje za boljše sodelovanje pri reševanju porabske narodne manjšine. »Toda v tem sodelovanju so vselej formalna pota tako dolga, v neskončnost segajoča, da nazadnje vsi dobri načrti zvodenijo, preden namreč pridejo od človeka k človeku!« je zatrjevala ena izmed sogovornic pri Okrogli mizi. Zaradi notranje državne politike prej ni bilo — desetletja! — nobenega sodelovanja, sedaj pa je tega vedno več — je zatrjeval zastopnik Železne županije. Tu je blagovna izmenjava, športna tekmovanja, nastopi folklornih skupin... Na dosežke zadnjih let smo seveda lahko ponosni!« je zagotavljal gost iz Železne županije.

Ugledni slovenski kulturnik in politik Ciril Zlobec je iskal globljo resničnost. Država bo izpolnila svojo nalogo do narodnostne manjšine, ko ji bo omogočila razvoj polne narodne in kulturne zavesti. Ta izmenjava, kot se dogaja ob Porabskih dnevih, to pomeni izmenjava v obliki folklore, domače obrti, etnoloških muzejskih predmetov, z diapozitivi predstavljenimi starimi hišami, bolj podrtijami, polomljenimi križi in podobno — to so zgolj neke drobne zunanosti. »Tovrstna komunikacija je lahko celo škodljiva ker utegne ustvarjati vtis zaostalosti in manjvrednosti v sodobnem tehnično razvitem svetu!« Slab dolg poravnava večinski narod manjšinskemu, če stori le toliko, da se otrese očitkov breskrbnosti za manjšino. »Storiti je treba vse, da narodnostna manjšina zaživi polnost človeškega, kulturnega, gospodarskega, političnega in mednarodnega dostojanstva. V Sloveniji govorimo o enotnem kulturnem prostoru vseh naših rojakov doma in po svetu. To sicer lepo zveni — kar pesniško. Kdaj bo imel porabski Slovenec to zavest pripadnosti enotnemu slovenskemu kulturnemu prostoru? So dane možnosti za uresničevanje te zavesti? Ali lagam, naj se odpre obmejni prehod pri Gorenjem Seniku. Tam naj bo vsem naravnim pravicam, ki jim kot narodu gredo?« Pesnik Zlobec je postavljajl poudarke na pravo mesto in sklenil svoje izpraševanje: »Visoko cenim kulturno zavest Madžarov, zato verujem v njihovo pospešeno prizadevanje za polnost kulture in jezika pri porabskih Slovencih... Nadvse pomembna je tudi komunikacija med živimi ljudmi. Zato predlagam, naj se odpre obmejni prehod pri Gornjem Seniku. Tam naj bo odprta meja, ki bo omogočila kar najbolj naraven in normalen način sre-

čevanja obmejnih prebivalcev.« Morda se bo to res zgodilo — je izrazil upanje gost iz Železne županije.

Še drugi glasovi so bili zgovorno vprašujoči: — Vse izjave o kulturni izmenjavi in sodelovanju bodo smiselne šele takrat, ko mladim Porabcem ne bo treba iskati zaposlitve v industrijskih središčih v notranjosti Madžarske, ko bodo v Porabju samem ustrezna delovna mesta, kjer bo občevalni jezik v slovenskem jeziku enakovreden madžarskemu jeziku, ko se bo v Porabju samem naselila mala industrija, pa tudi tista z razvito tehnologijo, ko bo odprt mejni prehod omogočil medsebojne povezave. Samo na ta način bo mogel izobražen del tega življa ostajati na tem prostoru. »V nasprotnem primeru je vsako govorjenje o sodelovanju, izmenjavi študentov in pedagoških delavcev, vsa prijateljska srečanja in tudi poskusi dvojezične šole zaman...«

Šel bom. Ne prenesem več spominov iz Cankarjevega doma. Doprsni kip mojega rojaka, Avgusta Pavla, se mi dozdeva ljubša, čeprav okamenina, neugnano me spominja na človeka, ki je bil bojevita osebnost, človeka, ki je bil nepodkupljivo odločen ter znanstvenik evropskih obzorij. Ljubil je domače narečje svojega revnega ljudstva, hotel mu je priboriti pravo mesto v slovenskem jeziku, njegove zaklade je hotel rešiti slavistični vedi. Šele po štiridesetih letih te naše tako poveljčevane svobode so mu na Cankovi postavili spomenik. Zgodilo se je to konec septembra, v letu 1986. Doprsni kip mu je izdelal akademski kipar z Madžarskega, podaril pa ga je mestni svet Sombotela, kip je na zelenico sredi Cankove postavil arh. Bošnjaković. Ob odkritju kipa je pel mešani pevski zbor Avgust Pavel z Gorenjega Senika. Pri kulturnem programu so sodelovali tudi domačini. Doprsni kip je odkril Ciril Zlobec, predsednik RK SZDL Slovenije. V svojem nagovoru je med drugim poudaril, da mu je govoriti »o nekom, ki ga občinstvo dlje in bolje pozna« kot on sam. Povedal je o Pavlu — o katerem se je, ne da bi si to ravno želel, moral poučiti —, da je znal biti zvest obema narodoma, ki sta si v tistem času »stala sovražna drug proti drugemu«. Bil da je v očeh obeh sumljiva osebnost toda »vselej sebi zvest« in »moralno čist«, kar je »vrлина, ki jo zmorejo samo najmočnejše osebnosti«. Zlobec je dejal med drugim tudi tole: »Pavel je zagovarjal ljubezen in bil zanjo najčistejši zgled, ko je bilo sovražstvo najbolj eksploatirano čustvo; pogosto že kar državnina in nacionalna ideologija, najbolj priročna energija pri mobilizaciji množic za karkoli, tudi pri poglobljanju lastne slepote pred socialno bedo in krivicami.« Pavel je bil zelo zaslužen Slovenec, toda ko je v januarju, leta 1946, umrl, mu niso mogli ugoditi želji, da bi bil pokopan na domačem cankovskem pokopališču; pokopali so ga v kripti salezijanske cerkve sv. Kvirina v Sombotelu.

Ob vsem tem Porabskih dnevov v Cankarjevem domu v Ljubljani še vedno ne moremo domisliti do kraja. Naposled! Tako je moje prepričanje. Ko so se dnevi že napovedali, sem si zaželel, da bi bila na njih vsaj prva in zadnja beseda slovenska v tisti porabski različici, častitljivi in še vedno živi, kakor jo govorijo dandanašnji. Zaželel sem si pozdravnih nagovorov samo v slovenskem jeziku, kakor to vselej ob takih priložnostih storijo tržaški, goriški, kanalski, rezijski in koroški Slovenci. Spodobilo bi se namreč, saj je bilo čutiti to prošnjo v besedah ene izmed porabskih

učiteljic... Razumeti nas morate (in hkrati občudovati!), tisoč let namreč živimo odrezani od slovenskega narodnega telesa, prepuščeni sami sebi... In ne zamerite nam, da govorimo tako, kakor pač govorimo... Le kako naj bi drugače. Osnovna in srednja šola v madžarščini. Kaj pa so tiste štiri ure na teden v srednji šoli v Budimpešti. Šele ko sem nadaljevala študij v Ljubljani, sem lahko globlje spoznavala svoj materin jezik...

Zaželel sem si, da bi na porabskih večerih Kozar sam prebral kaj iz svojih povesti, denimo iz Tople babičine dlani, kar njegovi ljudje sami čutijo...

»V madžarski državi smo bili tujci in so nas Vogri zaničevali,« razmišljajo ljudje. Težila jih je državna meja... »Najbolj nas teži meja, državna meja. Od pamtiveka ni prišlo nikomur na pamet, da bi tu postavljaj kakšno mejo, to je, da je prepovedano iti na Gorenji Senik, da smeš tja samo po pošti, to je po glavni cesti, da moraš imeti za to posebno dovoljenje, 'pravica' mu pravimo, da ne smeš ničesar nesti prek meje. Mi pa smo navajeni tja hoditi v trgovine, na pošto, v mesnico in v urade. Posebno hudo je, ko ne smemo več tja k maši brez posebnega dovoljenja. Senik je vendar naša fara, tam smo bili krščeni, tam smo bili pri poroki in tam imamo pokopane svoje domače, saj še ni tako davno, ko so naše pokojne pokopavali na Gorenjem Seniku na farnem pokopališču. Navsezadnje pa so na Seniku prav tako Slovenje, kakor smo Slovenje mi. Zakaj bi zdaj naenkrat morali biti razdeljeni?« Težko so po prvi vojni ljudje zaprto mejo občutili. »Nam je odveč samo ta nesrečna meja. Saj je naenkrat prav tako, kakor da bi nam zmanjkalo pol sveta. Ne smeš na Senik, ne smeš v Monošter, ne v Ženavce in Borinje...« Ljudje niso mogli razumeti, zakaj postavljajo plotove med ljudi istega rodu... »Če pa meja že mora biti, pa naj bo odprta, kakor je bila nekoč med Avstrijo in Madžarsko. Saj je tudi meja med vami, na priliko med Borečo in Martinjem, toda zaradi tega ni treba posebnega dovoljenja, če greš iz vasi v vas in nihče meje ne straži in ne gleda, kaj imaš v cekru ali v žepih. Tako bi lahko bilo tudi med državami, če bi bili ljudje pametni...«

Kako zelo sem si želel, da bi prišel k tem Dnevom mlad župnik iz Števanovec, Štefan Toth, ki je svoje otroštvo in mladost preživel v gornjeseniškem župnišču, v neposredni bližini župnika Kúharja, za vero, jezik ter kulturo porabskega ljudstva vnetega duhovnika. Morda bi nam pojasnil, zakaj je kmalu po svojem prihodu v Števanovce pregnal slovenski jezik iz cerkve, ko pa ga je še njegov prednik desetletja varoval kot punčico svojega očesa. Od kod to, da sedaj nenadoma nihče več »ne razume« slovenski, kako da je nenadoma izginilo porabsko narečje?

Zazelel sem si, da bi se udeležil Porabskih dnevov tudi Štefan Šomek, doma iz Slovenske vasi. Zelo dobro govori tudi knjižno slovenščino, saj je pogosto spremljal madžarske športnike po jugoslovanskih poligonih ter jim bil za tolmača. Ko je postal duhovnik, je prevzel v duhovno oskrbo čisto madžarsko župnijo, si uredil župnijski dom, prenovil cerkev, si utrll dobre odnose do krajevnih madžarskih oblasti. Čemu se ni potrudil v Cankarjev dom? Morda bi nam pojasnil, kdaj in zakaj mu je zma-

njkalo volje, da bi se zavzel za porabske Slovence? Morda bi zbral dovolj moči, da bi nam pojasnil, zakaj je zapustil svoj rod.

Naposled! Kako zelo sem si želel, da bi nam sogovornica za Okroglo mizo, Erika, pojasnila iz širših zornih kotov, zakaj ji je zastala beseda v grlu, zakaj so ji kanile solze v oči, da ni mogla doreči stavka: »Oh, ko bi se ta srečanja že prej začela, bi...bilo...« Je bila bolečina porojena iz nekega umiranja — »kjer načelno ni problemov«? Je mar pomislila na porabske matere, ki jim sinovi in hčere uhajajo v zavetje večinskega naroda, ker se z njeno besedo čutijo zapostavljene? Je pomislila na svoj narod ob Rabi, ki mu bilje pojejo?

Tisto nedorečeno je bilo najzgovornejšel!

Porabski dnevi v Cankarjevem domu...kakor da bi peli Avgusta Pavla »psalme v naročju slepe doline«!

-nn

Zgodovina župnije Apače

Na tej strani Mure je Apaška dolina. V loku jo obroblija na jugu Slovenske gorice, na severu pa ga zaključuje na obeh koncih reka Mura. Najbrž so jo zato imenovali kotlino. Na prostranih poljih raste krušno žito, ki nudi edinstven pogled, ko ob lahnem vetru valovi zlatorumeno klasje. Vmes so gozdovi in travniki. Zemlja za obdelovanje je lahka in daje bogat pridelek. Z njo ni velikih težav, ki jih imajo ljudje na valovitem svetu. V geološkem pogledu je dno zatoka nekdanjega Panonskega morja in se v geografskem ne zaključuje ob reki Muri, temveč se nadaljuje vse proti Lipnici v tako imenovano Lipniško polje. — Polje samo je prodnata naplavina reke Mure in z nekaj peščenoilovnate holocenske naplavine. Gričevnati svet, ki se dviga na obrobju samega Apaškega polja in prehaja v Slovenske gorice, je pretežno sestavljen iz miocenskih peščenih laporjev. —

Vse kaj drugega je pri sosedih v Slovenskih goricah. Zemlja je manj rodovitna, za obdelovanje težka in potrebno je več truda za slabši pridelek. Danes je delo na njej olajšano, predvsem zaradi strojne obdelave, vendar odpade precejšen del na živo delovno silo, da občuti človek teh krajev utrujenost in znoj. — Kaj pa voda, ki je nujno potrebna? Dolina je ima zadosti, vse drugače pa je na višinah. Prebivalec v Apaški dolini zabije cev v zemljo in jo črpa, sosed na višini pa mora kopati globok vodnjak, da jo najde, ker je voda povsod nujno potrebna. Porozne spodnje plasti zemlje omogočajo rast rastlin, saj dobijo nujno količino vlage iz globine, ki jo urejuje vodostaj reke Mure.

Apaško polje je bilo zanimivo že v davni dobi. Naselbine so bile že v halstatski dobi, poznali so jih Rimljani, čutili so se vplivi Kocljeve Spodnje Panonije. Kasneje so se na širšem radgonskem območju križali interesi mogočnih fevdalnih gospodov Sponheimov in salzburških nadškofov. Drava je bila meja med salzburško nadškofijo in oglejskim patriarhatom. V 12. stoletju so fevdalni gospodje podarili svojo posest šentpavelskemu

samostanu na Koroškem, kar je kasneje vplivalo na samo ime poimenovanja Apače.

Vse sedanje župnije v občini Gornja Radgona in Ljutomer so izšle iz radgonske prafare, razen župnije Negova, ki se je odcepila od Sv. Benedikta v Slovenskih goricah. V tem skitem kraju je bila molilnica že leta 853 in sta po ustnem izročilu v njej maševala solunska brata sv. Ciril in Metod. Do leta 1787 so vse župnije pripadale salzburški nadškofiji in arhidiakonatu Spodnja Marka. Nato so do leta 1859 spadale v sekovsko škofijo s sedežem v Lipnici, kasneje s sedežem v Gradcu in potem k lavantinski škofiji s sedežem v Mariboru. Župnija Apače pa je še nadalje spadala k sekovski škofiji, vse do leta 1923, ko je bila priključena lavantinski škofiji.

Apače so bile v cerkvenem pogledu posebnost. V tej župniji so bili od srede 19. stoletja vse do leta 1906 slovenski duhovniki, ki so v verske obrede vnašali slovenski jezik, kar je bilo pogumno dejanje v boju proti ponemčevanju, če vemo, da je bila v tem času Apaška dolina naseljena pretežno z nemškim prebivalstvom. Potem je graški škof nadaljeval za župnika Čeha in čez dve leti Nemca dr. Potzingerja, ki je še dve leti po prvi svetovni vojni pridigal v nemškem jeziku. Slovenske pridige so bile enkrat na mesec. Leta 1924 je tedanji zavedni kaplan Stanko Lah dosegel pri škofiji v Mariboru, da je bila poslej ob nedeljah glavna maša v slovenščini in je k njej prihajalo mnogo ljudi.

V Apačah so bile v preteklosti zgrajene tri šolske zgradbe (brez sedanje). Leta 1836 je bila zgrajena prva šola za dečke in deklice, potem ko je požar uničil mežnarijo, v kateri je bil pouk. Leta 1879 so šolske sestre dale zgraditi šolo za dekleta, leta 1929 pa je bilo zgrajeno še eno šolsko poslopje, ki je danes sedež krajevne skupnosti.

Ustno izročilo, ki je bilo kasneje zapisano, navaja, da je bila osnovna šola v Apačah ustanovljena leta 1804. Prvi pouk je bil v cerkvenikovi hiši, ki je kasneje pogorela. Pouk so obiskovali dečki in deklice. Do konca leta 1835 je bil pouk v hiši takratnega učitelja Jožefa Štiblerja. Poslopje nove šole, kasnejše deške ljudske šole, je bilo zgrajeno leta 1836 na prostoru zahodno od cerkve. Šolo je obiskovalo 30 — 40 otrok in jih je poučeval učitelj, ki je zaradi naraščajočega števila otrok dobil pomoč z nastavitvijo podučitelja. Leta 1870 se je šola razširila v dvorazrednico z dvema učilnicama.

Leta 1879 je bila ustanovljena zasebna dekliška šola. Prvotna mešana ljudska šola se je spremenila v deško ljudsko šolo. Bila je leta 1884 razširjena v trirazrednico, leta 1895 pa so odprli še četrti razred zaradi porasta števila šolskih otrok.

Do šol. leta 1922/23 je bila šola štirirazredna z nemškim učnim jezikom, čeprav so bile Apače že od junija 1920 pod jugoslovansko upravo. Do marca 1921 so poučevali še nemški učitelji, ki pa so bili odstavljani, ker niso sprejeli pogojev za nadaljnje poučevanje.

Z dnem 14. 4. 1921 se je uvedla slovenščina kot učni jezik 5 ur tedensko, začeni v tretjem šolskem letu. Kmalu pa je ves pouk bil v našem jeziku, za pouk nemščine pa je bilo določeno število ur. Postopoma so se ukinjali razredi z nemškim učnim jezikom, ki so bili prvotno za otroke nemške narodnosti.

Leta 1929 je bila v Apačah organizirana protestantska verska skupnost z več kot 300 verniki. Leta 1931 je kupila hišo, leto zatem pa je postala podružnica evangeličanske cerkve v Murski Soboti.

Prebivalstvo Apaške doline je bilo do druge svetovne vojne nad 80 odst. nemško, ostalo pa prvotni prebivalci Slovenci, kar pričajo imena nekaterih vasi: Lešane, Lutverci, Segovci, Stogovci, Konjišče in še kaj. Priselili so se tudi okoličani, največ pa Nemci in sicer v času Marije Terezije. Radi so se selili na to zemljo, svojo narodnost pa trdovratno ohranjali. Poročali so se med seboj, zato do asimilacije ni moglo priti. Jezikovno so se morali Slovenci podrežati. Pouk, verski obredi in vse ostalo je bilo med obema vojnama v nemškem in le malo v slovenskem jeziku. Problemi so nastali potem, ko so zasedali službena mesta Slovenci, ki so se upali spuščati v spor z nemško usmerjenimi predstojniki.

Po prvi svetovni vojni je bilo ozemlje občine Gornja Radgona sporno, saj je spodnji del današnje Kerenčičeve ulice in Trat bil dodeljen Avstriji. Del ozemlja ob Muri pa je bil spremenjen v nevtralno cono s središčem v Apačah. Tu so do poletja 1920 izvrševali varnostno službo avstrijski orožniki, skratka: meja ni bila stalna in seveda živa, zdaj na Muri, zopet na Plitvici in celo dalje proti Slovenskim goricam naj bi bila. Straže iz vrst slovenskega ljudstva so jo branile z uspehom, teren pa je bil zelo pripraven za tihotapce vseh vrst. Vse je moralo biti zaklenjeno, da je ostalo pravemu gospodarju.

V Radgoni je bil 26. decembra 1918 velih shod, na katerem je govoril Rudolf Maister. Vrhovni svet mirovnih pogajanj je v Parizu 12. maja 1919 določil, da se Radgona (današnji Radkersburg) ki jo je v borbi 4. 2. 1919 zavzel Benedikt Zeilhofer z Maistrovimi borci priključil Jugoslaviji. Toda s podpisom mirovne pogodbe v St. Germainu 10. septembra smo iz-

gubili Radgono s slovensko okolico, nevtralna cona s pretežno nemškim prebivalstvom Apaške doline pa je na osnovi te pogodbe pripadla novo nastali Jugoslaviji.

Tako niti politični dogodki niso odvrnili nemškega prebivalstva Apaške doline od njihove samobitnosti. Zato je razumljivo, da se je to prebivalstvo v času Hitlerjevega prihoda silno razgibalo. Politično so se družili v »Švabsko-nemški Kulturbund«, ki je že leta 1935 nastopal javno, s priključitvijo Avstrije Nemčiji leta 1938 pa se je uzakonil. Kulturbund je vzgajal mladino v duhu nacizma. Organizirali so razne sestanke, shode, zборе in celo tečaje. Imeli so tesne stike z nemško nacistično propagando onstran Mure. Posledice so bile »aufmarschi«, znan je tisti z dne 30. marca 1938, ko so v okviru Kulturbunda organizirali pohod v Radgono, a so jih zavedni Slovenci iz Gor. Radgone pregnali. Pri tem so sodelovali člani vseh narodnoobrambnih društev in drugi, ne glede na strankino pripadnost, kar posebej pripominjam.

Vse prijave o nezakonitem delu kulturbunda in njegovih akcij so bile brez uspeha. Hitlerjeva vojska je napadla jugoslavijo 6. aprila 1941 in prekoračila mejo pri Gor. Radgoni brez večjih izgub. Pri spopadu je bil ubit en graničar, nekaj vojakov, ostali pa, razoroženi. Apače pri vsem niso doživele posebnega pretresa, le nekaj slovenskih družin so izselili, druge pa so ostale, ker niso nudile nemški oblasti nekakršnega odpora. Življenje je teklo odslej mirno in zadovoljivo, le proti koncu vojne in sicer poleti 1944 je skupina partizanov napadla apaško postajo, do pravega spopada pa ni prišlo. V zadnjih dneh vojne se je partizanom priključilo nekaj ljudi.

Osvoboditev in zlom nacistične Nemčije sta prinesla v Apaško dolino velike spremembe v ekonomskem in političnem pogledu. Nova ljudska oblast je opravila z nemškim nacističnim življenjem. Februarja 1946 je bila selitev nemškega prebivalstva, istočasno pa naseljevanje Slovencev iz vseh krajev Slovenije, predvsem družin, ki so sodelovale v narodnoosvobodilni borbi. Odslej je dobila Apaška dolina novo podobo.

Apače so postale pomembno politično in upravno središče za vso dolino. S prizadevanjem vseh odgovornih se lepo razvija.

Lep je pogled danes na Apače. Je pravo ravninsko naselje. Skoraj si ne moremo misliti, da se je tekom let v novi Jugoslaviji tako izpremenilo. Prej večinoma dotrajane vlažne hiše, ki niso kazale prijazne podobe, so novi prebivalci zamenjali z lepimi, novimi in le tu in tam je katera, ki spominja na prejšnje čase.

Gotovo najstarejša je župnijska Marijina cerkev iz leta 1445. Leta 1517 so postavili poznogotski prezbiterij, nato so prizidali leta 1538 severno ladjo, leta 1644 pa so med prezbiterijem in razširjeno ladjo zgradili še sedanji zvonik. Najstarejša dela cerkve sta gotska rozeta, ena od najznačilnejših tovrstnih primerov na Slovenskem in kameniti gotski kip Marije iz leta okoli 1470 na glavnem oltarju.

Poleg tega je v Apačah še vrsta starih kulturnozgodovinskih spomenikov, kužnih znamenj iz 17. in 19. stoletja.

V Apačah je bilo leta 1882 ustanovljeno gasilsko društvo. Že za časa Avstroogrške je bila znana apaška godba, katere tradicijo nadaljuje danes gasilska godba. Med obema vojnama je bila v Apačah hranilnica in

posojilnica. V Apačah je bil doma tudi Anton Semlitsch (1807 — 1885), čebelarški strokovnjak in strokovni pisec.

Osrednji kulturnozgodovinski spomenik je baročno zasnovana graščina Freudenau v bližini naselja. Obsega parkovni vrt, nadstropno grajeno grajsko stavbo, pravokotno obzidan vrt in gozdček s kapelo. V prehodni veži je kamenit renesančni kamin iz druge polovice 16. stoletja, v zadnjo steno veže pa je vžidan rimski nagrobni relief iz 2. stoletja našega štetja s portretom moža in žene v okroglem medaljonu.

V 2. polovici 19. stoletja so hranili v graščini nekaj starin, med njimi predmete iz železnodobnih gomil iz okolice Gornje Radgone in doprsni kip rimskega cesarja Hadrijana. Ti predmeti so sedaj v ptujskem muzeju.

Pred prvo svetovno vojno je bil lastnik te graščine Julius Meinl, ki je posedoval na Slovenskem 36 trgovin.

Graščina, ki so ji priključili druga zemljišča, je sedaj družbena lastnina.

Viri: Rovšnik Tone: Razvoj šolstva v Apačah s premnogimi podatki. Stopinje 1980
Ustno izročilo.

Bogdan Kolar

Božji dar za vso Cerkev

31. januarja 1988 se bo Cerkev spominjala 100-letnice smrti sv. Janeza Boska.

Papež Janez Pavel II. je ob tej priložnosti pripravil poseben dokument 'Catholicae Ecclesiae Fili'. Sprejel je predlog turinskega kardinala Anastazija Ballestrera in vrhovnega predstojnika salezijancev Egidija Viganaja ter leto 1988 razglasil za 'posebno leto milosti' z možnostjo pridobitve popolnega odpustka v določenih cerkvah.

Prireditve ob jubileju se želijo vključiti v splošno cerkveno dogajanje, hkrati zahtevajo sodelovanje vse salezijanske družine. Ob predstavitvi papeškega dokumenta je E. Viganò dejal:

»Pred sto leti, 31. januarja 1888, je v Turinu umrl sv. Janez Bosko. Papež Janez Pavel II. je želel obogatiti praznovanje stoletnice 'rojstva za nebesa' velikega prijatelja mladih. Zato je napovedal posebno jubilejno leto. Ta velikodušen in izreden dar je znamenje papeževe posebne naklonjenosti do mladih in globokega spoštovanja do don Boska.«

Jubilejno leto želi predstaviti don Boska in njegovo delo, zgodovinski pomen prijatelja mladih, izvirnega prinašalca evangelijskega, pastoralnega, pedagoškega in socialnega sporočila. To bo istočasno prikaz njegovega sporočila in aktualnosti za naš čas.

Po svetu in pri nas smo priče živahnemu načrtovanju prireditev za spominsko leto. V središču vsega bodo mladi. Odvijale se bodo preko celega leta, višek pa bodo dosegle septembra 1988, ko bo rojstni kraj sv. Janeza Boska, Colle Don Bosco v Piemontu, in Turin, kjer je začel s svojim delom, obiskal tudi papež. V istem času bo v piemontski prestolnici mednarodno srečanje mladih.

Podoživljanju trajnega pomena apostola mladih bodo dala delež še sredstva družbenega obveščanja na različnih ravneh. Italijanska televizija bo v sodelovanju z nekaterimi evropskimi televizijskimi centri pripravila celovečerni filmski prikaz svetnikovega življenja in dela.

Obletnica smrti odmeva tudi v slovenskem prostoru, kot je konec bogatega življenja pred sto leti pustil sled v pisani in govorjeni besedi. Več kot dvajset let pred njegovo smrtjo so naši predniki že izvedeli zanj ter nato s spremljanjem cerkvenega tiska poglobili svoje znanje.

Osrednji cerkveni list 'Zgodnja Danica' je nekaj dni pred smrtjo poročal o don Boskovem zdravstvenem stanju in o posebnem blagoslovu, ki mu ga je poslal papež Leon XIII. »Njegovi gojenci ga priporočajo v molitev, da bi tolikega dobrotnika Bog vsaj še nekaj let ohranil tisočim in tisočim sirotam. Bog daj, Bog daj,« se je glasila novica.

Poročilo o smrti je prineslo veliko bolečino tudi na slovenska tla. 'Danica' je objavila obširen življenjepis, s katerim so bili brałci že v precejšnji meri seznanjeni, ob prvem nadaljevanju je L. Jeran pod črto pripisal: »Kar je bil sv. Vincencij Pavljanski ali sv. Frančišek Saleški svojemu času, kar so bili vstanovniki velicih redov, sv. Ignacij, sv. Benedikt — to je Don Bosko 19. stoletju. (...) Ko je verla 'Danica' prinesla žalostno sporočilo, da je obolel Don Bosko, tedaj se je pač marsikdo prestrašil — bali smo se za njegovo življenje, tembolj, ker je bilo znano, da je bil na stara leta vedno slabotnega zdravja; kakor so v Torinu molili Boskovi gojenci za svojega blagega dobrotnika, tako so tudi prijatelji delu njegovemu serčno želeli, da bi se dobri Bog usmilil svojega služabnika in mu zopet poveril zdravje, ako je njegova sv. volja. Toda Don Bosko je —

Marijanišče v Veržeju

umrl! Kako tužno se je glasila ta vest v 'Slovincu', in kako bridke so besede, s katerimi naznanja Mih. Rua smert svojega prijatelja.«

Pogled v preteklost pa nam nudi še dve priložnosti za obhajanje jubilejev, povezanih z delom sv. Janeza Boska in njegovih učencev, salezijancev. Pred petinsedemdesetimi leti je v Veržeju zaživel 'Marijanišče', po prvotni zamisli kot ustanova za kmetijsko izobraževanje okolice, zaradi nezanimanja in sprememb, ki jih je prinesla prva svetovna vojna, pa malo semenišče z zasebno gimnazijo, žarišče češčenja Marije Pomladnice in številnih dejavnosti predvsem za mlade kristjane.

Jeseni 1912 so v Veržej prišli prvi salezijanci in tako uresničili prizadevanja veržejskega rojaka Antona Puščenjaka ter njegovih sester in dr. Franca Kovačiča.

'Marijanišče' je razgibalo celo Mursko polje, Prekmurje in Slovenske gorice. Ljudje so v velikem številu prihajali v marijaniško kapelo Matere Dobrega sveta, opravili sv. spoved in prejeli obhajilo. V adventu in postu je pogostoma štiri do pet duhovnikov dnevno po cel dopoldan spovedovalo. Pomagali so tudi v župnijski cerkvi, ugotavlja kronist F. Dündek. Veliko pozornost so posvetili delu z deško mladino, ki je posebno ob nedeljah in praznikih v večjih skupinah prihajala iz Prekmurja.

Odmev v časopisju nam pove, da madžarske oblasti v Soboti niso s posebno naklonjenostjo spremljale zadrževanje mladih v Veržeju. Marijanska 'Straža' je komaj leto dni po začetku veržejskega zavoda poročala o nasilju, ki so ga nad učenci, ki so hodili v Veržej, izvajali madžarski učitelji. »Dne 7. oktobra 1913 je na primer učitelj v lipovski šoli za več ur zaprl tiste dečke, ki so o počitnicah zahajali v praznični oratorij in jim zapretil, da, ako se drzne kateri zopet iti v oratorij, bo tepen in bo moral celo šolsko leto vsak dan več ur biti zaprt. Tudi v šolah po drugih vaseh je šolarjem strogo prepovedano, pohajati znanprej praznični oratorij,« je zapisal isti časopis 15. oktobra.

Spomladi naslednjega leta je po prekmurskih župnijah birmoval sombotelski škof in želel osebno preveriti, koliko držijo govorice o slabem vplivu veržejskega zavoda na madžarske koristi. Po obisku zavoda je bil ves navdušen in je salezijancem obljubil vso pomoč. Soboške oblasti je pomiril in izjavil, da lahko ljudje hodijo v Veržej brez vsake škode. Tako so se odprla vrata novim salezijanskim poklicem iz Prekmurja.

V nedeljskem in prazničnem oratoriju so prekmurski fantje našli razvedrilo, možnosti izobraževanja in utrjevali svojo narodno zavest. Iz Prekmurja so prihajali tudi gojenci, ki so se v zavodu šolali, nekateri od teh pa so postali salezijanci. Statistika nam pove, da je iz veržejskega zavoda v letih delovanja (1912—1941) izšlo 17 salezijancev duhovnikov in 6 pomočnikov Prekmurcev.

Omembe vredni so tudi nekateri dogodki, povezani z življenjem dijaškega zavoda 'Martinišče' v Soboti. 5. avgusta 1923, torej pred 65 leti, so v Beltincih izvolili odbor, ki naj bi poskrbel za ustanovitev zavoda. Med rojaki doma in po svetu je odbor začel zbirati sredstva, na nabiralno polje so med drugim zapisali: »Naši prekmurski dijaki že štiri leta jako dosti trpijo, ker nimajo stanovanja v M. Soboti. Zavolo toga se je po celeni Prekmurji zdigno eden glas: za naše dijake se mora v Soboti postaviti edna hiša, v šteroj bo imelo prostor do 200 dijakov. Pa što naj zida? Celo

Prekmurje! Tak tudi vsi Prekmurci v Ameriki in drugi dobrotniki v Sloveniji in na Hrvaškem. Trbe dosta milijonov! Kak bo šlo? Tak, da vsak da, kelko premore!»

Uspeh akcije ni bil tako velik, kot so organizatorji pričakovali, kljub temu je bilo mogoče na začetku šolskega leta 1924—25 kupiti vilo, v katero se je lahko naselil Jožef Radoha, gonilna sila za postavitev zavoda, in s pomočjo dekana Slepca, ki mu je dovolil adaptacijo prostorov nekdanje župnijske šole, lahko sprejel prvih 40 dijakov. V obdobju domovanja konvikta v stari šoli so bile velike težave, dijaki pa so vendarle imeli lažje pogoje za obiskovanje šole. Prvih pet let je bilo posebej zaznamovanih z Radohovim delom za misijonske poklice in z večjim številom gojencev, ki so se odločili za duhovne poklice. Iz let 1924—29, ko so se preselili v novo 'Martinišče', jih je na to pot stopilo 23 (14 jih je postalo ško fijski duhovniki, 9 pa redovni). To je vsekakor velik uspeh za vzgojno delo in vzgojitelje, saj je bil prvotni namen doma skrb za materialne in vzgojne pogoje dijakov murskosoboške gimnazije, ki so želeli študirati naprej in stopiti v vrste prekmurskih izobražencev.

1. septembra 1929 je mariborski škof blagoslovil novo 'Martinišče', ki pa ni začelo delovati z vsemi zmogljivostmi. Leto za letom so nato te povečevali in s tem lahko sprejemali tudi večje število gojencev.

Težke gospodarske razmere, ki so v naslednjih letih zajele kraljevino Jugoslavijo, včasih nespretni posegi vodstva in za takšno obliko dela premalo pripravljeni vzgojitelji, kar je mogoče opaziti v izjavah nekaterih martiniških gojencev, ter druge težave, ki so spremljale poslovanje zavoda, niso dovolile, da bi le-ta bil najbolj učinkovit na vseh področjih. Ravnatelji, ki so se zvrstili do leta 1948 (v letih 1923—30 je bil Jožef Raduha, 1930—31 Jože Špan, 1931—36 Tomaž Kelenc, 1936—41 Štefan Vo-

grin, 1941—42 in 1944—46 Franc Dündek, vmes pa Györe Pál) so skrbeli, da je tudi zavodska kapela postala priljubljen kraj. Pripravljali so cerkvene slovesnosti, povabili priznane govornike, poskrbeli za dobro pripravljene pobožnosti in še zlasti tiste, ki so bile posvečene božji Materi. 5. maja 1932 je bil blagoslovljen novi kip Marije Pomočnice, ki je bil postavljen v kapeli zavoda. Od takrat naprej se je vsako leto do začetka vojne po Murski Soboti odvijala procesija z Marijinim kipom za sklep majske pobožnosti. Zapis v 'Novinah' so ohranili vsaj del razpoloženja, ki je spremljalo to dogajanje.

Tudi novo 'Martinišče' je ustvarilo pogoje za rast duhovnih poklicev. Od 1929 do 1944 je iz vrst gojencev izšlo 21 duhovnikov (18 škofijskih in 3 redovniki).

Spominskemu zapisu velja dodati vsaj še dva kraja, kjer so delovali salezijanci in od koder se je širilo ime ter vpliv sv. Janeza Boska po Pomurju: na Razkrižju so delovali učenci apostola mladih v letih 1928—36, pri Kapeli so 1932 ustanovili dom sv. Jozefa za bolne sobrate in nato prevzeli še vodstvo župnije.

V praznovanje obletnice smrti sv. Janeza Boska se bodo vključili tudi slovenski salezijanci in cerkvene skupnosti, v katerih delujejo. Ena temeljnih značilnosti njegovega življenja, delo za duhovne poklice, se je tudi v našem prostoru izkazala kot zgovorno znamenje daru, ki ga je Bog poslal svoji Cerkvi. Duhovni poklici so izhajali iz vseh okolij, kjer so salezijanci delovali. Prav kontinuiteta te povezanosti pa kaže na aktualnost apostolskega in pastoralnega sporočila svetnika, čigar obletnico 'rojstva za nebesa' se pominjamo v letu 1988.

Franc Halas

Kerec in prizadevanja za slovenski misijon na Kitajskem

(Odlomek)

Ko so se po vojni slovenski lazaristovski misijonarji v Rimu pripravljali na odhod v misijone na Kitajsko, je bilo naročeno enemu izmed njih — Andreju Prebilu, naj gre na izvide v Chaotung (Zhaodong) k Kerecu, ako bi bil tam primeren teren za samostojni slovenski misijon. Tja ga je zaradi tega nekoč vabil tudi Kerec sam. Prebil je z neko karavano odpotoval na izvide pred božičem l. 1947. Potovanje je trajalo osem dni s tovarnjaki. Prebil pa ni bil samo izvidnik, ampak se je uspešno uvajal v učenje kitajskega jezika. Teden po prihodu v Chaotung (Zhaodong) ga je Kerec povabil na dušnopastirsko potovanje v kraj Yiliang. Kerec se je z ondotnim mandarinom želel med drugim pogovoriti o bodočem dispanzerju. V Yiliang so odpotovali Kerec, Prebil, s Konstantina, dva vojaka spremljevalca in nekaj nosačev. To je bilo 6. II. 1948. Tu je Prebil prvič doživel spretnost s. Konstantine, pri zdravljenju. Bil je navzoč pri Kerečevem birmovanju in bil tudi navzoč pri pogovorih o dispanzerju.

Iz Yilianga so potovali v Tavance, kjer je bila dopoldne po prihodu birma, popoldne pa so se že vrnili v Yiliang in se od tu v ponedeljek 17. II. 1940 napotili nazaj v Chaotung (Zhaodong).

Prebil je bil bister opazovalec. Kmalu po novoletnih praznikih je pisal Jerebu v Tientsin: »Tu sem prebrodil le delček škofije (pravilno: administrature oz. prefektуре), zato še nimam popolne slike. V pogovori z msgr. pa vse bolj spoznavam, da se v vseh predelih škofije (prefektуре) živo čuti pomanjkanje domačih duhovnikov, pa tudi misijonarjev od zunaj. Ni pa nobenega predela primerno zaokroženega, kjer bi se mogel razviti samostojen slovenski misijon, o kakršnem sanjamo slovenski lazaristi. Podnebje bi nas verjetno ne zdelalo preveč... Večji problem bi bil ekonomski, ker smo praktično odtrgani od domovine in tamkajšnje pomoči. Spričo tukajšnje revščine bi verjetno težko vzdrževali že obstoječe ustanove in še težje ustanovili nove. Pa tudi ta oreh bi strli s krepkimi kranjskimi zobmi. Resnejši pa se mi zdi pomislek, da bi s svojim prihodom semkaj utegnili motiti mirni razvoj italijanskih kamilijancev, ki so pred dobrim letom prišli misijonarit v prefekturo. Zdi se mi celo, da so oni bolj poklicani v tukajšnji misijon, ker je tukaj precej gobavosti in vsakovrstnih drugih bolezni, polje dela, za katerega so oni posebej usposobljeni.«

21. III. 1948 je Prebil skupaj s Kerecem obiskal gobavsko naselbino nedaleč od mesta, ki ga je močno pretresla. Življenje za misijonarja Prebila je v Chaotungu (Zhaodongu) postajalo vse zanimivejše.

Kot strela z jasnega pa je prišlo Jerebovo pismo: »Kačovski škof nas prejme z odprtimi rokami... Pričakujemo tebe in Karlija...« V avgustu 1948 se je Prebil poslovil od Chaotunga (Zhaodonga) in se napotil na svoje novo delovno področje, v slovenski misijon v nastajanju. V Chaotungu (Zhaodongu) je bival dobrega pol leta.

Po nekaj dnevih je pripotoval v Shanghai še sobrat Karli.

Nekega popoldneva je šel Prebil na ogled po mestu. Po naključju se je znašel v skromni cerkvi beloruskih pravoslavcev. Po bogoslužju se je hitro vpletel v pogovor z verniki pa tudi z duhovnikom. Duhovnik je Prebilu dejal pomembne besede: »Mi odhajamo, vi prihajate. Dal Bog, da bi se mi zmotili in bi vi imeli prav... Bog vas blagoslovi pri vašem vzvišenem poslanstvu!«, je bila poslovilna želja pravoslavnega duhovnika.

Že v Rimu je bilo Prebilu namignjeno, naj gre grede na jug h Kerecu. Ker pa je Kerec že dobro leto imel delno vezane roke z italijanskimi kamilijanci do željenega slovenskega samostojnega misijona, ki bi se naj pozneje imenoval slovenski Baragov misijon, ni moglo priti na tleh čaotunške prefektуре.

Iz vsega, kar sem zapisal, se vidi, da na Kerecu ni najti nobene krivde da ni prišlo do uresničitve lazaristovske namere na tleh čaotunške prefektуре.

Vest, pomnik ali spodbuda?

Prvemu prekmurskemu katoliškemu pisatelju Miklošu Küzmiču odkrili spominsko ploščo na Kukujci v Dolnjih Slavečih

Dveurni shod na Kukujci v Dolnjih Slavečih na Goričkem je bil praznik kulture, vere in narodne samobitnosti. Bila je pesem, cerkvena in ljudska, bila je iskrena izpoved ljubezni do vseh, ki so v preteklosti sejali med ljudstvom omiko in kulturo, bila je s svojim pestrim programom utrjevanje zgodovinskega spomina, saj iz njega raste za naš čas tako potreben narodni ponos. To je bil praznik slovenske besede, ki jo je v Prekmurju utrjeval prvi katoliški pisatelj pred poldrugim stoletjem. Veliko ljudstva se je bilo zbralo z vseh strani, od blizu in daleč. Združeni cerkveni pevski zbori so vpletali v praznik ubrano petje — najlepša pesem iz Porabja, narodna, Edna ftijčka priletela, je bila najbolj odmevna. Branje svetopisemskih besedil v častitljivi Küzmičevi inačici slovenskega jezika, recitacije njegovih pesmi, oris duhovne podobe tega kulturnega narodnega veljaka iz davnine, snidenje preprostega ljudstva s svojimi duhovniki in škofom Smejem ter predstavnikov našega družbenopolitičnega življenja — vse to je dalo prazniku izjemno vrednost, ustvarjalno za prihodnost.

Naša Gorička je letos doživela hud udarec. Zelena, valovita, pristrčna je doživela pravo opustošenje zaradi toče in neurja. V nedeljo, 13. septembra, pa je doživela tudi čast. Na pročelju lično urejene hišice Frیده

Množica pri škofovem govoru

rika Gumilarja, župnika v Pečarovcih, je mariborski škof dr. Jožef Smej blagoslovil in odkril spominsko ploščo z napisom: »Blizu te hiše na Kukujcu se je 15. septembra 1737 narodil Mikloš Kūzmič, prvi prekmurski katoliški pisatelj, duhovnik — Pozdravljen, Mikloš ti slava Slovenov, slovenskega naroda sonce in žarek, lepota (Simon Čergič, 1792) -- Ob 250-letnici rojstva postavili duhovniki okrogline Slovenske.«

Množici ljudi, ki je v razveseljivo lepem sporedu tudi sama sodelovala kaj s pesmijo, kaj z molitvijo, predvsem pa z zbranim poslušanjem, so se pridružili tudi predsednik koordinacijskega odbora za mednarodno informativno dejavnost pri predsedstvu RK SZDL Slovenije Rudi Čačinovič, predsednik občine Murske Sobote Andrej Gerencer, predsednik občinske konference SZDL Murska Sobota Geza Farkaš, podpredsednica Komisije za odnose z verskimi skupnostmi Erna Brumen, ravnatelj Slovanske knjižnice iz Ljubljane Štefan Barbarič, vodja Pokrajinske in študijske knjižnice v Murski Soboti Jože Vugrinec ter 20 duhovnikov iz Pomurskega pastoralnega področja. Vse udeležence slavlja je na začetku pozdravil Alojzij Gabor, župnik pri Sv. Juriju. Združene pevske zbornice je vodil msgr. Lojze Kozar. O pomenu prekmurskega pisatelja in pesnika za kulturo prekmurskega ljudstva sta govorila škof Smej iz Maribora ter prof. Barbarič iz Ljubljane. Razstavo Kūzmičevih del je predstavil murskoboški knjižničar prof. Vugrinec. Pet zborovskih pesmi je zapel tudi Prekmurski oktet. Ob koncu je govoril tudi lastnik hiše Friderik Gumilar. »Ena se želja je meni spolnila,« je dejal, »...da je na Kukujci hišna kapela, da je dobil moj slavni rojak Mikloš Kūzmič spominsko obeležje, sicer bi prišel v pozabo še v samem rojstnem kraju... Takega slavlja še Kukujca ni doživela... Če bi nas julija letos tako hudo ne prizadela toča, bi tudi okolica Kukujce lepša bila, sedaj pa je vsa pusta in nerodovitna...«

Škof Smej je v svojem nagovoru strnjeno predstavil Kūzmiča. Vsestransko je Smej orisal čas, ljudi ter pesnika in pisatelja Kūzmiča v svoji obsežni knjigi Po sledovih zlatega peresa.

Ko je Kūzmič končal osnovno župnijsko šolo v Gornji Lendavi, sedanjemu Grad, se je odpravil v jezuitski kolegij v Győr, kjer je končal štiri gramatikalne in dve humanitetni stopnji, filozofijo in teologijo. V letu 1763 je bil posvečen v duhovnika. Takoj za tem je bil dvorni kaplan v gornjelendavskem gradu pri grofu Nádasdyju, ki mu je verjetno pomagal pri študiju, saj mu je Kūzmič posvetil eno izmed svojih pesmi. Od decembra 1763 do smrti, 11. aprila 1804, je bil župnik in dekan pri Sv. Benediktu v Kančevcih. Rad se je spominjal rojstnega kraja. Za svoj nagrobnik je zapisal: »V Dolnjih Slavečih sem se rodil / in za Mikloša krščen bil. / So Kūzmič mi priimek dali, / v Ivanovcih me pokopali.« V Eni pesmi omenja tudi Kukujco: »Na Kukujci vsak trs naj dvajset grozdov da...«

Kaj je dal Mikloš Kūzmič Slovenski okroglini? Sedem knjig: Kratko sumo velikoga katekizmuša, Slovenski silabikar, Svete evangeliome, Pomouč betěžnih in mirajočih, Knigo molitveno, ABC knjižico ter Staroga i nouvoga testamentoma historije kratko sumo. »Danes se nam zdi to morebiti malo,« je dejal škof Smej. »Toda pred 200 leti je to pomenilo veliko. Slovenska okroglina je imela do Mikloša Kūzmiča prav tako sa-

*Slavnostni govornik Štefan
Barbarič*

mô sedem knjig, pa še te niso vse prodrle med ljudstvo, saj za dve niti ne vemo naslova. Medtem je Kuzmičeva staroslovenska Kniga molitvena bila 28-krat ponatisnjena. Tako je to gotovo največkrat natisnjena slovenska knjiga sploh. Bila je brevir slovenskega ludstva med Muro in Ra-
bo, zares kot je zapisal on sam: Na hasek slovenskoga naroda. Še sedaj mi zveni v ušesih babično večerno izpraševanje vesti iz Knige molitve-
ne: 'Na posteli ležeč si dobro premisli, da morebiti gori ne staneš, neg-
se mrtev najdeš. Kama pa duša? Den je premino, ka si dobra včino?' Pe-
sniško dovršeno je Kuzmič prevedel pesem Lauda Sion — Hvali, Sion,
rešenika. Prevedel je tudi latinsko pesem Amor meus, 'pesem o čisti lü-
beznosti do Boga'... Vse življenje Mikloša Kuzmiča je potekalo v zna-
menju Jezusa Kristusa in Device Marije. V eni izmed svojih pesmi je za-
pisal: Pomagal mi je Bog-Resnica, / Marija, moja tolažnica... / Ti, ki be-
reš črke vdolbene v kamen, / moli zame, da me Bog očisti. Amen.' Ko
Cerkev praznuje Marijino leto, je prav, da mu, čistilcu božje Matere,
postavimo spominsko ploščo.«

V molitev ob blagoslovu hiše in spominske plošče je škof Smej vple-
tel tudi druga pomembna imena iz preteklosti Prekmurja: »Hvaliti ho-
čem vrle može, naše očete... Bili so svetovalci in vidci s preroškim da-
rom, modri govorniki v svojih knjigah. Izumili so pesmi, napisali modre
izreke... Zahvalimo se za nje: za Mikloša Kuzmiča, za Jožefa Košiča in
Jožefa Borovnjaka, za Franca Ivanocyja, oba Jožefa Klekla, Ivana in Jo-

Ob odkritju spominske plošče Miklošu Kuzmiču

žefa Bašo-Miroslava in druge...Po duhovniku Miklošu Kuzmiču smo prejeli božjo besedo v domačem jeziku...

Z vsem navdušenjem je govoril o Kuzmiču in o kulturnem shodu na Kukujcu Štefan Barbarič, rojak iz Turnišča. »Zame in za vse, ki smo prišli sem iz Ljubljane in drugod, je to današnje slavlje izredno veliko prese-nečenje. V tako velikem številu smo se tu zbrali, kar je za podobne dogodke v Sloveniji kar redek primer. Cestitam vsem, ki ste pripravili to presenečenje...Gorička je bila letos silno preizkušena. Malokdo ve, da je ta naša deželica tako lepa, sodeč pa po mnogih kulturnikih iz preteklosti, je Prekmurje tudi kulturna slovenska dežela. Ni kultura sem prišla, temveč je kultura tu nastajala. Danes smo se na tem mestu zbrali, da si osvežimo zgodovinski spomin, da se ozremo na svoje prednike, da se za-vemo tistih vezi v sebi, ki nas povezujejo z rodovi pred nami.« Tistim, ki raziskujejo preteklost, je znano, kakšna revščina je tolkla prekmurskega človeka, koliko vojska je tod morilo, ropalo, požigalo. Bili so pa vodniki, ki so se zavedali, da ljudstvo samo knjiga lahko odreši in jih ohrani za prihodnost. »Ti ljudje, ki so živeli v davnih stoletjih, so tisti svetilniki, ki so naše ljudstvo popeljali na pot omike, izobraževanja. To pot moramo tudi sami hoditi.«

130 let črensovske cerkve (1857-1987)

Prvotna črensovska cerkev je bila zelo stara. Leta 1698 so jo sezidali iz opeke. V njej je bilo prostora za 250 ljudi, kakor pravi vizitacijski zapisnik iz leta 1778; verjetno je bila nekoliko večja, ker o isti cerkvi pravi vizitacijski zapisnik iz leta 1811, da je bilo v njej prostora za 400 ljudi.

V stari cerkvi so bili štirje oltarji. Glavni oltar je bil posvečen sv. Križu in ga je dal postaviti na svoje stroške pl. Janez Godina. Stranski oltarji so bili posvečeni sv. Florijanu, trpečemu Zveličarju in sv. Antonu. Slika z oltarja sv. Florijana visi še danes v sedanji cerkvi. Do nastanka nove župnije, 21. maja 1807, sta se ohranila samo prva dva stranska oltarja. Oltar sv. Antona so župljani postavili nekako pred letom 1811, saj ga tega leta omenja vizitacijski zapisnik.

Glede na zgornji opis prvotna cerkev še zdaleč ni ustrezala potrebam na novo ustanovljene župnije. Cerkev je bila tudi v zelo slabem stanju. Stolp in zakristija sta bila razrušena. Pred cerkvijo in ločeno od nje so postavili zasilni zvonik, v katerem sta bila dva zvonova. Večji zvon je tehtal 500 kg, manjši pa 147 kg. Večji zvon je leta 1828 počil. Župljani so ga dali z zbranimi darovi na novo prelit. Sicer pa je imela stara cerkev zidan kor in nov krstilnik.

V prvih letih po ustanovitvi župnije na novo cerkev ni bilo mogoče misliti. Župljani so bili dolžni župniku oskrbeti stanovanje — župnišče in postaviti farno šolo, ki jo je vodil kantor — učitelj, kot je bila takrat navada pri vseh ostalih cerkvah. Tudi kantorju je bilo treba sezidati stanovanje.

S pripravami na gradnjo nove cerkve so pričeli za časa župnikovanja Matjaša Borovnjaka, ki je bil župnik v Črensovcih med leti 1830—1857. Rodil se je 5. 11. 1785 v Mlajtincih, v martjanski župniji. Umrl je v Črensovcih 16. 3. 1857, kjer je tudi pokopan.

Leta 1857 je bilo vse nared. Zemljišče je kot zemljiški gospod dalo beltinsko grofovsko posestvo. Opeko so naredili sami doma, vsaka vas določeno število. Sledovi izkopavanja zemlje so v nekaterih vaseh vidni še danes. Drva za žganje opeke je dala beltinska grofica, kot je razvidno iz njenega pisma z dne 13. 10. 1828. Apno je bilo že zdavnaj pripravljeno.

Novo cerkev so zidali na jugovzhodni strani stare cerkve. Denar je v glavnem prispevala država, delavce in ostalo pa so oskrbeli verniki.

Večji del gradnje nove cerkve je vodil župnijski upravitelj Vendelin Ratkovič, ki je upravljal črensovsko župnijo od leta 1857 do leta 1859. Rodil se je v Lendavi 5. 9. 1834. Iz Črensovec je odšel h Gradu in nato k Sv. Juriju, kjer je bil župnik in dekan soboške dekanije. Pozneje je bil č. kanonik, stolni kanonik, č. opat itd. Umrl je 20. 1. 1907.

Gradnja cerkve je bila v glavnem dokončana pod vodstvom župnika Jakoba Sabarja. Rodil se je 15. 7. 1802 v Hrvatskem Židanu in je umrl v Črensovcih 14. 12. 1863. O njem piše zgodovinar, da je bil zelo dober govornik in je zapustil v rokopisu veliko pridig.

Novo črensovsko cerkev, ki je bila zgrajena v neoromanskem slogu, je leta 1860 posvetil sombotelski škof Ferenc Szenczy. Njena dolžina znaša po dozidavi vhodne lope 55 m, široka je približno 20 m in visoka 25 m. Navedene mere povedo, da je cerkev res velika in prostorna. Do danes je dobro služila potrebam župnije, ki je ob ustanovitvi štela 2326 duš in danes približno 4500.

*Glavni oltar črensovske cerkve
pred 1900*

Po posvetitvi nove cerkve so staro podrli in iz njenega materiala sezidali šolsko poslopje, ki pa danes več ne stoji. Stara cerkev je stala na zahodni strani sedanje cerkve, to je na prostoru med zakristijo in župnijskim »ogradom«. Kjer stoji sedanja cerkev, je bilo nekoč pokopališče. Zato so ob kopanju cerkvenih temeljev naleteli na kosti. Podobno tudi leta 1975 ob obnavljanju zunanjščine cerkve. Takrat so tesarji ob vkopavanju odra našli številne kosti.

Poteklo je 45 let, preden so obnovili notranjščino črensovske cerkve. Obnova se je začela, ko je bil v Črensovcih kaplan Jožef Klekl. Takratni črensovski župnik Boltžar Vugrinčič je bil ob prihodu kaplana Jožefa Klekla leta 1903 star 61 let. Bolehal je na očeh. Oslepel je. Vse dušnopastirsko delo je opravljal kaplan. Na pobudo delavnega in gorečega kaplana Klekla so začeli s pripravami za nabavo novega oltarja. Nabirali so denar in naročili nov veličasten oltar iz rdečega in belega marmorja in skoraj 15 m visokim oltarnim nastavkom, sredi katerega je sv. Križ, ob njem Devica Marija, apostol Janez in Marija Magdalena, ki kleči pod križem. Zbrali so 10400 kron denarja. Za ta denar je bil nabavljen nov glavni oltar, primeren celotnemu prostoru. Preslikano je bilo svetišče.

Za obe okni v svetišču so nabavili barvaste slike: Kristusovo rojstvo in Kristusov vnebohod. Okna v ladji cerkve so dobila barvasta stekla leta 1912. Ta so bila kupljena z darovi ameriških Slovencev. Ob postavitvi novega oltarja je bila obnovljena še prižnica, ki je nekoč stala ob podporniku med sedanjima oltarjema Srca Jezusovega in oltarjem rožnovenske Matere božje.

Oltar je bil gotov šele leta 1907, ko Klekla ni bilo več v Črensovcih. Blagoslovitev so imeli 15. septembra 1907. Oltar je blagoslovil lendavski dekan Florijan Štraus, takrat župnik v Dobrovniku. Pridigal je dr. Franc Ivanocy, soboški dekan. V pridigi je poudaril tri okolnosti, zaradi katerih se obhaja slovesnost: prošenje (»križevo«), blagoslovitev novega oltarja in 100-letnica obstoja župnije. Slovesnost je trajala ves dan. Popoldne po večernicah, ki so bile ob treh, so šli v procesiji k blagoslovitvi novega križa, ki je stal na križišču, kjer se odcepi cesta iz Črensovec na Srednjo Bistrico in Gornjo Bistrico. (Ta križ ne stoji več na starem mestu, ker se je moral umakniti ob asfaltiranju in preurejevanju tega cestnega odseka). Slovesnost se je končala zvečer ob 7. uri s češčenjem sv. Rešnjega Telesa, z zahvalno pesmijo in procesijo s prižganimi svečami okoli cerkve ob veliki udeležbi in navdušenem petju. Tako poroča Marijin list leta 1907 (str. 315-317).

Glavni oltar ob 100-letnici župnije

Kolikor je mogoče razbrati iz Kronike in razpoložljivih fotografij, je bila notranjščina črensovske cerkve trikrat prepleskana: prvič kmalu po končani gradnji, drugič ob stoletnici 1907 in zadnjikrat ob 100-letnici cerkve 1957. Manjša popravila blizu tal so bila narejena večkrat.

Ko je Madžarska leta 1896 obhajala tisočletnico svoje ustanovitve, so postavljali v cerkvah oltarje in podobe madžarskih svetnikov. Tako so v Črensovcih postavili Marijin oltar. Marija ima na glavi krono in je obdana s 15 skrivnostmi rožnega venca. Ob straneh sta kipa sv. Štefana kralja in sv. Emerika.

Kjer je nekoč stal oltar sv. Florijana, so leta 1900 postavili oltar sv. Jožefa. Nabavil ga je čevljarški ceh za 606 forintov. Ob straneh sta kipa sv. Ane in Joahima.

Nekdanji oltar sv. Antona je zamenjal oltar Srca Jezusovega, ki so ga blagoslovili 8. 5. 1904. Na njem so še kipi sv. Antona, sv. Florijana, sv. Elizabete in sv. Terezije.

V cerkvi so še mogočni kipi sv. Frančiška, ki so ga kupili tretjeredniki leta 1912, Angel varuh in sv. Terezija Det. Jezusa.

Križev pot so kupili leta 1904 za 1600 kron.

Sedanji oltarček v č. Lurški Materi božji je bil postavljen leta 1953. Do tedaj je bil na Marijinem oltarju še en manjši oltar Lurške Matere božje. Ker je zakrival sliko Matere božje, so ga prestavili na novo mesto in sicer pod zadnje okno v ladji cerkve, na ženski strani. V steno je bila vklesana manjša votlina in obložena s kamenjem. Načrt, ki ni bil v celoti uresničen, je naredil univ. prof. inž. arh. Janez Valentiničič.

V prvi svetovni vojni so bili odpeljani trije zvonovi, ostal je le eden do leta 1924. Dne 18. 1. 1924 so naročili pri tvrdki »Kranjska industrijska družba Jesenice« tri nove zvonove. Izdelali so jih iz prvovrstnega jekla. Največji tehta (brez kemblja) 1924 kg in ima glas »C«, drugi je težak 874 kg z glasom »F«, najmanjši ima glas »c« in tehta 252 kg. Na železniško postajo so prispeli 16. 4. 1924. Od tam so jih pripeljali na vozovih na Srednjo Bistrico in od tam v slovesni procesiji v Črensovce. Blagoslovitvena slovesnost je bila 27. 4. 1924.

Ob stoletnici cerkve leta 1957 so pred glavnim vhodom v cerkev prizidali veliko lopo. Načrt je naredil arh. Janez Valentiničič. Delo so izdatno podprli ameriski Slovenci. Slovesnost je bila podobna kot tista ob stoletnici župnije. Uvod je bila duhovna obnova župnije, ki jo je vodil že pokojni p. Božidar Glavač. Na slovesnost so prišli tudi glavni zastopniki ameriških izseljencev, ki so zbirali darove za lopo med rojaki v Ameriki. Med njimi sta bila tudi zakonca Ignac in Gizela Hozjan iz Chicaga.

Hkrati s slovesno mašo v cerkvi je bila sv. maša tudi zunaj cerkve, kjer je maševal in pridigal letošnji železomašnik in nekdanji črensovski župnik Matija Zdravec. Slavljenje stoletnice je trajalo do večera.

Štirje stebri vhodne lope so okrašeni z velikimi slikami evangelistov. V večbarvni grafični izvedbi jih je naslikal akademski slikar Izidor Mole.

Dvanajst simbolov verskih dogodkov cerkvenega leta je na stenah v cerkvi naslikal prof. Karel Jakob. Simboli so sledeči: Trije kralji, svečnica (in Blažev), Marijino oznanenje, velikonočno Jagnje, binkosti, srce Jezusovo, Rešnja Kri, Marijino vnebovzetje, Marijino rojstvo, rožni venec, vsi sveti, občestvo svetnikov in božič. Slike so nastale leta 1957 s tempera barvami.

Leta 1962 je bila razpolovljena velika zakristija in iz zgornje polovice so naredili po načrtu arh. Valentiničiča veroučno sobo, ki še danes služi svojemu namenu. Zaradi stopnic v učilnico je bila dozidana manjša vhodna lopa.

Po smernicah 2. Vat. c. zbora je arhitekt Valentinčič izdelal načrt za oltar k ljudstvu, krstilnik, ambon, sedeže in lestence. Načrt je uresničil kamnosek J. Horvat. Slovesna blagoslovitev novega oltarja je bila 21. 9. 1980. Obred je opravil takratni kapitularni vikar škof V. Grmič.

Leta 1984 je bila streha na cerkvi na novo prekrita in leseno ostrešje temeljito popravljeno. Pločevina na stolpu je bila prebarvana in že nekaj let prej je bila streha okoli stolpa prekrita s pločevino.

Kaj vse je črensovska cerkev »doživela« v teh 130 letih! Mnogo lepih slovesnosti, zlasti novih maš, pa tudi viharjev, kot sta bila prva in druga svetovna vojna. Fantje in mladi možje so se v tej cerkvi poslavljali in odhajali na bojne poljane. Mnogi se niso nikoli vrnili!

S to cerkvijo je povezanih šest vasi s stoletnimi duhovnimi in gmotnimi vezmi. Saj so tukaj prejemale od leta 1860 dalje novo nadnaravno življenje pri krstu, dobivali spodbude za krščansko življenje v pridigah, sklepali nove družine in iskali spravo z Bogom pri spovedi. Prav tako so s požrtvovalnostjo sodelovali pri vzdrževanju cerkvene zgradbe in opreme s svojimi darovi. Več kot 500 let so tudi pokopavali svoje rajne ob črensovski kapeli, tudi na mestu, kjer stoji sedanja cerkev.

Naj bo ta sestavek obenem v spomin vseh, ki so prejeli temelje vere v tej cerkvi. V vseh desetletjih so se iz župnije odselili mnogi farani, tudi daleč v tujino. Velika večina je ostala zvesta Bogu, Cerkvi in domovini. Ko so se vračali domov, so radi obiskovali cerkev svojega krsta, podobno kot dober otrok rad obišče svojo mater. Po potrebi so vedno radi priskočili na pomoč, ko je bila potreba največja. Vsem živim in že pokojnim župljanom, sedanjim in nekdanjim, doma in v tujini naj bo izrečena topla zahvala za njihovo zvestobo in dobroto! Vse pokojne pa naj Bog nagradi z večnim življenjem.

Opomba: Na podlagi raznih raprav prof. dr. Ivana Zelka, domače kronike in lastnih spominov, ob 30-letnici dušnopastirskega dela v črensovski župniji, zbral in setavil župnik Franc Tement.

Jože Smej

Zapisi v tišinski kroniki ob Borovnjakovi in Ivanocyjevi smrti

Sošolec Dini Titan iz Kupšinec mi je 27. junija 1987 izročil fotografijo, na kateri lahko v sredini vidimo dr. Franca Ivanocyja in Jožefa Borovnjaka. To je gotovo ena izmed zadnjih Ivanocyjevih in Borovnjakovih fotografij, narejena pred 19. septembrom 1909, ker je takrat umrl Jožef Borovnjak, cankovski župnik.

Ob Borovnjakovi smrti je Ivanocy v kroniko zapisal tole:

»Bil je zelo duhovit in izredno dobrodušen človek, zato so ga povsod vse do konca njegovega življenja radi videli. Na Tišini je bil 50 let slovesni pridigar za praznik Marijinega rojstva, 8. septembra, pri Gradu pa 57 let za veliko mašo, 15. avgusta. To je znamenje, da je rad delal. Slovenski materin jezik je zelo cenil in je veliko pisal v tem jeziku. Zemlič in Borovnjak sta bila za Kužmiča resnična prijatelja slovenskega

V sredini stojita od leve proti desni Ivanocy in Borovnjak

ljudstva. Veliko je potoval. S svojim duhovnim, kulturnim obzorjem je daleč presegal svoje vrstnike. Tudi ko je bil že čez 80 let star, se je vsako leto odpravil na kakšno krajše potovanje, kar mu je duha zelo razbistrilo. Posebno so ga ljubili duhovniki sekovske in lavantinske škofije» (str. 198).

Ivanocyjevo smrt je opisal njegov kaplan Kálmán Kiss takole:

«Na prošnjo svojega dragega župnika se 29. avgusta 1913 predpolodne sprehajam na župnijskem travniku, ki leži blizu reke Mure, da razdelim delavcem delež, ki jim gre za košnjo. Bil je jasen, sončen dan. Od žgoče sončne pripeke so poljske cvetice žalostno povesele glave, kakor da bi hotele opozoriti, da bo danes zaprl svoje oči tisti mož, ki je tolikokrat nanje klical Stvarnikov nebeški blagoslov. Že vnaprej so žalovale za zvestim božjim služabnikom. Ko sem se nekoliko zamislil v to medlenje in venenje cvetic ter premišljeval o podobnem preminevanju človeškega življenja, je prihitel sluga in povedal pretresljivo novico, ki mi je parala srce in dušo: »Dragemu milostljivemu gospodu je v gradu grofa Sigismunda Battyányja v hipu postalo slabo.« Prestrašen sem pohitel v grofov dvorec, da bom — kolikor je mogoče — v pomoč svojemu dragemu župniku, čigar zares očetovsko ljubezen in nesebično naklonjenost sem užival eno leto. Ko sem prišel v grad, sem moral z žalostjo ugotoviti, da bo kmalu konec tistemu duhovniku čistega značaja in plemenitega srca, ki me je le eno ali dve uri prej z ljubkim smehljajem in dobro razpoložen prosil, naj se na sinodalni izpit v septembru brezpogojno prijavim. Z bolečino v srcu sem stopil k svojemu dobremu, v naslanjaču sedečemu župniku in sku-

šal razbrati njegovo zadnjo željo. Na moja vprašanja — govoriti že ni mogel več — je odgovarjal z znamenji. Po tako opravljeni sv. spovedi je med solzami naslonil svojo blago glavo na moje srce, da bi na ta način zadnjikrat pokazal tisto nesebično ljubezen, ki sem je bil deležen od njegovega prvega snidenja, in da bi tako morda tudi sam našel sredi bolečin vsaj trohico olajšanja in tolažbe. Na njegovo željo smo ga spravili na voz in odpeljali na stanovanje. Ko smo prišli do župnišča, se je na dvorišču ozrl okoli sebe, kakor da bi hotel vzeti slovo, v prvi vrsti od Gospoda Jezusa, prebivajočega v njegovi lepo prenovljeni cerkvi, in od svojih dragih vernikov. Ko smo ga dvignili z voza, smo ga položili na posteljo. Med slačenjem nam je še pomagal. Na postelji sem mu podelil zakrament sv. maziljenja in papežev blagoslov. Medtem je prišel zdravnik, katerega je pozdravil s smehljajem in mahanjem rok. To je bilo njegovo poslednje znamenje. Od tedaj se mu je stanje očitno poslabšalo. Okrog dveh popoldne je prišel Janoš Slepec, soboški župnik, katerega pa...» (dalje manjka v kroniki; prim. str. 202).

Rudolf Vadovič, Ivanocyjev naslednik v tišinski župniji, je o Ivanocyju v kroniko med drugim zapisal tudi to:

»Bil je zelo izobražen in učen, zmeraj strogo s Cerkvijo čuteči duhovnik. Svoje vernike je vzgajal, da bi živeli zares zavestno in odgovorno krščansko življenje. Svoj slovenski materin jezik je tako rekoč oboževal, boril se je za njegovo uveljavitev in bil zaradi tega izpostavljen mnogemu sumničenju tako od cerkvene kakor tudi svetne strani. O njegovi lojalnosti do države so podvomili« (str. 72—73).

V tišinsko kroniko so prilepljeni listi iz sombatelskega dnevnika (Szombathelyi újság 19—1913), v katerem dr. Franc Rogač piše:

»Dr. Franc Ivanocy —ne obotavljamo se tega zapisati — je izvršil apostolsko delo v slovenskih predelih naše županije...« (št. 158, str. 1). »V tišinskem skromnem župnišču že stoji žalni oder. Na njem leži v duhovniškem oblačilu, v snežno belem koretlju eden izmed največjih duhovnikov naše škofije... Ob odru se v zlatem soju sveč gnete ves dan staro in mlado naše Slovenske krajine. Molče gredo ob krsti drug mimo drugega, dvigajo zdaj pa zdaj čipkasti mrtvaški prt in iščejo tiste zgovorne oči, ki so — dokler je v njih še plamenel ogenj življenja — tako izurjeno odkrивale njihove dušne in telesne potrebe...« (št. 159, str. 4). »Na božji njivi pri Sv. Benediktu v Kančevcih se je odprl nov grob, kamor bodo še leta in leta porimali mnogi ljudje, da se naučijo ljubiti, tolažiti se in delati za Boga v upanju na zvišeno, neminljivo plačilo« (št. 160, str. 2).

Ob pogledu na to Ivanocyjevo in Borovnjakovo fotografijo je naš najboljši poznavalec prekmurskega slovstva in prekmurske kulturne zgodovine zapisal: »Škoda, da se Ivanocyjeve oči na sliki najslabše vidijo — vendar jo objavi v Stopinjah. Ganjen sem ob tej sliki, ob teh dveh naših stebrih. Kje je bila ta slika? Vidiš, tako zamujamo...»

Morda pa le ni še vse zamujeno in se lahko s primernim spominom oddolžimo našim kulturnikom, tudi če so se po obleki razlikovali od drugih.

Somaševal sem s papežem v Franciji

V drugi polovici junija 1986, na željo Francozov, sem hotel obiskati Francijo. Odpovedal sem, ker je točno na obletnico mojega rojstva in krsta SDD določilo izlet v Avstrijo. Če ne bi šel, bi rekli: Glej, žal mu je za nekaj litrov vina, ki bi ga sobratje izpili tudi na njegovo zdravje!

Potem sem nameraval potovati julija ali avgusta. Vmes je prišlo sporočilo iz Ljubljane in Zagreba, da bi se papež rad srečal z duhovniki Evrope 6. 10. 1986 v Arsu. Takoj sem se prijavil. Prijavnico so mi kmalu vrnili: skupinsko romanje iz Jugoslavije je odpovedano zaradi premajhnega števila prijavljenih.

Sedaj sem pisal prijateljem v Francijo, da bi me tam prijavi. Odgovor na pristojnih mestih je bil: srečanje v Arsu je za francoske duhovnike, ne za tuje; vendar naj poizkusim s posebno prošnjo v Pariz, kjer naj navedem, da sem bil leta 1938/39 izseljenski duhovnik v Franciji. Sledil je brzoglavni odgovor, da je moja prošnja ugodno rešena, naj si priskrbim francoski vizum. Ko sem v Zagrebu na konzulatu prišel na vrsto, so me vprašali, zakaj hočem v Francijo in sem odgovoril, da bi se rad srečal s papežem, mi je zvišena gospa zabrusila: Potem pa pojdite v Rim! Nisem se spuščal v debato, ker bi gospo najbrž preveč razjezil in bi moral na vižo še dalje čakati. Pomagal mi je uslužbenec v pisarni, doma iz Hotize, ki me je poznal še iz časov, ko sem tam obiskoval gostoljubnega župnika Berdena. Še tisto popoldne sem dobil vizo.

V četrtek 2. 10. 1986 popoldne sem se peljal iz Ljubljane z vlakom v kupeju, kjer je bila edina sopotnica Francozinja, po materi Slovenka, ki se je vračala z obiska pri sorodnikih.

Ko sem v petek 3. oktobra dopoldne v Parizu izstopil sem pohitel v Slovenski dom v Chatillon in maševal.

Naj se tu ponovno zahvalim izseljenskemu duhovniku Jožetu Flisu, ki mi je ne samo dal intencije in tako okrepil mojo ubogo denarnico, ampak me je spremil na postajo, da sem pravočasno sedel v vlak TGV, ki v dveh urah prevozi 426 km od Pariza do Lyna.

Ko sem ob večerni uri pozvonil pri družini du Sordet, 9 rue Adelaide Perrin, so me vljudno sprejeli in takoj povabili na večerjo. Ko so pa po večerji natančneje pregledali spremni dopis za moje dokumente, smo ugotovili, da so namenjeni p. Libeskindu Jožefu, ne pa Ivanu Camplinu iz Jugoslavije. Mučno nezaupanje je nekoliko razpršil telefon iz Nantesa, odkoder je učiteljica na katoliški verski šoli Maryvonne hotela vedeti, ali sem srečno pripotoval.

Popolnoma smo zadevo razčistili v soboto dopoldne, ko je tudi pariška centrala potrdila, da so dokumenti namenjeni meni.

Ponovno se zahvaljujem kaplanu pri sv. Martinu d'Ainay, vis à vis našega stanovanja, ki me je ljubeznivo spremljal na razstavišče Eurexpo poleg Lyona k evharističnemu slavu ob 4h popoldne.

Na določeno mesto smo morali skozi kontrolni detektorski okvir. Kaplan je bil sošolec škofovega tajnika, ki nas je duhovnike razporejal v bližino oltarja. Ko je izvedel, da sem iz Jugoslavije, kar verjeti ni mogel,

da sem prišel privatno. Iskal me je med uradnimi delegati, vendar je našel le nekega hrvaškega duhovnika kot uradno poslanega.

Več kot 300.000 nas je bilo zbranih, vsi francoski škofje in zastopniki 80 držav. Burno ploskanje je prekinjalo pozdrav osemletnega dečka: Dober dan, moj dragi papež! Vi ste tisti, ki hodi za Jezusom, po stopinjah župnika Vianneya. Pogumni ste in pripravljeni dati tudi življenje za druge. Pobratiti hočete vse ljudi. Vi ste luč in veselje za nas. Zdi se mi, da se z vami bližamo Bogu, tisočkrat Bog plati! Če bi bilo mogoče, bi vas najraje povabil na dom. Rad vas imam.

Potem smo somaševali s papežem, več 100 duhovnikov. Naj mi ne zameri naš dragi papež, vendar se je tudi meni zdela sicer sijajna pridiga nekoliko predolga: več kot tri četrt ure!

Obhajilo smo, razen papeža, delili tudi skoraj vsi duhovniki. Vsakega duhovnika je spremljal mož s sončnikom (bila je tropska vročina!) in še eden kot reditelj. Nekateri so prejemali obhajilo kleče, drugi stoje, nekateri na jezik drugi na roko.

V poznih večernih urah smo se vračali v mesto Lyon; posebni kartoni so nam omogočali brezplačno vožnjo z avtobusom in s podzemeljsko železnico.

V nedeljo dopoldne sem somaševal v cerkvi sv. Martina; med mašo me je župnik lepo predstavil svojim vernikom. Potem smo spremljali papeži na TV v Taizé in Paray-le-Monial.

Po izdatnem počitku po obedu sva z gospo Colette, kjer sem stanoval, najprej obiskala njenega sina z družino, ki si je uredila čudovito bivališče na pobočju mesta. Vnuki so pogumno poljubljali tudi mene, strička iz daljne dežele.

Potem sva z gospo pogumno korakala še više proti Marijini baziliki de Fouvière (— Forum vetus iz časov cesarja Trajana). Dobro se spominjam dveh oostrostrelcev na strehi hiše in kordona policajev. Ko sva pa prišla do cerkvenega trga, naju je policaj odločno ustavil, čeprav je ugotovil, da je moj potni list v redu in »badge« (značka s fotografijo), kjer je pisalo, da sem duhovnik, ampak »laissez passer« je bil samo za Eurexpo in Ars. Gospa ni odnehala, zahtevala je šefa policije, ki je kmalu prišel. Kljub razlagi od kako daleč sem prišel, je le toliko popustil, da mi je kar tam podal kratko zgodovino Marijine bazilike, kjer bo papež ob 8h zvečer srečal redovnice in redovnike raznih skupnosti. Ostra navodila policije, ker so se bali Nostradamusove napovedi in razlage: »Rimski pontifeks bo umrl med Saono in Ronom, ob času, ko cvetijo vrtnice«. Vse se strinja: Lyon je mesto med tema rekama in prišel je čas cvetja v jeseni, zadnjih vrtnic.

Ko sva se z gospo vračala navzdol, sva opazila tudi velik plakat, kjer papež razmišlja ob napisu »Nostradamusova napoved«?

Zvečer ob 9. uri je bila razsvetljava mesta z mogočnimi snopi raznobarnih žarkov, ki so zagoreli na gotovem mestu, potem ugasnili, zagoreli nekje drugje in se sprehodili križem krašem po Lyonu, drugem največjem francoskem mestu. Vmes je bobnela oglušujoča atomska muzika. Nekaj edinstvenega: kdor ni doživel, si težko predstavlja.

Za obisk Arsa je moja dobra družina naprosila bogoslovce, ki so stanovali eno nadstropje više, da me bodo vzeli s seboj do Villefranche, odkoder so vozili posebni avtobusi.

Srečno smo prišli v Ars v meglenem ponedeljkovem jutru 6. oktobra. Seveda so nas pred vstopom v ogromen paviljon s prostorom za 5.000 obiskovalcev, zopet pregledali policaji. Potem smo med molitvijo in petjem čakali na papeža, semenišniki, diakoni s svojimi družinami, duhovniki in škofje. V sredi pred nami je bil vsem viden podij za papeža s silhueto, kako Jezus umiva noge učencem.

Papeževo meditacijo je povezovalo čitanje sv. Pisma in molk. Opoldanski Angel Gospodov je bil zaključek. Tedaj mi je župnik, ki se je udeležil moje zlate maše pri Nedeli, preskrbel celotni tekst meditacije in me povabil v poseben paviljon, kjer je bil skupni obed.

Popoldne ob 15. uri smo zopet somaševali s papežem zunaj Arsa na prostem z razgledom na okolico, zelo podobno naši Gorički. Tudi za to mašo smo dobili posebno brošuro s celotnim besedilom maše in pesmi, na naslovni strani slika doprsnega kipa župnika Vianneya pred tabernakljem in papeža, ki razmišlja.

Gospodar družine gostiteljice mi je kupil karto za brzovlak v Nantes in me tudi odpeljal z lastnim avtom na postajo. Prijatelji v Nantesu so mi s ponosom pripovedovali, da so tudi za papežev sedanjí obisk v Franciji pili izbornó vino »muscadet«, kakršno mi je ta družina poslala 12 steklenic za mojo zlato mašo pri Nedeli.

Po kratkem obisku v Parizu pri družini, kjer sem kot izseljenski duhovnik stanoval skoraj dve leti, sem se srečno vrnil v svoj dom ob Srebrnem bregu, poln nepozabnih spominov.

Že v Franciji sem opazil, da mi je najmlajši sin družine v Lyonu Jacques du Sordet poklonil knjigo o slavnem slikarju Henri Curtier-Bresson s posvetilom, da »sem nesmrten v njegovem srcu«. To je tudi dokazal, ko je konec aprila 1987 prišel k meni na obisk in ostal tri tedne. Pred tem je imel v Lyonu dve razstavi svojih umetniških fotografij. Tudi v Martinju in Selu je posnel nekaj izrednih fotografij in jih že poslal.

TcCi

Šolska ura - dolga 30 let 1957 - 1987

Ni bila ne veselica ne pojedina ne ples ne piknik, pa vendar prijetneje kot vse to skupaj — bilo je srečanje prijateljev. Po 30-tih letih smo si ponovno zaželeli biti razred, sošolci in sošolke, z razredničarko. V dveh dneh smo podoživljali svoja šolska leta, predvsem pa malo maturo nižje gimnazije v Črensovcih leta 1957.

Gostišče Jaklin v Črensovcih — naj mu velja iskrena zahvala za izredno pozornost in gostoljubnost! — še zlepa ni gostilo take skupine, kot je bila 20. junija 1987 skupina 30-tih maturantov nižje gimnazije v Črensovcih v letu 1957 s vojo razredničarko prof. Borko Kos-Graber. Zbrali smo se prvič, da bi sklenili šolsko uro, ki je trajala celih 30 let. Ta čas

nas je šolalo življenje in nas izsolalo za razne poklice, hkrati pa tudi razneslo po svetu: v Argentino, Avstralijo, Nemčijo, Srbijo, po Sloveniji in v ZDA.

Vabilo na srečanje

Ljubezen do domačega Prekmurja je ostala kot neprestani klic hrepenenja »Mi smo kot štokljke, ki se radi vračamo v svoja gnezda!«. V soboto zvečer je to gnezdo bila slavnostna dvorana, v nedeljo pa kar Prekmurje Trnje, Turnišče, Selo, Bogojina, Moravci, Martjanci in Murska Sobota.

Srečanje je pripravil in vodil organizacijski odbor dr. Karel Bederšnjak, prof. Tone Ciglar, dr. Karolina Godina, Ančka Hozjan in Mancika Lutar.

Klic prijateljstva je bil silno močan. Od 40-tih se je srečanja udeležilo 30. Neverjetno, da se ljudje lahko čutijo tako močno povezane že samo zaradi dejstva, da so skupaj sedeli v šolskih klopih! Ali pa morda doživljamo pravo lakoto po stikih prijateljstva zaradi pomanjkanja socialnih stikov? Tako smo se spraševali, kako smo sploh mogli zdržati 30 let drug brez drugega?! Kaj vse nas je vabilo in vodilo v življenje! Končno pa je v vseh ostal klic po srečanju s sošolcem, s sošolko, z razredničarko, s človekom. Biti enostavno drug z drugim kot prijatelj s prijateljem. Prijateljski večer in prijateljski dan sta nas osrečevala (kar precej solz sreče smo izlili drug pred drugim!); tako smo sklenili, da na novo izvoljeni odbor mora čez pet let pripraviti novo srečanje.

Sošolci in sošolke po tridesetih letih

Nepopisna so doživetja ob obujanju spominov in izmenjavi izkušenj! Kaj vse smo povedali razredničarki in drug drugemu, kar se je dogajalo 30 let. Razred, tokrat sicer v slavnostno okrašeni dvorani, se je strnil okrog razredničarke Borke, ki nas je že takrat tako čudovito povezovala in vodila. Imela je srce za mlade. To smo čutili, tega smo se sedaj spominjali. Ta ura je zato bila ura zahvale zrelih ljudi, ki sedaj bolje kot takrat, vedo ceniti delo dobrega vzgojitelja. Zaželeli smo tudi današnji generaciji mladine dobrih vzgojiteljev. Govornik Karel je poudaril: »Vse vrednote, za katere so nas ogrevali naši učitelji, so ostale in morajo ostati še naprej svetinje, ki odlikujejo in kvalificirajo naše sedanje bivanje tukaj na zemlji.«

Da, Prekmurje! Toda žal, to naše Prekmurje nas ni zadržalo, življenje nas je razneslo po svetu, večina živi drugod. Ohranili smo ljubezen do domače zemlje, do Mure, do ravnine, do našega... morda pri kom tudi z grenkim priokusom, da smo svoj kraj izdali, se mu odtujili. »Naj ponovim za našim politikom: Kdor ne ceni samega sebe, ni vreden, da ga drugi cenijo. Imamo dovolj razlogov, da smo ponosni na naš kraj, na naše Prekmurje, na naše pridne in podjetne ljudi, na naše naravne lepote, na našo preteklost in sedanost. S tem ponosom pojdemo v širni svet in še z večjim se vračajmo nazaj v svoj rodni kraj« (Karel). Enako kot smo z ljubeznijo sprejemali drug drugega, z enako ljubeznijo smo tudi stopali po svojem kraju, se zgledovali v zgodovino, v kulturo, v spomenike, v vse, kar so ustvarjali predniki in nam je ohranilo tisočletje. (Kako je bilo to potrebno priča dejstvo, da je doslej Seio obiskal komaj kakšen sošolec!) Ta vidik nam je posebej razgrnilo predavanje prof. Vilka Novaka

»Narodnostni in kulturni razvoj Prekmurja« in strokovna beseda prof. Metke Fujs, kustosa muzeja v Murski Soboti, ki nas je vodila od spomenika do spomenika.

Izšli smo iz kraja, kjer sta vera in duhovne vrednote močno oblikovala življenje. Po mali maturi so se štirje sošolci in ena sošolka odločili za duhovni poklic, postali so duhovniki oz. sestra redovnica. Kar precej sošolcev pa si je izbralo pedagoški poklic. Tako smo drugi dan začeli — bila je nedelja — s somaševanjem v trnarski kapeli. Duhovne in verske vrednote naj bi tudi danes pomagale oblikovati in ohranjati korenine našega življenja in delovanja. Zato so med drugimi bile izrečene tudi te prošnje: »Gospod, hvala ti za našo razredničarko Borko; prosimo te, daj tudi današnji mladini dobrih in plemenitih vzgojiteljev! Gospod, hvala ti za te sošolce in sošolke; prosimo te, da bi povsod gradili vezi resničnega prijateljstva in bratstva!«

Srečanje s prof. Jožefom Lopertom v Bogojini, s človekom, ki nas je s svojo umetniško roko hotel popeljati v svet umetnosti — učil nas je risanja — ni bilo samo polno prijetnih spominov, ampak smo bili veseli dejstva, tako lepega sožitja med profesorjem in učenci!

Doživljali smo resničnost, da je človeka in svet potrebno dojemati s srcem (misel iz Malega Princa), kajti bistveno je čutilom nedosegljivo. Kako je takrat svet lep in kako so ljudje prijetni! Kako smo podoživljali resničnost, da je tukaj nastala Povest o dobrih ljudeh, in zavest, da to sporočilo ne sme ostati samo trenutek nekega slovesa, ampak po nas sporočilo za sedaj, za danes, za ta svet, v katerem živimo in ustvarjamo povest o dobrih ljudeh! To je resničnost kraja, kjer bele tulpike pred nasiljem civilizacije še niso umolknele v svoji skrivnostni govorici mrtvih rokavov. Ko bi to pesem neokrnjenosti narave mogli ohranjati naprej! Kako nam je vse govorilo: prijatelji, prijatelji...

Prijatelji, bralci Stopinj, drugače vam sedaj ne morem reči, ne zame-rite nam, da smo vas nagovorili in vam posredovali delček bogastva, ki smo ga doživljali. In pripravili smo si ga sami. Ni potrebno veliko, le malo dobre volje in ljubezni. Pripravite si ga tudi sami!

Valter Dermota

Isti primer in različna obravnava

Vzemimo primer, da se je Janezek igral s kladivom in se namesto, da bi udaril po žeblju, udaril po prstu. Janezka silno boli, stoka, se joče in priteče k mami, da mu pomaga.

Mamica, ali različne mamice, bi v takem primeru ravnale zelo različno. Ene tako, druge drugače. Kako bi pa bilo pravilno?

Prva mamica bi ravnala več ali manj takole: vzela bi Janezka v naročje, mu popihala boleči prst in dejala: »Sedaj pa bova temu presnete-mu kladivu, ki ti je povzročilo bolečine, že pokazala! Vzemi tistole palico in pridi sem: Vidiš tako mu bova pokazala!« in bi začela udrihati po njem. »No sedaj pa še ti napravi isto. Da bo vedelo, komu bo povzročalo bolečine.« Sedaj je Janezek na vrsti in po svojih močeh »kaznuje hudobno«

kladivo. Če to početje ocenimo po vzgojni plati, bomo rekli, da je to najslabša tolažba, ki jo je mamica mogla dati Janezku. Saj kladivo ni nič krivo. Kladivu bi bilo ljubše, da ga tak neizkušen uporabnik kot je otrok sploh ne bi vzel v roke. Kriv je edino le Janezek, ki je še preneroden, da bi lahko uporabljal kladivo. Ta mamica svojega otroka ne usposablja za življenje, temveč ga kvari, ker mu ne daje prave razlage sveta in ga ne navaja na pravilno obnašanje.

Druga mamica bi pa storila takole: »Prav ti je, naj te le boli, zakaj se pa igraš s predmeti, s katerimi ne znaš ravnati!« Otroka boli, zato potrebuje, da mu odrasla oseba nekako pomaga pri prenašanju bolečine, da z njim sočustvuje. Če pa koga kregaš, ne kažeš sočutja, temveč mu dopoveduješ, da je nespreten in nesposoben za življenje. Toda vsak otrok se šele pripravlja na življenje, je komaj vajenec življenja. Mora se vaditi, mora uporabljati različne predmete in orodja in spoznavati, kako je treba z njimi ravnati. Če mu sedaj mamica pravi: »kaj se igraš z orodjem, ki jih ne poznaš« pomeni »ne usposablaj se za življenje.« To je seveda najslabše, kar more vzgojitelj reči svojemu gojencu. Nasprotno je prav: otroka je treba spodbujati, da se vadi v različnih veščinah, ki mu bodo omogočile, da bo obvladoval naloge življenja.

Tretja mamica bi pa ravnala takole: vzela bi Janezka v naročje, ga božala in mu popihala boleči prst ter pri tem govorila: O ubogi fant! Kaj vse moraš že trpeti. Življenje je polno trpljenja. Pazi, da si drugič kaj podobnega ne narediš!« Golo sočustvovanje ne pomaga pri uvajanju v življenje. Treba je izrabiti vsako priliko in otroku pokazati, da je resnično življenje polno težav, bolečin, nadlog in skrbi. Toda človek je zato na svetu, da težave, bolečine, nadloge in skrbi obvlada, premaga in jim gospoduje. Vsak tak dogodek daje vzgojitelju, v našem primeru mamici, priliko, da otroka pouči o pravem vedenju in mu pokaže, kako je treba storiti, da bo tisto težavo ali nalogo pravilno obvladal. Če bi starši in vzgojitelji znali otroke ob vsaki priliki poučiti v življenjski modrosti in izkušnji, bi iz naših malih učencev življenja naredili zares modre spretne ljudi, mojstre življenja. Sočutje je človeško, zelo človeško, toda v vzgoji je zelo neučinkovito vzgojno sredstvo.

Cetrta mamica pa bi naredila takole: Stisnila bi Janezka k sebi in mu pokazala, da razume njegovo bolečino. Mogoče bi celo vzela njegovo roko v svojo in si ogledala prst. »No, nič hudega ni!« bi rekla, »vendar vem, da te boli in to je nerodna stvar. Janezek! Vsako reč je treba na pravem koncu prijeti in z njo pravilno ravnati. Poleg tega moraš paziti, da se ti kaj ne zgodi. Če ne veš, kako se ravna s kako rečjo, vprašaj očka ali mene ali koga drugega, da ti povedo in pokažejo, kako je treba narediti. Potem pa pazi, da stvar res tako narediš, kakor so ti svetovali. In potem, če kljub pazljivosti narediš narobe, kot sedaj, ko si namesto po žeblju udaril po prstu, nista kriva ne kladivo niti žebelj temveč ti sam, ker nisi pravilno uporabljal kladiva. V življenju je že tako, da vse, kar ni prav, prej ali slej plačamo z bolečino.«

Če otrok prebije v šoli dobre matere svojih pet ali šest let, dokler ne gre v šolo, in ga mati ob vsaki priliki ljubeznivo poučuje, kako mora pravilno ravnati v katerem koli življenjskem položaju, bo dobra vzgoja imela svoj uspeh.

Ludvik Varga

Med nekdanjimi svojimi farani v Kanadi

Tri desetletja tečejo od takrat, ko je skoraj 60 mladih zapustilo rodni krov naše fare v Markovcih na Goričkem in šlo za kruhom po svetu. Mnogi so se naselili v Kanadi. Kadarkoli so prihajali domov na obisk, so se ustavljali tudi na župnišču in me povabili, naj jih pridem obiskat.

Želja vseh nas se je uresničila, ko sta obhajala zlato poroko farana iz Markovec Jože in Rozalija Časar. Njuna otroka Jože in Marija sta mi pot omogočila. Zlatoporočenca sta sklenila sv. zakon v Franciji 17. 4. 1937 v cerkvi Marije Vnebovzete v Villiers de Bacle. V soboto 25. aprila 1987 sta se v slovenski župnijski cerkvi sv. Vladimirja skupno s sinom in hčerko, njunima družinama, vnuki in številnimi prijatelji zahvalila Bogu. Zahvalno mašo so sodarovali slovenski montrealski župnik Franc Letonja, Tone Zrnec, urednik Božje besede in Ludvik Varga, markovski župnik, družinski prijatelj, ki je opravil slovesnost jubilejne poroke. Ob spremljavi orgel je s svojim zborom povzdignil slovesnost Franc Rogan, rojen v Kuzmi, župnijski organist.

Pri slovesni večerji v župnijski dvorani so številni prijatelji čestitali slavljencema, sorodniki od doma pa po kaseti. Nad vse ganljivo je bilo petje 7 vnukov dedku in babici, s primerno zloženim besedilom za to priliko. S prijateljem župnikom sem vsak dan somaševal in sva obiskovala naše nekdanje farane na njihovih domovih.

Zlata poroka Časarjevih v Montrealu

Na belo nedeljo 26. aprila se je ob 10. uri do kraja napolnila slovenska cerkev. Pri pridigi sem svoje rojake pozdravil in izročil pozdrave z domačega kraja, jih navduševal za dar sv. vere in materinega jezika, naj oboje ohranjajo in izročajo potomcem, naj skrbijo tudi v svoji sredi za duhovniške poklice. Po sv. bogoslužju je bilo ponovno srečanje v dvorani za nova poznanstva.

Med rojaki v Winnipegu

1. maja smo z nekaterimi gosti poleteli z letalom 3 ure daleč k našim faranom v Winnipeg. Pravijo, da je mesto v sredini Kanade. Pričakali so nas z dvema avtoma. Odpeljali smo se k Jožetu in Juliški Česar. Tu sem užival njuno gostoljubnost teden dni. Še isti dan popoldne sem maševal v slovenski farni cerkvi Lurške Marije. Ker se je začel mesec maj, in je bilo precej vernikov zbranih, sem na željo župnika Cirila Čarga govoril o Marijinem češčenju pri nas in glavnih božjih poteh v Sloveniji. V nedeljo pri 10. maši se je zbralo toliko izseljencev iz vseh strani Slovenije in Prekmurja do Primorske, da je bila skoraj cerkev premala. Pozdravili so me, mi zaželeli dobro počutje med njimi, dali lep šopek nageljnov. Kakor v Montrealu, tako je tudi tukaj vsa množica pristopila k sv. obhajilu. Po maši smo bili vsi povabljeni v dvorano spodaj na zakusko, ki so jo pripravile naše domačinke. Tukaj je največ naših faranov, kar 4 družine Knausovih in drugih. Lahko rečem, da v obeh krajih naši Prekmurci vzdržujejo versko življenje slovenskih župnij. Priznanje, ki sta ga dobila od papeža Janeza Pavla II. zlatoporočenca v Montrealu »za zgled vere in krščanskega življenja« z blagoslovom je spodbuda tudi drugim.

Nepozabna ostanejo srečanja z winnipeškimi družinami. Tudi mladi vsi dobro govorijo slovenski. Imajo svoje lepe domove, dobre službe in prijateljske odnose. V prostem času se mladina bavi s športom, starejši z lovom in ribolovom, tega je obilo. Prirejajo razne slovesnosti na farmi, slovenske dneve, trgatve, volijo miss Slovencev. Za duhovno življenje so tridnevnice, velike spovedi. Bili so veseli mojega obiska in rekli: »Hvala vam, prinesli ste nam košček domovine.«

Po vrnitvi v Montreal je bila 10. maja v slovenski cerkvi sv. birma. Birno je prejelo 18 slovenskih otrok. Birnoval je gen. vik. Leonard J. Crowley v angleščini. Toda berilo, Oče naš in lepo petje je bilo slovensko. Slavnostnega kosila 8 birmancev v dvorani se je udeležil tudi birmovalec z duhovnikoma.

Naši rojaki pred cerkvijo v Londonu — Kanada

V četrtek 14. maja smo se z avtom s Česarjevima mladima peljali še v London. Med potjo smo si ogledali Toronto, kjer je največ Slovencev z misijonskim središčem lazaristov, ki vodijo dušno pastirstvo med Slovenci v Kanadi. V Londonu sta nas sprejela v goste Jože in Jolanka Časar iz Markovec. Tu je le nekaj naših družin, precej jih je iz drugih krajev Prekmurja. V nedeljo 17. maja popoldne se je zbralo okrog 40 Slovencev k sv. maši v angleški cerkvi, ker svoje nimajo. Poslovili smo se in se vrnili v Montreal še ponoči.

V ponedeljek smo se še poslednjič zbrali pri Česarjevih na poslovilni večer. Vsi smo čutili, da smo prišli zadnjič skupaj. Za srečno pot so mi zapeli slovensko: Marija skoz življenje. Tako smo se ločili.

V torek zvečer se nas je zbralo 12 na mogočnem letališču. Po zadnjem stisku rok in bratskem objemu smo se ločili. Vsem nam je bilo tesno pri srcu. Pot nazaj do Zagreba je hitro minila, ker sem bil pod lepimi vtisi in spomini.

Po treh mesecih, po teh veselih dogodkih, 27. julija, je prišla žalostna novica po telefonu, da je že takrat zelo bolan Jože Časar, globoko veren in Cerkvi predan mož, umrl. Preselil se je v boljši svet, v katerega je vedno veroval, v boleznih z rožnim vencem v roki, daleč od rodne fare v Markovcih, katero je še vedno ljubil. Z mašo zadušnico in milimi glasovi Marijinih zvonov smo se tudi mi poslovili od njega.

Lojze Kozar in Vilko Novak

O slovarju knjižne prekmurščine

Lojze Kozar: Praviš, da si v rokopisu dokončal Slovar stare knjižne prekmurščine, o katerem že toliko let slišimo. Radi bi izvedeli kaj več o njem: najprej, kako se bo imenoval in zakaj tako?

Vilko Novak: Dokončno ime še ni določeno, delovni naslov pa je: Slovar stare knjižne prekmurščine — zato, ker bodo v njem besede iz knjig, tiskanih v prekmurskem narečju do 1886. Že s to zadnjo knjigo se je začel njihov jezik zelo približevati knjižni slovenščini, pisatelji so vse bolj delali tudi sami besede in oblike, tako da to niti ni več čisto narečje, niti tisti knjižni jezik, ki se je izoblikoval v 18. in prvi polovici 19. stoletja.

zátzli bodoučim Szlovenom, ali Vandalufom,
Evangyelion: Gz. Matuja i Marka 1670.
Gz. Pavla kRimlencem i Galatancem
Klet pa 1693. i potem czešli Nouvi Zákon
1706. darúvao vBudiši in 8vo. Koteroga szo
nasledúvati drúgi širje moudri vuchitelje rej-
ci Bo'ze vu našem vrejmeni: i vò szo dali
vše Szároga i Nouvoga Zákona knige vleti
1728. vu Budiši in 4to. 4)

G. 14. Sto de tak kráto našim med Múrom
i Rabom prebívajoučim szlovenom te Gz. Bo-
š. Kúzmíš, Nouvi zákon 1771, 48h

Preslikani odlomek iz knjige Št. Kúzmíča

LK: Pa moremo menovati jezik teh knjig »knjižni jezik« — saj je v raznih knjigah dokaj različen?

VN: Tako različen, kot se Trubarjev jezik razlikuje od jezika slovenskih knjig 18. stoletja — ta pa od jezika v 19. in 20. stoletju. Danes jezikoslovci in slovstveni zgodovinarji že splošno priznajo, da so »Slovenci na Ogrskem« imeli svoj knjižni jezik. Kakšen pa je bil, o tem imamo že nekaj razprav, čeprav ne nadrobnih. Ravno naš slovar bo pokazal njegove značilnosti in njegov razvoj.

LK: Kako pa je prišlo do tega, da si začel ta slovar sestavljati?

VN: Pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti v Ljubljani je »Komisija (= odbor) za zgodovinske slovarje slovenskega jezika«. Vodi jo akademik, vseuč. profesor dr. France Bezlaj. Pod vodstvom te komisije pripravljajo slovenisti, ki so nameščeni pri SAZU, slovar slov. protestantov 16. stoletja, ki bo obsegal vse besede iz njihovih knjig. Nato bodo sledili slovarji naslednjih obdobj našega slovstva in tudi posameznih pisateljev. — Kolega Bezlaj me je povabil, ko sem bil še aktiven na fakulteti, naj bi začel pripravljati slovar knjižne prekmurščine.

LK: In kdaj si začel z delom ter kako?

VN: Leta 1977 sem začel izpisovati vire in sicer tako, da so stare knjige posneli na kseroks tako, da je vsaka stran prišla na dva listka, s skrajšanim naslovom knjige v spodnjem kotu. Pri popolnem izpisu sem podčrtal na vsakem listu po eno besedo in jo v desnem zgornjem kotu natipkal v izhodiščni obliki (imenovalni, nedoločnik), opremljeno z na-

4^{ti}

ko, szam fzebi na pobégsanye, na tróst vu
trplényi, i naj bole na zveliesanye. Bóg
szam naj dá vřzem oním, ki ga vernostsa-
jo dícsiti, Szvéloga Déha pomócs, i vekí-
vecano miloscsó!

V. Kövágó-Örsi Profzincza 4¹⁰²³ dnéva 1821.

Barla Mihál

Kövágó-Örske Farsé Dúhovni
Pafzicé.

DR'ZANYE TI KNIG.

M. Barla, Krszcsanszke peszmene knige 1823,

glasom. Tako sem popolnoma izpisal (vsako besedo po enkrat, v različnih sklonih, osebah) od Temlinovega Malega katekizma 1715 štiri prve knjige, Kūzmičev Nouvi Zakon delno popolno, delno pa izbirno. Podobno smo izpisali prvih 10 strani (pri tem sta pomagali dve študentki) popolno in drugo izbirno iz ostalih dvajset knjig. Tako je nastalo ok. 160.000 listkov, posebej pa ok. 9000 opozoril. Nastavljenih gesel za slovar je bilo nekaj čez 21.000, vendar bo končnih manj.

LK: Doklej pa je to izpisovanje trajalo?

VN: Polna štiri leta, do 1981, vsak dan, razen tistih redkih tednov, ko sem bil zdoma.

LK: Gotovo si se kdaj naveličal tega utrujajočega dela, pa veselilo te je tudi?

VN: Ko bi me ne bilo veselilo, se ga ne bi lotil. Za tako delo moraš biti vzgojen — tako je bilo moje otroško in mladostno okolje, ko sem stalno prebiral tudi prekmurski tisk — in pripravljen za dotedanjim delom. Z našimi pisatelji sem se ukvarjal že v višjih razredih gimnazije, najbolj pa na univerzi med študijem slavistike. Saj zato me je prof. Beziaj povabil k temu delu, ker sem dotlej napisal že precej o naših pisateljih in njihovem jeziku. Veselilo me je to delo že med izpisovanjem, ker sem srečeval pisatelje, ki sem jih znal takorekoč na pamet, npr. Števana Kūzmiča, o katerega jeziku sem napisal dolgo razpravo; dalje Jožefa Košiča, o katerem sem napisal več razprav in mu dokončno prisodil dotlej anonimni rokopis Starin železnih ino salajskih Slovenov. Mnoge besede so mi med delom budile nova vprašanja, ki jih bo treba reševati, ker se znanost s tem doslej skoro nič ni ukvarjala itn. Zato sem med tem napisal še razprave o jeziku Franca Temlina in Mihala Severja itn.

LK: In pripravil si nam Izbor prekmurskega slovstva (1976), v katerem imamo povedano bistveno o naših pisateljih, njih pomenu in tudi jeziku. Žal, da prav naši izobraženci, doma v Prekmurju, to knjigo — kot sploh dela o njem — premalo poznajo. — Povej, kaj je sledilo izpisovanju iz knjig!

VN: Zdaj šele je sledilo glavno izdelovanje slovarja, ki je trajalo od marca 1981 do začetka julija 1987. Vsak slovar sestoji iz gesel, tj. iz glavne besede, ki ji v slovarju tujega jezika sledi pomen v tem jeziku. V enojezičnih slovarjih, kakršen je npr. Slovar slovenskega knjižnega jezika, ki ga tudi pripravlja in izdaja SAZU, pa so ta gesla za glavno besedo daljša. Tako bodo tudi v našem slovarju geselski članki, natipkani sedaj na četrtingah pole tako, da je na levi zgoraj geslo samostalni^k v imenovalniku, končnica roditel^{nika}, spol z začetnico (m, ž, s) in podobno druge besedne vrste, dvakrat podčrtano. Če je listkov več kot štirje, v katerih so besede iz gesla, sledijo za njim npr. samostalniki in druga imena po sklonih, po starosti vira, za katere uporabljamo okrajšano oznako (npr. KŠ 1771 = Kūzmič Števan, Nouvi Zakon 1771). Tako imamo že tu podan pregled oblikovanja narečja, npr. glagolske oblike v vseh časih in oseb^{ah}. Pri pogosto nastopajočih besedah obsega geselski članek po več listkov, kar terja mnogo časa za prirejanje.

Za geslom sledi tim. kvalifikator (enkrat podčrtano), ki izraža pomen narečne besede v knjižnem jeziku (npr. vūpanje — upanje, bujti — ubiti). Če ima narečna beseda več pomenov, so primeri iz pisateljev razvrščeni za oznako teh pomenov, ki jih je kdaj tudi do deset. Nekaj podobnega vidimo v Slovarju slov. knjiž. jezika, le da so naši pomeni večkrat drugačni in taki, ki jih v tem slovarju ni. Primeri z listkov so prepisani s svojimi zvezami, po vrstnem redu sklonov, časov, oseb itn. Sledi kratica za delo, iz katerega so vzeti, tudi stran. — Na koncu članka je opomba s »prim.« (erjaj), ki kaže na izhodiščne, sorodne besede pri drugih pisateljih, pri tujkah pa tu navedemo njih izvirno obliko (nem., madž., lat.), pa tudi sorodne ali enake kajkavske besede ali oblike.

Ker je to knjižni jezik, besed niso zapisovali vselej v narečni obliki (npr. jas, vera), večkrat pa so bili pisatelji prisiljeni tvoriti nove izraze, posebno Š. Kūzmič pri prevajanju Nove zaveze. Vse to je v opombi povedano. Dostikrat ti izrazi niso posrečeni, npr. pri sicer zelo razboritem Imreju Agustiču. Košič pa si je mnoge besede sposojal od Krempļa in iz drugih slovenskih knjig. To je vse zanimivo tako za spoznavanje kulturnih slikov z drugimi Slovenci, kot tudi za prizadevanje naših mož, živčih na robu slovenstva v tujem svetu, da bi čimbolj obogatili naš jezik in naše slovstvo.

LK: Slovar je torej takorekoč dokončan. Kdaj bo natisnjen?

VN: To je še daleč, mogoče zelo daleč. Posebno dandanes je s tiskom znanstvene knjige težko. Najprej je bil pripravljen, kot je navada pri takih delih, poskusni snopič, ki obsega okoli 50 primerov različnih besed, s kratkim uvodom. To je bilo razposlano ok. 200 strokovnjakom, da sporočijo svoje pripombe, ki jih bomo mogli upoštevati pri dokončni ureditvi slovarja. Ko bo komisija za zgodovinske slovarje pregledala še ostalo gradivo, bomo uskladili in dopolnili vsa gesla, posebno tista obsežnejša. To bo kar dolgotrajno delo in zato že dolgo govorim, da ne bom dočakal objave tega slovarja (verjetno v dveh zvezkih). Težavno delo bo tipkanje rokopisa za tisk (treba je paziti na vsako črko, saj so to stari črkopisi, v nekaterih primerih -č, ž, š, s, ū, ö,- različni skoro pri vseh pisateljih), enako težko bo tudi postavljanje v tiskarni, korekture itn. Kako bo pa tedaj s cenami za izdajo knjig, še nihče ne ve...

LK: In kdo se bo najbolj zanimal za ta slovar?

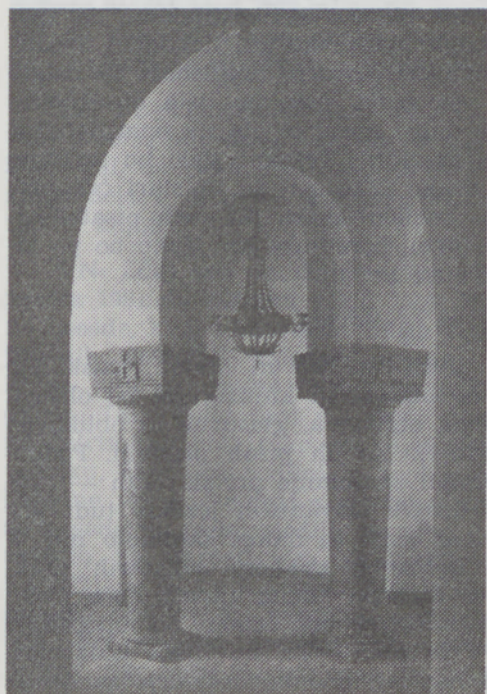
VN: Najprej vsi, ki doma in v tujini (in teh ni malo) raziskujejo slovenski jezik. Naš slovar bo obenem narečni in knjižni, saj bo obširni predgovor pojasnil razmerje med obema oblikama, glasovne in oblikovne značilnosti narečja, pa tudi značilnosti, ki so jih pisali pisatelji. Podobnega slovarja še nimamo, zato bo vzbujal zanimanje pri slavistih — jezikoslovcih, ki uporabljajo pri študiju drugih slovanskih jezikov tudi pri merjalno gradivo iz slovenščine. Za naš jezik se danes zanimajo npr. v Moskvi (pravnuk pisatelja Tolstoja ugotavlja enakost nekaterih prekmurskih šeg s takimi na Ruskem), v Ameriki (mlad slavist hoče pisati doktorsko razpravo o prekmurskem narečju, pri čemer bo uporabljal gradivo našega slovarja!) in povsod v Evropi. — Za slovenske jezikoslovce bo naš slovar spodbuda, da bodo napisali podobne slovarje za druga

narečja ali za jezik knjig v koroškem in vzhodnoštajerskem narečju. Mislim, da bi moral postaviti na svojo polico naš slovar tudi vsak prekmurški izobraženec, da bi ga včasih odprl in se zamislil v ljubezen do našega rodu, ki jo vsebujejo dela naših pisateljev od 1715 dalje, pa že prej — v naših rokopisnih pesmaricah... Upam tudi, da se bo poleg tujih mladih znanstvenikov zbudil kdaj tudi kdo »med Murov i Rabov« ter nadaljeval naše delo z raziskovanjem dela in jezika prekmurskih pisateljev. Že zdaj mu — iz daljave desetletij ali stoletij... — želim vso srečo ter ga pozdravljam!

Jožef Gjurán

Spomini in zgodbe o Plečniku

V 40 letih mojega bivanja v Bogojini sem se skoraj vsak dan srečal s posameznimi obiskovalci cerkve ali skupinami, bodisi da so to bili romarji ali izletniki. Navadno so se prijavili pismeno ali kakor je pač naneslo. Skoraj vedno so prosili, naj jim kaj pripovedujem o cerkvi, o Plečniku, o graditvi cerkve in vse, kar v tej zvezi lahko povem. Ko sem imel čas, sem pripovedoval na dolgo, zadnja leta sem jim rajši delil karte, na katerih je bilo na kratko napisano vse o cerkvi. Neko soboto je prišlo 18 avtobusov, nekateri pa so se pripeljali z osebnimi vozili. Vsem ni bilo mogoče pripovedovati na dolgo, ker so prihajali največkrat ob sobotah in nedeljah, ko sem imel največ dela.

Prostor namenjen za krstilnico v stolpu bogojanske cerkve

Plečnikovo veliko delo, še preden je delal v domovini, je bila cerkev Srca Jezusovega in grad Hradčani v Pragi. Zgodba pravi, da je nekoč kralj Aleksander obiskal Česko in predsednika Masaryka. Ta mu je razkazoval umetnine svoje domovine. In Aleksander se je čudil veličastni cerkvi, prenovljenemu gradu in umetniku, ki je to naredil. Ko mu Masaryk pove, da je to Slovenec, za katerega pa še Aleksander ni slišal, je postal nemiren. Ko se je vrnil v Beograd, je poklical Plečnika na kraljevi dvor. Določil mu je dan in uro, ko ga bo na kolodvoru počakal avto. Toda Plečnika ni bilo, prišel je z naslednjim vlakom in s kočijažem na dvor. Kralja je pozdravil: »Dober dan, gospod kralj.« Ni rabil naslova vaše veličanstvo, kot je bil običaj. Kaj sta govorila, ne vemo. Ko se je Aleksander spet srečal z Masarykom, mu je potožil: »Čuden je ta Plečnik, kako čudno me je pozdravil«. Masaryk je Aleksandra poučil: »Vsak je v svojem poklicu gospod, vi kot kralj, Plečnik kot umetnik.«

Plečnik je večkrat obiskal delavnico, kjer so oblikovali stebre za bogojansko cerkev. Ko so ga opazili, da prihaja in je bila kaka napaka na kamnu, je najbližji hitro vrgel cunjo na kamen, da Plečnik napake ne bi opazil. Plečnik ni nič rekel, šel je mimo in ko je odhajal, je povedal: »Zdaj pa cunjo lahko odstranite.«

Ko smo postavljali novi oltar iz hrastovine, mi je pisal: vsak človek ve, da les dela. Če bo kaj rezalo, se ne strašite. Naj reži, samo nobene laži; mislil je, če bi reže skušali zamašiti. Pa smo jih vendarle zamašili.

Ker se je v tistem času težko dobil prevoz z avtom, so se mi moške iz Ljubljane, ki so vozili domačo keramiko iz Bogojine, sami ponudili, da Plečnika pripeljejo zastoj. Ko sem mu to sporočil, mi je odgovoril: »Tovariši se vozijo z avtomobili, ne bom prišel.«

Ko sem želel, da mi naredi za cerkev kak načrt, pa je bil zelo zaposlen z načrti za druge, sem njegovi gospodinjki izročil kak liter bogojanske slivovke s prošnjo, da mu jo izroči, ko že jaz odidem. Ker sem vedel, da nikoli ne ostane dolžan, sem pričakoval načrt. In načrt je prišel.

Nekoč mi je ponudil kozarček bogojanske slivovke, pa je nisem izpil. Nikoli več mi ni ponudil. Še danes premišlujem ali sem prav naredil ali ne.

Ko je bil imenovan za častnega doktorja, sem mu čestital in tudi na ovojnico napisal dr. Pa mi je odgovoril: »Posvetna slava-suha trava.« »dr.« mu naj nikdar več ne pišem. Pa tudi nisem.

Po vsakem obisku me je spremljal iz sobe po stopnicah do vrtnih vrat. Ko sva se poslovila, je vedno pozdravil: »Hvaljen bodi Jezus in Marija.« Nekoč po taki spremljavi po stopnicah navzdol, mu je spodrsnilo in je padel. Hitro sem ga prijel za rame in vprašal, kako naj mu pomagam. Odgovoril je: »Samo pustite me, da sam vstanem.« Vstal je sam. Z lahkoto je dvignil svoje suho telo in se mi opravičil: »Jaz sem kriv. Že dolgo delam, pa še do danes nisem naredil nič, za kar bi se lahko prijel ob taki priliki.«

Plečnik si je zaželel domači trs iz Bogojine, ki ga ne bo treba škropiti proti boleznim. In stari Kotnjekov Janoš mu je na vrtu zasadil klin-ton, ki še danes tam rase.

Ko sem ga obiskal, sem mu vedno prinašal pozdrave od Bogojančarov in on mi je vedno naročil, naj pozdravim te dobre ljudi, ki živijo da-

*Gong za praznične dni v bogojan-
ski cerkvi*

leč od mesta in vlaka, zato so še nepokvarjeni. Jaz sem si pa na tihem želel bližino mesta in vlaka, saj sem moral prevoziti s kolesom 12 kilometrov in še šest ur z vlakom, ko sem potoval k njemu in to je bilo pogostoma, ko smo spopolnjevali cerkev.

Plečnikov nečak mi je pripovedoval: »Ko sem prišel stanovat k stricu, mi je takoj rekel: Ti misliš, da bova vsak dan klepetala. Nič. Le enkrat na teden pri večerji.' In to je držal do smrti.«

Nekoč je imel gospodinjisko pomočnico, kmečko dekle z ruto na glavi. Čez čas si je deklica omislila kapico, da bi bila bolj mestna. Ko je Plečnik to opazil, ji je rekel: »Če bi hotel imeti frajlo pri hiši, bi se oženil.« Nikoli ni govoril o ženitvi. Verjetno zaradi tega, da se je lahko vsega posvetil umetnosti. Živel je kot samotar. Enkrat tedensko so se zbrali Plečnik, Finžgar in še kdo v gostilni »Pod skalco« v posebni sobi, spili kozarec vina, izmenjali nekaj misli in se razšli.

Kdor si dobro ogleda spomenik na Napoleonovem trgu v Ljubljani, opazi malo pod vrhom kvader — kocko iz kamna, ki vidno izstopa iz spomenika. To so različno razlagali, kaj bi naj ta posebnost pomenila. Kamnosek mi je rekel, da je bila tam napaka v kamnu, katero so pa s cementom zakrili. Ko je Plečnik to opazil so morali cement izsekati in narediti še večji poudarek napake.

V Bogojini pa je lepo zakril napako v zadnjem stebru blizu oltarja sv. Jožefa. V črni marmor je vklesana plošča iz belega marmorja in na njej napis AVE MARIA — R ima spodnji zavoj malo nižji, da je lahko P — Plečnik Jožef, arhitekt, Morda edini njegov podpis na njegovih delih. Ko sem ga vprašal, če je ta razlaga pravilna, mi ni nič odgovoril. Morda

zaradi svoje skromnosti, morda pa je namerno preslišal, kar sem vprašal. Jaz pa vprašanja tudi nisem ponovil.

V moji navzočnosti ni nikoli kadil. Videl sem pa na mizi najcenejše cigarete »Drava« in zraven tudi posodico z vodo, v kateri je gasil ogorke. Pa tudi povedal mi je, da zato kadi te najcenejše, ker je le v teh naravni tobak brez vseh primesi.

Z velikim zanimanjem je poslušal, kako smo delali in žgali iz ilovice dva angela za glavni oltar. Prototip 15 cm visokega angela sem mu prinesel na odobritev. Potrkal ga je po hrbtu in vskliknil: »Arduš, kako lepo je pečen in kako zveni.«

Se z večjim zanimanjem je poslušal, ko sem mu drugič pripovedoval, kako nam je angela v redni velikosti v ognju razneslo in smo rekli, da je to gotovo bil hudobni angel.

Leto za letom, kakor je bila potreba, sem prihajal k njemu, dokler ni dokončal zadnji del načrta, krstni kamen. Naslednje leto pa je končal svojo življenjsko pot ta veliki mož in tudi veliki dobrotnik bogojanske cerkve, saj nikdar ni vzel niti dinarja za načrte. Šel sem na pogreb. V imenu bogojanske župnije sem naročil venec z napisom: »Zadnje slovo arhitektu Plečniku — hvaležni Bogojančarji.«

J. Gjuran: Moli in delaj — olje na steklo

Teološki tečaj v Murski Soboti

»V tretje gre rado!« pravi pregovor. Tudi letošnja zdaj že tretja ponovitev ljubljanskega jesenskega teološkega tečaja v Soboti, prejšnje so bile v Beltincih, je privabila veliko razmišljajočih ljudi z obeh bregov Mure. Šest marčevskih večerov predavanj in razgovorov je potekalo pod skupnim naslovom Za svet zavzeto krščanstvo.

Predavateljica Metka Klevišar je govorila o službi bližnjemu. Kot zdravnica na rakovem oddelku ljubljanske bolnišnice ima veliko opravka z najtežjimi bolniki. Kljub temu je odločno dejala, da rak ni najhujša bolezen. »Sovraštvo je hujše. Sprava je važnejša kot telesna ozdravitev.« Prav njej, ki je lepo povezala teorijo s prakso, je bilo zastavljenih največ praktičnih vprašanj. Kako pomagati bolniku, ki pomoč odklanja, čeprav je je potreben? Nasprotno pa, kaj storiti z ljudmi, ki so več ali manj zdravi, pa se delajo bolne? Na svoj način zbujaajo pozornost. Škoda, takšni, ki bi lahko drugim pomagali, sami čakajo na pomoč!

Rudiju Konciliji smo prisluhnili kot človeku, ki se dobro spozna na slovnost, zgodovino, sociologijo in kot duhovnik seveda tudi na teologijo. Vse to pa je znal združiti v svojem predavanju: Duhovna zmaga nad socialno krivico. S prepričljivimi dokazi je »rehabilitiral« vodstvo Cerkve v preteklosti, kateremu se neupravičeno očita, da je premalo (ali pa nič) storilo za izkoriščano delavstvo. Papež Leon XIII. je vendar jasno povedal: »Delavčeva plača mora biti takšna, da delavec lahko preživlja sebe, svojo ženo in otroke. Nekaj pa mu mora ostati še za starost!« Tako papež v okrožnici Rerum novarum.

Krščanskemu socialnemu gibanju je izrekel mnogo pohval. Med borci za pravice delavstva je tudi naš pomurski rojak, kardinal Missia, ki je bil rojen v Hrastju Moti. Krščanski socializem je svoj vrh pri nas dosegel v Janezu Evangelistu Kreku. S parolo »Tovarne delavcem!« je Krek predhodnik samoupravljanja. Ni šlo le za teorijo, saj moremo ob primeru tovarne Plamen v Kropi govoriti o praktičnem samoupravljanju. Z nakupom delnic, ki so imele majhno, simbolično ceno, so delavci postali lastniki tovarne in njeni upravljavci.

Filozofsko podlago razmišljanja je dal predavatelj Tone Stres. Govoril je o človekovih pravicah v luči krščanstva. Vabljiav naslov, Ker nas pač bolj zanimajo pravice kot pa dolžnosti. Toda omogočiti drugemu uveljavitev osnovnih pravic, kot so pravica do življenja, spoštovanja, svobode, izbire zakonca..., pomeni večkrat odreči se lastnim pravicam. Želje, interesi se pač večkrat križajo! Kaj naj odloča? Pamet ali moč?

Cerkvi se očita, da je v preteklosti pogostoma nastopala proti »borcem«. Tone Stres pravi, da je očitek neupravičen, kajti ti borci so pač pogostoma bili tudi ateistično, brezversko usmerjeni ljudje in zato sami tudi nasprotniki Cerkve in vere.

Poleg vsakdanjih pravic smo lahko veseli tudi posebnih pravic, med katerimi je pravica odrešenja. Podarjena nam je. Le sprejeti jo je treba. Kot gesla pa so izzvenele Stresove besede v pogovoru po predavanju. »Krivico preprečiti! Zaradi krivice, ki se godi, je treba povzdigniti glas, protestirati! Preprečiti širjenje krivice!«

Trd oreh predstavlja vprašanje pravice v Cerkvi. Težava je v tem, da Cerkev pač ni kakšna svetna ustanova, ampak organizacija posebne vrste. Programa si ne oblikujemo prostovoljno, ampak na podlagi evangelija. Zato govoriti o pravicah in demokratizaciji v Cerkvi ni preprosta stvar.

Beseda Jožeta Krašovca je na poseben način prinesla obilo božje razsežnosti v razmišljanja. Božja in človekova pravičnost. Je Bog pravičen? Ali res vse dobro plačuje, hudo pa kaznuje? Stori to takoj po našem dejanju? Ali tudi odpušča? Vsem ali le nekaterim? Ali ni pristranski?

Starozavezni teologi ne razpravljajo o božji pravičnosti. Jo enostavno predpostavljajo. V Kristusu pa smo dobili jasen odgovor o smislu trpljenja in o božji pravičnosti. Edini brez greha, pa vseeno sprejme križ! »Če hoče kdo hoditi za menoj, naj se odpove sebi, vzame svoj križ in hoji za menoj.« (Mr 8,34) Z besedo in dejanjem Kristus razglša trpljenje kot pot do vstajenja. Vprašanje, ali upravičeno trpim ali ne, je nekako odveč. Prav trpljenje me odrešuje. Na neki način nismo bolj odrešeni kot pred dva tisoč leti. Še vedno se moramo v Kristusu po lastnem trpljenju sami odreševati.

Tak pristop k božji pravičnosti in trpljenju nas vodi do sklepa: »Ta svet ni le najbojši, ampak je celo najboljši MOŽNI svet.« Tako Leibniz v svoji knjigi Problem zla in vprašanje božje dobrote.

Viktor Blažič je svojevrsten borec za pravice, ne toliko za svoje, ampak »za narodov blagor«. Tako je naslovil svoje predavanje. Niti on niti mi nismo mogli mimo vročih tem Nove revije št. 57, Zdravljice, pa štafete... Skupaj z nami se je vprašal, ali je vodstvo slovenske Cerkve vedno reagiralo pravočasno? Pa naj bodo to vprašanja narodnostne ogroženosti, varstva okolja, ali kaj drugega.

O pravici ženske v Cerkvi je zadnji večer »buril duhove« Lojze Pirnat. Ali bo Cerkev izgubila tudi ženske, ko je že izgubila precejšen del delavstva? Nekateri odgovorni ljudje v Cerkvi pristopajo k temu vprašanju z drugega zornega kota in se jim zdi to vprašanje popolnoma nepomembno. Izjava nemožnosti ženskega duhovništva (1976) je ta vprašanja nekoliko zaklenila in čakamo na nove pobude in rešitve...

Tečaj je končan. Ni pa končano uresničevanje izrečenih misli v teh marčevskih večerih. Čimprej bodo morale biti uresničene. Žalostno bo, če bomo tudi po uspelem tečaju »Za svet zavzeto krščanstvo« še vedno premalo zavzeti za svet.

Avgust Pavel

Šel sem po nedeljski ulici...

*Šel sem po dišeči nedeljski ulici.
In šel sem z neko sončno,
samozadovoljno, krzneno domišljavostjo.*

*Vsa ulica: ena sama kričeča izložba.
Na sladkobni peni mlačnih dišav
prerivajoče se hrumijo
tihi, šepeti, bliskovite besede,
razvlečeni, gnus zbujaajoči nasmehi,
in sebe polni, nabrekli vriski,
luknjaste nogavice in luknjaste kreposti.
In s pisanega, gibkega stebra zlikanih hlač
leno dehti
vohljajoča moška sla.*

*Priznam: žgečkajoča omama
mi buri v žilah,
ko pred menoj trčita
dve druga na drugo prežeči koleni.*

*Takrat pa se je iz tesne stranske ulice
stisnila predmē razcapana postava.
Kdo ve: kje sovražna ga usoda je pobrala?
Kdo ve: s katerih trnjevih in vetrovnih stez
ga sem prignal je slep trenutek?
Revežu se treslo mrzlo je telo;
v očeh mu jokalala brezciljnost;
na bledih, zmedenih potezih
se skrival je nemir
preganjanje in tepene zveri,
ki išče si izhod.*

*Presenečeno in nerazumevajoče
gledal je okrog v svetel, smešen ničnostni sejem.
Potem pa naglo je pobegnil,
kakor nekdo, ki je stopil na mravljishče.
Za njim
se dolgo vlekel neprijeten,
gost, plesniv, nabrekli je oblak
kot močvirni, gnili potok,
preden se široki tok
zoži v bistro modrino in red.*

*In jaz iz orokavičene skope roke
z zavestjo krivde
sem vrgel za njim svoje srce.
(Med letom je padel z njega
ceneni izložbeni pisani lišp).*

Valilo se je, valilo srce ob robu ceste.
Med potom ga je tu in tam pohodil
čevljiček šaljive ženske,
in tu in tam postopajoča moška noga;
samo malo se srce je streslo
in valilo, kotalilo se dalje
po sledi okrog blodečih cunj.

Tudi sam sem se počasi
opotekal za pobeglim svojim srcem.
V meni
med osirotelimi rebri pa je tožilo pritrkavanje
dalnjega zvenečega glasu
in jezik moj
je hreščal, se opotekal
zaradi moje osramočene človečnosti:

»Oprosti, zatajeni Brat!
da sem pri sončni luči
zavoljo samovšečnih in vabljivih trenutkov
pozabil
na tvoj postopaški, brlogovski obstanek!«

(Iz zbirke Vak völgy ölen igy zsoltosmázok prevedel Lojze Kozar)

Jakob Sešerko

Pesmi

ZDRAVA, MARIJA

Tisočeri pesniki so se izpeli,
tisočrim najboljšim so zastala dleta,
tisočere najboljše so osiromašile barve,
glasniki ljudstev so onemeli,
besedni vrelci usahnili,
na milijone glasilk se je zatreslo,
iz src izdrhtelo —
a Ti, Marija,
si ostala nepredstavljena —
le hrepenenje.
Otroci tega sveta,
čuječi ob Tvojih podbojih,
začenjajo vsak dan znova:

Ave, Marija ...
sveta Miss veselja,
kristalno sijoča brezmadežnost,
stičišče božjih silnic,
v dognanosti nedognana,
soodrešiteljica,
drzna stvariteljska zamisel
Neskončnega,
ki Ga moremo po Tebi
zaslutiti ...

Zdrava, Marija!

PRED PRAZNIKOM

(pravljica)

Kmečke hiše so zasijale
v sveži belini apna;
podstenja so bila na novo premazana
z ilovnatim ometom
kakor z zlato prevleko.

Trate okrog hiš
so bile prečesane
kakor dekliški lasje,
nakošena detelja je sveže dehtela
in napašena živina
je od sitosti kolcala.
Brezove metle
so po dvoriščih odšumele
vsaka v svoj kot.

Rdeč sončni lopar
je zdrknil za hribe;
iz doline je sveže zavelo.

Ljudje so utrujeni popadali
na hišne prage
in leščili zakmašno obutev.
Mimo podbojev
je zadišalo po pogačah.

Nato se je iz zvonika vsulo
čez krošnje dreves,
planilo čez hišne in hlevske strehe,
na okna zvonkljalo,
kakor bi trkali dobri angeli,
in povezali vdane vasi
v toplo praznično misel.
Vmes je v mrak zagrmelo iz možnarjev,
miroljubno in veličastno,
da so vriskali gozdovi.

Na severno nebo
je zapeljal zvezdnat voz —
poln hrepenenja,
da so človeška srca
po kmečkih pragih
zadrhtela
ob božje bližine. . .

GRUDA V RUTI

Klečé
jo je vzel
z najboljše njive,
drhté
zavil z njo vred
mlade spomine
in prhnil
v svet.

Zlató
iskajoč
sin njegov

po pogrebu
strmé
je ruto odvil,
prah grude
v smetnjak
vsul.

MOJ VIKEND

Moj vikend ni takšen
kot — tvoj.
Moj vikend je siromašen:
Hiša lesena,
streha iz slame,
soba le ena,
kuhinja črna
in dimnik po strani;
vse to podedoval sem po mami.

Saj me je sram,
a se v svoj hram
ne bojim povabiti
pastirja s paše,
ne svetega Franciška
ne Kristusa.

Bojim pa se zamere,
če bi povabil tebe.

-rko

Pesmi

SLOVENIJA — MOJA DEŽELA

Slovenija, dežela čudovita,
nad tabo vzpenja sinji se obok
in vseposvsod je topla luč razlita
in ves je svetel zvezd srebrnih lok.

Se v zarji gore kopljejo večerni,
tam daleč sinje morje valovi,
nad njim v višavi neizmerni
se v noči milijarde zvezd blesti.

Pod Triglavom v zasanjani tišini
neba se v jezeru zrcali svod —
šumi, šumi Pokljuka v mesečini
in gleda rimske ceste daljno pot.

Tam Pohorje zeleno zre v sinjino,
od daleč smeh zveni v bregih goric,
na poljih murni motijo tišino
rdečih makov in utrujenih pšeníc.

Na temni Muri, s tihimi valovi,
vrti kolesa in ropoče mlin,
ob njej akacij, jelš in vrb vrtovi
napajajo se s soncem iz višin.

Slovenija, ti moja domovina,
najlepša od najlepših si lepot —
nikoli ne zgubim te iz spomina,
kjerkoli bo vodila me življenja pot.

ZRELO KLASJE

Zrelo klasje ziblje se na njivi,
mak kot drobno sončece žari —
in škrjanček raz nebo igrivi
klasju zrelemu vse dni žgoli.

Petpedika drobna prepelica
v zlatem, jasnem morju zrelih žit,
tiho ždi utrujena plavica,
slak od rose se srebri umit.

Ko na večer zrelo klasje sanja
in ko lega mir prav vsepovsod,
zrelo klasje se globoko sklanja,
v sanjah gleda zvezd srebrno pot.

Zrela njiva v sanjah trudno diha,
miren, čisto tih je njen obraz —
v vetru zdaj in zdaj utrujen klas zaniha,
kmalu bo prezrel in truden kakor jaz.

NOSIM OTROKA POD SRCEM

Nosim otroka pod srcem,
pod svojim nemirnim,
pod svojim spokojnim.

Nosim ga, nosim
z ljubeznijo tiho,
nosim ga s sladkim trpljenjem.

Srečo dobrotnico prosim,
naj dobra bo
z novim življenjem,
ki nosim ga, nosim.

Že čutim utripe
nemirnega srčka
in gibe ročice,
nežne in dobre.

Nosim otroka pod srcem.
In vanj se moje
življenje pretaka,
neslišno, negibno, nečutno.
Vanj se pretaka jo sanje
mojih prečutih, poznih večerov.

ZDAJ MI JE LEPO

Zdaj mi je lepo,
ko lega mrak,
ko vse je tiho naokoli,
ko dan se v noč spreminja,
ko molka tiha je stopinja.
Kako sladak
teme je zrak!

Utihnile so vse skrbi.
Ne menim več se
za besedo slabo,
saj vse polzi v pozabo
in vse je brez
morečih bolečin.

Zdaj mi je lepo,
ko lega mrak.

Miroslav Slana — Miros

Gépl

Dere so Prleki
gépl gonili,
s šolji po tacah
so si hodili.
F krógi kak pure
so se vrteli
štirje po štirje
švicali, péli;
bélo so gledali,
s škafa so pili,
duže so géplali,
huje noreli.

K Miciki s pármó
Matjašek poskoči,
juh, notri pod jejnko
joj slamo naklôči!
»Pusti me, hempek!«
Micika blekne.
Matjašek jo kúšne,
no óna ga fčekne...

Zaj pa pšenico,
prosó, no hajdíno
Matjašek kak mutec
porivle v mašino.
Pajtl se pajtla,
zrje se puca,
remen na štajngi
v lôji se nuca.

Prleki pamet
v róké so vzéli,
júnce zaprégli,
ka gépl so vrteli
v krógi, kak pure
so se podíli,

Prlekon brihtnín
gépl gonili —
žveplo so špukali,
peno kadili,
namesto lúdi
gépl gonili...

K Micki f pármó
Matjašek poskoči,
juh, notri pod jejnko
joj slamo naklôči!
»Pusti me, hempek!«
Micka blekne.
Matjašek jo kúšne,
no óna ga fčekne...

Zaj pa pšenico,
prosó, no hajdíno
Matjašek kak mutec
porivle v mašino.
Pajtl se pajtla,
zrje se puca,
remen na štajngi
v lôji se nuca.

Stanislav Koštric

Skrito očaranje

I

Živahnost
ozkih ulic
odmeva
v očarljivi
starodavnosti.

Temne rjave
in tople oči
v nedolžni
belini
arabskega pokrivala
sramežljivo sanjajo
prvinsko vznemirjenost.

II

Ožgana
navidezno
brez življenja
slana in peščena
daljava.

Samota,
s sanjavo oddaljenostjo,
ko se koprnjenje
vročičnih dlani
krčevito razlije
v mavrično
razigranost.

III

Slap
nežne mesečine
drhti
čez krhke valove
v osamelo obrežje.

Kdaj
bodo izkrvavele
zadnje vezi
otipljivega
v hrepenenju
po osvobajajoči
Neskončnosti?

Glog

V somrak

Ko bom izjokal
svoje boleče solze
v deževni somrak
za mrtvimi, ki so odšli
za živimi, ki so mi še ostali
za tistimi, ki še pridejo
za tistimi, ki jih nikoli ne bo,
takrat bom rekel dovolj,
dovolj je vsega bilo.
Mogoče tiho besedo izrečem
v bežno slovo,
mogoče brez tega odidem
v tišino drugih svetov.

Takrat, ko misel izgine,
ko zvodeni beseda,
ko vsako dejanje preneha,
takrat se lahkočno predam
božanju orumenelih trav,
takrat spet najdem cvetoči gaj
in vriskajočo goščavo,
kjer jata mojih ptic
neutrudno žgoli.

Terezija Luk

Ni te bilo

*Iskala sem te v jutrih temačnih
na bregu reke,
poslušala sem ptice
v rojevanju dneva.
Iskala sem te v ljudeh,
iskala sem te v rožah.
Nisem te našla.
Stopila sem na mračna pota življenja,
podala sem se v prepade obupa,
da bi te našla.*

*Ni te bilo.
Potem sem vsa upehana,
polna obupa
spoznala, da si hodil ob meni.
Nisem te videla,
kajti skrit si mi bil v globini srca.*

Franc Puncer

Iz nenapisanega dnevnika

Pfersee, avgust 1944.

Gledam Vlada, s kako zavzetostjo strastno vleče mahorko. Enkrat sem jo tudi sam potegnil in ugotovil, da je ogabnega duha. Dobiš jo v taboriščni kantini za bone, ki jih zaslužimo v tovarni. Odkar so zavoji zaradi zbombardiranih železniških prog redkejši, nastaja pomanjkanje tobaka tudi med tistimi, ki prejemajo zavoje od doma.

Gledam Vlada in si mislim: ti si »kriv«, ker si me potegnil s seboj iz glavnega taborišča v »ausenkomando«. Tam v Dachauu so duhovniki skupaj v dveh barakah. Ena soba v 26. baraki je kapela. Tam vsak dan nekdo mašuje, drugi prejmejo obhajilo, morejo se spovedati, poslušati premišljanja, razgovarjati o Bogu. Če imaš srečo, prideš celo na vrsto, da mašuješ. Moj Bog, menda ne bom nikoli več maševal, tudi posvečenih hostij mi od tam več ne pošljejo. Nikoli več se ne bom spovedal.

Taborišča Dachauu zavezniki ne bodo bombardirali, to je pribito. Saj dobro vedo zanj. Nas so že ponovno s tovarnami vred. Nas bodo nekoč povsem stolkli?

Nemško zaledje postaja vedno bolj fronta. Ameriške zračne ladje se vedno bolj brezskrbno sprehajajo po nemškem nebu in sejejo smrt med ruševine. Kadar smo v »zaščitnih« jarkih in poslušamo, kako v dalji grmijo motorji zračnih ladij, padajo bombe, se oglašajo protiletalska obramba, si živo predstavljam, kaj je doživljal brat Viktor še pred letom dni na ruski fronti. In potem je priletela granata in ga raztrgala.

Kmalu bo leto dni. Moram nekaj storiti v njegov spomin. Pa tudi spomin name naj bo v tej pesmi, ki jo bom skoval. Domov se najbrž več ne vrnem, naj ta pesnitev po vojni, ki je vzela življenje Viktorju in meni, govori o najini ljubezni do mame in doma. Med grmenje smrt sejočega stroja naj se oglasijo mile strune srca, ki ljubi in hoče živeti. V pošastnem izničenju človeškega dostojanstva naj sveti lučka upanja na boljši svet, kjer je vsako človeško bitje neprecenljive vrednosti pred Stvarnikom sveta. Lačen, umazan, na smrt utrujen človek vidi svet poln dobrin, lepote in počitka v miru. Ad maiora natus.

Stroji spodaj v tovarniški dvorani brnijo, hrumijo, cvilijo. Pograbilim svinčnik in kos rabljenega papirja iz koša. Pišem, pesnim »poslednje pismo«, ki ga piše moj brat Viktor svoji in moji mami z ruske fronte. Dolej sem zagrešil par ponesrečenih verzov iz »pete šole«. Danes vidim, da je v meni pesnik, ta groza življenja ga je prebudila. Pišem na dušek, verzi se kar kopičijo, bojim se, da bi me Meyer zmotil v tem zagonu s kakim naročilom. Kak čudovit verz:

zavita v sive megle prt
še spi Jasnohorodka
in sanja težke sni.

Zmotila pa me je sirena zračne nevarnosti. To ne bo škodilo mojemu snovanju. Moram ostati napet, ne obupati, kar se mi zadnje čase pogosto dogaja. Ostati vzburljen, dokler ne dokončam tega dela. Če bodo samo leteli nad Augsburgom, bom v jarku mirno snoval nadaljevanje. Če bodo žgali po nas: moj Bog ne daj, da umrem preden napišem »poslednje pismo«.

Nekje v daljavi so Američani odvrkli težko breme, mi smo se vrnili v tovarno. Hitim izpisati tekoče naročilnice za material, da bom potem v miru nadaljeval. Same številke. Vsak delček avijona je vnesen v karto-teko zgolj s številko. Na primer: Stange, 210 141 006032 12096. In jaz pesnik, jih moram spisati cele strani. Končno. Porinem pisalni stroj za kritje in nadaljujem s »poslednjim pismom«. Do odhoda iz tovarne v taborišče je prvi del končan. Opeva strahoten hrup fronte in hrepenenje po domu, ki

še enkrat te videti,
toplo objeti,
pa če umreti
mi je zato.

Danes ne čutim tako živo utrujenosti, ko po dvanajsturnem delavniku lačen pešačim dolgo pot do taborišča. Ko bom jutri nadaljeval, bom v pesnitev vnesel sonet. Dobro, da znam precej Prešernovih na pamet, da za zgradbo soneta ne bom v zadregi. Sonet z akrostihom bo to. Že gredoč ga skujem. Začetne črke bodo slovele **PREDRAGI MAMIKI**.

Poslednje pismo

(+ brat Vinton, 4. 8. 1943)

Vrdrečnem orlepu
sonce vzhaja,
popet mi kaja
v nevidnem poletu
bela smrt.

Zavita v sive usgle pt
še spi jangrodca
in sanja težko sni.

Tovariši tiho kramljajo,
v gondi za jarkom si šepetajo
juhanje zgodbe v hovi.

"Veste li, bratje,
v oropu iz meroj prikovani
in vi semu li letovi,
kdaaj nam bazarji
v solrah pričakovali
mostosti dan?"

Pfersee, 30. 8. 1944.

Včeraj s pesnitvijo nisem nadaljeval. V tovarni sem komaj zmagoval najnujnejše delo, tako sem bil izčrpan. Ko sem namreč prejšnji večer le-
gel na trdo ležišče, sem takoj začutil močan smrad. Najprej sem ostal
miren češ: saj v tej naši kasarni močno smrdi noč in dan, pa še kako.
Tisoč dvesto ljudi v enem prostoru, ležišče pri ležišču. Toda tole je nena-
vaden smrad. Dvignem se na ležišču, zgrabim koco in že sem otipal mo-
kro in spolzko človeško blato. Nekomu iz nočnega šihata je »ušlo« in po
taboriščnem običaju je vzel koco z drugega ležišča in tam pustil svojo. Po
istem običaju bi se sedaj jaz moral splaziti do ležišč, kjer podnevi spi
nočna izmena in nekomu zamenjati koco. Verižna reakcija bi se sprožila.
Nisem storil, toliko časti še imam. Tudi sem se bal, če bi me zalotil sta-
rešina in pretepel. Vso noč sem preždel nepokrit na ležišču in se mučil
z mislijo, kaj storiti. Oprati koce nimam v čem in tudi časa za to ni. Mi
bo starešina dal drugo koco, če ga bom prosil? Vedno znova so mi solze
zalile oči.

Zvečer po apelu sem prosil starešina Vilija, dal mi je koco, jaz pa
njemu cigaret.

Sedaj nadaljujem pesem. Za sonet sem si narisal ritem in naglase, da bo vse v redu. Razumljivo, da mi sonet dela nekaj več preglavic, ker je vezan na formo in akrostih, a šlo je v silnem zanosu, ki me ob tej stvaritvi prevzema. Naj dolgo živi moja mama in ponavlja ta sonet, da ga bo znala na pamet in bo rekla znancem: glejte, to sta mi spesnila moja sinova, ki sta umrla v vojni.

Konec pesnitve je hitro tu, skoro brez popravkov in sprememb. Saj so vsi veliki pesniki pesnili tako v zamahu. Še enkrat preberem in sem zadovoljen. Nič me ne moti, da mi je več čas tega dela asistiral naš veliki pesnik z Manom Josipa Murna: Grobovi tulijo. Moje ni plagiat, to je samostojno spontano približanje njegovi pesmi. Ker sem tukaj tako do kraja ponižan, mi je ta uspeh tembolj v samoobrambno zadovoljstvo.

Do odhoda iz tovarne sem srečno prepisal, nato pa skriva izročil dobremu Andreasu Rheimu, da bo doma dal v kuverto, napisal naslov, frankiral in oddal na pošto. Takole pa slove ta moja pesnitev za obletnico, ko je brat Viktor 4. 10. 1943 umrl na ruski fronti.

POSLEDNJE PISMO

V rdečem oklepu
sonce vzhaja,
zopet prihaja
v nevidnem poletu
bela smrt.
Zavita v sive megle prt
še spi Jasnohorodka
in sanja težke sni.
Tovariši tiho kramljajo,
v gozdu za jarkom si šepetajo
jutranje zgodbe vrhovi.
»Veste li, bratje,
v okope z menoj prikovani
in vi, temni lesovi,
kdaj nam zazori
v solzah pričakovani
prostosti dan?«
Srce vprašuje,
usta molčijo,
bratje in temni lesovi
ne odgovorijo.

Bog.
In Mati božja.
Ti edina me boš varovala,
nazaj v očetno hišo pripeljala.
V naš sončni dom.
Domov.

Kjer v soncu zlata jabolka zorijo
in pred uljem čebele rojijo
in hitijo
obložene pod krov.
(Letos bogata je ajda.)
Zelena brajda
objemlje belo hišo,
v gredicah rože
love jutranjo roso
in naš Jože
si kleplje v uti koso
za zadnjo otavo
tam za dobroavo,
kjer med jelšami potok šumi
in budi
sončne spomine otroških dni.

Pozdravljena mi domovina,
sprejmi ljubezen vernega sina
ti zvesta,
sveta zemlja.
V mrazu tujine
v visoke sinjine
po tebi kričim,
moj dom,
kako hrepenim
še enkrat te videti,
toplo objeti,
pa če umreti
mi je zato.

Tu pri nas pa grmi,
bobni
noč in dan,
buči
dan in noč,
da stoče gozd
in nedogledna plan
trepeče, vzdihla kakor za pomoč,
zorana v krvave brazde
in posejana
z grobovi onih,
ki jim je smrt v pokoj
odprla vrata.

Kaj pa ti zlata
mamica moja,
kako je kaj zdravje?
Bog naj te varuje,
mamica moja.

Pregnan od tebe v solzah mislim nate,
Rdečih rož ljubezni ti poklanjam,
En sam vzdihljaj mi je molitev zate,
Da si mi zdrava, srčno te pozdravljam.

Razkril ti nisem še ljubezni svoje,
A zdaj, ko gleda le obraze tuje,
Gineva v hrepenenju srce moje,
Izreči hoče, kar ti še dolguje.

Mejnik življenja, smrti sem dosegel,
Arena boja me je oklenila,
Mi smrt nakloni morda, to bom vedel.

Iskreno zame roke boš sklenila.
Ko hladni dih na usta mi bo legel,
Iz dalje me boš toplo poljubila.

Skončam.
Pozdravite mi brata,
sestrice, nevesto,
in malo deco,
vse vas poljubujem zvesto.

† † †

Naš bratec spi
konec vasi,
daleč, sam
pod temnimi vrbbami
pokopan.
Tuj veter v vejah šumi
prav rahlo pojoč,
da ga ne zbudi,
mu vošči lahko noč.

Soncu pa bratec,
ki te zjutraj budi,
kaj ne veš,
mamica vsak dan na oči:
hiti sonce, tam daleč
konec vasi
mi najmlajši spi
sam
pod temnimi vrbbami pokopan,
naj se vendar zbudi!

Pfersee, 31. 8. 1944.

Ponoči je bil v Augsburgu alarm, pa nas niso pognali s postelj, ker ni bila akutna zračna nevarnost. Čuli pa smo v dalji motorje zrakoplovov, streljanje flaka in nato kakor bi padale bombe. Povsem sem se zdramil in dolgo nisem mogel zaspati. Začel sem ponavljati »poslednje

pismo», saj ga znam na pamet. Takrat mi je leglo nekaj težkega na dušo. Saj to ni nikaka umetnina, to je poniglavo besedičenje, daleč od tistega, kar me je zaneslo v tak zanos. Moj Bog, še ta tolažba, ki mi je toliko pomenila na tej poti smrti naproti, se je zrušila v nič. Če Rheim še pisma ni oddal na pošto, ga bom prosil, naj mi ga vrne, sem končno sklenil. Ko se je potem prikazal v pisarni, sem ga vprašal, če je oddal. Seveda, takoj včeraj, je ves srečen potrdil. Nisem mu pokazal razočaranja, lepo sem se mu zahvalil. Zdaj je, kar je. Ko bodo moji to brali, bodo jokali češ: revček naš Frencek.

Pfersee, september 1944.

Včasih se mi toži po haunstettskem taborišču. Tam smo imeli barake, v prostem času smo obiskovali prijatelje, se sprejahal med barakami. Tu in tam je bilo kaj zanimivega, zelena trava, celo kaka samotna cvetlica je zaživela ob baraki. Tu v Pfersee smo vsi v enem prostoru, prenapolnjenem z nadstropnimi posteljami. Tema dan in noč, le slabotne žarnice ga za silo razsvetljujejo. Kakor živali nagnane v hlev smo. Medtem se je marsikaj obrnilo na slabše. Vedno manj je upanja na srečen konec, telesno smo oslabei, manj hrane dobivamo, v tovarni pa nas vedno bolj priganjajo k delu. Da, kako nas zadnje čase priganjajo k delu! Proizvodnja v tovarnah kljub slabšim pogojem neverjetno narašča. Kot obsedeni letajo civilni nameščenci in mojstri sem in tje. Zdi se, da Hitler sedaj, ko so ameriške zračne ladje zagospodovale na nemškem nebu, od naših avijonov lovcev Me 262 pričakuje preobrat. Ti lovci naj bi po metli nebo nad Nemčijo. In mi, ki komaj čakamo, da pridejo Američani in dotolčejo hitlerjev rajh, mi moramo graditi to orožje, mi sužnji dvajsetega stoletja. In v kakih razmerah! Na smrt utrujeni vstajamo zgodaj s trdih ležišč, s pol litra smrdljivega čaja v želodcu stojimo na zbornem mestu, da nas preštevajo, v spremstvu divjih psov in njim podobnih SS-arjev marširamo, se nato zbasani v živinske vagone nekaj časa vozariamo po švabski pokrajini, spet pešачimo in ko pridemo na delovno mesto, smo telesno in psihično zdelani. Nekaj bi jedli in potem spali, pa je pred nami dvanajsturni delavnik in še povratek v taborišče. Tam pa stanje na zbornem mestu in najrazličnejše šikaniranje. Ko nas tako tirajo k delu, dosežajo naši gospodarji ne samo velik proizvodni uspeh ampak tudi druge cilje. Glavni stranski cilj je gotovo ta, da ubijajo ljudi slovanskega in židovskega rodu, saj so nas zato poslali v uničevalna taborišča. Še tole imajo najbrž za bregom: Američani in Angleži merijo z bombami predvsem na nemško vojno industrijo. Če bodo zvedeli, da tam ogrožajo življenje deset in deset tisočem ubogim jetnikov, bodo morda odnehali.

Se je ohranjen spomin na tisto, kar so Rimljani počenjali s svojimi sužnji. Bogve, če bodo čez tisoč let kaj vedeli o nas, delovnih sužnjih SS-a? Od rimskih časov je že skoraj 2000 let. Dva tisoč let tudi krščanstva. Pa se suženjstvo še ponavlja in hudobija slavi svoje orgije po svetu. Kdo so Stalin, Hitler, Himler in množice njihovih učencev? To so vendar kristjani, vsaj krščeni so vsi. Bog, tako nemočen si v svojih kristjanih! Namesto, da bi molil in se v nevarnosti v božje roke izročil, zdvam in kakor nesrečni Job Bogu očitke delim. Zdaj vem: silno trpljenje in ponižanje more napraviti človeka velikega in močnega, more pa ga

tudi do kraja pokvariti. Ko na primer kot Gospodov maziljenec, študi-
ran človek s kapo v levi strumno stojiš pred sedemnajstletnim SS-arjem,
ki ne zna drugega kot psovati in vihteti bič, lahko v srcu moliš Jezusa
božjega Sina, ki je ves osramočen in krvav stal pred ničvrednim Pilatom,
ali pa preklinjaš in razmišljaš, kako boš, če bo kdaj prilika, z lastnimi
rokami pobijal to golazen. Kyrie eleison.

Pfersee, 3. 9. 1944.

Dali so nam papir, da pišemo domov. Zelo ob pravem času, da lah-
ko potrdim prejem živilskega zavoja. Doma bodo zelo veseli, ko bodo
zvedeli, da je dragoceni tovor kljub zbombardiranim progam srečno na-
šel naslovnika. Saj je skoraj neverjetno, da zavoji pridejo in da nam jih
izročijo. Beli kruh, močno pečen, da se gredoč ne pokvari, salama, ka-
kor jih zna izdelovati menda samo svak Franci, sladkor in še druge do-
brote. Bojiš se, da ni res, ko neseš dragoceni tovor zaviti v lastno uma-
zано suknjo, kamor ti ga je vsul SS-ar po pregledu. Gotovo se mu cedijo
sline, ko odpira Slovincem prišle zavoje. En tak zavoj rešuje življenje
ali pa ga vsaj podaljša. Sedaj je važno zavarovati to dragoceno vsebino
zavoja, da je kdo ne ukrade. To mojstrsko oskrbi Vlado. Res je, da je teh
dobrot tisti, ki bi jih ukradel, bolj potreben ko midva, ki sva do nedav-
nega jedla, kar je Justi tako redno pošiljala. Je že res, da so okrog naju
še bolj potrebni, a čustva solidarnosti so sedaj potisnjena močno v po-
zabo. Sedaj gre za to, da jaz preživim in Vlado, ob katerem se čutim ne-
koliko manj samega na svetu. Da, Hitler, uspelo ti je vzgojiti množice
SS-krvnikov in njihovih slug capojev v taboriščih, iz njihovih žrtev pa
napraviti bitja, ki jim je ostal samo še nagon po samoohranitvi. Lecturis
salutem. Če si ti, ki to bereš, živ svetnik, bi ravnal drugače, če pa nisi,
kakor jaz nisem, bi tudi ti sledil nagonskim vzgibom življenja v naci-
stičnem taborišču.

Pa vendar. Nekaj notranje svobode sem ohranil, da veš, ti zver
nadčloveška. (Naj mi oprostijo božje zveri po gozdovih, saj so v prime-
ri s človekom — zverjo popolnoma nedolžne.) Pravim, popolnoma me
okoliščine niso usužnjile. En dokaz zato je, da še vedno molim, čeprav
malo in slabo, preveč sem zaspan in pobit. Tudi se mi še vedno zgodi, da
se mi smilijo tovariši, ki so še na slabšem ko jaz. Ko ga gledam uboge-
ga Poljaka, kako mrtvaško bled v umazano naoljenih cunjah z zadnjimi
močmi prenaša plošče pločevine in to dvanajst ur. Tudi še z Ladom
večkrat komu odstopiva nekaj taboriščne »juhe«. Človek lačen, nepre-
span in oropan vsakega dostojanstva zelo hitro zdrkne v hudo razdraž-
ljivost. Mislim, da se doslej v dolгих letih življenja v taborišču nisem
s kakim sorevežem hudo sprl ali celo telesno spoprijel.

Igor

Igor je možak srednjih let, doma nekje s Kranjskega, govori pa tudi dolensko in kar dobro še celo prleško narečje. Postave je visoke, ravne, naravnost dovršene, kakor da so ga vlili iz plastike. Tudi njegovo vedenje je vljudno in uglačeno, kakor da še vedno živi v preteklem stoletju. Obraz je v primeri z njegovo močno postavo skoraj preveč nežen in take so tudi roke; nežne so, prsti so tanki in dolgi, dlani pa mehke, kakor da je vse življenje samo papirje prekladal pri pisalni mizi. Pa jih ni, saj še bere nerad, čeprav črke dobro pozna, toda druga ob drugi se mu vedno nekako neumno premešajo, da pri branju ne pride do prave vsebine. Zato se pa podpisuje tem imenitnejše, z mnogimi vijugami in zankami, da samo tisti, ki ga pozna, lahko razbere, da se piše Zagode.

Da, Igor Zagode. In če ta Igor komu zagode, mu še dolgo brni v ušesih. Že marsikom je zagodel, toda zdaj že precej časa nikomur. Morda ni bilo prave priložnosti za to, ali pa se je Igor spremenil in sklenil, da bo redno delal. Zdaj zares redno dela in pobira krompir s svojim imenom Igor nekje na veliki njivi blizu Škofje Loke. Ker ga v hrbtu boli, se kar naprej steguje, prižiga cigareto za cigareto in gleda, kako Igor kar nekako sam leti v zaboj, ki je že dvakrat napolnjen, preden je pokadil cigareto do konca. Ob njem pobirata krompir namreč tudi dve pridni ženski. Ena je doma iz Prekmurja, druga pa ima iz iste prekmurske vasi moža, zato njun pogovor kar naprej teče o domačih ljudeh. Zdaj preskoči v Odrance v Prekmurju, pa sta takoj zopet v Škofji Loki pri drugi družini, pa spet v Odrancih; kakor teniške žoge skačejo njune besede čez vso Slovenijo tja in nazaj.

Igor ob pobiranju Igorja naprej samo z dolgočasno posluša žensko čebljanje in brez lastne volje lovi teniške žoge o Renčakovih v Odrancih, počasi pa ga začno Renčakovi zanimati in kmalu pozna vse Renčakove domače, pa tudi bližnje sorodstvo in mnoge druge okoliščine. Tedaj mu šine v glavo domislica, ki mu požene kri v glavo, da se mora naglo vzravnati, da ga ne bi zadela kap. Toda Renčakovih je v Odrancih gotovo več, zato mora poizvedeti še natančneje:

»So to tisti Renčakovi, ki imajo hišno številko 205?« je številko kar tako vrgel, morda bo riba prišla.

»Ne, ne,« je pohitela ona iz Odranec, »na 205. številki se drugače pišejo. Meniva se o Renčakovih s hišno številko 106.«

»Seveda stošest. Očetu je ime Ivan in Materi Marija. Imajo pa še sina Martina in Stefana, pa Regino in Ano. Dva sinova pa sta mlada umrla.«

»Kako pa vi vse to tako dobro veste? Ste bili kdaj pri nas v Odrancih?«

»Tudi bil sem že tam, vendar vse to vem od odranskih ljudi, s katerimi sem skupaj delal,« jima je hitel praviti in onidve nista niti opazili, da je vse to zvedel pravkar od njiju.

Igorju je pobiranje Igorja odslej še manj šlo od rok. Bil je zamišljen in se je včasih sam vase rahlo nasmehnil, kakor da se je domislil nekaj imenitnega. Zvečer pa je rekel gospodarju:

»Jutri z mano ne računaj, ne bom prišel.«

»Toda saj si danes rekel, da boš pobiral krompir, dokler ga kaj bo.«

»To delo ni zame. Zbada me v križu. Sploh pa imam boljši popravek. Kar izplačaj mi za današnji dan.«

Z denarjem, ki ga je dobil, se je Igor naslednjega dne odpeljal v Prekmurje. Izstopil je v Dokležovju in se peš napolnil v Izakovce, od tam pa na Melince. Dobro si je ogledal vaše ulice, si zapomnil nekaj hišnih številok okrog vaše kapele, potem se je pa zelo počasi napolnil proti Odrancem. Na poti med njivami ga je dohitel deček na starem šklepetajočem kolesu in Igor ga je ustavil.

»Fant, voziš kot veter po teh starih kolovozih. Vidim, da je kolo sicer staro, toda dobro in močno.«

Fantu je pohvala godila in se je z Igorjem spustil v pogovor. Igorju pa več ni bilo treba, kajti kdor koli se je z njim spustil v pomenek, ga je Igor ovil okoli prsta.

»Se pelješ v Odrance, junak? Ali pa skozi Odrance še kam dalje?«

»Samo v Odrance.«

»Glej no, vedno sem slišal in vsi pravimo v Odrance, ti pa naglašaj drugače. Misliš, da imaš ti prav?«

»Seveda imam prav. Pri nas pravimo Odranci.«

»Pametna glava si in ponosna. Tako je prav. Veš, kaj mi je prišlo na misel? Ti si mlad, pa se voziš, jaz pa sem že v letih in pešačim. Kaj če bi midva zamenjala.«

»To pa ne. Moram biti čim prej doma,« je rekel deček in že je z eno nogo stal na stopalniku, da se naglo odrine.

»Čakaj no, saj ne mislim, da bi ti hodil peš. Samo to predlagam, da bom jaz vozil, ti boš pa lepo gospodski sedel na prtljažniku. Veš, grem k Renčakovim, številka stošest. Ti bi mi lahko to hišo pokazal, sam bi se težko znašel v vasi, kjer je toliko ulic.«

»To pa lahko,« je rekel deček in ponudil krmilo tujcu. Tako sta se pripeljala naravnost na Renčakovo dvorišče, kjer se je Igor dečku lepo zahvalil in mu dal še nekaj drobiža za uslugo.

»Imenitne fante imate pri vas, Renčakov ata. Kolo mi je posodil in še ovinek naredil, ko me je k vam pripeljal.«

»Velikega ovinka že ne, saj je kar tukaј čez cesto doma.«

»Kljub temu, kljub temu. No, pa dober dan vam želim in lepe pozdrave prinašam od Regine.«

»Kakšne Regine?«

»No tiste vaše na Gorenjskem. Včeraj sem bil skupaj z njo pri nekem kmetu, kjer sem nakupil dva tovarnjaka krompirja, igorja, veste, tako lepega gladkega, da bi se vam srce smejalo, če bi ga videli. Regina ga je pomagala pobirati in to vam lahko povem, njej pa roke pri tem delu kar plešejo; kakor kakšnemu virtuožu na klavirju ali kakor na tekočem traku, da povem bolj po tovarniško. Nabrala je vedno dvakrat več zabojev kakor drugi. Sicer pa to vi sami dobro veste, saj je vaša hči. Poznam pa tudi vašega sina Štefana. To je izreden človek. Gori pri nas ga imajo ljudje rajši kakor kateregakoli domačina. Veliko sva skupaj in vedno mi pravi: Igor, prijatelj, kadar hodiš kje v Prekmurju, oglasi se tudi pri nas, da boš spoznal tudi moje ljudi, moje domače. Je pa mehak ta vaš sin. Kadarkoli omeni domače, se mu beseda nekako zmehča, da kar preneha in samo zamahne z roko.«

»Stopiva raje v hišo. Kaj bi se tukaj stoje pogovarjala!«

»Če vas le ne zadržujem? Morda imate veliko dela?«

»Delo se vedno najde. Pa je z delom tako, da tudi počaka.«

»Prav imate, oče. Saj dovolite, da vam rečem kar oče, saj sva si z vašim sinom kakor brata.«

Oče je med tem dal na mizo liter domačega klintonca, kos mesa in dobro črtino kolača domačega kruha. Igor je krepko jedel, previdno pil, največ pa govoril. Obredel je vse Renčakovo bližnje sorodstvo, da se je oče samo čudil, odkod ta neznani človek vse to tako dobro ve. Toda čim dalje je Igor govoril, tem bolj je bil očetu blizu.

»Zdaj pa moram povedati, kaj me je prineslo k vam, oče. Sila. Stiska me je prignala, čeprav bi prišel tudi, če ne bi bil v stiski. Veste, s pametnim človekom kakor ste vi, se je vedno prijetno pogovarjati. In izkušenim, kajti vse življenje ste živeli v naravi in ste imeli čas, da vse stvarite temeljito, do samega dna premislite. Pa kaj bi o tem, kar je tako vsem znano, raje se vrniva k moji nezgodi. Ko sem zdaj to popoldne s svojim tovornjakom hitel skozi Melince, veste, nam poslovnim ljudem se vedno tako bedasto mudi, mi je neki bedak na križišču pri kapeli prekrizal pot. Saj poznate tisto križišče: hiše so tu, hiše so tam, da križišča skoraj ne opaziš in kar tako je planil s stranske ceste, ali pa je morda zares tista prednostna, kakor je oni trdil, osebni avto in zadel sem ga v bok, čeprav sem z vso silo naglo pritisnil na zavore. Toda razdalja med nama je bila prekratka, tovornjak pa ima svojo težo. Ljudje so takoj po trčenju navreli skupaj in bal sem se, da me ne bi kar tam pobili. Toda dali so si dopovedati, da sem pripravljen vse urediti, da bo vsem prav.

Motor mojega tovornjaka je odpovedal in ga ne morem spraviti v tek. Pri neznanih ljudeh pa tovornjaka tudi ne upam pustiti, saj prek noči lahko marsikaj zmanjka na njem. Zadnjič sem ga v Kranju pustil samo za eno noč na prostem in neki tatovi so sneli z njega vsa štiri kolesa. Si lahko mislite, kakšen denar je to danes! Sploh je svet danes strahansko nepošten. Zato sem mislil, če bi mi vi lahko kako pomagli, da bi tovornjak spravili k vam, kjer bi bil na varnem. Jutri pokličem strokovnjake, da mi ga popravijo.«

»To bi se dalo narediti. Imamo traktor in ga privlečemo, samo če se na tovornjaku kolesa vrtijo.«

»Vrtijo, oče, vrtijo se. S kolesi je vse v redu, le motor se je uprl in noče vžgati. Gotovo se je pri zaganjaču kaj upognilo.«

»Seveda, motor je že taka sitna stvar, da že pri najmanjši napaki odpove. To vem, saj imamo traktor.«

»Je pa še druga težava. Voznik osebnega avta je pripravljen, da se z menoj poravnava. Najprej se jaz nisem hotel poravnati in sem bil za to, naj pride ven milica in ugotovi krivdo. Ko pa sem segel v hlačni žep, sem se tako prestrašil, da mi je kar slabo prihajalo, ugotovil sem, da sem denar z vsemi dokumenti pustil doma na Gorenjskem. Zato milica ne pride v poštev, saj bi ugotovila celo vrsto prekrškov: da vozim brez voznškega dovoljenja, brez prometnega dovoljenja, da nimam niti osebne izkaznice, da sem na križišču izsiljeval prednost, torej prekršek na prekršek in lahko bi mi vzeli voznško dovoljenje. Vi pa dobro veste, kaj bi za mene pomenilo tri mesece biti brez voznškega dovoljenja. Takoj

sem se začel dogovarjati in sporazumela sva se, da mu dam petdeset tisočakov in ne bova klicala milice.«

»Saj ni niti tako veliko. Kaj pa je danes petdeset tisočakov.«

»Res ni. Bi mi vi, oče, lahko pomagli iz te stiske?»

Če do večera ne bom plačal škode, me bo oni prijavil milici, na to mi je prisegel. Saj vas ne bi nadlegoval, toda vaš sin mi je tolikokrat rekel, naj bom pri vas kakor doma, zato sem si upal prositi pomoči. Sicer pa gre samo za eno noč. Jutri bom telefoniral v banko in mi bodo potrební denar brzojavno nakazali. Poravnal bom vse stroške za traktor in še za delo in skrbi. Glede tega sem znal biti vedno velikodušen, to mi lahko verjamete.«

»Saj pravim, če mislite petdeset tisoč starih, to ni veliko.«

»Vidite, kako sem neroden, oče. Mi poslovni ljudje računamo samo z novimi dinarji in pozabimo, da drugi računajo še s starimi. Seveda sem mislil nove dinarje.«

»Novih toliko nimam.« je oče vlekel glavo med ramena, »največ trideset bi jih lahko spravil skupaj.«

»Naj bo. Tudi trideset bo za danes dovolj, saj je oni voznik menda tudi kristjan in ne kakšen oderuški lopov. Jutri mu dam še ostanek, pa bo v redu.«

Renčakov oče je odprl omaro in segel nekam pod lepo zložene srajce. dolgo nekaj prebiral, kakor da šteje, potem pa je prinesel denar in ga naštel na mizo: trideset precej novih in gladkih tisočakov. Igor jih je hlastno pograbil in spravil v hlačni žep, kakor da je umazan robček skril pred pogledi.

»Ko bi imel kolo, bi skočil na Melince in se poravnal s tistim voznikom, preden me prijavi. Bi mi morda tisti fant posodil svoje, tisto, s katerim sva se pripeljala?»

»Bo posodil, bo. Skočim tja in mu povem.«

Tudi Igor se je z očetom napotil iz sobe in se v veži srečal z materjo.

»Vi pa ste gotovo Reginina mati? Lepo pozdravljeni in prav tako lepo vas pozdravlja tudi vaša Regina.«

»Kaj že odhajate? Misllla sem, da boste ostali pri nas. Veste, okno je odprto in sem slišala, kar ste možu povedali o Regini in Štefanu, ki je vaš najboljši prijatelj: saj ste tako rekli?«

»Boljšega prijatelja res nimam. Vesel sem, da sem zdaj spoznal tudi njegovo mamo. Zdaj pa moram oditi, da nekaj uredim, preden bo prepozno.«

»Saj vas bo zeblo, ko ste brez suknjiča. Večeri so že hladni. Čakajte, prinesem vam suknjič pokojnega očeta.«

»Hvala, mati, sem dovolj utrjen, da mi mraz ne škoduje.«

»Včasih pa je le dobro poslušati stare ljudi. Takoj ga prinesem.«

Ko je mati stopila v kamro, je Igor naglo smuknil nazaj v sobo in že je imel roko pod srajcami, prav tam, kakor malo prej oče. Nič ni pogledal kaj je in koliko je, ampak je šop papirja sunil v hlačni žep. V veži je oblekel suknjič, ki mu ga je Renčakova mati vsilila, potem pa kar planil na kolo, ki ga je oče pripeljal od sosedov in zaklical:

»Na svidenje! Če zdobro uro bo vse poravnano.«

Ko ni bilo več Igorjeve gostobesednosti, so se očetu začeli tisočaki smiliti, da jih je Igor tako brezbrizno spravil v hlačni žep. Tolažil se je

z mislijo, da takim bogatašem trideset tisočakov pač malo pomeni. Stopil je k sosedu Drašu in ga prosil naj zbere tri, štiri fante, kdo ve, kaj bo vse treba urediti, preden tovornjak pravilno privežejo k traktorju.

»Kam pa naj pravzaprav peljem?« je že na poti vprašal Draš.

»Kar na Melince. Tam že vsak otrok ve, kje je bil danes karambol. Pri prvi hiši povprašamo.«

In so vprašali.

»Tovornjak, da je koga povozil? Koga vendar? Nič nismo slišali o tem. Vprašajte nekje sredi vasi. Tam se vse zve.«

Vprašali so tu, vprašali tam, toda nihče ni vedel nič o kaki nesreči. Vso vas so preiskali, toda poškodovanega tovornjaka niso našli.

»Kaj pa zdaj,« je vprašal Draš.

»Tako, kakor je navada. Zapelji pred gostilno. Traktor ostane zunaj, mi gremo pa noter.«

»Tako je. Na Renčakov račun.«

Renčakov oče je pozno zvečer slonel pri plotu in prisluškoval, če že peljejo tovornjak. »Dolgo jih ni,« je premišljeval. »Gotovo se je kaj zataknilo. Morda pa kolesa le niso v redu. Moral bi iti z njimi, da bi jim kaj pametnega svetoval.«

»Pridi večerjat! Zaradi tega, da že ure visiš na tistem plotu, ne bodo niti za minuto prej prišli.«

»Večerjal bom, ko bo tovornjak na dvorišču, prej pa ne,« je bil oče že precej nasršen, po dolgem čakanju pa je le zaslišal nekje od Črnca, kako fantje na znano vižo pojejo vedno isto: Tovornjak po cesti gre, pa naš traktor najnaprej.

»Napojil jih je, ta dobri človek, napojil! Samo da bi srečno zvozili na dvorišče, ko so vrata nekoliko preozka.«

Fantje so prešerno zavili na dvorišče in se režali kakor pečeni mački:

»Stric, tovornjak je ostal na Melincih. Tako velik je, da ga deset takih kavnih mlinčkov, kakor je ta vaš traktor, ne premakne.«

»Ne govorite neumnosti! Zakaj ga niste pripeljali?«

»Ker ga ni. Ni ga, stric, in če ga ni, ga ne moremo pripeljati.«

»Kje pa je lastnik tovornjaka? Ga niste srečali?«

»Nismo ga. Mogoče tudi njega ni in se vam je vse samo sanjalo.«

Kakor da se hoče prepričati, ali res ni sanjal, je oče skočil v hišo in hlastno tipal pod zloženimi srajcami. Tam ni bilo ničesar.

»Dva milijona sem pustil. Mati, kje je denar? Si ti vzela denar?« se je oče drl, da je mati v naglici prevrnila vedro s pomijami na hodniku:

»Kakšen denar? Kaj se dereš, si znorel ali kaj?«

Oče se je spustil na stol in tiho rekel, kakor da ga je v dno duše sram:

»Očiganil nas je. Vse si je izmsilil. Le kje sem imel pamet, kje sem imel pamet! Tri milijone sem mu dal, dva si je vzela, saj je rekel, da jih potrebuje pet. Ti zlodjev prebrisanec, ti! Na milico grem, prijavil ga bom.«

»Le pojdi. Toda prepričana sem, da po toči zvoniš. Tako pametnega se vedno delaš, pa te tak potepuh okrog prinese!«

»Ti kar tiho bodi. Mene je vsaj prosil, ti si mu pa suknjič vsilila, da ga ne bo zeblo, takega finega gospoda!«

»Ti si mu pa vsilil sosedovo kolo. Tudi to kar lepo priračunaj k petim milijonom.«

Medtem je Igor že udobno sedel v kabini tovornjaka, seveda ne svojega, ki ga je opazil v Ljutomeru in je imel ljubljansko registracijo. Kolo je prislonil k steni in v gostilni poiskal šoferja. Najprej samo z očmi, ko pa je spil brizganec in ga plačal z novim tisočakom in z velikodušno kretnjo dal natararici lepo napitnino, je vprašal šoferja, če bo kljub pozni uri še danes odpeljal v Ljubljano. Na poti sta nekaj časa živahno klepetala, ko so avtomobilske luči razganjale temo, potem sta utihnili, ker se je Igor zazibal v razmišljanje.

»Kako dobri so pravzaprav ljudje. Prijazno te sprejmejo, te nahranijo in napojijo. Piti nisem upal preveč, pa bi lahko, saj tisti dober Renčakov ata ne bi opazil, tudi če bi kaj navzkriž povedal. — Oskrbeli so me z denarjem za vso zimo, bolj skromno sicer, toda oskrbeli so me. Suknjiča pa ne bom nosil, prodal ga bom v starinarnici. Preveč je slovesen in mi ne pristaja. Lahko bi ga kdo še prepoznal. Kljub vsemu je svet tako majhen. — Včeraj sem bil na Gorenjskem še revež, zdaj se vračam kot milijonar. — Fant bo kolo že dobil nazaj, saj imamo milico, ki ga je dolžna vrniti lastniku. — Bodo Regini in Štefanu pisali, da jim je njun znanec, pravzaprav prijatelj izmamil nekaj plesnivih tisočakov? — Naj le pišejo! Dobri ljudje so, to pa je res. Takih ni mnogo na svetu, toda so, treba jih je le najti. Jaz jih najdem. Imam poseben dar za to in darov ne gre zanemarjati.«

Ko se je Igor zbudil iz razmišljanja, je rekel šoferju:

»Kolega, ustavi pri prvi gostilni. Ne maram, da bi me vozil zastonj. Na moj račun se bova najedla in tudi kaj spila. Včeraj, ali mogoče je še danes, sem dobro zaslužil in to morava proslaviti!«

Jani Ravenko

Srečna deklica

Moja Evgenija! Deklica — srečno rojena.

Toliko drobnih radosti mi dan za dnem prinaša. Nič ne slutim, kako se mi ob pogledu in misli nanjo odstira zavesa spominov na dneve, ki so viseli nad mano kot težki mlinski kamni. Danes dobro vem: kar je bilo grenkega v njih, je bilo seme za zlahtne cvetove sedanje radosti.

Srečno rojena deklica, ti živiš in nič ne sprašuješ o dnevih, ko sem te pod srcem nosila. Nepopisna radost me je prevzela, ko sem te prvič začutila. Najlepše in najplemenitejše — vse si mi bila ti. Vedela sem, da v meni Bog tke skrivnostne niti tvojega življenja. Bila si moja sreča. S tabo sem ljubila tvojega očeta še toliko bolj. Toda samo tri mesece je trajala ta sreča. Potem se je vse tako stemnilo v mojem življenju, da nisem vedela ne kod ne kam. Krvavela sem. Morala sem v bolnišnico.

Bile sva ogroženi. Ti, moja deklica, in jaz. Zelo hudo mi je bilo. Zazdelo se mi je, kakor da bi se ti naenkrat zbala življenja, zazdelo se mi je,

kakor da te moje roke več nikdar ne bodo dosegle. Oddaljevala si se v neznano kakor zvezda, kot zemlja, ki se pogreza, kot dan, ki tone v brezmejno noč. Kakor da neizprosna usoda grabi po tebi in te hoče zase, v temo, kjer nikdar ne posije sonce življenja.

V meni je ostajal le rezek glas sirene in vprašujoče oči tvojega očeta, ki naju je za slovo objel in poljubil. Bledica mu je udarila v obraz. Sam nemočen me je hrabil: vse bo še dobro, le zaupati je treba in Bog bo pomagal. On je šel domov, jaz sem ostala in ti z mano — z vso negotovostjo in strahom. Da se more življenje tako nenadoma zasukati, o tem sem slišala in brala; da se kaj takega primeri meni, ne, tega nisem pričakovala.

Čakanje pred ordinacijo so bile ure v neskončnost potegnjene. Neugnano se je vame nekaj temnega podilo, kot bi me grehi vsega sveta potiskali v brezno brez dna.

Odločila se boš sama — in podpisala. Nadaljnji razvoj tega bitja ni razveseljav. Skoraj ni možnosti, da bi rodila neprizadetega otroka. Zdaj se lahko odrešiš neprijetnih skrbi za otroka, ki ga utegne doleteti mučno življenje nepokretnosti, zapostavljenosti. Zdaj je čas, da rečeš pravo besedo. Ne boš ne prva, ne zadnja. Narava stvari te je postavila pred dejstvo, moralni pobliski utegnejo vznemirjati le tiste, ki prihajajo k nam z morilsko željo v srcu, da se za vsako ceno znebijo otroka.

Ne! je bila moja prva beseda. Ne in ne! je bila moja zadnja beseda, ko sem močna v nemoči sedela pred krogom zdravnikov. Tri dni sem ostala v bolnišnici, ne da bi se krvavitve ustavile. Prebujala sem se ponoči. Sklepala sem roke k molitvi. Molila sem goreče, z vso dušo, kakor še nikdar v življenju. »Zakaj pri Bogu ni nič nemogoče!« Ponavljala sem te besede, ne da bi natanko takrat vedela, kje sem jih prebrala. Tudi druge bolnice so bedele, slednja zazrta v nek svoj skrivnostni svet. Nekaj se je iz moje zazrtosti v nebo pletlo za moč v tistih nemirnih nočeh. Pristopala sem k bolnicam sredi noči in sredi dneva. Tolažila sem jih in jim lajšala bolečine. Na hipe so grabile po meni nevidne tipalke brezizhodnosti, a tudi usta so se hkrati odpirala v prošnjo: Zakaj pri Bogu ni nič nemogoče! Spet je bil glasnejši jok v meni... Torej ne bom slišala in ne videla tvojega otroškega smeha, ne bom spremljala tvoje rasti, ko bi iz dojenčka zorela v deklico in dekle, lepo in razumno? Ne bom poslušala tvojega klica: mama, mama...? Še v sanjah sem hlipala trpeče krike, dočutevala jok siren. Podnevi se me je lotevala rahla omedlevica, v njej sem izsanjala tvoj obraz; bil je lep, neskončno nežen in ljubeč. Ti pa si me oklepala s svojimi nebogljenimi ročicami.

Po nekaj dneh bivanja v bolnišnici sem bila odpuščena. Mojim so trpinkam se je zdelo, da gre za hudo pomoto zdravnikov. Kljub krvavitvi odpuščena? Saj to je nemogoče! A so zdravniki ob pamet? In vendar sem odhajala domov z upanjem v božjo ljubezen. Upala sem proti upanju. Pogum mi je dajal moj mož in vsa moja širša družina. Zgodilo se je, kar sem upala in verovala. Vse se je počasi umirilo, da krvavitvam ni bilo več sledu.

Kar sem pretrpela, povrnjeno je. Morda ti kdaj povem tisto resnico bolečine, ko boš odrasla in boš lažje razumela. Morda tudi ne. Najgloblja žalost ostane za vselej na dnu človekovega srca in je ni mogoče izre-

či z besedami. Kar je lepega in ljubkega na svetu, iz trpljenja je porojeno.

To je dar neba — tvoje mlado življenje. Kakšna slast te je motriti, od jutra do večera in še v noč. Včasih mi spomin navrže tiste daljne s strahom prepojene dneve, ko sem bila boj zate. Nobene sledi ni čas izbrisal, zdi se, da so vsi vzdih ožarjeni s tisoč zlatih sonc. Vse je sedaj poveljčano, slednji vzdih, trpeči krik, slednja bolečina.

Srečno rojena deklica, moja mala Evgenija. Veseli se življenja, smeji se, igraj se, moli in poj, zakaj velik dar je živeti. Radovedna tipaj v skrivnost narave, v sonce, v brezvetrje morja, v silhueto neba, v žlahtno govorico glasbe in petja. Moja si, rada te imam. Oh, kako tudi otroci znajo ljubiti. Brez besed. Že s pogledom razodevajo svojo dušo.

Nihče mi več ne iztrga iz srca spoznanja: vse, kar je lepega, velikega, plemenitega, iz trpljenja je porojeno. Nekoč pride praznik vseh praznikov — v to prihodnost verujem.

Sedaj sem mamica treh otrok. Prvi deklici sva z možem dala ime Evgenija, kar v grškem jeziku pomeni »srečno rojena«. Bila je zmaga moje prve Kalvarije. Srečna deklica, zdrava in ljubka je, je sedaj stara deset let. Podarjena mi je bila, dočutem jo kot dar božje ljubezni.

iz

Krik po življenju!

Poslovil sem se od prijatelja. Z ženo in dvema otrokoma se je za deset dni odlepil od Ljubljane. Zagotovil sem mu, da bom poslej jaz ubiral vsak dan pot tja, proti Žalam, na božjo njivo, kjer počiva trupelce njegove najmlajše hčerke. Štiri mesece je minilo, kar smo jo pokopali. Na prehodu za pešce jo je zbil tovrnjak; zašibal je skozi rdečo luč.

Dan na dan prihajam sem. Malo gomilo obrašča zelen mah. Mrtvo je mrtvo, kar me obdaja. Prižigam svečo. Toda kar je tam spodaj, pod težo prsti, kaj je sedaj? Sredi mojih vsakdanjih prepadov, utrujanj, zaleto, drobnih in velikih prevar, sedaj še grobovi in križi in zvezde, vkovane v stožčast les. Ta strahotna živa okamenina spominov na življenje, ki so ugasnila. Vse kriči vame: Iz zemlje si, v zemljo se povrneš! Zdaj le še bolj prezebam od samote in strahu, obupa in lakote, od umiranja in staranja.

Bivam med križi. Kot iz zasede je vame planila arena mojih dni. Sanjač si bil, ki ti resničnost milosti in zemlje uhaja. »Ne bojte se naprov... bojte se samo lenobnosti in malodušnosti!« Vame so se zagrizle papeževe besede. »Ne dajte se zapeljati skušnjavi, da človek more v polnosti najti samega sebe tako, da zataji Boga, da iz svojega življenja odpravi molitev, da ostane samo delavec — in si domišlja, da morejo zgolj njegovi proizvodi napolniti potrebe človeškega srca!«

Branim se pred vsem, kar vame kriči iz mrtvih silakov. Da bi se odprl misli, ki se mi podarja z milostjo vere — to je sedaj odrešujoče planilo vame. Z zanesljivostjo upanja za življenje onstran vsega človeškega, vsega zemeljskega, minljivega. Če mi grobovi ne bi dali teh slutenj, bi se jim gladko odpovedal.

Vzljubil bom življenje, ko se jutri zbudim v njegovo areno. Vzljubil bom ta majhen delček življenjske poti, ki mi še preostaje. Oklenil se bom Kristusove miline in njegovega usmiljenja. Utrujenemu in razočaranemu sopotniku bom prinašal veselje in upanje. Iskreno ga bom ljubil, od srca mu bom odpuščal, spoštoval ga bom, nič več ga ne bom obsojal. Bog naj sodi. On sam je gospodar življenja in smrti.

Spoštoval bom svojo domovino. Ljubil jo bom tako, kot je. Zanj bom več delal, kot je mera. Varoval ji bom čast doma in na tujem. Ljubezen bodi gonilna sila mojega življenja! Z njo bom hranil svojo vero, da bo »gore premikala«. Iz nje se bo porajala darujoča žrtev, ki edina nekaj šteje, po njej se bo raztezala brezmejna svoboda duha. Z njo bom izžigal poslednjo vzmet ozkosrčnosti, zavisti, lakomnosti, domišljavosti, surovosti, nedostopnosti, zagrenjenosti, dvoličnosti, nestrpnosti... Da sem občan te zemlje, bodi moj ponos!

Vsem občanom te naše zemlje, zemljice naše, želim svobodo, enakost, bratstvo, saj vsi smo vendar »očeta enega sinovi, ljudje vsi bratje, bratje vsi narodi« — kot pravi pesnik.

Odhajam od križev, zapuščam gomile. Odhajam s trdnim upanjem, da bo poslej moje načelo, da je človeka vredno junaštvo samo v tem, da sprejemem svet, kakršen je, in takega bom poslej ljubil in mu pomagal k napredku. To je moj šopek rož, ki jih postavljam na grobove, sprehajaje se med njimi sem si dopovedoval, kako jih bom dan na dan izročal svojemu bližnjemu, da jih bo imel dovolj za življenje, kajti na grobovih rože kaj hitro oveno. Se bom zveličal, moj Gospod? Pehanje je bilo moje življenje in iskanje. Kar sem prebral, je sedaj nemudoma stopilo v mojo zavest: »Ne besede, ne pogovori, ne učenost, ne gospostvo, ne imenitnost, ne nobena posvetna reč nas ne bode izveličala, ampak le naše delo, le naša dobra dela, le naša dela, katera so po zapovedi božji dopolnjena. Delaj, dokler je dan, pride noč, pride smrt, takrat boš zamudil, takrat boš s temi norimi devicami zastonj na duri trkal, ker si zamudil svojo lampico z oljem te ljubezni napolniti. Ena sama reč nam manjka: ta prava ljubezen nam manjka!«

Gorje mi, kristjanu, ko ne bom imel več smisla in posluha za vse ponižane in razžaljene, majhne in preproste, tihe, ljubeznive vsakdanje ljudi, za tiste, ki nimajo drugega kot le Boga samega. Gorje mi, ko ne bom opazil več tistih skromnih ljudi, ki se ne morejo več prilagajati okusu izumetničenega, razvpitega, formalnega in formalističnega krščanstva. Gorje mi, kristjanu, ko ne bodo več moji najljubeznivejši sopotniki ti tihi garači, človekoljubi, trpeči, bolni, otroci, matere. Gorje mi, ko se ne bom več zmenil za ponižane. Takrat sem si sodbo pisal sam. Za tisto uro lahko rečem — grobovi tulijo.

Kot razbeljeno železo se je vame naselil nemir, zažrl se je vame in terja odgovor: Komu tulijo grobovi — in kam se izkoprnevajo vsa ranjena srca!

Pridi Sveti Duh!

Kam vsa ta zorenja v naravi? Kaj oznanjajo jesenske ekstaze? Od kod slast pričakovanja? Kam meri človeška misel, ko se izhrepeni srce? Duh božji, ki si vel nad vodami, ko se je svet porajal, napolnil me z modrostjo, da bom prav prisluhnil svojemu nemiru.

Denisu se je stemnilo ob kopici vprašanj, ki so mu jih sodelavci v tovarni navrgli, ko so mu poočitali, češ kaj pa mu je še treba verovati v tisto, kar je bil v cerkvi slišal. Naposled se je tudi njemu nekaj zamajalo. Globoko v duši je čutil, da nima več tiste gotovosti, kot jo je še imel, dokler je bil še otrok.

Bil je večer, ko je precejal resnico tistega dne. Naposled — je mislil sam pri sebi —, čemu je bilo treba ustvarjati tak svet, v katerem bi bilo treba kar naprej nekaj popravljati.

Bog! Vsa ta ranjena srca po naših psihiatričnih ustanovah. Čustveni pretresi tisočev ljudi, ki jih oplazi stiska do samomorilnih misli. Na tisoče ruskih kmetov se je v sedemnajstem stoletju sežgalo, ker jih je bilo strah pred Antikristom, ki so ga mnogi napovedovali. Judovski zeloti v Masadi so raje šli v smrt, kot da bi se predali v sužnost. Bog, 960 žrtev samomora. V letu 1978 si je samo v Sloveniji vzelo življenje 587 ljudi. Goethejev mladi Werther je izzval samomorilsko epidemijo.

Vsled vsega tega prezebanja kaj so ure ljubezni in pisane mavrice poletnih trav, kaj sij ozvezdij nad nami!

Sredi šestnajstega stoletja je trinajst tisoč indijskih žena naredilo samosežig! V vedskem obdobju so menili, da je najlepša žrtev bogovom nad oblaki človeško življenje, zato pa je indijska vdova sprejela samosežig na pogrebni grmadi rajnega moža. Pokončati se, so menili stoiki, je najvišji izraz svobode in kreposti. Še modri Seneka je pritegnil: Ko človeku okoliščine več ne omogočajo, da bi živel v skladu s svojimi idejami, je častno zanj, če se pokonča. Nezadovoljni s svetom in družbo, v kateri živijo, mnogi odhajajo s tega sveta. Svet se jim je razklal, povsod najdevajo le trope egoistov, umazancev, pohotnežev, hinavcev, domišljavih ošabnežev, frazerskih puhloglavcev. »Odreci se umazanemu svetu in radostno stopi v Čisto deželo!« je sekta budistov razširjala svoj nauk.

Mar ni boljše, da sploh o vsem tem več ne razmišljam, se je Denisu utrnila misel. Toda bolj si je dopovedoval, da se mora otresti teh žalostnih misli, bolj so silile vanj. Zgrbljena ženica, ki jo je bil danes srečal, mu stopila v spomin, neozdravljiv bolnik pri teti na podeželju, razočarano dekle, ki ga je po dolgih letih prijateljstva zapustil fant in šel z drugo. Hribovski kmet se mu je zasmilil, ki ga je družba genocidno zastavljala, zato so mu otroci vsi odšli zdoma, on pa je sameval na samotni kmetiji. Pošastna tlaka je življenje. Človek pogosto životari in prenaša vse mogoče sramote, življenje mu je izpostavljeno tisočim nevarnostim.

Povrnil se bom k tistemu, kar sem v cerkvi slišal o življenju kot neprecenljivem daru, se je naposled ovedel Denis. V smrt? Ne! Nikdar! To je strahopetni idealizem, ki ni vreden človeka. Dan na dan si bo zabiče-

val, da je človeka vreden heroizem samo v tem, da vidiš svet, kakršen je, in da ga ljubiš.

Življenje je dragocen dar — kliče Cerkev. Dokler ni odigrano poslednje dejanje, dokler si življenje samo ne izpiše svoj zastor, vse dotlej bom pripadal življenju. Morda se mi bo prav v zadnjem trenutku odkrila resnica, ki sem jo vse življenje iskal. Slast resnice je večna nagrada za trpljenje. Brezpogojno si bom poiskal smisel življenja, naj bodo okoliščine še tako temne.

Prinesi mi dar modrosti, Sveti Duh, da bi vse delal in živel kakor želi Bog, ki me je za srečo ustvaril!

Knjiga — moja prijateljica! je pomislil Denis in segel po Rollandovi knjigi. V njej si je bil nedolgo z rdečim svinčnikom podčrtal misli, ki so ga v tem trenutku zlahtno nagovorile:

»Velike duše so kot visoki vrhovi. Veter jih biča, oblaki jih obdajajo, toda tam dihamo bolje in globlje kot drugod. Zrak je tam tako čist, da izmije umazanijo s src, ko pa se oblaki razprše, obvladujemo človeški rod pod nami... Nikakor ne mislim, da morejo vsi ljudje živeti na teh vrhovih. Toda enkrat na leto naj le poromajo tja gor. Tam bodo osvežili zrak v svojih pljučih in kri v svojih žilah. Tam zgoraj se bodo čutili bliže večnosti. Nato se bodo pa s srcem, prekaljenim za vsakodnevni boj, zopet spustili v dolino življenja.«

Rezka

Ko pridem domov

Ko pridem domov takole tiho, v noči ob mežikanju prvih zvezd, in moja noga prekorači dobro znani prag domače hiše, se mi zdi, da nisem nikoli odšla od tod.

Vse stvari so mi tako dobro znane: rože pred hišo, nageljni na oknih, krave v štali, mačka na pragu — da, celo kamen pod nogo je mehkejši tu doma.

Ko pridem domov, se mi oko spočije od bregov in gora, zasanjano gledam čez ravnino in čutim, da se je tam nekje za topoli nebo sklonilo tako nizko nad naše njive, da bi se ga lahko z roko dotaknila. In vedno znova sklenem, da bom odšla iskat tisti kraj in da se dotaknem neba, sonca in zvezd... Toda, ko pride jutro, vem da bom kmalu spet odšla drugam, a tam je nebo tako zelo visoko, da ga niti sanje ne dosežejo.

Doma vse diši po rožmarinu in neki toploti. Kot da zmeraj gori ogenj v stari krušni peči in kot da se zmeraj na mizi kadi sveže pečeni kruh. Diši pa tudi po prvih pomladnih dneh, po belih tulpikah in mačicah. Zidovi doma so prepojeni z nekakšnim čudnim prijetnim vonjem, ki ga nikjer drugje nisem občutila. Samo dom tako diši...

Ko pridem domov, počasi, tako da me nihče ne vidi, pobožam zidove, pohištvo, slike, rože, da, drevje in njive... Ker tako mi v roki ostane topli dotik vse do prihodnjega obiska. In moje roke potem, ko se nabožajo domačih stvari, lažje tuje stvari spreminjajo v domače, mehke, prijetne.

Doma moja duša mirno počiva kot otrok v materinem naročju. Daleč so brige in skrbi vseh življenjskih problemov, daleč je naglica vsakdanjega življenja, daleč so vsi načrti in obveznosti. Doma je moja duša kot razcvetela jablana, ki se raduje soncu, cvetenju, čebeli in življenju. Doma mi duša govori: »Kako je dobro, da sem tukaj!«

Ko pridem domov, se bojim samo tistega dne: ko bom spet vzela kovček in odšla... Saj vem: takšno je pač življenje, sama sem si ga izbrala, sama sem odšla v drugi kraj. Ali, zakaj vedno znova boli, ko se poslednjič ozrem nazaj in ko mi gore zakrijejo moj dom?!

Rada bi imela dom, ki bi ga nosila vedno s seboj, v vse kraje in po vseh poteh. Rada bi imela dom, ki ga nikoli ne bi mogla zapustiti...

Takšen dom imam. Takšen dom je meni BOG.

Rezka

Turnišče - zvezda moje mladosti

Kot velika bela štorclja, ki počiva po napornem letenju, tako med vitkimi topoli mirno stoji cerkev Marije Vnebovzete — Marije pod logom. Pred cerkvijo je napis: Turnišče.

Turnišče! Ko izgovorim, to ime, vzvalovi reka spomina, zažubori vsa lepa in čista iz svojega izvira. Daleč seže moj spomin, vse tja do prvih otroških let, ko me je atek na biciklu prvič vozil na proščenje k Mariji pod logom. Velike otroške oči se niso mogle nagledati zlate Marije in malega Jezuščka v njenem naročju. A ko je zadonela mogočna pesem Mariji v čast, se mi je, otroku, zdelo, da se je nekje odprl cerkveni strop in da je delček nebes padel v tole pojoče svetišče.

Turnišče! Kot zvezda vodnica je stala tvoja cerkev ob moji življenjski poti vse do danes. Vsako leto za »velko mešo« nas je pot vodila k Marijini cerkvi, da smo pred njeno podobo iztresli svoje želje in svoja upanja ter ponesli nazaj s seboj blagoslov, dišeč kot poletne razcvetele rože v naših rokah. Kakšna so bila to romanja! Iz vseh vasi smo se zbirali ob prvem jutranjem svitu, posebno mladi, ki smo kot za šalo peš prehodili pot do Turnišča in nazaj. Naša pot se je vila med travniki in pokošenimi strnišči, med zazelenelo koruzo in poleg okrašenih vaških kapelic. Vse je vodila ista misel: romati k Mariji je bolj vredno, kot biti na desetih mašah drugje! Bele reke kmečkih gospodinj z najlepšimi belimi in pisanimi robci na glavah, so se pomešale z svetlimi lasmi otrok in belimi srajcami mož in fantov.

Na tej poti smo imeli tudi postaje. Marjankin dedek so že dva dni prej pripravili mošt, slive in pečeno koruzo, mati pa so spekli dišeče krapce, da smo si od njih obliznili vseh pet prstov. A v zahvalo smo jim nosili rože na blagoslov, da jih potem dajo v pšenico, za dobro letino in da jih očuva od ognja ter vseh drugih nesreč. Ta postaja nam je bila zmeraj najdražja, saj smo dedeku in materi zaupali celo svoje nagajivosti in razigranosti, ki jih niti doma nismo povedali: kako smo enkrat na »srečkah« izvlekli pet pepelnikov, in kako so se nam že pred mašo vsi strli, pa smo jih domov grede pustili na cesti in nasuli na njih prah.

da bi drugi mislili, da so celi; in kako nas je enkrat zgrabil smeh prav pred oltarjem ter smo vsi zbežali ven, da nas mame ne bi kregale... in še in še. Toda dedek so umrli, mati so odšli, Marjankino hišo so porušili...

Turnišče! Ko smo bili že večji — in bogatejši! — smo z bicikli romali k Mariji. Nekaj nas je vleklo k tistemu oltarju, ki je ves pozlačen in okrog katerega so vsi romarji drseli na kolenih. Nekaj posebnega je bilo to drsenje, nekaj skrivnostnega je bilo v tem obhodu skozi temo iza oltarja pa spet do svetlečih se oltarnih stopnic. In ko smo vstali, se nismo čutili ponižane ali nazadnjaške, ampak srečne in polne slovesnega veselja... kot da smo vse svoje grehe pokopali tam za oltarjem. Ko nas je znova obsijal svetli Marijin obraz, se nam je zdelo, da se nam smehljaja in da nam obljublja, da bo tudi nad naše njive in naše hiše razširila svoj zlati plašč.

Turnišče! Ko smo že davno odvrgli vse kar je bilo otroškega in mladostnega, smo spet leto za letom, z bicikli, traktorji, avtomobili hiteli k Mariji za njen veliki praznik. Pred tisto zlato podobo smo bili še zmeraj otroci z velikimi očmi, v katerih spi hrepenenje po sreči in veselju, ki nikoli ne mine. Marija nas je vedno sprejela odprtih rok, takšne kot smo bili — trudni od življenjskih borb, razočarani, nesrečni, veseli, zaljubljeni... Marija pod logom ima namreč vedno odprto srce. Srce, veliko kot ravno polje in bogato kot pšenična njiva pred žetvijo.

Turnišče! Že dolgo nisem bila pri Mariji pod logom. Že dolgo mi senca vitkih topolov ni padla na čelo... že dolgo nisem drsela po kolenih mimo zlatega oltarja nebeške Matere. Ali v srcu, vedno ko izgovorim »Turnišče« začujem svečano pesem zvonov, valovanje romarskih množic in smehljajoči obraz Marije pod logom. Za vsako »velko mešo« v mojem srcu odmeva pesem, ki smo jo tako zanosno peli v Turnišču: »Marija, nebeška Kraljica, in celega sveta Gospa...«

Moram spet enkrat iti v Turnišče. Da vidim bele reke pisanih robcev, da na nogah ponesem pred oltar prah poljskih poti. Da mi duša vzdrti od zelenih polj in oko objame ravnino pokošenih travnikov; da mi blagoslovijo šopek razcvetelih poletnih rož in da ponesem ta blagoslov s seboj na vse svoje življenjske poti. Vem: spet bom enkrat šla v Turnišče, da tiho poklekнем pred zlato podobo nebeške Matere. Tam, pri Mariji namreč, spijo zaklenjeni vsi moji spomini kot zlate rože na njenem plašču. Tam pri Mariji bom občutila globoko srečo, zato ker me je vzgojila prekmurska ravnina in ker mi od rane mladosti sveti velika in topla zvezda, ki jo je prižgala moja mama: podoba Marije pod logom...

Turnišče — pesem moje mladosti, zvezda mojega življenja in moje tiho upanje... Naj te Bog blagoslovi!

S kolesom na „konec sveta”

Nekdo me je pred leti malo za šalo malo zares vprašal »Kaj misliš, s čim bi se Jezus danes vozil? Z avtomobilom, mopedom, kolesom...? Ali pa bi morda tudi danes hodil peš?« Vprašanje se mi je zdelo zanimivo. V svojem času je Jezus uporabljal takrat najbolj razširjeno prevozno sredstvo, ladjo ali čoln. Po kopnem pa tako ali tako ni bilo druge možnosti kot peš ali pa z oslom. Kaj bi Jezus storil danes? »Mislim, da bi se vozil s kolesom!« sem mu resno odgovoril. Ko sem z leti spoznaval dobre in slabe strani avtomobilizma, ko sem v času šolanja vdihoval v Ljubljani in pozneje v Mariboru izpušne pline avtomobilov, ko sem zjutraj namesto ptičjega ali petelinjega petja moral poslušati budnico avtomobilov, sem si dejal, da bom ostal zvest kolesu. Tako je tudi bilo.

Kot bogoslovec in pozneje kot kaplan v Mariboru sem se rad s kolesom zapodil čez hribe Slovenskih goric, čez našo deročo Muro proti Gančanom. Z leti sem poznal že vsak kos ceste in vso okolico vijugaste severovzhodne slovenske magistrale. Prisel je čas prve vožnje v tujino. Pet se nas je odpravilo po Avstriji in Italiji. To je bilo odkritje. Vožnja po širokih in gladkih cestah Avstrije je še lepša kot pri nas, novi kraji z lepo pokrajino pa vabljivejši. Naenkrat smo se v župniji Rešnjega telesa v Mariboru člani mladinske veroučne skupine okužili s kolesarstvom. Ob nedeljah krajši izleti, poleti pa daljša potovanja. Tako smo v večji skupini prekolesarili Slovenijo in bližnje kraje v tujini. Spet drugič smo se podali v Svicarske Alpe. S kolesa veliko več vidiš, kot iz avtomobila. Vi-

Na »konec sveta« — 13. 7. 1987 iz M. Sobote

diš, pa tudiliš več! Nepozabna je bila tudi pot v Pariz. Prav na tej poti pa smo prevozili najvišji cestni prelaz v Evropi. To je bil vzpon na Col de la Bonette. Cesta se povzpne skoraj na višino našega Triglava, to je 2802 m nadmorske višine.

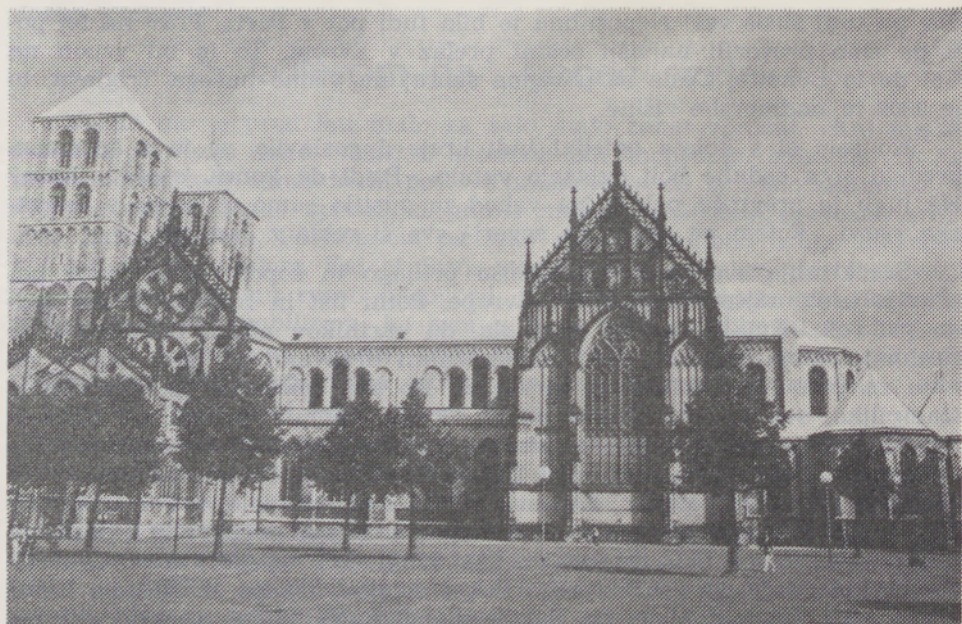
Ko sem si s kolesa ogledal tudi kraje Jugoslavije, se je v športnem predelu srca čedalje bolj oglašalo vabilo: »Pojdi do konca 'sveta'!« Kam? Na jugu je prevroče poleti. Na vzhod te pustijo samo do meje s Sovjetsko zvezo. »Potem pa greva na sever!« sva si rekla z Janijem.

Sredi julija sva se z najnujnejšo prtljago in šopom zemljevidov odpravila proti najsevernejši točki Evrope. Potni list in fotoaparat sta vedno pri roki. Kmalu pa sva spoznala, da carinikov najini dokumenti ne zanimajo. Mejni prehodi med posameznimi državami so tako odprti, da naju za potne liste nihče ni spraševal. Ko sva želela za spomin vseeno štampljko, sva jo le s težavo dobila. Finski carinik štampljke ni imel. Švedski carinik se je v pisarni ubadal z nekim šoferjem tovornjaka in se za naju ni zmenil. Na meji med Luksemburgom in Belgijo pa najdeš carinika le do osmih zvečer. Ker sva prišla malo pozneje, sva morala naprej brez »mejnega spominčka«. Fotoaparat, drugi nepogrešljiv pripomoček pa sva uporabljala pogostoma. Že drugi dan vožnje sva »ovekovečila« majhno toda lepo hišo pomurskega rojaka, Franca iz Hrastja Mote. Živi v vasi Zell am Moos pri Salzburgu. O naših ljudeh večkrat slišimo, da so verni le doma. Ko se odpravijo v tujino, vzamejo s seboj le malo prtljage. Kovček z napisom VERA radi pustijo doma. S Francem ni tako. Vsa desetletja bivanja v novi domovini je desna roka svojemu župniku. Njegova je skrb za cerkveno uro in druge stvari v cerkvi. Prejšnjemu župniku je s svojim golfom bil dolga leta zvest kočijaž. Sedanji župnik ima svoj avto in Franc v tem več ni potreben.

Vesel sem, če v tujini srečam Slovenca. Še bolj pa sem vesel, če se kot duhovnik lahko z njim pogovarjam o duhovnih stvareh. Ne o plačah in najnovejših avtomobilih! Vse to je vendar postranska stvar. Ti podatki so drugotnega pomena. Srečnega človeka osrečujejo, nesrečnega grenijo. Nikoli pa našega življenja ne morejo bistveno popraviti.

Na filmski trak in v svoj spomin sva beležila lepote Nemčije, Francije, Luksemburga, Belgije in Nizozemske. Najina kolesa navajena na ozke in razpokane pomurske ceste so neslišna drvela po čudovitih prometnih žilah Nizozemske. Povsod široke kolesarske steze. Tudi ob avtocesti se je vila široka dvopasovna cesta namenjena samo kolesarjem. Mirno vožnjo brez tesno prehitvajočih avtomobilov so nama popestrile češnje. Prav takrat so najlepše zorele.

Sodelovanje z Bogom stvarnikom je raznoliko. Na jugu Evrope poleti vse cvete. Rože rastejo kjerkoli. Tudi po planinah. Človeku preostane bolj malo skrbi za lepo naravo, saj je Bog poskrbel za čudovite lepote Sredozemlja. Na severu pa je obratno. Bog je dal »material«, človek pa pridno dela. Tako so podjetni Nizozemci (Holandci) izsušili velika ozemlja in rodovitno zemljo iztrgali morju. Z zidovi, nasipi so se zaščitili pred morjem, kopno pa zasejali z zlato pšenico. Plantaže tulipanov in drugega cvetja pa so dokaz človekovega hrepenenja po lepoti. Človek pač ne živi samo od kruha.

Stolnica v Münstru — po vojni na novo zgrajena

Nemcem je bila »narava« nekoliko bolj naklonjena, manj pa zgodovina. Nenehne vojne, še posebej to velja za drugo svetovno vojno, so jim uničevale delo pridnih rok. Toda ne dajo se. Zavezniški bombniki niso prizanesli nobenemu večjemu mestu Hitlerjeve Nemčije. Tudi Münstru ne! Do tal porušenega mesta so se lotile pametne glave arhitektov in pridne roke zidarjev. Posebej skrbno so obnavljali središče mesta. Z Dunaja so pripeljali strokovnjaka, ki je na podlagi predvojnih fotografij izdelal najprej maketo potem pa tudi načrt za postavitev zgradb. Dela na ponovni gradnji mestne hiše, Rathaus, so trajala več let. Sedaj po drugi slovesni otvoritvi so meščani izjavljali, da je nova stavba točno takšna kot stara, predvojna. S to prakso so se lotili stolnice. Kar deset let je trajala gradnja božje hiše. Podobno kot Izraelci, ki so se vrnili iz babilonske sužnosti, so tedaj tudi Münsterčani obnavljali svoje popolnoma porušeno svetišče. Danes je stolnica spet takšna kot pred drugo svetovno vojno. V njej se turisti poleg molitve pred tabernakljem spet ustavljajo ob najstarejši astronomski uri na svetu, iz leta 1540. Stolnica pa je ponosna ne le na svojo novo obleko, ampak tudi na svojega predvojnega oskrbnika (pozneje kardinala) Avgusta von Galena. Izmed vseh nemških škofov je bil njegov protest proti Hitlerju najglasnejši. Javno je napadel nemško politiko nacionalsocializma v postnem pismu že leta 1934. Med prvimi je videl daljnosežne posledice nove vlade in jo ostro napadel. Kljub nenehnim grožnjam in zastraševanju ni odnehal. Višek pa je njegov protest dosegel poleti 1941. leta. Tedaj se je v treh pridigah julija in avgusta najodločneje zavzel za preganjanje Žide in druga ljudstva. Bu je pripravljen na aretacijo. Toda nič se mu ni zgodilo. Božja roka je bde-

la nad Elijem dvajsetega stoletja. Ko je leta 1946 umrl naravne smrti, se je od svetniškega moža v duhu poslavljal vsa Nemičja. Kmalu so se mu začeli priporočati v molitvah. Leta 1959 je stekel postopek za njegovo beatifikacijo, razglasitev za svetnika.

Lepo urejene nemške cerkve navdušujejo vernika tudi z lepo pripravljenim in z nemško natančnostjo vodenim bogoslužjem. Odkar je po drugem vatikanskem cerkvenem zboru Cerkev bolj sproščeno zadihala, smo mo govoriti tudi o nekakšni cerkveni modi. Odsev božje lepote se odraža tudi v lepih mašnih oblačilih. Tu so gotovo Nemci vodilni v svetu. Mašna oblačila, posode in obnašanje pri maši pripomore k večji zbranosti. Nemška cerkev je tudi ekumenska. V to jih silijo tudi njihove razmere. Ali bodo ekumenski ali pa več ne bodo Kristusovi. Ne razmišljajo, ali je pravilnejša naša, katoliška oblika očenaša, ali evangeličanska, ki vsebuje tudi besede: »Tvoje je kraljestvo, tvoja je oblast in slava vekomaj.« Pri nas te besede izgovarjamo ločeno od molitve očenaš. Nemci so jih v marsikateri cerkvi vključili v očenaš. Tudi besede malega povzdigovanja Po Kristusu, s Kristusom in v Kristusu... je molila vsa cerkev. Tudi tako je sodelovanje pri maši večje. Nekakšno domotožje pa me je prevzelo ob petju nemških cerkvenih pesmi. Zdele so se mi preveč suhoparne in enolične. Naša slovenska pesem pa vsebuje življenje, razgibanost, nek polet, zanos... Prevzame te, ko zapoješ Marija, nebeska kraljica...

Najina dobra in že kar izmučena kolesa so morala priznati nemoč. Cez morje pač ne gre. V mestu Puttgarden sva jih dala počivat. Sedaj naju vozijo drugi. Trajekt Denmark naju bo prepeljal v dežele Skandinavije. Edina pot pelje le po morju. Toda tudi to je enostavna in nenevarna stvar za današnjo tehniko. Trajekt je dolg 145 metrov. Naprej bereva podatke o njem, da lahko naloži tri manjše vlake naenkrat, pa še nekaj težkih tovornjakov in kar 150 osebnih avtomobilov. Potniki pa se v zgornjih nadstropjih odžejajo v dveh restavracijah in najedo v tretji. Vidno mesto na trajektu ima tudi banka, menjalnica. Tu je denar sveta vladar! Toda to drži le deloma. Kmalu sva se prepričala, da se na Danskem, Švedskem, Finskem in Norveškem res da kupiti za denar vse, toda prej kot denar je tu POŠTENOST sveta vladar. V trgovini računajo na tvojo poštenost. Na bencinski črpalki ti zaupajo, da bo prišel plačat v pisarno, ko si si sam natočil gorivo. Lahko pobegneš, toda vedo, da tega ne boš storil. Hladnokrvni Švedi in drugi Skandinavci so dobesedno hladnokrvni, ko gre za najino nerodnost na cesti. Na križišču zavijava sem ter tja in iščeva pravo pot, oni pa potrpežljivo opazujejo najino zadrego. Brez trobljenja odpirajo okna in nama iz avtomobilov svetujejo.

Skandinavija je svojim redko naseljenim prebivalcem namenila trdo življenje. Dolga zima in kratko poletje sta vzrok, da tu ne raste koruza ali krompir. Tudi vinske trte ni videti. Kar imajo, pa so dobro izkoristili. Iz železove rude so Švedi naredili kvalitetno pločevino za neuničljive avtomobile znamke SAAB in VOLVO. Iz lesa, ki ga je mnogo, pa si gradijo majhne in zelo lepo opremljene hiše. Vse hiše na podeželju so lesene. Le v mestih imajo tudi betonske in zidane stavbe.

Še lepše kot človeška bivališča so urejene božje hiše. Katoliških cerkva je v Skandinaviji izredno malo. Najbolj so razširjene verske skupnosti luteranskih kristjanov. Posebno pozornost uživajo verni na televi-

ziji in radiu. V soboto objavljajo po radiu, kdaž in kje bo nedeljsko bogoslužje. Sobotni večerni program televizije prvega programa pa se na Švedskem začne z versko oddajo.

Posebno pozornost zaslužijo skandinavska pokopališča. Če kdo, po tem bi si prav oni, ki imajo izredno visok življenjski standard, lahko privoščili razkošne grobnice. Pa ni tako. Naj se vsaj po smrti ve, da smo si ljudje enaki. Oziroma, naj bi si bili enaki že v tem življenju. Pa če tu ni tako, po smrti Šved vidi na pokopališču enako bivališče za berača in predsednika države. Lepo negovana trava prekriva mrtve. Ni nobenih gomil. Nad truplom pokojnika je povsod enako velika spominska ploščica, ne plošča, na kateri so osnovni podatki o pokojniku. Le datuma njegovega rojstva in smrti sta zabeležena. Njegov poklic, ali kakšen družbeni položaj je zamolčan. Pred vsako ploščo raste povsod enak šop cvetočih rož. Posebni vrtnar skrbi za to posebno enakost po smrti. Čemu graditi grobnice in zapravljati denar za razkošje te vrste? Ali s tem včasih hočejo svojci nadoknaditi zamujeno priložnost za časa življenja svojega sorodnika? Slaba rešitev. Priložnost so reveži, ki so živi in čakajo nanje.

Takšna in podobna razmišljanja pa so naenkrat prekinjena. Na cesti pred nama se je pojavil severni jelen. Ponosno zre v naju. Manj ponosen je najin pogled. So nama štete sekunde? Njegovo bujno rogovje je prenevarno. Toda ves prizor je nenavaden le za naju. Ko se je vse srečno končalo, in je jelen odšel naprej, sva ob podobnih srečanjih čedalje bolj spoznavala, da so ti jeleni prijatelji ne pa sovražniki. Niso pokvarjeni, ampak prijazni, kot tamkaj živeči ljudje.

Bolj se bližava cilju, redkejša so naselja in zgodi se, da je do naslednje trgovine še osemdeset kilometrov. Z razdaljami pa se oddaljuje tudi

Na cilju, Nord Kapp, 14. 8. 1987

toplo vreme. Blíže sva severu, hladneje postaja. Ko je 12. avgusta krepko potegnil sever, sva okusila polarni mraz. Oblekla sva vsa oblačila. Na noge nataknila po tri pare nogavic, na prezeble roke pa namesto rokavic, ki jih nisva imela, po dva para nogavic. In vse to sredi avgusta! Še ta preizkušnja, sem si mislil. Toda ne dava se. Še malo in na cilju sva.

Nordkapp. Tu se torej konča Evropa. Za nama je triintrideset dni potovanja, števec na kolesu pa kaže dobrih pet tisoč prevoženih kilometrov. Zmagoslavje nama nekoliko greni dež. Med dežjem padajo tudi snežinke. Časa za proslavljanje ni. Treba se je bilo preobleči in oblačila premočena od znoja, dežja in snega, zamenjati s suhimi. Med tem sem se še enkrat spomnil poti. Kar si pridobiš z znojem, ima svojo posebno ceno. Ne gre za priznanje ali kakšno nagrado. To je zmaga, ki je sama po sebi dovolj za občutek zadovoljstva in celo sreče. Uspelo nama je!

Kolesa sva dala na sestrin avto in vračamo se. Spet proti domu. Tokrat po obali Severnega morja, po Norveškem. Kako trdo je življenje v teh mrzlih krajih in kako lepo je ta čas poletje pri nas. Bog nas je bogato obdaril. Smo kot v »obljubljeni deželi«. To še posebej občutiš, ko naš svet primerjaš z deželami hladnega severa.

Poti je konec. Ni pa konec življenjske poti. Tudi ta je včasih lepa, včasih strma. Tudi tu so vzponi in padci. Tudi tu večkrat »poči« (kot guma na kolesu) ... Toda z voljo in vero se še tako dolgi kilometri dajo premagati.

Valter Dermota

Umni vinogradnik

Ne morem si kaj, da vam ne bi govoril o jurjevškem župniku, duhovnem svetniku Francu Štuhcu. Mogoče kateri izmed vas na tistem celo pričakuje kako poročilce o tem dušnem pastirju, ki je bil tudi umen vinogradnik.

Dušno pastirstvo in vinogradništvo imata marsikaj skupnega. Ena izmed teh skupnih stvari je tudi strokovnost. Dušnega pastirstva se učiš pri velikih svetnikih, ki jim pravimo pastoralisti. To so med drugimi sv. Karel Boromejski, sv. Alfonz Ligvorski, in da omenimo tudi podobnega strokovnjaka z naše zemlje, mariborski škof Anton Martin Slomšek. To so bili učitelji jurjevškega dušnega pastirja, župnika in duhovnega svetnika Franca Štuhca. O tem nam pričajo knjige, ki so jih mogli dobiti v njegovi knjižnici in eno ali drugo še ima kak ljubitelj pobožne literature, kjer strogo lepopisen podpis priča o njegovem prvem lastniku.

Toda nihče ne bi mislil, da se je jurjevški župnik učil vinogradniške in kletarske umetnosti tudi pri kakem svetniku. Stvari so se razvijale takole. Kake tri ure hoda od Sv. Jurja je Veržej. Tam sta brat in sestra Kovačič na pobudo svojega brata dr. Kovačiča, profesorja zgodovine v mariborskem bogoslovnem učilišču, ustanovila vzgojni zavod za duhovske poklice. Zavod so vodili don Boskovi salezijanci, ki jih je mariborski prelat povabil za vzgojno delo. Med don Boskovimi sinovi je bil tudi

Tržačan Alojzij Kovačič, ki je od vsega začetka vzgajal v »Veržejskem kloštru«, kot so imenovali to ustanovo, in za prve petke, velike praznike in zlasti za božič in veliko noč pomagal spovedovati po bližnjih župnijah ter nadomeščal dušne pastirje v njihovi odsotnosti. Med salezijancem Alojzijem Kovačičem in jurjevskim župnikom Francem Štuhecem se je porodilo veliko prijateljstvo. Verjetno zato, ker je bil gospod Kovačič zelo originalen tip duhovnika, bodisi zato, ker je bil silno razgledan in izobražen. Med razgovori, ki sta jih imela, sta prišla tudi na jurjevškemu župniku nad vse priljubljeno temo vinogradništva in kletarstva. Tu je gospod Kovačič lahko postregel z izvirnimi podatki. Stopil je h knjižni polici in potegnil knjigo o dušnem pastirstvu sv. Alfonza Ligvorskega. »Glejte, gospod duhovni svetnik«, je dejal »tu imate odlično delo velikega cerkvenega učitelja Alfonza Ligvorskega, ki obravnava umno in prizadevno dušno pastirstvo. Lahko bi vam pokazal drugo knjigo, ki prav tako prihaja izpod peresa nič manjšega svetniškega pisatelja, to je Janeza Boska, ki pa ne govori o dušnem pastirstvu, temveč o kletarstvu in vinogradništvu in se imenuje 'Umni enolog', kar pomeni 'Umni vinogojec'«.

Duhovni svetnik Štuhec, ki je le redko kdaj izdal svoja čustva, si ni mogel kaj, da ne bi od začudenja vzkliknil: »Je to mogoče? Svetnik, pa se bavi z vinogojstvom, vinogradništvom in kletarstvom? O tem mi morate pa kaj več povedati!«

In tedaj je gospod Kovačič, tako so očetu salezijancu Alojziju Kovačiču vsi pravili, na svoj mojstrski in nazoren način na kratko predstavil delo, sicer ne veliko po obsegu, pa zelo bogato pametnih nasvetov.

Sv. Janez Bosko — letos praznujemo stoletnico njegove smrti — je na začetku svojega mladinskega apostolata med zapuščenimi in ogroženimi fanti v Turinu, kjer se je začela razvijati velika industrija, skušal svojim mladim varovancem poskrbeti vsakdanji kruh tako, da jim je omogočil, da so se učili kake obrti ali jih je poslal v šolo. Sam je bil doma iz vinorodnega Monferata, kjer raste odlično vino, ki se more kosati s katerim koli drugim na svetu. Sam je od mladih nog kopal, obrezoval škropil vinograde, prešal grozdje in skrbel, da je iz mošta dozorelo vino. Pri svojih 20 letih je bil pravi izvedenc v obdelovanju vinogradov in v ravnanju z vinom. Ko je med svojimi fanti našel take, ki so prihajali iz vinorodnih krajev in so imeli veselje do domače zemlje, jih je v neke vrste vinogradniški šoli uvedel v to zvrst kmečkega dela. Poiskal jim je sposobne in spretno vinogradnike in jih prijavil kot vinogradniške vajence. Seveda pri tem tudi brez teorije ni šlo. Zato je Don Bosko napisal knjigo »Enologo pratico«, kar pomeni »Praktični vinogojec« (vinogradnik, kletar) in jo dal natisniti.

Gospod Kovačič je sedaj jurjevškemu župniku Štuhec, ki je bil sam velik in umen kletar, vinogradnik in vinogojec, dal tiste nasvete, ki jih je don Bosko poznal iz svojega monferatskega rojstnega kraja. Marsikaj je bilo zaradi različnega podnebja in zaradi različnih vinskih sort drugače kakor v Slovenskih goricah, dosti pa je bilo tudi tako značilno poučnega, da je vinogojec Štuhec moral priznati, da se tudi iz monferatskega načina gojenja vinske trte moremo kaj naučiti.

Župnik Štuhec je predstojnika veržejskega zavoda redno prosil za dušno pastirsko pomoč. Vedno je dodal tudi željo, da bi mu poslali, če je

mogoče, gospoda Kovačiča, pa ne zaradi njegove tržaške in primorske šegavosti, temveč zato, da se je mogel na osnovi enološkega spisa sv. Janeza Boska pomeniti o njemu tako dragi temi: vinogradništvu, kletarstvu in vinogojstvu. Nekateri svetniki so zares koristni za vse!

Valter Dermota

Requiem za dolino, ki je ni več

Kakor vedno sem se 6. aprila 1987 veselil pogleda, ki se ti odpira na dolino Ščavnice, ko se z avtobusom pelješ s Kapelskega vrha po Okoslavskem klanecu v dolino proti Okoslavcem. Nekoč sem se tukaj vozil s kolesom. Toda takrat nisem vedel, kaj je Dolina Ščavnice, ki se vije od Očeslavec, preko Dragotincev, Biserjan, Žihlave, Bolehnečic do Berkovec, vse. rekli bi, pod budnim očesom Svetega Jurija, ki z videmskega griča nadzoruje življenje prebivalcev, ki živijo v tem delu prelepe slovenske zemlje. Mogoče se tudi sami Jurjovčani, ki prebivajo v tem dolinskem delu župnije Svetega Jurija, ne zavedajo lepote, ki jim jo je božja Previdnost dala v užitek. Bil sem skoraj nejevoljen zaradi dreves v okoslavskem gozdu, ki so mi ovirala pogled na dolino in sem skoraj stoje počakal, da se je avtobus pri okoslavski kapelici obrnil na desno in se je odprl pogled na pisano Ščavniško dolino.

Toda strahota! Toliko da nisem v napol praznem avtobusu zaklical: »Ljudje božji! Kaj ste vendar storili? Kje je Ščavniška dolina, ta biser slovenske zemlje!« Nisem zakričal, ker so me zdravniki naučili krotiti prevelika neprijetna čustva in sem z razmišljanjem in odlašanjem skušal zajeziti naval bridkosti, ki se me je polastila s toliko silo, da sem se razjokal. Da, razjokal zaradi izgube, ki me je doletela, ko so »odpravili« ali rekli bi bolj tehnično »likvidirali« Ščavniško dolino. Sopotniki so me gledali. Kaj je vendar temu priletnemu moškemu, da se joče, ko je bil še pred kratkim veselo razpoložen in se je zdelo, da pričakuje veselo preseñenje? Nisem naredil drugega, samo z roko sem pokazal na to, kar so vsi videli. Da, kar so vsi videli in so se na to navadili, ali bolje rečeno, so se morali navaditi. Toda videlo se je, da je tudi v njih globoka bolečina, ki so jo stlačili v podzavest in se bo mogoče tam spremenila v pralik, ki bo čez toliko in toliko stoletij v poznejših rodovih izbruhnil v nekontrolirano delovanje. Nič niso rekli, samo prikimali so, kakor bi hoteli povedati: »Razumemo! Puščava! Vzeli so nam Dolino!« Žalostni pogledi so dostikrat mnogo bolj zgovorni kot še tako številne besede. Ti nam povedo, kaj se v globini duš dogaja in sicer žalost, žalost in zopet žalost.

Pred leti sem gledal film Serengeti ne sme umreti. Serengeti je savana v Afriki, kjer žive živali, ki jim preti izginotje in bodo, če se stvari ne bodo spremenile, v nekaj desetletjih izumrle. Toda savana ima tu in tam le kako drevo, grmičevje ali ščavje. Nekdanja dolina Ščavnice pa je v Jurjevski kotlini puščava, to je površina zemlje, kjer ni nobenega drevoja, grmovja in ščavja. Vse je golo, smrtno prazno in mrtvaško, pokopališko tiho. Ne vem, ali bo nasad koruze spremenil to podobo, toda tudi takrat bo to uničen zemeljski raj.

Avtobus je zavil proti Grabonošu. Tam je most čez Ščavnico. Ščavnica je rečica, ne reka, ker ji za to manjka dostojanstva, pa tudi potok ne, ker se ob določenih letnih časih razhudi in poplavi travnike in njive. Oh joj! Mogoče sem s tem izdal greh, zaradi katerega so jo »regulirali«, to je okradli njenih tolmunov, zaraščenih z jelšami, ji odvzeli lagodne ali celo lene ovinke ter ji ukazali: »Hitro se scedi in ne izgublaj časa! Naprej! Naprej, kajti Mura, ki ji preti nekaj podobnega, te že čaka!« Zopet mi je šlo na jok. Kje bodo sedaj gnezdili ptiči, ki jih je bilo toliko, da je izza vsakega grma priletel zvedavi parček in se čudil, da ju kdo moti ob nepravem času. In ščuke, ki rabijo zajetno vodo, bodo sploh še kje imele svoj dom? Naj povem, da smo ščuke bolj samo gledali kot jih lovili. Kajti, da ujameš ščuko, moraš biti ribič in pol, mi pa smo bili samo začetniki, ki smo biserjanskega Muhiča le od daleč gledali, kako je opravljal svoj posel. Jaz in moji pajdaši smo se zadovoljili s kleni, belicami ali kvečemu z androgami. Kaj več nam ni uspelo ujeti. Toda kam se bodo vsi ti naši mladostni prijatelji sedaj skrili in kje bodo našli svoj življenjski prostor, ko so Ščavnici ukazali, da se ne sme izgubljati v tolmunih, ne delati ovinkov in hitro teči v Muro?

Na Čakovi se je pogled še bolj odprl. Odprl zato, ker ni bilo več gozdičkov, niti jelševja in hrastovja ob Ščavnici in je tam kot samotar sredi opustošene dežele stal stari Kreftov mlin. Potem pa nič in zopet nič do Dragotinec, kjer se je dolina začela dvigati v Dragotinski in Rožiški vrh, kamor pa opustošenje regulacije ni moglo več prodreti. Od tod se smehljajo prekrasni vinogradi in bujni gozdovi, katerim želim, da jih ne bi doletela ista usoda kot drevje, jelševje in ščavje ob Ščavnici.

Ko smo se peljali mimo nove trgovine na spodnji strani farovških hlevov, sem zagledal na tramovih električnega voda štorkljino gnezdo. Eden izmed štorkljinih staršev je čepel v gnezdu in valil bodoči mladi rod. Lepo se je videla bela glava z dolgim rumenim kljunom. Toda ali se je v tej glavi že porodila misel in vprašanje, kje bosta starša lovila žabe ali ribe, da bosta hranila svoje mladiče? Močvirje, kjer je bil njun življenjski prostor, so namreč izsušili. Tega ona še nista vedela.

Tu se je moje potovanje končalo. Vstopil sem v staro gotško cerkev. Vse je ostalo tako, kakor je bilo. Samo prizidek je spremenil nekdanjo Lurško kapelo v pravo pravcato novo cerkev. V glavnem oknu je sv. Jurij davil peklensko kačo. Dasi ni bilo nikogar v božjem hramu, sem z vso dušo zapel Requien aeternam dona ei Domine, ali »Gospod, daj ji večni pokoj« in sem pri tem mislil na prelepo Ščavniško dolino, ki je izginila s površja zemlje in je slovenska zemlja izgubila enega izmed svojih biserov. Bilo mi je kakor betlehemskim materam, katerim so pobili otroke in so tulile v svoji žalosti, »ker otrok ni bilo več«.

Prebujeni smehljaj

Za pokojnim Vancarnim Karijem nihče ni preveč žaloval. Žena mu je umrla že pred osmimi leti. Edini sin, Vlado, pa je že v mladosti odšel v svet, menda v Ameriko in se ni nikoli vrnil, niti ni nikomur pisal. Drugih bližnjih sorodnikov Kari ni imel. Tako tudi sedmine ni bilo. Toda, ko je izzvenela zadnja pogrebna pesem, so se ljudje kar sami namenili proti bližnji gostilni, kjer so navadno utapljali svojo žalost nad izgubo svojih bližnjih. V tesni gostilniški sobi se je zbralo precej pogrebcev. Priletna gostilničarka je prinašala na mize steklenice vina in piva, pa še kozarčke z rdeče, zeleno in rjavkasto obarvanimi žganimi pijačami.

»Naj le teče po grlu, saj nas je spet za enega manj,« je glodala misel. »Naj le teče po grlu, dokler je še kdo, ki lahko pije. Še malo, pa tukaj nihče ne bo točil pijače, ker ne bo imel komu točiti; eni bomo pomrli, drugi odšli v lepši svet.«

Bolečo misel je lahko blažila le pijača. Ker je bila misel zelo boleča, je bilo treba tudi veliko pijače. Ta pa je pripomogla, da so se ljudje razživel. Posebno živahno je bilo v kotu, kjer so sedeli večinoma mlajši možje in fantje, ki so že zapustili domačo vas ali pa so bili doma le še z eno nogo.

»Zakaj gremo od doma? Kdo bo pa danes živel tako odrezan od sveta? Pogledajte samo naše ceste. Pa plačujemo in plačujemo ta ljubi samoprispevek in še druge dajatve, ceste pa asfaltirajo Bog ve kje, če jih sploh asfaltirajo. Mi pa zato požiramo prah, le pozimi dobimo gladko prevleko iz snega in ledu.«

»Pa ne samo ceste. Tudi oskrba je zanič. Kaj pa dobiš v tej majhni prodajalni? Sol, sladkor, vžigalice pa še kakšno malenkost. Za kaj drugega pa že moraš iti drugam, vsaj deset kilometrov daleč.«

»In tudi zdravnik je daleč, pa še težko je priti do njega. Avtobus redko vozi, avtomobila nima vsak, kdor pa lahko gre peš, zdravnika ne potrebuje.«

»Kaj pa šola? Tudi ta je oddaljena dobrih devet kilometrov. Kaj mislite, da bom pustil tako mučiti svoje otroke? Saj morajo vstati že ob šestih, tudi pozimi, da pridejo do postaje. Potem pa zmrzujejo, ker ima avtobus kar naprej zamudo. V šoli tudi ni prijetno ves dan, čeprav se učijo še manj, kot če bi bili tam le nekaj ur. Posebno pozimi so pravzaprav ves dan v šoli. Od doma odidejo v temi, vrnejo se spet že skoraj v temi. Mislite, da je to za otroke prijetno?«

»Poleg tega pa tukaj nimajo prihodnosti. Če bi bilo vsaj več ugodnosti za razne obrti, ali če bi bila v kraju kakšna možnost zaposlitve. Samo od zemlje se ne da živeti. Vsaj tukaj ne. In tako dolgo ne, dokler se razmere ne bodo spremenile vsaj malo na bolje.«

»Misliš, da se bodo? Saj še osnovne stvari niso urejene. Na primer glede prodaje pridelkov. Trudiš se in garaš, pa sploh ne veš ali boš lahko prodal po taki ceni, da ne boš v izgubi, in ali boš sploh lahko prodal. Saj veste, koliko jabolk je bilo to jesen. Koliko truda je bilo z obiranjem. Sedaj pa gniyejo v kletih, ker jih nihče ne potrebuje. Nekaj so sicer kupovali, toda po tako sramotno nizki ceni, da je bolje, če zgniyejo.«

»Naj bo tako ali še slabše, jaz sem rad tukaj, rad gledam te hribe, rad hodim po gozdu, po travnikih, po njivah. Tukaj je moj dom. Tukaj sem prost. Hodim po svoji zemlji. Jem svoj kruh. Zato lahko mislim po svoje, govorim po svoje in živim po svoje. Kaj mi kdo more? Naj bodo cene še tako visoke, naj bodo življenjski pogoji še tako težki, streho bom le imel, pa tudi lačen in žejen ne bom.«

»Prav imaš! Toda svet vabi. In ta vaba, ta velikokrat lažna obljuba sreče je tako močna, da se ji ni moč upreti. Okuženi smo z mislijo na udobnejše, lahkotnejše življenje in zato odhajamo. Odhajamo od doma, čeprav potem ne najdemo tistega, kar smo pričakovali, čeprav hodimo po svetu z ranjenim srcem in si želimo nazaj, poti nazaj pa ni več.«

»Tako je. Tisti, ki bi lahko delali, odhajajo, mi stari pa ostajamo sami, vedno bolj stari in vedno bolj sami. Pa ne bomo več dolgo, tudi mi bomo drug za drugim odšli tja gor za trgovino, kamor smo danes pospremili Karija.«

»Pravijo, da v naši vasi vse propada, od hiš do zemlje. Ni čudno, če propada. Saj nas je polovica vaščanov starih nad šestdeset let. Šoloobveznih otrok sploh ni, mladine pa tudi ne. Najmlajši Vrščar je star dvaindvajset let. Morda se bo pa le kaj spremenilo na boljše.«

»Jaz pa tega nič več ne verjamem. Preveč slabega sem že okusil, preveč sem verjel v obljube, preveč upov je bilo poteptanih. Enainosemdeset let mi je dovolj. Še malo pa se vrnem domov, v objem dobre zemlje.«

Možje so polnili in praznili kozarce ter utapljali svojo žalost, svojo nemoč. Cigaretni dim je polnil nizko sobo, da je postala še bolj mračna in še bolj tesna. Zunaj pa je sijalo sonce, toplo, jesensko sonce in njegovi žarki so božali Vreje, majhno vas na treh blago zaobljenih bregov sredi borovih gozdov.

Sončni žarki so božali tudi Izidorja, ki je kakor poreden fantič podil kolo po cesti. V objestnem veselju je delal vijuge od jarka do jarka, pa se spet zagnal naravnost po slabi, z debelim gramozom nasuti cesti. Kako bi le ostal miren, ko pa je vse vriskalo! Ni vriskalo le sonce nizko nad obzorjem, vriskala je tudi hiša ob cesti, čeprav so bila vrata zaklenjena in okna zabita z deskami. Vriskala je cesta, čeprav jamasta in razrita, vriskala je njiva, čeprav jo je preraščalo grmovje. Vriskal je ves svet, ker je vriskal Izidor, ker je njegovo srce kipelo od polnosti veselja in sreče.

»Dobili ste sina,« mu je odmeval glas bolniške sestre, edini glas, ki ga je v svojem razburjenju, v svoji prekipevajoči radosti sploh zaznal iz telefonske slušalke. Te tri besede so bile dovolj, da se je prebudil mrtev svet, da se je čez puste hribe razpotegnil en sam veliki smehlaj.

In ta smehlaj je prebujal druge smehljače. Prebudil se je najprej na obrazu Izidorjevega očeta, Črnkinega Vilija, ko je sin pridirjal na dvorišče, vrgel kolo po tleh in stekel v hlev, kjer je oče pokladal živini.

»Oče, postal si dedek,« je vzkliknil Izidor in proti svoji navadi objel očeta in ga poljubil na obe lici.

»To pa moramo proslaviti! Izidor, povem ti, ne bo ti žal, da si ostal doma, v tem pozabljenem kraju.«

Izidor je odhitel v hišo, oče pa je polglasno razmišljal. »Vrača se, da, da, vrača se življenje. Dolga zima je bila, toda pomlad je morala priti, tak je zakon narave. Hm, dedek! Postal sem dedek, to ni ravno razveseljivo, pomeni, da postajam star, da sem pa dobil vnuka, to pa je neizmerno lepo.«

Smehljaj se je še isti večer razširil k trem sosednjim hišam, v naslednjih dneh pa je okužil že vso vas. Bil je tako nalezljiv, da so celo samotari postajali pred zbiralnico mleka in razpravljali o dogodku leta.

»Gotovo, da to ni stvar samo Izidorja in Slavice ter njunih domačih. To je stvar vseh nas, vse naše vasi. Zato moramo pripraviti slavje za vso vas.«

»Res je, že enaindvajset let v vasi ni bil rojen otrok, že enaindvajset let ni bilo krstnikov, zato te redke priložnosti ne smemo zamuditi. Ob Gregorjevem krstu pripravimo slavje, praznik za našo ostarelo vas.«

»Slavje mora biti, to je gotovo. Vprašanje je le, kje ga bomo pripravili.«

»Mislim, da je najprimernejši prostor dvorana v gasilskem domu, sicer pa. ti. Robert, si predsednik vaše skupnosti, ti pojdi k Črnkinim in se z njimi pogovori kako in kaj. Mi pa bomo pripravili, kakor se dogovorite.«

In čez nekaj dni je bilo vse dogovorjeno. Priprave so stekle. Smehljaj pa je božal jesensko naravo, smehljaj je prebudil in povezal ljudi, da so se pripravljali na veliki praznik, na krst malega Gregorja.

Pri maši na prvo adventno nedeljo je bilo posebej slovesno. Ljudje so po dolgem času spet napolnili klopi v cerkvi. S kora se sicer ni oglašil harmonij, toda nekaj ženskih glasov je živahno poplesavalo nad glavami sedečih. Oltar je bil okrašen z belimi nagelnji, kakor ob proščenju. Mlad fant je bral berilo iz knjige preroka Izaija: »Dete nam je rojeno in sin nam je dan.« Besede so kakor kapljice sreče padale v srca ljudi.

Po evangeliju je župnik spregovoril:

»Dragi bratje in sestre! Vesel sem, da se nas je danes toliko zbralo v cerkvi. Danes namreč začenjamo novo cerkveno leto. Začenjamo obhajati advent, čas pričakovanja. Pričakujemo rojstvo božjega Sina, o katerem govori prerok Izaija. Ta odlomek bi morali brati šele na božič, toda sklenil sem, da ga preberemo že danes. Kajti današnja nedelja je veliki dan za našo župnijo, še posebej pa za vas Vreje. Za vašo vas je namreč zasvetila velika luč. Dete vam je rojeno, sin vam je dan. Dolgi enaindvajset let je za vas trajal advent, čas umiranja, čas bolečin, pa tudi čas pričakovanja in upanja. Z rojstvom Gregorja pa je nastopil vesel in srečen božič. Saj je Gregor, edini otrok, ki se je v vaši vasi rodil v enaindvajsetih letih, kakor luč, ki je zasvetila nad prebivalci v deželi smrtne sence. Saj je bila vaša in vsa naša valovita dežela zapisana smrti, počasnemu umiranju. Zato bi rad čestita! Gregorjevim staršem, da sta nam vsem podarila luč, da sta nam podarila največjo dragocenost — človeško življenje.

Rad bi pa tudi opogumil mlade, čeprav jih je le nekaj med nami. Vem, da vas vleče v svet, kjer je, kot pravijo, boljše življenje. Ali je tudi srečnejše, ne vem. Sreča ni skrita v avtomobilu, v moderni hiši, v ugledu in časti, sreča je skrita v človeškem srcu ki je dobro, ki hoče biti do-

bro. Tudi po teh gričih je Bog sipal srečo. Listje, ki je padlo z dreves, jo je zakrilo, trava jo je prerasla. Fant in dekle, poiščita jo, poiščita svojo srečo tukaj na tem gričevnatem svetu.«

Župnik se je zaustavil sredi svojega navdušenega govora. »Malo sem zašel,« ga je spreletela misel. »Pa naj bo, je že tako prav.«

Po nekaj trenutkih tišine je nadaljeval: »Ti pa, Gregor, sedaj boš prejel milost svetega krsta. Postal boš božji otrok, božja last, zato troši radost, prinašaj blagoslov očetu in materi, vsem triinpetdesetim vaščanom, ki se sedaj veselijo tvojega rojstva. Luč, ki si jo s svojim rojstvom prižgal, naj raste, naj razsvetluje in greje to zapuščeno in pozabljeno, a nam, ki tu živimo, tako ljubo in prisrčno deželo.«

Z vsako izgovorjeno besedo je rasel smehlaj na obrazih ljudi, postal je vse bolj razigran in poln življenja, saj so se zdaj smehljali tudi evangelisti, naslikani na leseni prižnici in celo lev ob evangelistu Marku je bolj prijazno pogledoval s slike.

Župnik je stopil na stopnico pred oltarjem in začel obred svetega krsta. Šele tretjič v tem letu je izrekel besede: »Jaz te krstim v imenu Očeta in Sina in Svetega Duha.«

Kakor da bi se božja roka dotaknila utrujenih src in izlila vanje preobilje milosti. Večje radosti niso užili niti betlehemski pastirji, ko so stali ob novorojenem Jezusu in poslušali pesem angelov.

Smehlaj, obogaten z božjim dotikom, je iz cerkve potoval z Izidorjem in Slavico ter z vsemi vaščani v gasilski dom, kjer so v okrašeni dvorani pripravili pravo gostijo. Zbrala se je vsa vas, razen treh ljudi, ki so zaradi bolezni ostali doma. Na častnem mestu sta sedela Izidor in Slavica. Izidor se je vsega najprej branil, potem pa je le pristal na slavlje, da smehlja med ljudmi ne bi ugasnil, kakor je sam rekel.

Izidor je povabil tudi svojega nekdanjega sošolca in prijatelja Gezo, ki je že več let živel v Ljubljani. Pri mizi sta sedela ravno drug nasproti drugemu.

»Izidor, saj mi je kar nerodno med domačimi ljudmi. Že več kot deset let sem zdoma in se le redko vidimo.«

»Saj res zelo redko prideš domov in še takrat te ni nič k nam.«

»Oh, saj veš, obveznosti v službi, pa družina. Malo je časa, pa še da-leč je domov. Zato sem pa prišel sedaj, ko proslavljamo Gregorjevo rojstvo in vajino odločitev, da ostaneta na kmetiji. Saj mi še sploh nisi povedal, kako sta se s Slavico odločila za ta nenavadni korak. Ti si bil prej v službi.«

»Bil sem, bil! Pa je bilo vse skupaj bolj slabo. Zjutraj sem moral vstati že ob štirih, da sem prišel na avtobus in do šestih v službo. Potem pa osem ur hrupa in smrada v zastarelem pohištvenem obratu. Plača pa taka, da bi jo lahko zapil en večer, pa niti ne bi bil preveč pijan!«

»No, tako slabo pa le ni bilo. Slavica pa ni imela službe?«

»Seveda ne. Kakor mnoge druge medicinske sestre je zaman čakala na zaposlitev, v Ljubljano ni marala, v drug poklic pa tudi ne. Dve leti je bila doma, potem sva se poročila in se je preselila k nam. Zdaj sva oba na kmetiji, oba imava poklic in dovolj dela.«

»Torej si zdaj srečen?«

»Geza, veš, tako je: čeprav ne gre vse najboljše, čeprav nimam vsega, lahko rečem, da sem srečen. Predvsem zato, ker je ob meni Slavica, to zlato bitje. Sedaj sem pa še bolj sečen, ker je z nami tudi Gregor.«

Prijatelja sta umolknila. Izidor je mislil na svojo Slavico in malega sina, mislil je na zaklad, ki ga je dolga leta iskal in ga končno našel — doma. Na kaj pa je mislil Geza? Na svojo Dolenjko in dve hčerki? Na tesno stanovanje v starem bloku na robu Ljubljane? Na težke stroje, ki pijejo njegov znoj, njegovo kri, njegovo življenje? Je mislil na travnike, polja in gozdove, ki jih je zapustil? Na njivo na Kamenki, ki jo je prerasló grmovje, ker stara in bolehná oče in mati ne moreta več delati?

Toda težka, žalostna misel ni imela prostora v dvorani, ki je bila polna veselih vzklikov, smeha in brezskrbnega govorjenja. Celo pesem je nekajkrat zazvenela. Ženske so pa kar naprej prinašale na mize razne vrste mesa s prikuhami in solatami ter prigovarjale ljudem, naj le pijejo, da bo Gregor bolj zdrav.

Tedaj je ob Izidorju vstal boter in, ko so vsi utihnili, je spregovoril:

»Nimam navade imeti slavnostnih govorov, tudi ne vem tako lepo govoriti, kakor se za tako slovesnost spodobi. Rad bi le čestital Izidorju in Slavici ter jima zaželel veliko sreče, malemu Gregorju pa zdravje.«

Utihnil je in se prestopal, kakor da ne ve, kaj bi še povedal. Res ni bil govornik, je pa videl v globino stvari in znal prisluhniti utripu življenja. Ko je uredil misli, mu je beseda spet stekla in vedno bolj lahkotno je govoril.

»Vesel sem, da smo danes tukaj zbrani. S tem dokazujemo sami sebi, da smo tukaj potrebni, da je tudi tukaj veselo, da je tudi tukaj doma sreča, saj drugi, predvsem naši voditelji, občinski in višji, tega ne vidijo, se za to ne zmenijo. Mi pa dokazujemo, da tudi na te bregé sije sonce, da dež namaka tudi to ilovnato zemljo, da srce tudi tukaj najde mir in zadovoljstvo.

Gregor je en sončni žarek, ki je posijal po enaindvajsetih letih; je mladika, ki je pognala po dolgih letih pričakovanj. Kako bo naprej, ne vemo! Kdaj bo posijal nov žarek v naši vasi, ne vemo. Bomo čakali pet, deset, dvajset ali še več let? Ne vemo! Vemo pa, da sonce je, da zemlja je, da pot je. Da sonce je sijalo in bo sijalo. Da zemlja je rodila in bo rodila. Da pot je vodila v prihodnost in bo vodila. Zato dvignimo čaše in nazdravimo soncu in zemlji, veselju in sreči, Gregorju in nam vsem, ki smo tukaj zbrani.«

Boter je dvignil kozarec vina in ga v eni sapi izpil.

»Praznika še ni konec! Pojmo in plešimo! Daj, Mižek, raztegni harmoniko!«

In stari Mižek je vzel harmoniko, ki je že, precej let počivala. V prste se je preselila nova moč, novo življenje, da je bila vsa dvorana kar naenkrat polna čudežno lepih zvokov. Melodiji je sledila melodija, včasih so pritegnili glasovi, potem pa je živahne zvoke spremljalo le topotanje nog po lesenih tleh.

Dan se je nagnil k večeru, ko je harmonika še pela. Vesela pesem se je razlivala z vrha hriba na vse strani. Hitela je preko polj, trkala na okna domačij, se prerivala med debli mladih borov. Pesem prebujenega

smehljaja je potovala iz domače vasi v prostrani svet, prebujala še druge smehljaje in oživiljala potrta srca, da so zažarela v pričakovanju lepega dne, kakor zažari nebo, ko se prvi žarki sonca povzpnejo čez temni borov zid na robu vasi in razigrano zaplešejo po oblakih, da se nasmehnejo drug drugemu, soncu in ljudem, ki stopajo v novi dan.

Stanislav Koštric

Krvava bolest

Vonj cvetočih akacij je nežno polnil toplo majsko ozračje. Skupina otrok se je igrala na gumnu.

»Gremo se skrivat,« se je oglasil Slavko, ki je bil med njimi najstarejši.

»Metka, ti nas boš iskala; šteje do sto, nato nas pa pojdi iskat!« je nadaljeval.

Tomažek, najmlajši med njimi, je hitro smuknil v pojato. Tja mu je ded sploh prepovedal iti. Zdaj je bila priložnost, da odkrije tudi ta skriti kraj. Zanj je bil to neznan svet, skrivnost, ki prinaša čudovito radost. Tomažek se je spomnil besed starega očeta:

»V pojato ti je vstop prepovedan!«

Pri tem je bil strog in oster, kar navdno ni bil. Tomažek je imel rad starega očeta. Ded ga je zmeraj vzel s seboj, kamorkoli je šel. Šla sta skupaj gledat posevke: pšenico in rž, krompir in koruzo, otavo in seno.

Zdaj je bil Tomažek sam v pojati. Ogledoval si je police, na katerih je bilo zloženo najrazličnejše orodje in stvari. Zagledal se je v škatlo, ki ga je posebej pritegnila. Na ovitku je bila rdeče narisana mrtvaška glava, z dvoje kosti spodaj. Previdno je odprl škatlo. V njej je bila temna steklenica. Odprl jo je in naredil nekaj požirkov. Nekakšen poseben sladkast okus ga je omamilo.

Bil je daleč. Tekel je sredi svežega majskega večera čez cvetoči travnik narcis. Tako nežno so dišale. Beli cvetovi so opletali krhke ročice, ki so rasle v neskončnost. Dih daljnih sap se je umirjal na bledem obrazu. Kostanjevi lasje so se lesketali v večerni zarji. V daljavi je krvavela prikrita bolečina in zamegljena je ostajala nedosežena obala hrepenenja.

»Kje je Tomažek?« je vprašal Slavko Metko.

»Nisem ga še našla,« je odgovorila deklica.

Prišel je stari oče. Molče je stopil v pojato. Zaprepaščen je vzkliknil:

»Tomažek!«

Na tleh je ležal deček, sključen in ves rumen. Starec se je ozrl po policah.

»Joj, popil je škropivo!« je izdaval.

Otroci so stali na podstenju. Z začudenimi, velikimi očmi so buljili v starca, ki jih sploh ni pogledal in izginil v sadovnjaku.

Tiha žalost je zavela čez dvorišče in se izgubila v črnem nasmehu. Prazne so ostale sledi in zabrisane v nemem krik. Otroški vrišč je utihnil, le veter je zažvižgal okoli hišnih vogalov in razkrival krvavo bolest.

Krvavi molk

Nihče, ki ga je poznal le po zunanosti, ne bi mislil, da nosi v sebi toliko jeze. Notranjo jezo in nerazpoloženost navadno ljudje izrazimo tudi na zunaj. To je neki samoobrambi mehanizem, ki navzven sprošča notranjo napetost in energijo.

Toda Stanko je bil drugačen. Nikoli ni eksplodiral, nikoli se mu oči niso zaiskrile od jeze in nikoli ni sikal sovražnih besed, ki tako lahkotno ubijajo. Nekateri so mu napovedovali lepo prihodnost, ker so mislili na njegov miren in tih značaj. Ko je pri šestnajstih letih slišal te napovedi, se je sam v sebi nasmejal, na zunaj pa ni pokazal nobenih sprememb.

V sebi pa je vendar nosil življenjsko jezo, odkar je pravzaprav vedel zase. Vse, kar mu je prineslo življenje in svet, v katerem je živel, je zakopal vase, v neki neznani del svoje krvi. In ta kri mu je ohranjala spomin na temne strani življenja, ki je bil samo njegov in ga ni mogel z nikomer deliti.

Imel je sošolce in prijatelje, očeta in mamo, brate in sestre, znance in učitelje, imel je televizijo in radio, kolo in žogo, imel je ..., toliko tega je imel. Vse to in vsi ti so živeli ob njem kot del sveta in okolja toda nihče ni bil v njem, nihče ni bil del njegove krvi, ki mu je iz spomina trgala le jezo in žalost. Večkrat se mu je zdelo, da ta svet ni ustvarjen po njegovi meri in zanj. Vse je bilo tako čudno, tako neverjetno čudno, da ni mogel doumeti ničesar. Le grozo je odlagal v celice svoje krvi, da so ga hranile v dobrem in zlem.

»Zakaj si to storil?«, ga je pred vsem razredom vprašal učitelj.

Razred, ki je po navadi vedno odmeval v nenehnem žuborenju, je utihnil. Vsi so hoteli slišati odgovor. Morda so slutili, da bi se kaj takšnega lahko zgodilo tudi njim, morda so bili presenečeni zaradi tihega Stankovega značaja. Tišina je bila tako napeta, da bi jo lahko prijel. Nobene oči se niso zazrle v Stanka, le učitelj ga je gledal, ne da bi trenil z očesom. Neka sovražna jeza in zlo se je nakopičilo v tem pogledu. Ozračje je postajalo bolj in bolj napeto in nevzdržno.

Učitelj je zakričal: »Zakaj, zakaj?«

Hotel je dobiti odgovor, hotel je slišati glas. Hotel je, da bi se Stanko izgovarjal, da bi se zjokal, da bi se zlagal, karkoli, samo da bi nekaj iztrgal iz sebe. Toda le molk in samo molk se je širil po razredu in se kakor strup razlival v duše navzočih.

V podobnih prilikah bi sošolci že neštetokrat rešili napetost, bodisi s kakšnim vprašanjem, dovtipom ali čim podobnim. Toda tokrat se nihče še premakniti ni upal. Tudi učitelj si je želel, da bi se kdo v razredu oglasil, da bi razbremenil napetost. Toda odrešenja ni bilo od nikoder. V tem trenutku jih je začutil na nasprotni strani, kakor Stanka, iz katerega je hotel iztrgati neki glas. Toda vedel je, da bi v tem trenutku prej izvalil besedo iz vaze ali mize, kakor pa iz njega in iz njih, svojih učencev.

»Lahko greste. Za danes smo končali«, je rekel, čeprav se je ura komaj začela. Ob podobni priložnosti bi ob teh besedah ves razred planil v zrak od navdušenja. To pot se ni nihče premaknil. Zaprl je knjigo, po-

bral svoje stvari in zapustil razred. Za sabo ni slišal nobenih glasov in nobenega šuma. Odšel je v pisarno.

Iz razreda je prvi odšel Stanko, potem pa počasi vsi za njim. Brez besed, v tišini. Tudi zunaj so se razšli brez besed vsak na svojo stran.

Sam je sedel v sobi pred odprto knjigo, toda pogled mu je segal skozi okno v neko nedoločeno daljavo. Kdo bi lahko ujel te misli in ta nemir? Ko je nekdo vstopil, se je za trenutek ozrl in pogledal, kdo je. Oče je prišel k mizi in sedel nasproti njemu. Ni bil ne jezen ne razburjen, toda le tihi koraki so razodevali, da je prišel z nekim nenavadnim in posebnim namenom. Nikoli se namreč ni usedel za mizo v Stankovi sobi in se resno pogovarjal z njim.

»Prepričan sem, da sva se doslej vedno dobro razumela«, je začel, malo zavzdihnil, kakor da bi zajemal zrak in nadaljeval: »in da bo tako lahko še naprej«. V tem je tudi bila vsa njegova filozofija. Očetov svet je drugačen od sinovega sveta. Ta dva svetova sta našla le malo skupnega, čeprav sta živela skupaj v isti hiši in se srečevala vsak dan. Kakor da bi si v tihi pogodbi razdelila svet in puščala drug drugega v miru.

»Samo nekaj bi rad vedel«, je spet povzel besedo oče, »zakaj, zakaj vendar si to storil?«

Očetov pogled v tem trenutku ni bil niti žalosten niti strog. Zanimalo ga je le, zakaj je Stanko to storil. Samo to je hotel vedeti. Hotel je neki razlog, neki odmev, neko razlago. Da Stanku ne bi bilo nerodno pred drugimi, ga ni hotel vprašati pred njimi. Zato je prišel v sobo, ko je bil Stanko sam. Čakal je na odgovor. Čakal je na znamenje. Čakal je, da bi Stanko vsaj s kakšnim znamenjem pokazal ali vsaj povedal, da še sam ne ve, zakaj. Toda zaman. Stanko je bil grob. Duša se mu je že zdavnaj strla.

Oče ga je dolgo in nemo gledal v upanju, da bo kaj izmamil iz nje. Toda nič. Molk pa je postajal vedno bolj neznosen. Da bi ga udaril, da bi zakričal, da bi se zjokal, je mislil oče. Tako rad bi razbil ta molk, da je bil pripravljen žrtvovati tudi nekaj svojega ponosa pred sinom.

Pes bi zalajal, žival bi zacvilila, trava bi se premaknila v vetru, toda Stanku je šumela samo kri, te pa oče ni mogel slišati, ker je bil predaleč.

Ko je oče spoznal, da ne bo dobil odgovora na zastavljeno vprašanje, je vstal in se naslonil na mizo. Ni se pravzaprav naslonil, ampak se bolj dotikal roba mize, kakor da bi se dotikal krste. V tem dotiku so bili strah, groza, bes, boj, gnus, poraz ali občutek tesnobe, praznine, neresničnosti in popolne odsotnosti. Mrak se je vlekel v njegove misli. Ples snovi, ki ga je začutil pod prsti, ni spremenil trpljenja molka, ki je kakor angel dvoma sedel na robu mize. Dvom, ki je ždel v njem, se je poglobil kljub zavesti, da je utvara, da bi lahko dvom kdaj do konca domislil. Le temni ogenj misli je bil navzoč v tej zamolčani besedi, mrtvi in težki kot smrt.

Brez mrzlega besa in razgrete strasti notranje jeze je oče zapustil sobo in pustil Stanka samega. Razmerje med njima se ni spremenilo. Oba sta ostala v svoji odsotnosti, v nečem, kar ju zanesljivo ni moglo pripeljati skupaj. Le nekaj malega se je zganelo v Stanku po očetovem

odhodu. Podvomil je namreč, ali ima očetova duša samo telo in nič drugega, kakor je mislil doslej.

Ni trajalo dolgo, ko je zopet potrkalo na vrata. Trkanje je vedno nekaj uradnega, čeprav se dogaja med domačimi. Trkanje spremeni misli, prekine pogled. Zopet zasliševanje, si je mislil sam pri sebi. Ali ni življenje eno samo zasliševanje in dajanje odgovorov. Kako se varamo na lahek način, ko pa vemo, da so vse rešitve in vsi odgovori le nove in nove uganke. Minila ga je še zadnja sposobnost navdušenja.

Vstopila je negotovo, skoraj plašno. Hitro je morala sesti, ker so jo noge izdajale. Neki nov občutek je bil v njej; strah. Strah pred lastnim otrokom, ki ga je doslej vedno doživljala le kot otroka. Nekaj mrzlo tujega, povsem neznanega je sedelo pred njo. Prestrašila se je, da bo njen glas tuj in neznan, zato se je potrudila, da bi zvenel milo, skoraj otožno.

»Stanko, ali veš, da mati nima rada otroka zato, ker je dober otrok. Predolgo bi morala čakati na to. Morda celo celo večnost. Rada ga ima preprosto zato, ker je. Ali veš, kaj to pomeni?«

Sama ni vedela, zakaj je to povedala. Saj ni nič premišljevala, kaj bo rekla. Le nagonsko je čutila, da mora biti otrokom dovoljeno, da se počutijo varne. Ko je nadaljevala, se je počutila za spoznanje bolj sproščena in mirna.

»Stanko, ali mi lahko poveš, zakaj si nam to storil?« Nekaj očitka je bilo v tem vprašanju, toda ni bilo neosebno.

Ko je vprašanje zaplavalo po sobi, se je takoj vse spremenilo v strašen molk. Kako obtožujoč in težak je bil ta molk. Kolikokrat sta bila skupaj, ko sta delala vsak svoje stvari in vendar molk nikoli ni bil neznošen in sovražen kot sedaj.

Prijela ga je za roko in občutila utrip njegove žile. V tem utripu je hotela zaslišati odgovor. Toda naprej ni šla, ker se je prestrašila, ko je začutila, kako mrtvo utripa ta kri. Zajokala je, pretresljivo in resnično. Stanetovo roko si je prinesla k licu in jo stisnila, da je postala mokra. Toda iz njega ni izvabila nobene besede in nobenega znamenja. Čez nekaj časa je vstala, pogledala skozi okno, kakor da bi rada ujela tisto neznano daljavo, kamor je gledal Stanko. Obrisala si je oči in se onemogla vrnila k svojim opravkom.

Vsa hiša je bila napolnjena z grozno tišino.

S socialnim delavcem je imel zmenek ob devetih dopoldne. Tako je pisalo na vabilu. Pet minut pred deveto se je po labirintnih hodnikih prebijal do čakalnice socialnega delavca. Čakalnica je bila v tako obupnem stanju, da prav nič ni delala ponosa Titovi sliki, ki je visela na steni.

Tik ob devetih ga je povabil socialni delavec v pisarno.

»Naprej, Stanko, čakam te«, je govoril med tem, ko mu je podal roko. Stanko je vstopil in gledal, kam bi se usedel. Socialni mu je s pogledom določil stol pred svojo pisalno mizo. Na mizi je bilo polno nekaj papirjev, uradnih aktov in nekakšnih prijav.

Socialnemu delavcu so preteklost in izkušnje zarisale v obraz nekaj skrivnostne resnosti. Vedel je namreč, da smisel stvari in pomen zgodovine ne moreta izgovarjati resnice sveta in človeka. Ko je gledal ljudi, s katerimi je imel opravek in so bili najbolj zapuščeni del samoupravn-

ga socializma, je vedel, da se vsak človek bori z vsem bitjem in energijo, da bi naredil kaj vrednega. Vedel je, da je tudi ta sistem, kakor vsak, prepojen s krvjo, obupom, muko, žrtvijo in govorico krvi.

»To ni zasliševanje. Ne mislim ti dajati nekoristnih naukov, ki konec koncev še mene dolgočasijo. Rad pa bi vedel eno stvar, samo eno stvar. Rad bi vedel za motiv, en sam motiv ali nagib, zakaj si to storil?«

To je rekel prepričljivo in iskreno, tako da mu je vprašaj izstopil iz oči.

Stanko od tega pogovora ni pričakoval nič. Vedel je, da je to lahko le socialna živinoreja ali mehanika človeškega duha in nič več. Toda do socialnega delavca je čutil neko spoštovanje ali notranji nagib.

Socialni delavec je takoj začutil, koliko je ura. Vedel je, da je zaman čakati na odgovor. Poznal je ta rod molka, ki nosi toliko žalosti v očeh in toliko jeze v svoji krvi. Še nekaj mu je govoril, toda bolj zato, da bi razbil napetost strupene tišine, kot pa iz neke notranje potrebe. Razšla sta se v nekem dobrem in razumevajočem vzdušju. Morda so bili zidovi te pisarne in duša socialnega že preveč razbrazdani z ranami in zaznamovani s krvjo, da bi jo začudila in presenetila kakšna nova rana in sveža kri.

Stanko se je vedno bolj in bolj pogrezal v noč tišine. Ali je res kri tišine, kamor odlagamo spomine kot v vodnjak brez dna, se je večkrat v sebi spraševal. Tako rdeča in tako govoreča je bila ta kri. On pa se je čudil, kaj je svetu okrog njega, da ne razume zakaj. Kakor da bi beseda povedala več kot kri.

Ljudje so govorili, da se današnji mladini preveč dobro godi, da ne vedo, kaj bi radi, da ne vedo, kaj je trpljenje in žrtev. Ljudje so govorili, da je bila kriva družina, ki baje fantu ni dala dovolj ljubezni. Ljudje so govorili, da je tega kriva slaba družba, ki se zbira po gostilnah in disko klubih. Ljudje so govorili, da so temu krive neurejene socialne razmere tega pomurskega območja.

Ljudje so govorili in govorili...

Nihče pa ni razumel, kaj neki je hotel in hoče povedati ta krvavi molk.

S črvívoga prečnjeka edne stare škrinje

Gomilsko spravišče ali Piparvoga škėgnja orsački gyűlėjš

Od srca ti zafalin na pismi, draga sestra v delėšnjen varaši. Dugo san se nej kcojzėo k pisanji, zato de pa zdaj dũgše. San bardũsno z rokũv v kosũ ten do čũnte, krvij mi je preči stėklo, zdaj se pa šće čemerij. Za nikše delo san nej. — Vidin, Ana, rada bi znala, kak je kaj prinas, v zibelu tvojega ditinstva. San dugo premišlavo, kak ti naj to znapišen, te mi pa snočkar nikaj preblisnolũ kenjico: ve njoj pa napiši natėnci svojo dogũdbũ v Gomilaj, pa de povejdano vse. Nej mi dalũ mėra, dokeč san nej pisek v roke zėo.

Adno nedėlo v preminũčen mejseci san šou popoudnė k Šrajovomi Marki, po trajar (priprava za pũcanje zrnja); žėnka me zgũnijo k Piparvin. Iden ta i najden tan ži cėjlo čũporo moškov pa dėdekũv na škėgnji. Pod visikov starov kamenšćicov so posedali v senci pa si pogučavali. Na, zaj san te li ednũk trũfo, edĩnikrat bon mũo čest biti na gomilskon spravišći eli orsačkon gyűlėjši, kak se šėngarijo Štrkov svak (pa ži tũdi drũgi).

Stari vesnički politikuše so mleli zũprva domača dugovanja — od dragoče v buntaj, niskij cėjn žĩvine, precĩ slabe lėtine, sobočke mejsne fabrike (Benkove, povėksane), te so pa zavdarili na Borzo dela i naše sezonce. Prekj njij je vũjšeo guč v politiko: kak Nemeč štima naše delavce, svoje moške tira v vojsko, na njive pa spravlja sezonce z vsej krajũv Europe. Marka vleče, čĩglij je nėsmiyo pošĩlati domũu kelkoštė. Narod je ži preči pun pėjnez, bũr tej ka odijo v zvũnske orsaģe, tej si tũdi privoščijo malo ináčĩši žĩtek kak sirmak kmet. Na vesnici je pa ostalo, kak je bilo: gospocka zemla se več ne dilij, sirmak je ostao sirmak, dobro žĩvejo samo bogatci, oni lejko dosta zodajo. V žėli, ka bi si nagrabili šće več, kupũvlejo čĩduģe več zemlė, sirmak čĩlovik pa ne pride do njė.

Vmes je prišeo kcũj nikši spũcani mladi čĩlovik, moģacje so pravili, ka je Rováčũv Pišta z Vučkovec. Nikaj sta s Šrajũn najprlė mormlala pri plũti, te pa stũpo kcũj s svojĩn svetĩĩn piciklinũn, na paktrejgeri pa mũo privezano nikšo pofarbanũ krũglo. Včasĩ se nan čĩlovik pridruģo pa hapo z nami brũbrati, čĩravno je mũo spodũbo škũlanoga čĩloveka (malo je mėjšao po štajerski). Gda je bũu guč od gũsode, se jako razžĩvo, kak da bi njėmi taksi guč najbolė k teki spadno: mali kmet zemlė nēmre kupiti zatũ, ka je tũ v zakũpi nove zemlĩške gũspode, ona jo pa odavle samo svojĩn zavũpnikon, vėlkin posestnikũn. Pri ton deli je nej nedũžna niti dũhovčina prekj svojĩj višėšnĩj pũpov. »Naj s prstũn pokaģen na njė?« je pitao. »Nej trbėj, pũznamo je vsi«, so pravili moģacje. Čĩravno majo zadũsta svoje fũrovske zemlė, šćejo meti svoj tũo šće od sirmaka kmeta;

ravno of tjeđen, gda je mašin zmlato, so pelali z vesi tri foringe zrnja. Zato pa more priti sila, štera de stópila gospodi na prste, je povzdigno rejč Rovač. Ta sila de nej samo delavstvo po fabričaj, liki tūdi naprejdno misleči māli kmet. Njega pa zbidij i prosvetlij škólana mladina, ona je volna pomagati svojem i sirmáškom i lústvi. Ta mladina ži mā svoje društvo i to se ži povezavle s kmečkin lústvon. Po cejlon Goríčkon ži mājo društva kmečkij děčkov pa dikeo, vodiyo je praj študentje. Po vesnicaj držijo guče, špilajo igre i prirejšajo tēkme kóscov pa žanjíc. Dó-linski tao Prekmurja (eli márkovsko, kak nan práviyo ōber Sōbote) je najbole odzaja pri ton, tū bi ravno tak trbēlo vse to pobiditi, ka bi se narod zobrazo pa kulturno zdigno. Moški se čudivajo, kak te to, gróna, ka smo mi najbole odzaja? Rovač je mōo odgovor ži na jeziki: zato, ka staro naziranje stavla naprejdno miseo. Dedeki so nej zarazmili, ka je to »naprejdna miseo«, pa so tūdi nej silili v njega.

»Za kōj si se pa te ti zoškólao, za gospoda si se lēkaj nej?« ga pitajo Piparov dedek.

»Za fiškališa«, povej Rovač na kraci. Zdaj se spravišče přece razživelo: dedeki so grūntali, eli je to potrejen stan eli nej. Edni so zošodili, ka fiškališje pa birōvje slūžijo samo gospodi, sirmáka kmeta samo spucao od pejnez pa ga vopošíknejo. Zdaj se popaščo Rovač pa zbrānin navelci dopovidāvao, kak je ravno zatogavolo lústvi potrejen pravičen fiškališ, ki de bole glēdao na delovno lústvo kak na gospodo. Gda pa praj gospodo dolpoterejo, te zavláda na svejti lúdska oblast, te lēkaj nōde več nikšega robstva, lapčestva pa skoriščanja.

»Kak se pa to fajn čuje«, so si zdējnoli Vrcakov Draš, »kak da bi na Velko mešo poslūšao predgo od nebeskoga blājženstva«.

»Ja, tak nan pa li lipōu dēne«, podprējo Draša Žučkov Miška, »kak či bi nas što čovao tan ge nas najbole srbij«.

»Eli to ti je sēadno slab trošt«, se vsēknejo Vrtelov Tjaš pa prāsnejo māsten šmrček dol, kak da odgānjajo slabo miseo, »gróna de se dála gospoda tak pōlejci dōlpotrejti. Pa tūdi či jo nazādnje oblādāte, kij vrag nan je pōrok, ka lúdska oblast nōde mejla svoje gōspode? Bēžji, bēžji, gospōcki stočeki ostanējo, naj san kajštē, samo drugi bōgeci si sēdejo na njē!«

Skoro vsi so dali praf tom i prorokūvanji Vrtelovoga Tjaša, tak ka si Rovač mogeo jako namazati jezik, ka je kelko-telko stijšao nevōrvane Tomaše gomilskoga spravišča. Samo ti od toga ne ftegnen natēnci pisati, sunce je ži kednādi, znaš, pa moren šče tri žakle pšenice dolstrājati, ovak de me naša idōu mejla.

Kūnštnost stvarstva pa svejt brezi svōre

Naša me prevēzala pa odišla v kúkarco, zaj ti napišen dēle od moje gomilске nedēle.

»Kā pa te to voziš, to krūglo pijsano?« opitajo prišleka Petrov vūjec.

»To je nej krūgla, oča, liki glōbus; on predstavla tē naš svejt«, vūčeno povej Rovač.

»Ve nan ga pa malo razkaži«, zadejvlejo možacije radovedno.

Rovač se rad omeči, odveže kruglo s paktrejgera i jo da možkon, vmes se pa stara, ka jo je namejno nikšoj mladini, malo preveč potepennoj.

»Bačkamadenok, takši je svejt, tak lipo okrogeo?« se čudivajo možacije v brgušaj, gda si podavlejo globus pa lūkajo v njega.

»Ve se pa te lejko oča Bog potače žnjín«, dūnejo Žučkov Miška.

»Kakpa ka se«, prikimle Rovač, »tak mā svoj božanski špiu«.

Družba postane dobre vôle, Piparov dedek bréknejo mamci, naj pri-nesejo grúškovnico. Zdaj priřúčejo kcoj šče Lajtarov Janoš žnjív pa se čemerijo nad dicov, ka njín plajsala po zorečen ovsi. Komaj so je stírali. Šče oni zemejo svejt v naročke pa si ga poglédnejo od blúzi:

»Zdaj se počútin kak sán Stvoríteo oča Bog«, si zdějnejo pa potépškajo fajno kruglo písano. Šče zasopnjeni pripovidavlejo zbránnoj družbi, ka nimajo svejta prvíkrat v rókaj: so njín ga pokazali ži vučíteo Rakoczi, gda so njín cejpali drva v škóli, samo bóle ódeleč.

»Ve so mi pokazali túdi našo državo, znáte, da pa nej bila vékša kak za pou páoca. Vogrska pa kak nohet. Vište, eti pa moren česati do-brívi dvej vóri, ka priden do Kinjóca«.

Kak školašon nan je razkládao Rovač vse od glóbusa, kak je vse to sívo vodína, morja, reke pa oceani, rjavo i zeleno pa súha zémľa, brgóv-je i ravnica.

»Ja kak pa te to?« zapíčiyo Miška v Pišto svoje keleče drogne oči. »Te pa stvóro Bog trikrát več vodíne kak zemlé? Kčemi, či pa vélo človeki, naj se rasplódi po cejlon bóžen svejti? Ve se naskoro nóde móo ge. Ka de pa te?«

»Kak modro pitanje«, se zosmejao Pišta. »To san se ži túdi san pitao. Pa nej samo múva. Znáte oča, to so ži malo prevélka pitanja, na nje šče ne vejmo odgovóra.«

»Nej? Jes ti pa povén, zakóy« ga sūnejo živo Lajtarov Janoš, šče izda zošvicani, gda so si zúvali húde stare bočkore pa vlekli mókre vnúče z nog. »Vodine ti je več zatogavolo — múva s starov sva tak sprevízala skróvnost stvarstva v nespečnij nočaj — ka si lejko nebeščani po miloj vóli nogé peréjo v njój. Tóti tak! Ne vórješ?« drégnejo Žučkovoga Miško, té pa samo nikaj muvíyo pa páfčejo dúge dime s svoje zdrákslane dúge pipe.

»Viš Miška, to ti je tak«, hápijo pa Lajtar, »či bi morje bilo samo na adnon kráji zemlé, bi mógeo Bog s svojín šeregon dugo čakati, ka se pá okóli obrné. Zato je pri stvarjanji ftegnó vodíno vseokóli. Bár našo stáro pitaj, či nej tak; ona se rázmi na vse, ka je mókro.«

Rovač se skóro nej mógeo stávití od smeħa, takše razlage praj šče nej móo prilíke čúti nej v školáj nej v šeršen vučenon svejti. Obécao je, ka to novo odkritje naprèjdá vočenjákon, naj je podprèjo pa nazvejstíjo vsen visíkin škólan.

»Kak se pa te svejt vrtíj, v šteri kraj?« drégnejo Pišto Vrcákov Draš. Pišta zavrtíj krúglo, si nikaj premišlavle, te pa pozové adno od žensek, štere so sídele na dvóri (zadósta déleč, ka ne méjšajo móškoga svejta, pa seadno blúzi, ka njemi lejko podvórijo), pa njój velíj prinesti malo méle v koričeci. Gda njemi Bára mélo prnesé, jo hápi Rovač tróstiti po tráti tak naráji, kak da bi jo sejao. Tak naprávi cejli krog, v to fórho

kak adno veľko jajce. Te pa skôta eden pën na serdino meonatoga krôga, Miški Žučkovomi pa velij sejsti nanjega. Zdaj pita, šteri je najmlajši od moškov. V eden glas povêjo, ka Berdnikov Brglez, lâpec. Njemi velij stôpiti na meonati rijs pa njemi naročij, naj se vrtij okoli sebe pa ide zednin po ton bejlon rijsi okoli Žučkovoga Miško. Brglez malo debelo gleda, pa brezi rejči bôga.

»Vište lidje, Brglez je naša Zemla, Žučkov so pa Sûnce«.

Brglez se med vrténjon malo opotêkao, da njemi pa zato šlo. Eli na zadnje se njemi te ži mâmica vrtēja. Ženske na dvôri so pa adna za drûgov stanjûvale gor pa pôkale vkûp z rokami, ve se rêkši nasin dedon pamet zmêjšala. »Na, zdaj ste vidili, tak se vrtij Zemla okoli svoje nâreti, poleg toga pa šce okoli Sûnca. Sâma se zavrtij v adnon dnêvi, okoli Sûnca pa v adnon lèti. Naša mati Zemla je têda nej na méri, kak je viditi, liki se vrtij i to dúpliško. Sûnce pa mirûje«, je zaklûčo svoje predâvanje na gomilskon sprâvišči Rováčov Pišta. Sûnce je rêjsan na méri sidêlo pa žarilo nikši vunjêči tobák.

Gda so jeli krápce, štere njin je v veľkoj têpsiji prnesla vertinja, so si vseprêjk zgučâvali, ka se Rováč nej zabâdav škôlao, ve njin to »komêdijo od svêjta« nej tak očivêsno prikázao niti sán vučiteo.

Zdaj je zadôbo Rováč novo spodbûdo i rastêgno dêle fêrmamentum svoje vučenosti.

»Tak kak naša Zemla se van vrtijo okoli Sûnca šce drûgi svetôvje i sestâvlajo naše osónče. Prâvimo njin planêtje (ve je naštêo po imêni, 5 eli 6 jij je, samo sán je pozâbo). Na podoben naçin se vrtijo okoli svojij sunc šce vse drûge zvezde, nepreštêvna vnožina zvezd na cejloj nebesnoj ponjavi. »Tak van je vesolni svet eno sâmo veľko gíbanje, vrtenje. Zdaj si pa zmislite, kelko je svetôv v vesôlji, mi vidimo sâmo eden mali tao od silne vnožine zvezd na brezkončnon nêbi i vse to se vrtij, vrtij brez konca i kraja...«

»Pa nigdar vkûp ne trêsnêjo?« se oglasijo Petrov vûjec Grûškovnica njin pofârbala brâsklavo lice i razvêzala jêzik.

»Dosêgamâo šce lêkaj nej, bâr zagvišno se ne vej, çirâvno edni zvezdoslôvci konštatejrajo, ka se v vesôlji tûdi to dogâja. Zagvišno se pa znâ, ka se dostakrat kakši tao od zvezde ftrgne krej pa spâadne na zemlô (to vçasi samij vidimo), kak se zgôdilo pred par lêtami na Ruskon (v Sibêriji).«

»Praviš, ka se vrtij Zemla okoli svoje nâreti. Ja gè pa te ta nâret pride vô z zemlê, štere države so tan pa ge se držij?« kûnštno spitavlejo vûjec pod svojin cilindrastin kršçakon.

»Nindri, oça, ta nâret je sâmo tû v globusi, naša mati Zemla pa nima nikê nâreti, ona se vrtij kak kakšna krejbrsnjena lâbda. Sâmo sigdar vednáko s točno dolôčenov brzínov.«

»Je dônok to mogoçe? Vsa ta vnožina svetôv se vrtij brêzi remênja, brêzi sakê nâreti eli svôre? Znâbiti jo mâjo, pa je çlôvik šce nej gornâjšeo?« si ne dâjo mêra Petrov vûjec.

Pišti vujdâvle smej, êrkôç, ka so je zvezdoslôvci nej najšli niti s svojimi dúgimi rêspetêjrami.

»Oçi Bôgi se očivêsno nej vidilo potrejbno naprâviti jo, vse se spelavle brêzi toga. Tak je Njêgova svêta vôla« spreguçijo zdaj Remênov Štejj;

eden čas so stáli pri plóti pa vlekli na vúha, te so pa stópili na škégen z vélkin paklinon Novin pod pazijov.

»Vište lidje, dráži moj fiškališek«, so se preseli na stočeki Petrov vújec, »meni se tak vidi, ka je rávno to naópak pri vsen stvárstvi. Vrtij se, vrtij te náš nevaláni svejt, istina, samo se préveč nóro vrtij i tak se pri-kóta samo ednók vrági vrit. Nikši grón ga ne zadržáve. Zato ti pa jes povén, pa tebi túdi«, se obrnéjo k Štejfi, »gljij náret eli svóra falj tomi svejti, te bi ga oča Bog lějko brémzao, ka se ne bi v bójne smétao pa drúge nevóle.«

»Bórmiš, tak je!« potrdijo Lajtarov stári pa drápnejo z nogóv nákla tak trdo, ka so zábrnki na brgúšaj górskočili, »pa šče vsi svéci bi njémi lejko pomógli, ve tak nimajo drúgoga dela. To se zna: či bi svejt móo svóro eli náret, bi ga Stvoriteo ležej stávlao, nej? Z obema nogáma bi se ópro v njéga.

Možácje v smej, samo eden je óstao resen pa čémeren. Túo pa nej. Samo ti déle zaj ne ftegnen písati, naša ži prišla domóu pa zandira, ka či san nej za drúgi núc eli hasek, naj bár ženén Šeko k bíki Šómenovomi, se ži praj trij dníj guni, jes pa níkaj ne vídin, líki samo škráblen po ton vrájdenskon papéri odtistijmáo, kak san z laktón brúso svojo slabo sklépáno kosó. Tak ti déle znapišen v nedélo.

Silni hábec pobožnije — móčen vóter reberije

Na, gnes ti pa lějko pišen v méri bóžen.

Lékaj san óstao tan, kak se raznašálec Nòvin sprso v svojen svéton srdi:

»Kak mòrete biti tak spačlívoga guča pa sámomi Stvoriteli spodbijati njégovo vseznajóčo modróst?! Váma se zavrtélo v glávi, vúva brémzajta svojo nóro pámet i jézik! To je právi grívi napúj, eden od glávnijs gréhov. Opoméjnan vaj: ne špótajta se i ne razsrdita pravičnoga Boga, ár njégov bič je dúgi i segne kamašté.« Erkóc so razvezali pak i rastálali Nòvine, šteri so meli naróčene.

»Či si príšeo prédgat, Reménšček, samo hájdi, ve san tak nej búo pri mēši«, so štúrnoli Štejfa s palicov Lajtarov stári, »eli te se prle poklóni pa prekriži. Té se pa spravi na kakšo prédganco eli bár eti na grúško, ka mo te bóle čúli.«

»Tak, pa te nan pověj, razlóži, zákaaj je Bog pri stvárjanji svejta svóro pozábo,« so djáli kcój Petrov vújec.

»Sin Davidov, smilena mati nebéska, kakši nezgrúntani grej činita pa si nakapleta na svojo nemrtélno dúšo! Kak si donok moreta misliti v svojoj smétenoj tikvi, ka je Bog kaj pozábo! Ve pa on držíj cěli svejt na svojen málon prsti, bójdí odíčeno Njégovo svéto imé«, se nanízijo pa zdig-nejo krščák Reménov Šejf.

»Kákpa, to si vido nindri namálanó, na kakšen kejpcéki«, se našelci zosmijejo Lajtarov Jánoš pa plúnejo bágo na prvo vejko s takšov sílov, ka se vúgnola.

»Praviš, na málon prsti — oberóc bi ga mógeo držati, vrájdenskoga, pa bi njémi šče vujdávaó vó«, podpréjo Lajtara Petrov vújec, »Záto je pa

svejt tak gingavi: vsi vidimo, kak se kôta pa prti nôvoj bójni. Lékaj ži telko škéri nanjen, ka bi zasipao žnjov cejlo Slovensko okroglino, nej samo Vidovo grabo.«

»Zamuknita ži ednók, teoca nezarenskiva! Nej biča, korbača sta potrebniva!«, bréknejo zdaj Štef, »Stvoriteli svějta kaj sponášati, to je grej proti Svétomi Dúhi! — Eli ka ste šénta vsi tak túo? Ne vejte zavrnutí té grдостije? Túo je gratao tudi naš vučeni tivariš, kak da bi se njemi povidilo to norcadelanje. No, či ste ži vsi zanejmili, te naj jes spregučin v imeni svete matere Cerkvi.

Oprvin: vse ka je stvóro naš moder Stvoriteo, je praf dobro. To znamo s svétoga čtenjá. Najprle nebo, te pa zemló. Nazadnje šče človeka pa maro. Bog je na nebi, mi pa na zemli. Z néba gledóč je svejt adna ne-vólna skúza. To znamo pa čútimo vsi, ka je svejt adna sama skúzna dolína...«

»Ja, samo za kôga!« bavne vmes Rovačov Pišta. Eli Štejf si ne dajo vujti v rejč, gda so v predgarskon švunki:

»Ob drugin: vodine van je na svějti dosta tudi zatou, ka se zdigavle mēgla žnjé pa dela dešč. On nan je vsen na hasek. To znan, so nan povedali gospód dikán. Zvún toga je vodina tudi za hajóve valou, ke lēko prevažajo blágo pa naše lúdi v Amerko, Kanádo eli tatén na kunec svějta, v... Australijo.«

»Viš, viš,« zmúvi nikák pod grúškov, »denok zná šče kaj drugo kak bogámoliti pa nóvine nositi...« Eli čuječi Štejf so zeli to na znánje pa šče bóle batrívno zdignoli glás, kak bóvnjaš na tráti:

»Ob tretjin: svejt v pogúbo péla edíno ov tan ocpodi-šatan. Samo on je tóga zmóžen, Lucifer, tak kak je namálani tan nindri v Cvétji Frančískovon: z groznov žljajdrnicov vleče svecko krúglo tantá prti pékli. Šatanovo delo se kaže tudi v bójnaj i prekúcijaj, on navdihavle vse tiste, šteri róvajo proti oblásti i pobúdjavlejo reberije, štampajo brezvorske nóvine pa knige.« Erkoč so hápili mahati z Nóvinami, to je réksi edino orožje proti toj kúgi brezvorsstva, štera se tudi prinás kóti po tej vučitelaj pa profesoraj, štere pošílajo knán po kaštigi. Gda pa Štejf kočj-dénejo šče študentarijo, kij ne spuni srčne žele svojij roditelov i obrné hrbet najvišemi stáni, se Rovač nej mógeo več zadržavati. Skóčo je vojška pa začno Štejfa tak idou meti, ka smo vse žmáli. Vse njín naprej-zmétalo, kak so na svějti potrejbni tudi drugi stáni, pa ka so oni bóle nazadnjaški od zadnjega lapca farovskoga. Reménov so ži skoro brečali, kak je réko tudi on éden od štrejberov tistij rdéčij nóvin, štere so v Lendavi kúmaj dólpotrli. Rovač se zdaj gizdavo sprso: on je ponósen na to i privlékeo z žepa zadnjo številko Ljudske pravice pa šturao žnjov Štejfi pod brádou, rékši vište, nájšla je svéje mésto na višíšen vrednístvi, Lúblani. On sán je prneso v Prekmurje, ka se kónči zobrázi i zdigne vo s tej nazadnjaškij Nóvin. To je Štejfa šče bóle podežgalo, vse so njín sline letele s čób: Bog samo sune ednók vse bolševike v pékeo, kak nigda svějta skvárjene ángele, tan do rogátci podežigali sigdár nove i nove rítovine pod njimi, ka nódo samo rdéči, liki žaréči, tan se sune nanje vsa peklenska prepást: glad, žeja, smóla, žvéplo, tan de večén joč i zóbno škripanje. Naj se téda raj strnsne šče právi cajt i prepórača zmóžnomi svetniki sv. Bazilija za spreobrnénje. Rovač se začno hrzati pa norcade-

lati. Več sta si gučala bodikaj, se obmetavala z antikristusi (vséga ti neščen na papér djati), ve bi se hajdi ži vkuplovila, či nebi ravno te prišli kočj Štrkov dedek. Malo so henjali pri grabi, te se pa zagnali naravnoč med njiva, kak da bi priběžali izo gasit:

»Ja, ka pa vüva kokóta, ve se lèkaj poskübeta do krvij! Čedniva bojta, raj jo šparajta za resne cajte!« To so povedali bole tak za špajs jiva prijali za ramo, malo potèpkali, malo porinoli narazno pa se šengarili dèle:

»Znáta, odeleč vaj bilou čuti kak dva kujseka, šteriva lajata na mejsec, saki na svójen dvóri. Lajata tak silovito, ka máta ži pene na góbci. Mejsce se njima pa norcarédi zvujška, rekši — pišita me vüva vrit pa svejti dèle. Eli či poven šče drügo priliko: tak sta kak habec, ki ga vóter zdigne visiko, ka vse pod sebe spravi pa semele.« Zèdnin kak so to pravili, so kázali, fúdali pa šošnjali, kak habec to napravi.

»Ve sta pobožniva, ne tajin, vsaki po svóje«, so prèli dèle, »samo sta malo prèveč vročiva, pa sta se vüzgala. Znála bi zgoreti eli se razčesnoti, ja ja! Bogmój, gospod moj, bi se stárao svejt, najvékšiva gorèčnika, pa sta tak polejci prèjšla. Zato pa, ka ta znála: takša pobožnija je nej več to, ka bi rada bila, liki je v svojen naslèdki ži práva božnija, gríva netrplivost: seja samo sovrašтво, srd. Drügo nikaj. (Eli natenci ti pa ne zadolen vse na papér djati, moren pogósci krave zavračati, ka mi v dètelco vujdavlejo.) Bole na kráci: test najine starèšje sestre tak zlèjpa prisútajo Reménovomi štefji, ka zato li nej vse tak čarno eli porebèrjeno, ka bi trbelo skočiti zravna »na noge v sveti boj!« Rovači pa, ka se ne spláča zganjati rabúko, či šče ka ednók ne obrèdi, kak na priliko rdèči na Španjólskon. »Bogmój, gospod moj« so se stárali, »kelko krvij je biló prelejane, pa šče nedúžne, gda so tiste bumbe kapale, ve je moglo biti Bógi žal, ka človeka stvóri! Samo on nevoló dopistij, zavólo vélke mržnje, krivic pa obrgzávanja med lúdmij: naj si dela človeštvo ži pékeo tú na zémli, či néšče živeti po tabli Mojzešovoj eli bóžij zapóvidaj. Zato pa znajta oba« so zdignoli prst kak vučiteo školašoma, šteriva sta se zbila »či ta šče nadéle sejála vóter, ta čerez čas žnjèla viher.«

»Bogme tak,« je kak rúm šlo vseokóli pod grúškov, samo Rovač pa Remén sta obmúknola, kak da bi jiva što zvórkeo.

Zdaj so Ivan Štrkov počúcnoli, se prijali prek kóulin pa čúčič odmotavali dèle klopko svoje naturne razglèdanosti:

»Vsa íštórija človeštva nan svedóči šče adno drügo istino, štera je túdi v svéton písmi notridjána, nájmre, što po orožjèj ségne, on po orožjèj vesne. Tak je níгда svéjta obhódo Tórk: gda je pod sébe spravo ži skóro pou Europe, so nazádnje protivnikove síle vkúpstopile pa ga obládale i vóspošikale. Eli či se zglédnemo na naš krščánski svejt gdakóli se zágnao tantá prtí Jeruzálemlí-i to je včino sédenkrát, bilé so van to takzváne križarske bójne-je nazádnje po glávi dóbo, Sveto dežèlo pa zgúbo. S tóga se naščímo samo to: či si pobožen v svójen vórovadlúvanji, samo boj, Bog s tebov eli ne odúrjavli drúge, šteri vadlújeo drügo vóro eli míšlénje, pa je ne síli v svóje. Prevélka gorèčnost je nej dóbra, nej takša nej óvakša, zato ka napeláve v násilnost i pobúdjavle protísílo, reberíjo. To sta nan gnes na svójoj kóži posvedóčila téva dvá kokóteka (eli kujseka, ka váma bole páše, ne zamerita priglíhi), číglij sta stvóreníva

oba po božoj formi pa mata adno ime, samo se vsako malo inači zove. Tak zdaj si pa odpustita v božen imeni, segnita si v roke pa spijmo vku- per glážek te spravlive bože kaplice«, dokončajo i potegnejo z žepa kan- tico svetle žute šmarnice.

»Vi bi se mogli iti škólat, dedek« si je zgučao po pítji zmérjeni Ro- vač, »lějko bi grátali prvi politik v cejloj okroglini, poslanik eli šče kaj več.«

»Bogme bi«, je poprijao rejč Vrčakov Draš, »viš Pišta, ti si nas več tak nahujstro ka bi ži hājdi šli nad prvoga bogátca, pa ti prišepesa té pišlivi Štrk i zmeri naidnok edne pa druge, kak Kristuš viher na zbúr- kanon mórji.«

Gda so se odžėjali prvi trije najbole rečlivi možacije, je krožila kan- tica okóli grúške; sákši si je malo gútno s »kělija« bóže zmérjenosti i na družbo je sejla níkša blága nedělska tihóča.

Tak bi znan túdi ostalo, či je ne bi zmóto novi prišlek.

»Ja ká pa gróna burdite kak kakši mašejtarteje?« pristopi Jožkec Ma- tijčin z rojárskin košon na rámi, »ve so mi od vėlke rabúke nej štele fčele sejsti v koš. Poudrgo vóro san je mógeo stěpati i sčekávati z Rajve jablani, ge mí roj pústo.« Zdaj smo vsi znali, ka správišča šče nēmre biti konec, Jožkec je poleg Ivana Štrkovoga največši politikuš nej samo v Dolnjen kráji, líki v cėjlij Gomilaj, pa znabiti šče v trej okólnij faraj. Tak se družba túdi zdaj nej mogla razíti, dōkeč se nej prečesala najno- verna politika, kak je Hitler s soldačijov zasěo dolino Rájne, kak so v Austriji vpelali soldačko obveznost po nemškon zglědi i pretrgali s ten versajsko pogodbo. Vse pěla očítno na to, ka de próbao Hitler napraviti nej sam móčno Nemčijo — to je ži včino — líki túdi vėlko, naj bo z diplomacijov eli z bójnov. V Jožkeci je dōbo Rovač zvéžbanoga politikán- ta nej zámán ka prehodo človik vėlki tao Europe, búu v bóji tan na lšōnci, ge tėlko našij spádnolo, pa šče dēle v taljanskon róbstvi. Tak sta pa li gnála to politiko, ka se nan ráčilo poslušati. Pomali sta prišla na to, kak se túdi prinasa edni navdúšújejo nad Nemčijov, nájbole tej, kij ódijo tá dēlat pa si tánkár vėlke šume pějnez nakládajo. Rovač pa ne bi búu Rovač, či ne bi próbao napeláti živoga političnoga zdúšja na svoj mlin. Gda so štejf odšrájali dēle po vési (na veselje tej, ka so je čemerí- li, pa na žalost óvidvá, kij sta jij dražila), je vážno zaklučo, ka naprějd- na gíbanja po svějti ne dopistijo Hitleri takšo apsolútno móč zadobiti. Čirávno — dēne kcój prefrigano — so ona nej nasilna, líki v svojen strženi lúdska, po načeli púne slobode. To nan praj kaže zmaga socializ- ma v največšoj držávi na svejti (štero pokaže zdaj zmagoslavno na svo- jem glóbusi), kak túdi v vėlki uspehaj njene 20-letne graditve. Jožkec je pritrdo, ka Pišti rejč teče kak mēd z gerpě, gda ga jemlé, eli ga je seadno zavrho rekóč, ka so bolševiki prišli na oblást s krvjov, z reberi- jov, nej po mernoj poti. Rovač se zámán vōgučao s svetóvnov bójnov.

»Praviš, vėlki uspehi socijalistične gradnje. Kakši vrájdenski uspehi. Pišta? Ne zameri, eli tú si se grdo vkáno.«

Vidili smo: Jožkec je v ton táli ober škólanoga Rovača.

Sagúrno je prijao njegov glóbus pa ga obrno prtí nan:

»Vište na, to zelěno van je ravnica, Rusi je májo nájveč na svějti, eli kak gospodárijó oni na toj svōjoj podržávljenoj zěmli, štero so kměton

krejželi? Tak ka nimajo krúha, sirmáčeki, mórejo ga kúpúvati od drúgij, méšij držav. To pišejo vse nóvine, od vsej stránk, tak ka nemre biti laž. Ka bi jes vórho v eden takši sistem, šteri po 20 léjtaj mérnoga razvítka nej pokazao níkšega právoga napréjka? Nega guča! Pes po takšen socijalizmi!« Dosta je šče móo povedati Jožkec od ruske paróvnosti, kak je ži Peter Velki delao velko Rusijo na račun drúgij narodov, bolševiki pa zánjin, v iméni níkšega mednarodnoga delavskoga gíbanja. »Zato je pa njúva država samo velko strašilo za vse narode na svejti, šteri ščejo meti svoj slóhoden razvíték. Bórmíš, tak ti je to«, je Jožkec zasúkno svoj cigaretilin tak kúnštno, kak da bi ga skótao fabrički valék, »gdokóli se spózna kaj na politiko, on zna: Hitler pa Stalin gónita zdaj vsaki svojo politiko, eli v ádnón sta si glíniva kak jajce jajci: obá ščéta spraviti pod sébe cejlí svet. Viš, téva sílaka nas držíta v trckaj. Protí njima je naša Mala antanta z Balkanskov zvezov vřed kak drógen stvárec proti láčnomi máčki. Pa povej, či nej tak!« — Rovač se zato kaj kaj štúkaó, eli Jožkec pa Ivan sta ga séli obládala. Nazádnje si te nej znaó več kaj; samo je níkaj mómlao od sovražnikov socijalizma pa na friško spakejraó svojo »škér« nazaj na paktrejger. Préci popárjeno je prijao piciklin, kak da nima níkše vóle več. Naidnók pa njemi preletij zagórejno, móčno začrtano líce níkše olekšanje, zasúkne se i kak da bi njémi smej vujdávaó v rejč:

»Če že ne pridemo vkúp, je vzrok najbrž v ton, ka svet nima svóre.«

Zdaj njemi prítrodo ves móški svejt na škégnji; samo módrí Jožkec, ki si je vrgeó na hrbet svoj nóvi roj, je nej zarázmo té modrije.

Na, Ana, zdaj si pa odejni: konec je tvojega dúgoga čtenjá, eli moje krátke pripovísti. Samo šče dokončétek: gda san ovidén ódpelo trájar nazáj, so mi Marko ovádili tak potúu, ka je Rovač móo tisto nedélo zgúčano z dečki naše pa sósídne vési, ka se prínij dógóčijo za vstanovítev drúštva. Dečki so se pa vmes sposvadili pa so nej príšli. Čújen pravíti, ka zdaj žándarje nágánjajo níkše komunistične agente; tej se praj šérijo túdi po našoj državi. Tak vidiš, túdi prinás se vse gróža pa pripravla na bóžne čáse. Svoje dečice pa v takšen zméjšanon svejti ne vúpan nágučávati na škólanje. Zavólo dedeka Štrkovoga pa si ne delaj več skrbij: tá ístin-ska dogódba ti sáma povej, ka so zdravoga dúha človík, jes se štíman žnjími vadlújejo zmérno krščánstvo, nej tisto zagnáno, kak njúv malo pregoreči sín. Bog de jij sódó po ton, ka so dóbra včínoli, kak so délali mér pa správo med lúdmij.

Tak, mení pa Bog daj, ka te s tejmi písmi bar malo zvedrín v tvojoj samóti klóštrskoj pa s tújine domóu postavín. Šče meni je ležéj, vóri, či si vse to živo predóčin. San túdi préci na samóči, ódtistijmaó, kak san zapústo míli moj gomílski kraj...

Bojdi mi zdrava — brat J
pa zбоgom stáni

Kak sta barat Egidij in Franjo fčila plivanušovoga kunja voziti

Mi starejši šče pomlmo, ka so po našij krajaj odili baratje iz Varóždina prosit miloščinno. Odili so od iže do iže in lidje so njim dávali slanino in bilice pa tūdi peneze. Nišče ne pomli, gda se je to začnolo. V baračkij knigaj bi se to najšlo, či bi to što goriskao. Pa to je nej vredno pa tūdi nej potrebno. Za tej Slavov se je prepovedalo prositi pa baratje zāto živijo. Pravijo ka »Dominus vobiskum« šče nigdar nej strādao.

Duga leta je odo pobirat to miloščino po našij krajaj brat Rok. Mi deca smo ga zvali samo barat. Jako kúnšten se nam je vido. Mōo je dugo rjavo janko, prepāsano z belin motvozom, polek pa je visilo debelo čislo, tak ka je ružilo, gda se je paščo. Najbole se nam je čūdno vidilo, ka ne mōo bradē kak mi deca, liki njemi je od spodnje lampe zraven visila duga dlaka. F tistun časi je ne fsakši noso keco kak zdaj ka človik ne vej eli se ne vejo briti eli pa se rēdijo nīmake. Eden možak so takšemi kecaši pravili, ka je Bog človeka stvoró po svojoj podobi ne po pesjoj kabi noso kosmati obraz kak pes. Kecaš pa je možaka obrisao: Stāri tūo, van šče trbej samo leseni kaput, pa van zuspevlemo cirkumdederunt.

Baratje so nej nosili keco z gizde, to so predpisovale njūve regule. Deci je barat tālao kepce, ka so se ga ne bojali. Fčāsi je kakšega maloga malo z bradof poježao. Ništerna deca so se smijala ništerna pa brečala.

F tiston časi so bili plivanušje: f Čerensofcaj Boldižar, pravili so njim samo Bodi bači — f Tornišči Salaj — v Lendavi Štraus — v Dobrovniku Volper — v Bóltincaj Vadovič — pri Bedeniki pa Faflek. Po tej faraj so baratje z Varóždina pobirali slanino pa bilice, za to so prišli pomāgat za velke spovidi. Tūdi spāli so na farofi, gda so f tistoj vēsi do kmice pobirali. Po drūgij vesnicaj pa so spāli pri cemeštri. Barata je sprevajao močen moški, ki je noso pūto s slanino, v roki pa korbeo z bilicami.

Edno leto je Rok zbetežao, mesto njega je prišeo drūgi, zvali so ga brat Egidij. Sprevajao ga je močen lapec z Varóždina, zvali so ga Franjo. Bio je duga leta f kloštri pri kunjaj. Dobro se je razmo na kunjsko maro. Barat Egidij je noso v ednoj roki debelo palico v drūgoj pa kepce za deco, Franjo pa pūto na rpti in v roki korbeo za bilice.

Gda sta v Gomilicaj pa f Tornišči pōbrala, sta šla k Bedeniki v Faflekovo faro. Tam je malo katoličanov, zato sta friško pōbrala. Stavila sta se na farofi. Ravno praf sta prišla. Drūgi dēn je plivanošov lapec rukivao k soldakom ravno v Varóždin. Faflek so napisali velkomi baračkomi poglavāri pismo in prosili, ka bi brat Egidij in lapec Franjo malo ostala na farofi pa njij kaj pomāgala, dokeč ne dobijo drūgoga lapca. Dobila sta dovoljenje, ka lejko ostaneta tak dugo, dokeč jeva ne pozovejo. Z veseljon sta ostala. Barat Egidij je pri meši cinkao pa plivanoši dvoro. Franjo pa je f klopi sedo pa molo tak glasno ka plivanoša parkrat tak zmešao, ka so ne znali, ge so.

Med dnevom je Egidij f kúnji pomāgao, tro oreje, skūbeo kokoš pa lūpao krunple. Franjo pa je f štali polagao. Plivanuš Faflek so meli tak

trmoglavoga kunja, ka ga s traktorom ne bi z mesta geno, tak je trdo stao, či je vido ter na kolaj. Eli Franjo je znan takše trmoglavu marše vred zeti. »Van jes že pokažen, kak se to dela.« je razlagao. Plivanuš, Egidij, küharcu in sosidje so gledali, ka de delao. Kunji je okoli šinjeka obeso lanc, naprej pa pridrgno kobilu. »Ve gda kobila cükne, se kunj prestraši ka bi se zagrlu pa de bežao.« Pa kabi bežao. Gda je Franjo z bičom fučno po kubili je kunj tak cükno kubilu nazaj ka je spadnola na rit, pa tudi una nej štela več voziti, gda je poleh nje bio kunj. Oba so odegali f štalo in odišli k jūžini. Franjo se je malo čemerno držao, ka se njemi prilika nej posrečila, pa je dele grūntao kak bi kunja fkroto.

Drugi den sta šla v goščo po drva. Barāt Egidij je slekeo svoj barački gvant, ka ga ne bi preveč zamazao. Faflek so njemi dali svoj kaput, meli so dva, samij pa so itak odili samo v reverendi. Šla sta samo s kunjon, ar kubila nej štela inače voziti kak sama. Gda sta v gošči naklala polina, sta si sela na drva in začnola lajati pa brečati kak sta najbolje mogla. Kunj se je tak zasagao, ka je do doma tak bežao, ka sta spogūbila fsa polina zvūn tistij, na šterij sta sidela. »Zdaj ži znan kak ga poženem,« se je veselio Franjo. »Fsigdar gda ne potegne, va lajala.«

Plivanoš so meli f Seli pri kapeli travnik. Egidij in Franjo sta fse lipo pokosila, posūšila in prišla s kunjon, da seno odpelata. Zdaj sta znala, ka za kunjon trbej samo lajati pa de pelao. Velki voz sta naklala. Kunj ga je večkrat nazaj pogledno, čiravno je jo. Gda je bilo fse gotovo, sta se pripravila ka kunja poženeta. Oba sta se raskoračila pa začnola lajati, kak sta mela moči. Kihāncov Jānoš pa Vanči in drugi bližanji sosidje so prbežali gledat, ka za pse je napadnol plivanošovoga kunja. Eli kunj se nej geno, ar je vido velki ter na kolaj.

»Čakaj mrha kunjska«, ve šče znan drugo priliko, tak ka mo se pelali kak Eljaš na žarečij kolaj. Zmekno je z voza par prgišč sena in pod kunjon vūžgao. Kunj je skočo dele pa pa stao kak soha. Telko je skočo naprej, ka je voz s senon prišeo ober ognja. Seno na kolaj je začnol goreti. Kunj, gda je vido ka za njim fse gori, se je tak zasogao ka je kak besen skočo pa potro rud, ftrgno štrango in telko cūkao ka je vos prevrgeo. Ogen so friško pogāsili. Kihāncov Jānoš so kunja prijali pa ga prvezali f svojo štalo, ka se je pomero. Jānoš so bili cerkveni odbornik in so znali, kakše šege je plivanošov kunj.

Barāt Egidij je bio jako žalosten Franjo pa tak čemeren, ka bi najraj pobegno, da se ne bi s plivanošom več nigdar srečao. Po poti k Bedeniki sta si pogučavala nečmurski. V Fokofcaj so lidje mislili, ka sta kak šiva mešetara s Čakovca, ka kupūjeta stāre krave za Vajdo. Ne sta došta odgovarjala. Samo idnok se je nikšoj ženski Franjo obregno, ka ne iščeta krave, liki jūnce na dvema nogama. Takšij tū nega, so ženska odgovorili. »Mūdva pa sva f Seli na plivanošovom travniki vidila dva jūnce, samo tistiva sta ne bila tū odnot.« je čemerno modrūvao Franjo in se paščo dele.

Faflek so jiva ži od daleč vidili. Ka se je denok zgodilo, so premišlivali. Brezi kunja ideta spoklūknjenimi glavami. Gda sta fse razložila so se plivanoš tak smijali, ka so se malonej raspočili. Ne njim je šlo za seno, kunja so pa itak namenili odati renkoskumi kupinari.

Kakšega vekšega dela je na farofi več nej bilo. Novi lápec Andraš s Trnja je rávno tisti den nastopo službo. Trbelo de zéti slovo. Žmetno sta se ločila od dobroga plivanoša. Pa ka si známo. Regule so regule, mogla sta nazaj f klošter. Ka je šče f púti falilo je kúharca dopunila. Žmetno de to nesti do Gomilic«, si je muvo Franjo. V Gomilice k cemeštrovin je móo priti foringaš z Varóždina. Tú so navadno prekiadali, ka sta po ves-nicaj nábrala.

Fsakši je kúšno plivánoši roko, kúharci pa sta samo tak v roke seg-nola, ár klošterske regule ne dopistijo ka bi barátje kogašte kušúvali. Plivanoš so njima pokazali bližánjo pot do Gomilic. Šla sta kre Fokovec in Vuče gomile, mimo Bogojine po Filovskoj námeti do Renkovec. Več-krat sta počivala. Barati je večkrat zadrevenela roka f šteroj je neseo korbeo z bilicami. Franjo pa je mislo ka njemi rame krej spádnejo. F Tórnišči sta ži šla po kmici. Gda sta prišla do Gregorovga križa je pred njiva skočo tovaj in skričao: »Fse, ka máta, dajta meni, či ne, vaj dol strlin!«

»Pa kak radiva ti dáva, ve ži dele nemreva, tak sva trúdniva«, je pravo Egidij. »Samo nikše potrdilo nama daj, ka svojim poglaváron po-káževa f kakšoj nevarnosti sva bila. Jes slečen to baračko janko, jo obe-sin na palico kak zastavo ,ti pa v njou streljaj.« Tovaj je bogao. Strelo je dvakrat, trikrat.

»Samo strelaj kak največ, či de več lúken, vse bole do mi vórvali« je pravo Egidij. »Nimam več petronof«, se je obregno tovaj. F tiston meg-njeni pa je Franjo s palico f vdaro po tovasi, za njin pa Egidij. Tak sta ga bila, ka je tovaj rgúlo kak ranjeni tigriš, skočo za križ in bežao dele proti Raščican, njeva pa pomali proti Gomilican.

V Gomilicaj pri cemeštrovij je ži čakao foringaš z Varóždina. Bio je petek. Za večerjo so cvrli bilice tak ka je šče k Rovátovin dišalo. Ve so túdi lejko cvrli. F korbli je bilo malo cejlj bilic, pri telkon predevanji so se spotrle. Drugo útro so se rano odpelali. Na sredi sica je sedo barát Egidij, na desnoj strani kočiš, na levoj pa Franjo. Kolena so meli pokri-ta z gúnjov ka se nebi vidila sprestreljena barátova janka.

Fse, ka sta doživela in f kloštri povedala, so zapisali in zapisnik djali k zgodban, kak sta podobno doživela že brat Masej in Juniper. Med boj² nov se je zapisnik zgúbo, tak so bár pravili. V istini pa ga je odneso vél-ki poglavar varóždinskij barátov f Kanižo, gda so tan prešteli, so ga po-slali f Pešto. Šče gnjes den je f Pešti.

Tak se dokonča zgodba od baráta, Egidija in njegovoga pomočnika Franja. Vélki poglavar je večkrat to priliko ponúcao pa pravo mlajšim barátom, ka šče ležej kunja fkrotiti kak trmoglavoga baráta. Po letaj so pozabili ime Egidij in Franjo, zapomnili pa so si zgodbo in kunja štero-mi je bilo ime Fuks.

FOTOKRONIKA

Cerkev v Sloveniji - moja ljubezen in moj ponos

Videl sem tvoje betlehemske otroštvo. Pri krstnih kamnih naših sve-
tišč si se rojevala kot rosno jutro s pozlato sončnih žarkov. Videl sem
tvoj nazaretski polet, blagodejna je bila tvoja mladost, srečal sem jo in se
spočil ob njej. Dočuteval sem te v pesmi in molitvi mladih, ki so se iz
vseh krajev moje dežele zbirali pri stiških menihih, okrog svojih duhov-
nikov in škofov. Joy, kako lepo je biti v srcu mlad z blagoslovom miru in
ljubezni! Videl sem te vso prešerno, ko si slovensko metropolo spreme-
nila v mesto mladih ob taizejskem »romanju zaupanja na zemlji«, zbliža-
la si evropsko verno mladino, odprla si svojo gostoljubno prijateljsko
dlan.

Srečal sem te, moja Cerkev, v rojakih na tujem. V Švedskem meste-
cu Vadsteni, 2200 km od slovenskih Brezij, so se za binkoštni praznik
zbrali moji rojaki k slovenski maši in pesmi. Odkril sem te po njihovem
romarskem hrepenenju po rodni grudi. Videl sem te na Chatillonu v
Parizu, kjer so se za velikonočne praznike zbirali moji rojaki spominjajoč
se trpljenja, umiranja in vstajenja božjega Sina. Videl bi te lahko na
vseh koncih sveta, po svojih rojakih, ki še sklepajo roke in jim je draga
božja služba.

V molku pleterske kartuzije sem se ti s strahom približal. Spokojen
je bil tvoj obraz, mir je oddajal, z lepoto in ljubeznijo neba, do obisti
sprasujoč, jaz pa sem bil premalo božji, da bi se mogel vsaj za hip za-
zreti vanj. Po tistem menihu sem te odkril, ki kipari in kipari križe, an-
gelčke, jaslice, Marije, Jožefe, Jezuse — kalvarijske in betlehemske — z
isto vnemo, kot se bliža bogoslužnim uram čez dan ali opolnoči.

Odkril sem te, včasih vdano, včasih z rahlim protestom v srcu, v
božjepotnih cerkvah, posebno pri Mariji Pomagaj na Brezjah, kamor se
vsako leto vsaj enkrat zatečejo v velikem številu trpeči bratje in sestre.
V njihovih razbolelih obrazih, invalidnih, ostarelih, nemočnih... Videl
sem te, moja Cerkev, v tisti invalidki, ki ji roke mrtvo visijo ob telesu,
pa je vendar slikarka. Spretno suče čopič, tesno oklepajoč ga s prsti na
nogah.

V skromnih sestrah matere Terezije iz Kalkute sem zaznal tvoj mla-
dostni nasmeh. Na slovenska tla so stopile z vso svežino svojega priče-
vanja, ošabnem času v izziv. Srečal sem te, moja Cerkev, v letošnjih
novomašnikih, v novih duhovnih poklicih, v mladih in odraslih kristja-
nih, v vseh ljudeh dobre volje. Srečal sem te v triglavskem pogorju, spre-
govorila si s soncem na grebenih gora ob »triglavskem romanju«, lepa si
bila v slavošpevih neba in src ljubiteljev planin.

Joy, kdaj bom domislil vso tvojo lepoto! Krasna si, Cerkev, hči neba!

xxx

»Mene pozabite, mojih naukov pa nikar!«

»Kaj bi nam danes rekel Slomšek? Nam, ki imamo toliko knjig, da jih več ne beremo! Nam, ki smo se nekoliko naveličali omike in kulture! Nam — v onesnaženem okolju, nam, ki smo s tujkami onesnažili materin jezik! Nam, ki ob vsem napredku pešamo v veri, nam, ki smo se naveličali evangelijskih vrednot ter se utrudili v moralnem življenju! Le kaj bi nam rekel Slomšek? Morda bi nam ponovil svoj znani rek: Sveta vera bodi vam luč, materni jezik pa ključ do zveličavne narodne omike! Pomeni: Skrbite za versko in kulturno dediščino, da vam je nihče ne vzame ali da je sami ne uničite! (škof Kramberger)

V tem duhu pogosto spregovorijo mariborski škofje, ko obiskujejo svoje vernike. Kako dobro je, da nam osvežijo Slomškove pobude za jezik in narod.

Morda bi nam Slomšek povedal tudi tole:

»...mi pa slovenščino za mizo posadimo in jo počastimo kakor svojo milo mater«.

xxx

»Triglavsko romanje« je bilo edinstveno doživetje za vse, ki so se ga udeležili. Bilo je to v sredo, 12. avgusta, 1987. Pod vrhom Triglava (2864 m), na Kredarici ob Triglavskem domu, najvišji planinski postojanki pri nas (2518 m) se je ta dan zbralo 550 vernih planincev k mašni daritvi; ob somaševanju 44 duhovnikov jo je vodil ljubljanski nadškof Alojzij Šuštar. Na Triglav smo poromali ob 90-letnici, kar je bila na Kredarici postavljena kapela (porušena v povojnih letih), posvečena lurški božji Materi, ob 100-letnici, kar se je Jakob Aljaž, takratni župnik na Dovjem, povzpel

na vrh Triglava, ob 60-letnici Aljaževe smrti, ob 100-letnici Dežmanove (sedaj Staničeve) koče in ob 140-letnici smrti velikega ljubitelja gora ter kulturnega delavca, duhovnika Valentina Staniča.

V vrste duhovnikov mariborske škofije je v letu 1987 vstopilo kar 12 bogoslovcev, od teh jih je bilo pet iz Prekmurja. Z mariborskima škofoma, duhovniki in vsemi verniki je delila to radost vsa Cerkev na Slovenskem.

X X X

Ljubljanski pomožni škof dr. Stanislav Lenič, je v nedeljo, 12. julija, v ljubljanski stolnici praznoval svoj zlatomašni jubilej. Z jubilantom je somaševalo 80 duhovnikov iz vseh treh slovenskih škofij, 10 sobratov v škofovski službi ter stiški opat Nadrah. Poleg pronuncija iz Beograda,

nadškofa Gabriela Montalvo, in ljubljanskega nadškofa Alojzija Šuštarja so bili še trije drugi nadškofi: Alojzij Ambrožič (Toronto, Kanada), Franc Perko (Beograd) ter nadškof v pokoju Alojzij Turk (Novo mesto). Od škofov so bili: Metod Pirih (Koper), upokojeni škof Janez Jenko (Koper), Antonius Manicus (Afrika), Jožef Kvas (Ljubljana) ter Jožef Smej (Maribor). Škof Lenič je v pol stoletnem duhovniškem stažu bil 23 let generalni vikar, 20 let pa škof; v povojnih letih je bil devet let v zaporu, več kot eno leto v samici. Krivično so mu sodili, toda sedaj pogosto ponavlja, da ne gleda nazaj in da vsem vse odpušča.

»Svoje velikoduhovniške roke je na mojo glavo položil škof Gregorij Rožman ter mi ob klicanju Svetega Duha podelil duhovniško službo. Veliko zahvalo mu dolgujem za to bogoslužno dejanje. V svojih prvih duhovniških letih sem bil deležen njegove velike naklonjenosti. Bilo mi je dano, da sem vseh pet let najhujših in prelomnih časih naše zgodovine smel biti ob njem ter dočutovati polno mero njegove ljubezni do našega naroda. Od blizu sem spremljal njegovo trpljenje in njegovo najboljšo voljo pomagati našemu narodu, da bi preživel. Bilo mi je dano, da sem gledal od blizu, mnogi ga namreč gledajo od daleč, toda samo pogled od blizu more biti resnično objektivni pogled. Če gledamo od daleč, se vmes postavljajo različne meglice in ovire, da ne vidimo več jasno in zato tak pogled ne more biti objektivni.

Kako zelo sem hvaležen Bogu, ki je dal naši ljubljanski škofiji velikega škofa in prvega nadškofa Antona Vovka. Bilo mi je dano, da sem od blizu poznal tega velikega Slovenca, velikega škofa. Nadškof Jože Pogačnik je bil tisti, ki me je poklical za svojega najožjega sodelavca. Že prej sem vedel za vse njegove velike talente, široko izobrazbo. Poznal sem ga kot velikega molilca, zato mi je ostal v svetlem spominu, posebno njegova svetniška smrt. Tudi ti, naš dragi nadškof Suštar, si me privzel kot zapuščino po prejšnjem škofu, da bi bil tvoj sodelavec in ti pomagal pri vodstvu škofije. Rad sem to storil, dokler sem mogel. Hvala ti za tvoj zgled delavnosti in gorečnosti med nami« (odlomek iz nagovora zlatomašnika škofa Leniča).

X X X

Na praznik Gospodovega razglasenja, 6. januarja, 1987, v Rimu, je papež Janez Pavel II. posvetil v škofa dolgoletnega predavatelja na ljubljanski teološki fakulteti prof. dr. Franca Perka. Tako je ponovno bil imenovan za beograjskega nadškofa in metropolita naš rojak — Slovenec, doma na Krki pri Grosupljem. S prevzemom te službe je postal tudi prvi metropolit beograjske cerkvene pokrajine. Škofovsko službo v Beogradu je nastopil v nedeljo, 15. februarja.

Nadškof dr. Franc Perko v pogovoru s salezijanskima duhovnikoma Tonetom Horvatom, doma iz Lipovec pri Beltincih, sicer pa župnik v beograjski župniji Karaburma, ter Janezom Poprijanom, zaposlenim v Tajništvu vatičanske nunciature v Beogradu.

x x x

Cerkev na Slovenskem se je razveselila prihoda sester Matere Terezije iz Kalkute. Njihovo redovno hišo, na Ježici v Ljubljani, je 16. julija, 1987, blagoslovil slovenski metropolit in nadškof Alojzij Šuštar. »Tudi za Cerkev na Slovenskem in za našo družbo bodo sestre — misijonarke ljubezni — nenehna pobuda in vest!« je v mašnem nagovoru dejal nadškof. »Ko z veseljem sprejemamo 'misijonarke ljubezni', ne smemo pozabiti drugih redovnih sester, ki že dolga stoletja delujejo pri nas... Njihovo skrito in prav tako nesebično delo, storjeno iz ljubezni do Boga in bližnjega, je izredno velikega pomena, velik božji blagoslov ne le za narod, temveč za vso vesoljno Cerkev. Vsem sestram izrekam iskreno priznanje in hvaležnost!«

»Božjega blagoslova vam želim pri vašem pričevalnem delu v Cerkvi na Slovenskem,« je nadškof Šuštar dejal sestram matere Terezije ob njihovem prihodu v Slovenijo.

Prvi majski dnevi v letu 1987 bodo za Cerkev na Slovenskem ostali v neizbrisnem spominu. Ljubljana, slovenska metropola, se je spremenila v mesto mladih. Taizejski brat Roger je bil s svojo 10-člansko ekumensko skupnostjo in 5000 mladih iz različnih evropskih dežel v Ljubljani na »romanju zaupanja na zemlji«. Mladim iz Jugoslavije se je pridružilo nad 1000 mladih iz vzhodne in zahodne Evrope. Okrog 20 različnih narodnosti se je steklo na to srečanje, v 66 župnijah Ljubljane in njene okolice so mlade romarje sprejele pod streho in na hrano naše družine. Štiri skupna molitvena srečanja v draveljski in šišenski cerkvi je vodil brat Roger s vojimi brati, po vseh župnijah so se mladi gostje srečali z domačo mladino, v nedeljo so sodelovali pri župnjski maši, vse dneve pa so razporejeni v manjše skupine razmišljali o »usmiljenju«.

Taizejska skupnost je ekumenska in mednarodna. To je skupnost menihov, ki šteje 85 bratov; so iz 20 različnih dežel, po veroizpovedi pa pripadajo rimskokatoliški, luteranski, reformirani in anglikanski Cerkvi. Veliko mladih Prekmurcev je že obiskalo taizejsko skupnost ter se jim pridružilo k vsakdanjim molitvenim in premišljevalnim srečanjem. Vsak teden se tam vrstijo srečanja. V poletnih mesecih je včasih več tisoč ljudi, ki v večini spijo v šotorih ali barakah. Ob koncu leta pripravi taizejska skupnost »evropsko srečanje« v enem izmed velikih mest; tega srečanja se udeleži nad 20000 mladih z vseh krajev Evrope, veliko jih pride tudi iz drugih celin.

V svoj dnevnik si je brat Roger zapisal misel Dostojevskega, ko je bil ta v sibirskem ujetništvu: »Otrok nevere in dvoma sem vse doslej in tak bom ostal do groba. Kakšnega strašnega trpljenja me je stala in me še stane ta žepa po veri, ki je v moji duši toliko močnejša, kolikor je v meni čedalje več nasprotujočih razlogov... Nič ni lepšega, globljega, popolnejšega, kot je Kristus...«

xxx

Verna mladina iz Pomurskega pastoralnega področja se je v lepem številu udeležila v soboto, 23. maja, 1987, molitvenega srečanja v Dravljah v Ljubljani. V novi draveljski cerkvi Kristusa Odrašenika se je ta dan zvrstilo 35 glasbenih skupin. V stari draveljski cerkvi sv. Roka, v neposredni bližini nove župnijske cerkve, pa se je isti dan hkrati zvrstilo dvajset molitvenih skupin. V dvorani župnijskega doma so si udeleženci shoda lahko ogledajo tudi tri filme: Splav — ženina odločitev, Nemi krik in Čudež življenja. Vse mlade je na začetku srečanja posebej pozdravil ljubljanski nadškof Alojzij Šuštar. V teku dneva sta se zvrstili tudi dve Okrogli mizi. Obe sta bili ubrani na isto temo srečanja — življenje! Za Okroglimi mizami so bili teologi, zdravniki, družinski očetje in matere, študentje, medicinske sestre, psihologi, pedagogi... Sporočilo srečanja je posebej opredelila brošura »Življenje«, ki jo je za ta dan pripravila revija Sončna pesem ter člani Medškofijskega odbora za študente.

xxx

Nepozabna pa so srečanja mladih iz vse Slovenije v Stični. Trije posebni vlaki so jeseni, v letu 1986 pripeljali do Ivančne Gorice: iz Prekmurja, Maribora in Ljubljane. Iz Pomurja je pripeljalo mlade potnike tudi pet avtobusov. Leto za letom se ta edinstvena srečanja ponavljajo. Leto za letom nova pobuda, kot jo je na zadnjem srečanju izrazil slovenski metropolit Šuštar: »Vrnite se domov kot nov rod, nov slovenski rod — z upanjem v srcu, z vero v prihodnost... Vrnite se domov kot rod, ki je zakoreninjen v Bogu, v naši slovenski zemlji, v našem narodu in njegovi kulturi. Zato prosimo v tej evharistični daritvi vsemogočnega Boga, naj vas za vašo življenjsko pot obdari s trdnim upanjem!«

XXX

»Mavrica«, ilustrirana mesečna revija za naše otroke, je postala nenadomestljivi sestavni del verskega življenja v Cerkvi na Slovenskem. Leto za letom se najmlajši bralci našega verskega tiska udeležujejo skupnih srečanj na enem izmed krajev treh slovenskih škofij. Glavni urednik, msgr. Jože Bertoncelj, ob takih srečanjih podeli najbolj pridnim sodelavcem posebna odlikovanja. Ta srečanja so edinstvena doživetja za mlade veroučence, zato hkrati spodbuda za vztrajno oblikovanje njihove duhovne podobe po krščanskih načelih.

xxx

Tradicionalno medkrščansko srečanje — ekumenski pogovori — je bilo v preteklem letu 11. in 12. julija na Tišini. Udeležili so se ga predstavniki pravoslavne, binkoštna, evangeličanske in katoliške Cerkve. Osrednjo temo pogovorov — »greh in sprava« — so oblikovali: pravoslavni paroh iz Zagreba Vajo Jović, pastor binkoštna Cerkve Mihael Kuzmič iz Ljubljane, kapucinski pater dr. Vinko Škafar, evangeličanski pastor G. Skalič ter bogoslovni profesor iz Maribora dr. Stanko Janežič. Tišinsko župnijo je izčrpno predstavil, s pogledi v preteklost in sedanjost, domači župnik Janez Gregor. Ta je sklenil svoje poročilo s praktično ekumensko mislijo: »Z drugoverci živimo v miru in se med seboj spoštujemo. Prižadevamo si, da bi bili dobri ljudje in dobri kristjani. Veliko molimo za edinost vseh kristjanov. Pri vsem tem pa se zavedamo tistega, kar je de-

jal sedanji papež Janez Pavel II., ko je govoril o edinosti. Dejal je namreč: Spoštujte vsakega človeka, spoštujte njegovo vest in njegovo versko prepričanje.«

xxx

Tradicionalno romanje bolnih, ostarelih in invalidnih iz vse Slovenije — devetnajsto po vrsti — je v soboto, 20. maja, 1987, pri Mariji Pomagaj na Brezjah vodil beograjski nadškof in metropolit Franc Perko. Zbralo se je nad deset tisoč romarjev. Z bolniki je prišlo tudi nad 100 duhovnikov iz vseh treh slovenskih škofij. V svojem nagovoru je nadškof Perko med drugim poudaril: »Današnja družbo zanima le uspeh, prežema jo porabniška miselnost, kjer velja le tisto, kar se plača... V taki družbi pač ljudje nimajo smisla za trpljenje, ker zanje nič ne štejejo duhovne vrednote... kdor je izgubil vero in zaupanje v Boga, ta je izgubil tudi pogum za ure preizkušenj.« Bolniki so na daritveni oltar med darovanjem prinašali simbolične darove. Invalid na vozičku je prinesel na oltar svečo, ki je simbol krščanskega upanja. Stanka Glavan, invalidka z ohromelimi rokami, pa je nadškofu Perku izročila umetniško izdelano podobo sv. družine. Stanka jo je narisala s čopičem, ki ga drži s prsti na nogah.

x x x

Pri Mariji pod logom, v Turnišču, so se v nedeljo 23. avgusta zbrali bolni, ostareli in invalidni iz župnij lendavske dekanije. Molitvena ura za duhovne poklice se je začela že ob dveh popoldne; vodila sta jo upokojeni župnik Janko Škraban ter bogojanski župnik Stanislav Zver. Mašno daritev je vodil dekan Franc Tement, črensovski župnik. Somaševalci so po Škrabanovem mašnem nagovoru bolnim podelili bolniško olje. Srečanje se je končalo z litanijami božje Matere. Kljub triurnemu bogoslužju so do konca vztrajali ter v molitvi zajemali moč za svoje vsakdanje življenje v trpljenju in preizkušnjah.

xxx

Prekmurce najdemo domala na vseh celinah naše zemlje. Tudi na Švedskem! Prenekateri se radi udeležujejo skupnih slovenskih prireditev, ki jih pripravijo naši izseljenski duhovniki. Osrednje srečanje vernih Slovencev na Švedskem je ob binkoštnem prazniku. Od leta 1973 se naši rojaki na Švedskem zberejo za binkoštno srečanje v Vadsteni, mestecu ob jezeru Vättern, ki je nekakšno zemljepisno središče, do katerega imajo enako dolgo pot iz vseh krajev Švedske. Nad 200 Slovencev se je bilo zbralo k srečanju v letu 1987, to je v nedeljo, 7. junija. Med njimi — na sliki — so bili tudi naši Prekmurci. V Torupu pri Galmstadu živita Rozalija in Franc Lipič, doma iz Hotize (drugi in četrti z leve), v Hyltebruku delata Krstina in Ivan Sarkezi, doma iz Petišovec pri Murskem središču. Pred osemnajstimi leti so si izvolili Švedsko, da bi preživeli sebe in svoje. Kot lastovke jih žene domov.

Slovenski izseljenski duhovniki v Evropi

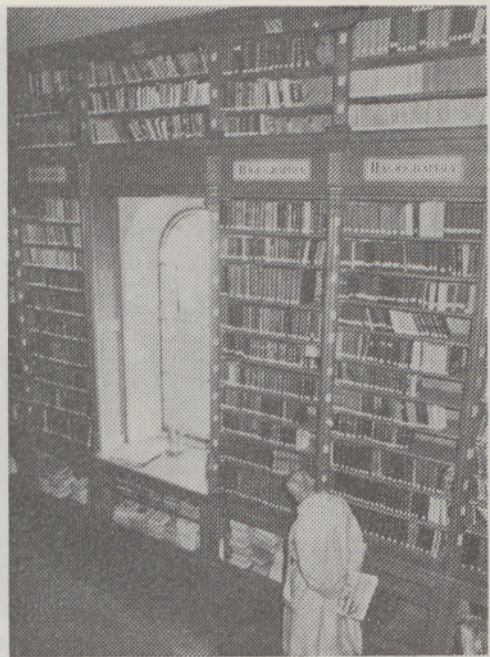
Za velinočni ponedeljek — pa tudi večkrat na leto — se zbere v Chilliersu v Franciji, kakšnih 70 km od Pariza, skupina Prekmurcev. V župnijski cerkvi opravijo spoved, prejmejo obhajilo med slovensko mašo, zatem pa se zberejo k skupni bratski mizi. Med starim rodом slovenskih predvojnih izseljencev je manj tistih iz poveljnega rodu. Sestri Gaborovi, Marija in Francka, iz Odranec. »Rojeni sva tam, kjer ima sedaj Dominko svojo gostilno. Od leta 1936 sva v Franciji. Tu in tam sva 'priromali' v domači kraj, sedaj pa sva že močno v letih.« Francka si je izvolila za ženo Poljaka Janeka Jakuboszezaka, Marija se, po možu Janezu piše Kozic; mož je doma iz Peskovec pri Šalovcih. Iz Hotize je doma Hajdinjakova Marija, otrok poveljnih let. Sedaj se piše Bohnec, po možu Štefanu, ki je doma iz Srednje Bistrice. Marija je iz hotičanske družine, ki je štela 12 otrok. Pet se jih je raztreslo po svetu: Nemčiji, Franciji in Avstraliji. Rada gre domov, v Prekmurje, včasih jo celo zagradi domotožje, da bi najraje vse pustila in odšla za vedno domov. Tesno je povezana z vsemi v rojstnem kraju. Ti stiki jo držijo pokonci. Mož Štefan je zaposlen, ona

je pri dveh otrocih. Sedaj sta že odrasla, obiskujeta šole. Razumeta prekmursko, težje govorita, vzljubila pa sta rojstno deželo svojih staršev, kjer preživijo poletne počitnice.

xxx

Pleterski kartuzijan p. Ciril Zver, doma iz Odranec, že 20 let uspešno vodi gospodarstvo edinega kartuzijanskega samostana v Sloveniji. Tudi menihi morajo živeti od materialnih dobrin, četudi je njihovo življenje še tako skromno. Dobri p. Ciril, mnogim tako dobro znan, vselej zmerno vesel, dolgi dve desetletji modro vodi gospodarstvo menihov v Pleterjah. On plačuje delavce, skrbi za menihe, sprejema goste — tiste z veljavnih družbenopolitičnih in cerkvenih stopničk, kakor tudi preproste »romarje«, ki se zatečejo k velikim samostanskim vratom. V velikem sadovnjaku vzdolž velikega zidu od spomladi do jeseni visijo steklenice, v katerih dozorevajo hruške; visijo mirno in dostojanstveno kakor menihi v koru. Ciril ve, kdaj dozorevajo, kdaj jih je treba odtrgati, ve, kaj storiti, da bo viljamovka — pleterska hruška — ohranila svoj »pleterski sloves«, on ve, kako pripraviti brinjevec, da bo v slast odjemalcem...» In če gre v prodajo, naj bo pristno in zdravo«, je njegovo gospodarsko načelo. Vendar p. Ciril ni prišel v kartuzijo, da bi bil tam gospodar, temveč, da bi bil tam menih med menihi. Molitev in meditacija je njegov prvi namen bivanja v samostanu. Pa vendar si sedaj družno z drugimi menihi beli glavo, kako prenoviti samostan, ki ga štejejo za enega največjih kulturnozgodovinskih spomenikov pri nas; sedaj ga je namreč že zelo načel zob časa.

P. Ciril Zver (v sredini) ob slavnostni otvoritvi restavrirane Pleterške slikarske zbirke starih mojstrov v Kostanjevici

xxx

Salezijanska misijonarja Jože Mlinarič in Gusti Horvat, doma iz beltinske župnije (Bratonci, Lipovci) sta sredi maja 1987 morala zapustiti svoje misijonsko področje v Burundi. Zadela ju je ista usoda kakor blizu 400 drugih misijonarjev. Po dopustniških mesecih sta odšla v Rim na enoletno teološko izpopolnjevanje, od koder se bosta verjetno vrnila v Ruando v centralno Afriko. Nazaj v Burundi pa več ne smeta. Eden izmed njiju takole pripoveduje: »Moj Burundi! Še vedno ne morem verjeti, da sem te zapustil. Da sem te za vedno pustil? Mar je to mogoče? Vraščeni sem v tvojo rdečo zemljo, v tvoj črni narod, v tvojo večno zeleno pomlad. Maševal sem tvojim ljudem, Burundi, molil sem za vse tvoje ljudi, delil z njimi vročino, žejo in lakoto, ko smo gradili cerkve in šole, ceste in mostove. Veselje in žalost sta nam bila skupna. Srkal sem z njimi iz iste ga vrča, kamor je privrel mošt iz banan. Bili so mi veliko več od rodni bratov in sester. Moj Burundi, le kako naj te pozabim. Kaj sem ti žalega storil, da te več nikoli ne smem videti? Slovo od tvojih bratov je bilo tiho, a tako pekoče kot afriško sonce. Ob poslednjih stiskih rok sem čutil eno samo hvaležnost in trajen spomin — od tvojih črnih bratov in sester. Dobri Bog! Ti vodiš naša pota! Naj bo tudi ta žrtev v dobro mojim nepozabnim črnim bratom! Naj rastejo v veri, naj ljubijo Cerkev.«

Izgnanca iz Afrike, salezijanska misijonarja Gusti Horvat (prvi levo) in Jože Mlinarič (drugi levo), sta se konec maja zatekla na Rakovnik v Ljubljano. Salezijanska skupnost na Rakovniku ju je z odprtimi rokami sprejela, predvsem misijonar s Kitajske, Andrej Majcen (drugi desno) ter ljubitelj misijonov dr. Stanis Kahne (prvi z desne)

x x x

V cerkvi sv. Cirila in Metoda na Škofljici pri Ljubljani je v nedeljo, 21. junija, 1987 nadškof dr. Al. Šuštar posvetil v stalnega diakona diplomiranega teologa in socialnega delavca Imreta Jerebica, doma iz Odranec. Lepega bogoslužnega dogodka se je udeležilo blizu 30 duhovnikov, prostorno cerkev pa so napolnili verniki domače župnije in od drugod. Imre Jerebic je rojen v letu 1950 v Odrancih, sedaj pa biva v župniji Škofljica. Imre je oče treh otrok. V katoliški Cerkvi je stalnih diakonov, v glavnem poročenih moških, okrog 15000. Ob koncu mašne daritve je spregovoril tudi župnik iz Odranec, msgr. Lojze Kozar. Zaželel je, da bi kot stalni diakon oznanjal božje kraljestvo, da bi delal v Gospodovem vinogradu, »ki mu je na več mestih popustila ograja in vanj vdirajo nekrščanske, nekulturne in nehumane ideje, ki zastrupljajo mladike na trti — Kristusu«. Kozar je sklenil svoj nagovor takole »Kakor so pred tristo leti pri nas v gornjem Prekmurju več župnij rešili pooblaščenca, licenciati, da niso postale nekatoliške, tako bodo v prihodnje marsikatero župnijo ohranjali v veri morda prav stalni diakoni.«

x x x

V prostorih Pokrajinskega muzeja v Murski Soboti je bila v novembru 1986 razstava župnijskih kronik krajevne Cerkve v Prekmurju. V razstavo župnijskih kronik sta ob otvoritvi, 6. novembra, uvedli navzoče ljubitelje zgodovinskih dokumentov direktorica muzeja prof. Vlasta Koren ter kustosinja prof. Metka Fujs. Med gosti je bilo tudi nekaj prekmurskih duhovnikov, med njimi tudi pesnik Ivan Camplin. Razstavljenih je bilo petnajst kronik ter drugih dragocenih pisnih virov, ki govorijo o kulturnem in verskem življenju naših prednikov v davnih stoletjih pred nami.

Prekmurske cerkve so v srednjem veku bile v večini že tudi župnijske. Bile so središča duhovnega življenja ter umetniških prizadevanj svojega časa, žal pa kronik iz tistega časa ni. Najstarejša doslej znan» kronika je »Historia Parochiae Muraiszombatiensis« ali Soboška kronika župnika Hüllä, pisana v letih 1827 do 1866. Tej sledijo kronike: Beltinci (1841), Dolenci (1876), Bogojina (1866), Tišina (1889), Sveti Jurij (1893) in druge. Med štiridesetimi razstavljenimi zapisi so najštevilnejše Stopinje, odprte na straneh, kjer so prispevki domačih piscev o zgodovini Prekmurja.

Razstavo župnijskih kronik v soboškem muzeju so si ogledali mnogi prekmurski duhovniki, tudi mariborska škofa dr. Franc Kramberger in dr. Jožef Smej.

Razstava župnijskih kronik je bila vsekakor hvalevreden podvig kulturnih delavcev Pokrajinskega muzeja v Murski Soboti. Vso težo priprave je nosila predvsem prof. Metka Fujs, ki je to storila z najplemenitejšim namenom, da bi primerno predstavila širši javnosti te »kronike, ki že vrsto let nastajajo po naših župniščih in so si zaradi svojega zgodovinskega pomena ali zaradi zanimive stilske opreme razstavo tudi zaslužile«. Metka je v svoj Katalog zapisala tudi mnoge spodbudne besede, ki so jih zapisali mnogi kronisti v spodbudo drugim za to delo. Navedla je tudi navodilo mariborskega škofijskega ordinariata iz leta 1952, kako pisati kronike: »Kronika in namen kronik je, da zbira, zapisuje in hrani vse potrebne, koristne in zanimive dogodke, ki se nanašajo, posredno ali neposredno, na versko življenje in udejstvovanje župnije, za zgodovino. Zato naj se vsi ti dogodki skrbno zbirajo, zapisujejo in hranijo v kroniki! Po možnosti naj se hranijo tudi slike, fotografije, izrezki in drugo. Za zgodovino pa niso važni samo veliki dogodki, temveč tudi mali. Vsaka stvar bo sčasoma postala zanimiva. Zato imejmo smisel in skrb za vse.«

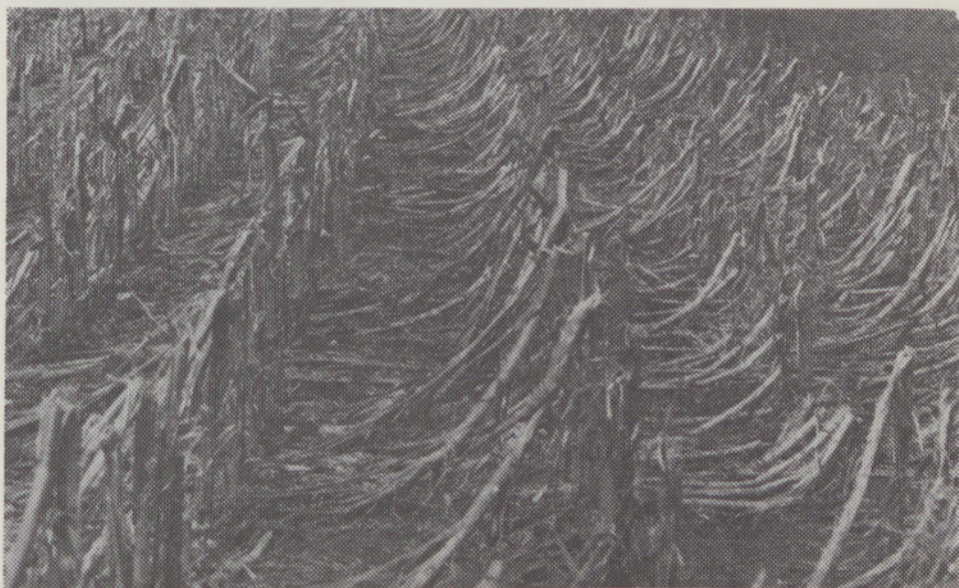
Bogoslovnim in škofijskim prostorom v Mariboru se je pridružila še škofijska avla ter župnijski dom stolne cerkve. V nedeljo, 29. marca 1987, je bilo v mariborski stolnici zahvalno bogoslužje za dar škofijske avle, nove teološke knjižnice ter drugih stanovanjskih prostorov. Z domačima škofoma, Francem Krambergerjem in Jožefom Smejcem še škofije iz Ljubljane, Banje Luke ter iz Gradca. Združene pevske zборе iz Maribora in Ptuja ter soliste je spremljal veliki orkester mariborske Opere. Kulturnemu sporedu v novi avli je sledil ogled vseh prostorov. V svoj mašni nagovor pa je škof Kramberger vpletel sporočilo v duhu svojega svetniškega prednika Slomška: »Tu smo. Na grobu svetniškega škofa Slomška. Za vernike in duhovnike mariborske škofije je on nenehen opomin, da bi vselej ohranjali njegovega duha. Ustanova, ki jo danes blagoslavljam, želi s svojim poslanstvom spodbujati in oživljati tiste tri naloge, ki jih je Slomšek pred 130 leti naročil svojim vernikom, predvsem duhovnikom: Ljubite Cerkev, ljubite škofijo, ljubite domovino, se pravi — ohranjajte jezik in kulturo svojega naroda! «

xxx

Neurje in toča je v soboto, 25. julija, 1987, opustošilo našo Goričko. Tudi nekatere druge kraje v Sloveniji je obiskala ta huda ura, vendar nikjer ni bila tako neusmiljena kot prav v naseljih župnij Pertoče, Sv.

Jurija v Prekmurju, Grada, Pečarovec, Kančevce, Cankove in Martjanec. Vernikom prizadetih župnij sta mariborska škofa Kramberger in Smej poslala posebno pismo, ki so ga duhovniki prebrali pri vseh mašah v nedeljo, 2. avgusta.

xxx

Preživetje naših porabskih Slovencev ni odvisno od »blišča porabskih dnevo v Cankarjevem domu v Ljubljani«, temveč od tega, kako se bodo porabski izobraženci sami tesno povezali med seboj ter začeli z lastno kulturno ustvarjalnostjo. Preživetja ni mogoče zagotoviti z uradnimi dekreti, temveč s slovensko pesmijo, ki prihaja iz srca ljudi, po božji in narodovi podobi ustvarjeno. Živahno kulturno življenje na Koroškem, Tržaškem, Goriškem ter Benečiji je edino zagotovilo, da tamkajšnji narod ne bo izumrl.

x x x

Na razglednem Komnu, kjer oko planinca poveže v venec vrhove Kamniško-Savinjskih Alp, se je na zadnjo nedeljo v avgustu zbralo 1200 planincev, mariborski škof Franc Kramberger pa je blagoslovil lično leseno kapelo, svetima bratoma Cirihu in Metodu v čast. Lepa kapela, kot bi vstala iz pravljice. Razgleduje se z vrha Komna (1695 m) po vencu gora. Golte markantno izstopajo v Tirskih pečeh. Raduha (2062 m). Ojstrica (2350 m). Jezerska Kočna (2520 m). Veliki Rogatec (1557 m). Po sivih grebenih najvišjih gora, po drugih vrhovih z gozdovi poraščenih se razgledujeta sveta brata Ciril in Metod.

»Spominjajoč se zgodovinske dediščine po svetih bratih Cirilu in Metodu,« je ob blagoslovitvi kapele poudaril škof Kramberger, »naj bo ta kapela vsem živim rodovom priča, da smo povabljeni na goro kulture in evangelija, znamenje naj bo, da je naša vera in kultura na trdnih tleh, utrjena na tisti skali, o kateri pravi sveto pismo, da je na njej Kristus zgradil svojo Cerkev, ki je nobena moč tega sveta ne more premagati, naj bo živ opomin, da smo vsi na poti na božjo goro — goro poveljanja.«

Knjige naših ljudi in o nas

Jakob Sešerko: POBOŽAL SEM ZEMLJO, DKD »Svoboda« Elrad Radgona in Zveza kulturnih organizacij G. Radgona 1987

Pred nami je izbor iz mnogih Šešerkovih pesmi, ki so sedaj končno dobile svojo knjižno obliko in ki jih je v lični knjigi zbranih sedeminšedeset. Uvod zbirki je napisal pesnik in pisatelj Miroslav Slana-Miros, in strnil pesmi v pet skupin z naslovi: Mati, Deček z grlico, Ko kri zori, Stržen zemlje in Stopinj se vdirajo.

Jakob Šešerko je bralcem Stopinj dobro znan, saj je že vrsto let naš zvesti sodelavec in so Stopinje objavile doslej že 51 njegovih pesmi. Večina je v slovenskem knjižnem jeziku, nekaj pa jih je napisal v prleškem narečju in prav v tem je Šešerko izredno ljudski in pristen.

Pesnik Šešerko je izredno občutljiv opazovalec, zato mu zapoje vse, česar se dotakne, da se v občutljivem in pazljivem bralcu oglasi ista struna z močnim odmevom. Kdor ne zna tiho in v miru opazovati, bo prav to bolj ali manj skrito lepoto prezrl in ga bo pesem, ki je res pesem po misli, besedi, zvoku in barvitosti, pustila hladnega; v pozornem bralcu pa se bo zganila domišljija in sledila krepkim pesnikovim potezam, ko poje:

S pšeničnega strnišča
pobegla
velika kobilica
igra kitaro
na zarumenelem
trsovem listu.

Kdor ni nikoli hodil bos po strnišču in ni videl, kako pred njim odskakuje roj kobilic in si išče varnega kraja, ki ga ob požeti njivi najde med trto v vinogradu, temu bo mojstrsko izrisana podoba kobilice malo povedala, bral bo samo besede, slika ostrega strnišča pa mu bo ostala v megli. Upamo, da je med nami še veliko bralcev, ki jim je narava še tako blizu, da bo vsaka Šešerkova pesem v njem našla močan odmev, saj pesnik ves tiči v tej naši zemlji, v njenih lepotah, ki nam jih v kratkih, navidez bežnih besedah polaga pred nas delček za delčkom, da nam je lahko vsaka vrstica izhodišče za razmišljanje.

Velika odlika Šešerkovih pesmi je njihova jasnost. Šešerko ve, kaj hoče povedati in to tudi pove. Pesnik ni nekje zunaj današnje stvarnosti in to stvarnost sprejema, čeprav se mu neprestano toži po mirnejšem, skladnejšem svetu kakor je sedanjí, in bi rad v človeku isti red, kakor je v naravi, ki jo ljubi do bolečine.

Prva skupina pesmi je polna nežnosti ob spominu na mater: »Ah, ne v črnini, mati, / v njej smo te v zemljo dali, / v svileni, beli ruti, / v obleki modri pridi.« Ko je ves zaripel prinesel vrč vode iz doline »Pred pragom sem stopil / na čebelo / in spustil vrč... / Mati me je pobožala / po vročih laseh, / na roko obesila / leseno vedro - / za novo pot / v dolino.« Kako malo je tu besed in koliko vsebine! Prav tako v pesmi z

naslovom Ko: »...in je zvon pobožal prva prebujenja / in so okna v soncu zardela, / je že moja mati posejala / za celo romanje stopinj / po hiši, do hleva, na polje...«

Druga skupina pesmi ima naslov Deček z grlico. V teh pesmih je njegova mladost v neoskrunjeni dolini: »V tej dolini, / kjer so raskavi jeziki krav / mulili travo, / sem rastel / bos.«...Koliko veselja je imel z grlico, ki jo je dobil od tete v mestu in je z njo »bosopetil domov / pod slamnato streho — / sedem ur«. Toda veselje je bilo kratko, kajti »drugi dan je maček / grlico snedel, / ... deček sem ga obsodil / na smrt. / Potem sem jokal / za obema.« Toda čas teče in odnaša otroštvo s končano osemletko, »ko na vrhu hriba v dol zavriska, / dve v bukev vrezani sta srci.«

V tretji skupini pesmi je visoki dan življenja, ki se počasi nagiblje v zaton: »Draga, kje je že vse tisto, / ko sva dvoje v eno pot strnila / ...s pleči brv držala v svet otrokom.« Saj je življenje kakor kapljica vode: »Kapljica / na veji visi. / Sestrica / drhteče / k njej spolzi. / Sapica. / V smrt kaneta / strnjeni.«

V četrti skupini so zbrane pesmi naše vsakdanjosti, naših vprašanj, naših težav, kako bilo je nekoč in kako je sedaj.

Značilen je naslov pete skupine: Stopinje se vdirajo. V pesmi Vrtiljak pesnik ugotavlja:

S številnimi talenti hunsko podkovani
že spet so izkoriščevalci novi tu,
in znova izkoriščanci čepe na dnu —
prej od zlata, zdaj od razuma poteptani.

In ob Osmrtnici poje: »Mladi odhajajo, / stari odhajajo, / mladi so jutrišnji tujci, / stari jutrišnji mrlič. / Zemlja ječi. / Črne zastave / zataknite / za trhlo tramovje / preketih kmečkih domov, / ki lezejo / v razdrobljeno dno.«

Še nekaj pesnikovih življenjskih podatkov: Pesnikovi starši so bili iz Slovenskih goric, ki so pred prvo vojno odšli za kruhom v Ameriko. V New Yorku se jim je 17. 7. 1914 rodil sin, ki so mu pri krstu dali ime Jakob. Dečku pa ni bilo usojeno, da bi postal Američan, ker so se starši po prvi vojni vrnili domov v Ženik v radgonski občini in tu je pesnik tako tesno zrasel z zemljo, da je navzoča v vsakem njegovem verzu in se v njem znova in znova zbuja upor ob tem, kako neodgovorno ravnamo s svojim okoljem in podiramo ravnotežje, ki je še do nedavnega vladalo v naravi. V uvodni pesmi poje o zemlji slovenskogoriški:

Rad te imam, ker si lepa,
ko si od sonca ožgana,
ko si vodeno mastna,
cvetoča,
pojoča —
in ko so tvoji boki
pokriti s snegom.

Lojze Kozar

OSMA KNJIGA LOJZETA KOZARJA

Ob sedemdesetletnici pisatelja Lojzeta Kozarja smo pisali o petih njegovih knjigah (poleg mnogih črtic v koledarjih in drugod), ob njegovi petinsedemdesetletnici smo se že veselili novi knjigi, ki so jo najprej množice brale v Družini: Premakljivi svečnik in ki jo je blagovolilo nekje navajati tudi ljubljansko Delo. Zdela se je vredna omembe tudi tistim, ki sicer prezirljivo gredo mimo »večerniških povesti«, čeprav jih ne poznajo (ne starih Carkarjevih, Pregljevih, Finžgarjevih itn.) ne novih — npr. prav Kozarjevih, v katerih nam je začel odkrivati goričko zemljo in njene ljudi. Toda vrednost Kozarjevega prikazovanja današnjih kmečkih in mestnih ljudi z njihovimi težavami in stiskami ostane in bo govorila še v prihodnosti kljub temu, da npr. Delo, osrednji dnevnik, ob izidu mohorskih knjig ne objavi o njegovi knjigi posebnega poročila (kot ga objavlja o neštetihi malovrednih enodnevnica, o katerih se prepirajo v istem listu!) in napiše kvečjemu pol neresničnega stavka, kakor se je zgodilo ob tiskovnem sestanku ob izidu letošnjih knjig Mohorjeve družbe — ne da bi bil poročevalec knjigo vsaj prelistal.

Kot Slovenskih večernic 136. knjigo je Mohorjeva družba v Celju izdala v svoji redni knjižni zbirki za 1986 novo, osmo knjigo Lojzeta Kozarja: **Kamen in srce** (175 str.). Naslovljena je po najdaljši povesti v njej, objavljeni sicer že 1971 v mohorski Novi Mladiki, kjer je pa večina mohorjanov ni brala. Tudi ostalih šest krajših povesti ali novel je bilo že objavljenih bodisi v Mohorjevem koledarju ali Stopinjah, toda tu bodo v knjigi vselej pri roki, mnogim pa pridejo šele zdaj prvič pred oči. Nova pa je v knjigi uvodna — pesem v nevezani obliki, bi rekli: Korenine mojega življenja. Kdor Kozarja ne pozna, naj prebere teh šest strani — in potem naj sodi o vrednosti njegove pisateljske moči!

Tu je Lojze Kozar zapel o svojem detinstvu, ko je vsrkaval vase s svojo občutljivo dušo vso domačo naravo tam v Martinju: trave, glasove, ko je s svojim izrednim posluhom, s katerim vodi še danes pevske zборе, prisluškoval gibanju zemlje pod sabo, »grozeče udarjajočim oblakom«; ko je letel »nad svetom« v globine vsemirja, odkoder se vrača v stvarnost domačega okolja, ki mu vse pōje in v katerem sam pōje... brez besed. In s petjem doživlja barve vseh cvetov in rastlin do neba in oblakov in besede — v vsem tem mu »je že slutnja večnostne onstranosti, slutnja duha«. Tako čudovito je oživel »svoj otroški svet, kajti tam so naše korenine«, iz katerih se razvija vse njegovo in naše življenje. Čeprav nas ta uvodna pesem spominja na marsikatero stran iz Kozarjevih zgodb o dečku Pejpu, pa je tu strnil otroško in poznejše doživljanje sveta v nad vse izvirno spoznanje in izpoved o človekovem srečanju s skrivnostjo življenja.

Ta Kozarjeva uvodna izpoved bi bila lahko postavljena na začetek njegove prve knjige pred petindvajsetimi leti in velja za njegovo celotno delo, v katerem izraža pisatelj svoj odnos do sveta, do ljudi in njihovega medsebojnega razmerja. Kozar zajema v vseh svojih knjigah iz sodobnega ali preteklega življenja, oblikuje ljudi, kakršne pozna v premnogih primerih: otroke in odrasle, dobre in omahujoče, take, ki mólijo in imenujejo Boga, pa tudi take, ki vsega tega ne delajo. Zato se naš pisatelj

ne razlikuje od drugih pisateljev, v katerih delih nastopajo podobni ljudje, saj vidimo v življenju take in drugačne ljudi in stvarno prikazovanje naj pokaže oboje.

Glavna povest v knjigi: Kamen in srce prikazuje pisatelj perečo in pretresljivo zgodbo iz sodobnega dogajanja: o očetu, ki je imel petero otrok, pa so se razšli po svetu, sebični in neusmiljeni, pri hčeri, ki je ostala na domu, pa nima obstanka. Njegov križev pot, da bi našel zavetje pri sinovih, pa razgalja ta današnji odnos obogatelih otrok do ostarelega očeta — kamnov brez srca in brez smisla življenja. V živih razgovorih se odvija zgodba tega novega Hlapca Jerneja, ki išče usmiljenja pri lastnih otrocih, ki so se zapletli — razen dveh — v nečloveške mreže današnjosti, iz katerih ne najdejo poti do očeta.

V zgodbi Deček z golobi nas popelje Kozar v otroško okolje svojega Pejpa in na mejo Goriškega s Porabjem, odkriva nam duševnost otroka, njegovo razmerje do tovarišev in starejših.

Krajša zgodba Znajti se moramo je humoristična iz življenja starih ljudi, naslednja daljša Pozabljena sled pa podobno zabavna s smešnim značajem prikazuje blodnje enega od štirih prijateljev po mestu, kjer se je izgubil.

Iz otroškega sveta sta zajeti naslednji: Kako lepa je naša hiša — o doživljajih mestnega vnuka na deželi — in: Velika noč malega dečka, poglavje iz tistih pisateljevih spisov, v katerih spoznavamo otroško dušo in njeno srečevanje z bližnjim svetom, navadno — kot v obeh zadnjih povestih — v babičini družbi.

Zadnja črtica: Ob rekah babilonskih... nas seznanja s tako malo znanim trpljenjem prekmurskih duhovnikov med zadnjo vojsko, ko so bili mladi kaplani povečini premeščeni na madžarske župnije, katerih jezika niso znali. Kozar večkrat obravnava ta čas v svojih črticah, iz časovne razdalje tudi nekoliko humoristično, kakor tudi v tej črtici, vendar je kaplan Jože kakor v babilonski sužnosti, njegovo srce »zdej steptano, opustošeno«...

Pisatelju Kozarju bodi najlepše zadoščenje, da njegove knjige in kledarske črtice, v katerih odkriva do zadnjih globin in korenin zlo današnjih dni, pa tudi lepote našega življenja, berejo stotisoči doma in v daljni tujini z oceno: Tak za mene piše!...

Vilko Novak

PESMI LAJČIJA ŽALIKA

V 200 izvodih je v samozaložbi dal natisniti Lajči Žalik-Žaluso svojo pesniško zbirko *Odlomki iz življenja* (1986, 78 str.). Bil je obrtnik in je v uvodu zapisal: »Pišem, ker nosim v srcu ogenj, ki me žge, trn, ki me bo-de.« In v letu objave te knjižice je tudi odšel od nas. Nekoč se je oglašil tudi v *Stopinjah*, zato naj mu bo ta zapis v hvaležen spomin.

Posebnost te zbirke je, da prinaša v prvem delu dvajset pesmi v prekmurskem narečju. Nekateri najbrž ne bodo našli pravega razmerja do njih, ker ne vedo, da živi povsod v Evropi tudi narečno pesništvo kot izraz navezanosti na domači kraj, domačo pokrajino in njen jezik. Skoro

nič ni tega pri Slovencih, pač pa mnogo pri Hrvatih, kjer odlične pesniške zbirke v kajkavskem in čakavskem narečju nadaljujejo bogato večstoletno književno izročilo v teh narečjih.

Žalik skuša ujeti v pesniško obliko in besedo predmete, ljudi in dogajanje okoli sebe, tako da diha njegova pesem tudi predmetno in vsebinsko domačnost, živost, preteklost in sedanjost. Žal, da ni dal prav teh pesmi komu v pregled, ki bi mu izgladil nekatere šibkosti v prid blagoglasnosti.

V drugem delu knjižice v knjižnem jeziku opeva pravtako svoje okolje, predvsem ljudi in polpretekle dogodke, kar bo vse blizu tistim, ki poznajo to okolje. Izraz mu je v teh besedilih bolj prožen, nevezana oblika se posrečeno sklada s sporočilom. Vso zbirko prežarja močno čustvovanje in samostojna misel moža iz prehodnega časa, izraz velikega hote-nja. Nekaj besedil bo ohranilo trajno vrednost in vsa zbirka časten spomin.

V. N.

Ludvik Žalik

Zijma ti gorička

*Od tunela pa na doj
sever svoje noute špila,
zima pa tvoj mraz
boš drevji vričke brila?*

*Zakaj ranč v té dou
svoj srd si správlaš,
zakaj letni raj cvetouv
lúdēm na smrt zaprávlaš?*

*Drevje pouka, brejg se rúši,
zijma, ti pa tiraš svoje,
ne nájdeš drújgi svejt si hújši,
zakaj ne poslúhneš gláse moje?*

*Bič svoj strašni pókaš:
z néba kóvrani,
po zémli vrane
za zádnji ples se tú derejō. . .*

(Iz zbirke: Odlomki iz življenja)

LJUDSKO ZDRAVILSTVO V PREKMURJU

Pomurska založba 1985. Str. 398.

Razveseljiva knjiga! O tem področju ljudskega življenja v Prekmurju je le malo zapisanega, zdaj pa je dr. J. Zadravec, specialist splošne prakse v Beltincih, po dvajsetletnem zbiranju gradiva med ljudstvom in delno tudi v tisku napisal knjigo, v kateri je strokovno razvrstil načine domačega zdravljenja bodisi z naravnimi sredstvi — nad 500 rastlin so uporabljali poleg izdelkov iz živalstva in rastlinstva, bodisi s čarovnimi (magičnimi) sredstvi — kakor povsod po svetu. V Uvodu govori pisatelj splošno o ljudskem zdravilstvu, njegovi povezavi s človekovim življenjem. Posebej pa pove nekaj o izročilu ljudskega zdravljenja v Prekmurju: da je bolnišnica v Soboti nastala šele konec prejšnjega stoletja, da so zdravniki prihajali k nam šele po 1870 itn. Zato so bili ljudje navezani na lažno znanje, ki so ga poznali posebno nekateri posamezniki: vrči pa vrčelje. Mnogo tega je že izumrlo, odkar hodijo ljudje več k zdravnikom.

Za 15 poglavij o boleznih in njih zdravljenju, o razmerju do zdravja itn. sledi seznam zdravilnih rastlin, narečne besede, seznam 376 pripovedovalcev gradiva iz raznih krajev in končno »Drugi viri in literatura«. K temu bi pripomnil, da je zadnji čas bilo toliko napisanega o tem, da je Čaplovič samo prevedel in prepisal Košiča, zato bi ob njegovi nemški knjigi moral biti naveden naš rojak Jožef Košič. Ne poznam Č. knjige, ki bi bila tiskana »Wien 1928«, kot piše Z., poznamo le nemško knjižico (v naslovu prav: »Ungern«) natisnjeno: Pressburg 1829. — Pri dveh člankih iz Kalendara SJ bi bil moral biti naveden pisatelj: pri št. 389 je to Jožef Klekl ml., kar je navedeno v mojem zborniku Slovenska krajina (Beltinci, 1935), str. 130. Tam so navedeni še drugi njegovi članki, kjer je tudi gradivo o zdravilstvu — in našlo bi se še kje.

V. Novak

KNJIGA O NAŠI POKRAJINI

Cankarjeva založba je izdala knjigo »Prekmurje« z umetniškimi fotografijami Miška Kranjca ml. (1986, uredil in opremil Kazimir Rapoša, 128 str.). Res je doživetje, ko prelistavamo to knjigo z barvnimi podobami, ki prikazujejo našo krajino v soncu in oblacini, v poletju in snegu, polja, vode, drevesa, ljudi pri delu in počitku, hiš še najmanj, naše starodavne umetniške spomenike od cerkvice v Selu in lepega martjanskega stolpa do Plečnikove Bogojine... V vseh barvah dneva in leta doživljamo skrite lepote naše zemlje, posebno tisti, ki niso stalno doma in mislijo nanjo po vsem svetu. Cudovita knjiga, pesem naše zemlje, v soncu in mraku.

Med podobe so raztreseni odlomki iz naših pisateljev od Števana Küzmiča (ki pa ni umrl 1799, marveč dvajset let prej) do najnovejših pesnikov. Izbor besedil je naredil Jože Horvat. Čeprav je vsak tak izbor vedno oseben, skušajmo stvarno pregledati ga. Če so v njem pesmice, ki sploh ne govorijo o naši zemlji in druge blede, malo povedne, bi si

želeli bolj izrazitih, tudi v narečju (od Avgusta Pavla do danes), ki bi bile po svoji moči bliže podobam. Med pripovednimi odlomki pa pogrešamo pisatelja, ki je uvedel Goričko s Porabjem v naše slovstvo in je napisal skoro že deset knjig — Lojzeta Kozarja. S tem, da urednik besedil ni našel niti ene strani v njegovem delu (ali je ni hotel objaviti?!), ki bi govorila o naši zemlji, ni naredil krivice le tej knjigi (s pristranostjo), marveč tudi bravcem in končno Kozarju samemu.

V. N.

J. S.

Dr. István Konkoly, novi sombotelski škof

V Stopinjah 1973 smo na 76. strani objavili fotografijo, na kateri je tudi dr. István Konkoly, ki je takrat kot škofijski tajnik spremljal sombotelskega škofa Sándorja Kovácsa. Sándor Kovács je obiskal mariborskega škofa dr. Maksimilijana Držečnika, poleg tega pa še župnika Franca Kolenca, katerega je škof Kovács rešil med vojno, da ni bil interniran!

Takrat še nismo pomislili na to, da bi lahko škofijski tajnik dr. Konkoly kdaj postal škof.

Po smrti sombotelskega škofa ordinarija dr. Árpada Fabiana leta 1986 in po smrti škofijskega upravitelja, škofa dr. Györgya Póka, 3. marca 1987, je sombotelsko škofijo vodil kot škofijski upravitelj stolni kanonik dr. József Lelkes.

Dr. István Konkoly, sombotelski škof

Vatikanski radio je 5. junija 1987 sporočil, da je papež imenoval za sombotelskega škofa ordinarija dr. Istvana Konkolya.

István Konkoly se je rodil 5. marca 1930 v župniji Tornyiszentmiklós, blizu Lendave. V duhovnika je bil posvečen 20. junija 1954. Med kaplanskimi službami v raznih župnijah je nadaljeval teološke študije in leta 1960 dosegel doktorat iz teologije. Nato je bil devet let škofijski tajnik, od leta 1972 pa župnik v Gencsapáti blizu Sombotela. Bil je ožji sodelavec komisije za liturgijo pri škofovski konferenci Madžarske.

Škofovsko posvečenje je prejel v soboto, 11. julija 1987, v sombotelski stolnici. Posvečenja so se udeležili tudi mariborski pomožni škof dr. Jožef Smej, upok. župnik Stefan Zver, soboški župnik Franc Režonja in lendavski župnik Jože Bernad.

Med kosilom v hotelu je novega škofa pozdravil najprej Štefan László, škof iz Eisenstadta, nato pa škof Smej. Le-ta je med drugim povedal tudi tole: »Novi škof je naš znanec že od nekdaj. Dobro pozna naše razmere, saj so on in njegovi sorodniki obiskovali od časa do časa tudi bogoslužje v Lendavi. Kakor je naš mariborski škof višji pastir vernikov madžarske narodnosti v Dobrovniku in Lendavi, tako bo novi sombotelski škof višji pastir Slovencev ob Rabi. Prav te vernike posebej priporočamo njegovi pastirski skrbi.«

Novemu škofu, ki so mu zaupani tudi slovenski verniki v Porabju, v Monostru in okolici, predvsem v Dolnjem in Gornjem Seniku ter Števanovcih, čestitamo in želimo obilo božjega blagoslova.

Trije duhovniški jubileji

1. Matija Zdravec, železnomašnik

V nedeljo, 2. avgusta 1987, je pri Sv. Andražu v Slov. goricah slavil svoj železnomašni jubilej. Sedemdeset let v službi Gospodovega oltarja!

Rojen 16. 12. 1892 v župniji Središče ob Dravi, v duhovnika posvečen 30. 6. 1917 v Mariboru, kaplan v Ljutomeru in Črensovcih (1924—1926), ekspozit na Hotizi (1926—1933), župnik v Črensovcih (1933—1941), žup-

nijski upravitelj v Felsörönöku (1941—1944). Ker je skrival slovenskega begunca, so ga Madžari skupaj z Ignacom Ifkom, očetom duhovnika Ivana, zaprli. V zaporu Sopron Köhida mu je Ignac Ifko ministriral. Sledila je kalvarijska pot preko Avstrije v domovino...

Po vojni je župnikoval v Starem trgu in pri Sv. Andražu v Slovenskih goricah, kjer sedaj kot upokojeni župnik pomaga v dušnem pastirstvu.

Ob železnomašnem jubileju je zapisal: »Prav posebno me je ganilo veliko število mojih nekdanjih vernikov iz Črenovec... Seveda sem jih zdaj le malo poznal, tembolj pa me je veselilo, da niso še name pozabili.«

2. Franc Horvat, biseromašnik

V nedeljo, 12. julija 1987, je slavil biseromašni jubilej v svoji rojstni župniji Bogojini, 26. julija pa pri Sv. Ani v Slovenskih goricah. Nato se je vrnil v Kalifornijo.

Njegovo življenje in delo je opisano v Stopinjah 1978, 182—183 in 1985, 165.

3. Rado Junež, zlatomašnik

Na 76. obletnico svojega rojstnega dne, v nedeljo 26. julija 1987, je slavil pri Sv. Juriju ob Ščavnici svoj zlatomašni jubilej.

Z rimskim pesnikom Horacom bi tudi on lahko vzkliknil »Exegi monumentum aere perennius (Pomnik sem postavil, bolj trajen od bron). Nova župnijska cerkev, združena s staro in nešteta svetišča v dušah vernikov.

Zlatomašnik z redovnicami in duhovniki

Njegove življenjske podatke in delo najdemo v Stopinjah 1978, 118—123 in med važnejšimi dogodki župnij Pomurskega pastoralnega področja.

Vsem trem jubilentom sta poslala pisno čestitko škofa Kramberger in Smej. Tej čestitki se pridružujejo tudi Stopinje.

Jánošu Küharju v spomin

Nedelja 6. septembra 1987 je bila za vse Porabje žalostna nedelja. Na poti k oltarju je župnika in častnega dekana Jánoša Küharja zadela kap in edini še stoječi steber slovenskih vernikov v madžarskem Porabju se je zgrudil mrtev. Štirideset let je držal pokonci slovensko zavest svojih vernikov na Gorenjem Seniku v najtežjih okoliščinah po drugi vojni, ko

Župnijska cerkev na Gornjem Seniku

se je meja med Jugoslavijo in Madžarsko popolnoma zaprla. Edino v cerkvi se je še slišala slovenska beseda. Ko se je v šoli, v uradih in vsem javnem življenju slišala samo madžarska, ko so v vseh društvih od pevskega do gasilskega govorili samo v madžarskem jeziku, ko ni bilo tako-rekoč v Porabju nobenega slovenskega izobraženca, je bil edini, ki je z ljudmi govoril v domačem jeziku, pridigal v njihovem narečju in pozneje, ko je bil v svete obrede uveden narodni jezik, natipkal sto in stotiso

če listkov, na katerih je knjižno slovenščino naših obrednih knjig nekoliko približal porabskemu narečju, da bi ljudje vsebino maše laže razumeli in svoj jezik z ljubeznijo sprejeli.

Množica ob odprtem grobu

Pri tem mu v vsem Porabju ni nihče pomagal, nasprotno, vedno je veljal za človeka, ki mu ne moreš zaupati, zato ni čudno, da je v času izseljevanja Porabcev tudi on moral zapustiti slovensko župnijo in iti za pet let v pregnanstvo na Madžarsko. Tudi ko se je val izseljevanj umiril in se je lahko vrnil na Gorenji Senik, v svojo ljubljeno cerkev, ki jo je ob pomoči vernikov on zgradil, je ostal sam. Edino sosed, Beli Hrvat Ludvik Markovič, župnik v Števanovcih, je držal z njim in z njim tesno sodeloval ter uporabljal Janošove listke za bogoslužje, ki je tudi tam bilo vse do župnikove smrti čisto slovensko. Potem pa je v Števanovcih zamrla vsaka slovenska beseda v cerkvi; in ko povsod po svetu vsak narod ima pravico do svojega narodnega jezika v bogoslužju, v Števanovcih, Monoštru in na Dolenjem Seniku to ne velja več, že dolgo ne!

Ko so se odnosi med našo državo in Madžarsko izboljšali in so naši kulturniki in politiki začeli zahajati v ta stisnjeni kot, v to ostro zagozdo med dvojno državno mejo, so tega edinega zares zavednega Slovence v Porabju po nekem čudnem pravilu vedno obšli, sicer pa so tudi pozabili ali pa niso mogli odpreti meje v Martinju, da bi Slovenci v Porabju imeli zaledje in oporo na naši strani, kakor jo imajo Madžari ob dveh mejnih prehodih. Po Markovičevi smrti je ostal še bolj sam in ni bilo člove-

Vzemi, zemlja, kar je tvojega...

ka, ki bi ga ob nedeljah mogel nadomestiti. Zato pa je bil vse do zadnjega bister, čil in živahen kakor kakšen štiridesetletnik, čeprav jih je imel že več kot dvakrat toliko.

V zadnjih letih si tako na naši kakor na oni strani veliko prizadevajo, da bi Porabje ostalo slovensko, toda ali ni zdaj že prepozno? Kar na eni strani hočemo ohraniti, to na drugi strani podirajo močnejše sile; od vrtca, osnovne in srednje šole vse do zadnjega delovnega mesta v tovarni ali podjetju. Ali bo k temu potujčevanju zdaj pripomogla še cerkev? Če ne bo v teh župnijah zavednih slovenskih duhovnikov, čisto gotovo!

»Stražar vere« si bil, ti je ob tvojem pogrebu, dragi Janoš, rekel tvoj nekdanji šolar, duhovnik in kanonik Zavec, ki se gotovo dobro zaveda, da je Slovencu Mi Atyank samo nekje v razumu, Oče naš pa globoko v srcu, čustvenemu odnosu do tistega, ki ga s tem imenom kliče, zato nisi bil samo stražar vere, ampak tudi stražar slovenstva in sicer zvest in dober stražar, kar naj ti Bog povrne! Morda se te bo kdaj spomnila in tvoje delo znala ceniti tudi matična domovina, ki je v takih stvareh včasih začuda počasna, pa nič zato.

Jokaj, dežela porabska!

Naj sledi še nekaj njegovih osebnih podatkov: rojen je bil v Gradišču v tišinski župniji 24. 5. 1901 v družini, ki je štela 13 otrok. Po zgledu svojega starejšega brata Štefana je po opravljeni gimnaziji v Kőszegu stopil v bogoslovje v Sombotelu in je bil 22. junija 1924 posvečen v duhovnika. Njegovo prvo kaplansko mesto je bilo v Rábagyarmatu, potem je bil osem let katehet v Sombotelu. Na Gorenji Senik je prišel za župnika leta 1936, kjer je ostal do svoje smrti. Vmes je bil v letih 1952 do 1957 pregnanec v madžarski župniji Izsákfa.

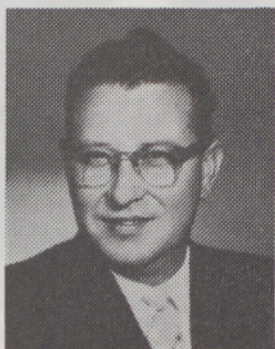
Lojze Kozar

Dr. Štefanu Berdenu v spomin

Na praznik Brezmadežne, 8. dec. 1986 nas je nenadoma zapustil naš rojak, zdravnik v Martjancih, dr. Štefan Berden. Zadela ga je kap, ki je nastopila v nekaj letih že tretjič, in ga iztrgala iz naše srede in iz srede njegove družine.

Štefan je bil rojen 27. 12. 1921 v Bogojini in je kot že dva njegova brata po osnovni šoli hodil v gimnazijo v Soboti, kjer je maturiral leta 1940. Po maturi se je vpisal na medicinsko fakulteto v Ljubljani, ki jo je končal 25. 2. 1956 in se še isto leto poročil z zdravnico dr. Lojzko Frančič. Njuno prvo službeno mesto je bilo v Martjancih, kjer sta si ustanovila dom in tu tudi ostala.

Dr. Štefan Berden je imel težko področje svojega dela, saj je segalo vse tja do madžarske meje in obsegalo tudi nekaj madžarskih vasi. Samo Bog ve, koliko dobrega je storil bolnikom v teh odročnih krajih, mi lahko samo površno presodimo, koliko težkih poti je naredil v hribovite in

blatne kraje našega goriškega sveta, saj se včasih ni mogel z avtom pripeljati do bolnikovega doma, ampak je zadnji kos poti moral večkrat narediti peš in sicer ob vsakem vremenu pozimi in poleti, največkrat pa prav v slabem vremenu, saj je bolnikom navadno tedaj najslabše. Vse delo je opravljal vestno in z veseljem, ker ni bil zdravnik samo po poklicu, ampak s srcem, zavzet za vsakega, ki je bil pomoči v resnici potreben. Tri dni v tednu je delal v ambulanti v Prosenjakovcih, tri dni pa v Martjancih.

Kakor je bil Štefan zavzet zdravnik, prav tak je bil tudi kot kristjan. Svojo trdnost v veri je dobil že v domači družini; njegov stric Andrej je bil župnik v Martjancih, njegov starejši brat Jože pa župnik na Hotizi. Kot kristjan se ni oziral na to, ali mu bo njegova vernost v korist ali škodo, kajti živel je ne iz želje po kakršnem koli totranskem priznanju, ampak po svojem prepričanju. To mu je dajalo notranjo gotovost, prav tako pa tudi spoštovanje od ljudi drugačnega prepričanja, saj je tudi med njimi imel zelo dobre prijatelje.

Zadnja leta, ko je bil že nekoliko prizadet od kapi, je delal v ordinaciji samo nekaj ur na dan, zdaj pa je njegovo mesto v zdravstveni ambulanti prazno. Nikakor pa ni prazno njegovo mesto v srcih nas, ki smo ga poznali in imeli radi in v srcih vseh, ki jim je v življenju pomagal s svojim znanjem in s svojo človekoljubnostjo. Za vse dobro ga je že nebeški Zdravnik nagradil z večno mladostjo. To je tudi upanje in tolažba njegovi ženi Lojzki in obema sinovoma, dr. Pavlu in Petru.

Lojze Kozar

Odšel je Štefan Recek

Ko sem ga na god Rožnovenske Matere božje, 7. oktobra 1986, obiskal na Onkološkem kliničnem centru v Ljubljani, mi je hotel nekaj povedati, vendar ga nisem mogel razumeti. Tisti jezik, ki je tako lepo govoril o Bogu, Mariji in drugih velikih resnicah naše vere, jezik, ki je slavil svojega stvarnika s pesmijo, se sedaj zaradi ustnih ran in razjed ni mogel pravilno obračati. Govorilo pa je srce, govorila so njegova pisma. Naj iz le-teh navedem le en odlomek, ki ga je pisal osebi, ki ni duhovnik.

»Oprosti pisavi, pišem na kolenih v postelji. Tisočkrat hvala za prijazno pisemce, ki sem se ga neizmerno razveselil. Saj veš, kako je v bolnišnici. Vsaka dobra beseda, vsaka gesta pozornosti dobi tu še večjo težo, kakor če si zunaj... Z mano gre na bolje. Hemoterapija me počeno obdelava. Zelo sem oslabil. Sneli so mi kateter iz arterije in sedaj dobivam citostatike intravenozno. Obljubljeno mi je, da bom za božič doma. Sicer pa me nista zapustila življenjski optimizem in dobra volja. Globoko in trdno sem usidran v veri v božjo previdnost in se zavedam, da je vse to potrebno in koristno. 'O nespametna in po srcu počasna za verovanje... ali ni bilo potrebno, da je Kristus trpel...' Te besede tudi meni zadostujejo, da se ne sprašujem zakaj, kako in čemu. Bog že ve, to mi je zadosti...«

Po pravici lahko menimo, da te besede odsevajo njegov notranji svet, vse bogastvo njegove duhovniške službe vse do praga zemeljskega življenja, ki ga je v sredo, 15. oktobra 1986, prestopil na istem kliničnem centru.

Njegovo zemeljsko romanje se je začelo 20. novembra 1941 v Gomilicah, v turniški župniji. Po osnovnem šolanju se je odpravil v nadškofijsko gimnazijo v Zadar, nato je stopil v bogoslovje in bil 29. junija 1968 v mariborski stolnici posvečen za duhovnika. Kot semeniški duhovnik je

eno leto ob nedeljah in praznikih pomagal v župniji Sv. Miklavž ob Dravi. Nato je štiri leta kaplanoval v Murski Soboti (1969—1973). V tem času je v njem dozorela želja, da bi se popolnoma posvetil dušnemu pastirstvu Romov v Prekmurju. Hotel je biti njihov župnik. Vendar je škof odločil drugače. Sredi leta 1973 ga je imenoval za kaplana pri Gradu. Tam je postal konec istega leta župnijski upravitelj.

V osmih letih dušnega pastirovanja pri Gradu je nekaj časa soupravljal tudi župnijo Kuzma in bil imenovan za prodekana soboške dekanije. Od Grada je 1. avgusta 1981 spet prišel nazaj v Mursko Soboto, od koder je kot župnijski upravitelj dve leti soupravljal še župnijo Kančevci. Čez tri leta si je želel dušnopastirske spremembe in tako je 1. julija 1984 prevzel župnijo Ponikva. Kot župnik je vzljubil to Slomškovo rojstno župnijo, in sicer tako, da je hotel ostati v njej tudi po smrti. V oporoki je namreč zapisal, da želi biti tam pokopan.

Na vseh službenih mestih je bil duhovnik s človeškim pristopom do vsakega: mladega in ostarelega, izobraženega in preprostega, poznanega ne nepoznanega. Človeška dobrohotnost, pozornost, pripravljenost vsakemu pomagati, vse to je žarelo iz njegovih oči in srca, pa naj je nastopil kot katehet pred otroki ali kot dušni pastir pred odraslimi ali voditelj duhovnih obnov za bogoslovce ali semeniščane v Slomškovem dijaškem semenišču. S svojim lepim glasom je rad sodeloval tudi v pevskih zborih, kot bogoslovec v bogoslovnem pevskem zboru, pozneje pa v duhovniških zborih.

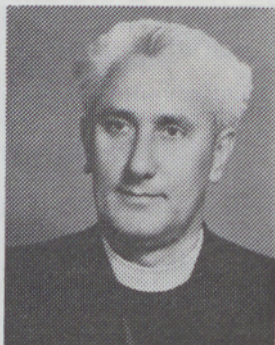
Temeljito obnovljeno župnišče pri Gradu, nova veroučna učilnica v Murski Soboti in prenovljena svetišča njegovih dušnopastirskih postojank so tudi spomeniki njegovega dela.

Tudi trpljenje je lahko velik apostol. Tega se je zavedal župnik Recek, ko je v hudi bolezni izjavil škofu ordinariju: »Na vse sem pripravljen. Šele zdaj vem, kaj je maša, kaj pomeni biti duhovnik.« Izobraženec, ki ga je v bolnišnici večkrat obiskal, je ob smrti Stefana Recka izjavil škofu tole: »Tako čudovito pripravljen, tako mirno, tako poln nekega upanja je umrl ta vaš duhovnik. Prav to je bil večji čudež, kakor če bi ozdravel.«

Pogreb je ob asistenci 136 duhovnikov vodil škof dr. Franc Kramberger, in sicer v soboto, 18. oktobra, na Ponikvi.

Župnik Recek je sredi oktobra končal svoj zemeljski del rožnega venca in zaživel — tako upamo in v molitvi prosimo — poslednjo skrivnost rožnega venca, povelicanje.

Štefanu Čergulju v spomin

Avtorju tega članka je spomladi 1987 ob obisku v soboški bolnišnici povedal hudo bolni križevski župnik Štefan Čergulj tole: »Dobro se zavedam psalmistovega izreka, ki pravi: Doba naših let je sedemdeset let, če smo krepki, osemdeset; in največ izmed njih je trud in nečimrnost, zakaj hitro minejo in mi odletimo (Ps 90,10). Dopolnil sem že 70 let. Vem, kako je z menoj. Pripravljam se na odhod. Naj bo, kakor je božja volja.«

Rad bi sicer še doživel v letu 1988 svoj zlatomašni jubilej, saj se je z veseljem spominjal tistega leta 1938, ko so se v soboški župniji zvrstile kar tri nove maše: Györköseva, Lajnsčekova in njegova; ko mu je na 6. nedeljo po binkostih, 17. julija, pridigal o vzvišenosti duhovniške službe Janez Gregor, tedanji rajhenburški kaplan.

Lepota narave ob Muri je bila Čergulju posebej pri srcu. Z vso dušo je leta 1986 ob telovem izrekel prošnjo iz novega obrednika: »Gospod, daj nam pravo ljubezen do lepote naše narave, da jo bomo varovali pred slehernim zastrupljanjem in delali za čistost okolja!« To je imel pred očmi tudi kot član lovske družine v Križevcih. S sočlani ni uničeval narave, ampak le tisto divjad, ki je delala kmetom škodo na poljih.

Zato je lepa božja njiva v Križevcih pri Ljutomeru na praznik Gospodovega vnebohoda, 28. maja 1987, sprejela tudi svojega župnika Štefana Čergulja.

Rodil se je 5. decembra 1913 v kraju Satahovci, župnija Murska Sobota. V dobri in verni družini je gotovo že v mladosti zaslišal v sebi Gospodov klic: Hodi za menoj! Božji klic je z molitvijo in žrtvijo podpirala tudi njegova teta redovnica. Po maturi na tretji ljubljanski realni gimnaziji je po zgledu drugih dijakov iz soboške župnije vstopil v mariborsko bogoslovje in bil 3. julija 1938 v mariborski stolnici posvečen v duhovnika. Po posvečenju je odslužil vojaški rok, potem pa je bil po leto dni kaplan, in sicer najprej v Št. Ilju v Slov. goricah, nato pa v Črni.

Ob vdoru Nemcev je bil že 13. aprila 1941 aretiran. Prek zaporov na Prevaljah, v Celovcu, Begunjah in Št. Vidu so ga Nemci prepeljali v Zagreb. Od tam se mu je posrečilo priti v rojstno vas Satahovce.

Prvega januarja 1942 ga je sombotelski škof imenoval za kornega vikarja v Sombotelu. To službo je opravljal do septembra istega leta, ko je bil imenovan za veroučitelja na osnovnih šolah v Satahovcih, Krogu in Bakovcih, vse v soboški župniji. Verouk je poučeval v slovenskem jeziku.

Po osvoboditvi je bil nastavljen za drugega kaplana v Križevcih pri Ljutomeru. Toda že decembra 1945 je bil imenovan za župnijskega upravitelja in čez tri leta za župnika prav tam.

Na vseh dušnopastirskih postajah ga je odlikovala velika ljubezen do božjega ljudstva in njegovih svetišč. Posebej se je to pokazalo v Križevcih pri Ljutomeru, kjer je deloval 42 let. O njegovem delovanju v tej župniji bodo še dolgo pričali: Prenovljena župnijska cerkev, novi zvonovi, nov oltar in gradnja novih kapel, predvsem v Ključarovcih, Logarovcih in Vučji vasi.

Po daljši bolezni je v ponedeljek, 25. maja 1987, na Onkološkem inštitutu kliničnega centra v Ljubljani zemeljsko življenje zamenjal z večnim. Pogrebno slovesnost je ob spremstvu 50 duhovnih sobratov vodil škof dr. Franc Kramberger. Med govorom je povedal tudi tole: »V vsakem duhovniku se skriva usoda Jezusa Kristusa: ljubezen in sovraštvo, hvala in graja, zagovarjanje in nasprotovanje, veselje in križ. Pokojni je to sprejel, ker je želel hoditi za Kristusom. Umrl je na pragu Marijinega leta. Naj se po njeni priprošnji uresniči skrivnost vnebohoda tudi zanj.«

Br. Hortulan Kalamar 1907-1986

Kapucinski provincial p. Donat Kranjec se je 18. oktobra 1986 v oktobru pogovarjal s sedaj že pokojnim kapucinskim bratom iz Martinja. Iz pogovora povzemamo zanimivejše podatke, kakor jih je brat povedal.

Rojen sem bil 4. februarja 1907 v vasi Martinje. Očetu je bilo ime Lovrenc, materi Rozalija z deklinškim priimkom Sukič. Bila sta srednje premožna kmeta. Navadno smo imeli dve do tri krave.

Bilo nas je devet otrok: jaz Jože, potem Lojze (živel je v Titovi Mitrovici in je pred dvema tednoma umrl), Terezija (živela in umrla v Buenos Airesu), Stefan (živi doma v Martinju in je bolehen), Marica (poročena pri sosedovih), Vendel (živi v Skofji Loki v Frankovem naselju), Lina (poročena v Kuzmi), Anica (živi v Pittsburghu) in najmlajši Lovrenc (ki je umrl v Severni Ameriki).

Ljudje naše vasi so verni in pobožni, tako tudi moji starši. Mati je nosila karmelski škapulir, vsako nedeljo smo šli k maši, zvečer smo kleče molili rožni venec (oče ga je molil naprej!), molili smo pred jedjo in po jedi, ob zvonjenju Angel Gospodov, romali smo k Sv. Trojici v Slovenskih goricah.

Šest let sem obiskoval madžarsko osnovno šolo v Martinju. Že kot dvanajstleten otrok sem moral iti služiti v Borinje v Avstrijo. Potem sem moral takoj na sezonsko delo na Madžarsko, kjer smo na marofih delali od zore do mraka. Za šestmesečno delo sem dobil 400 kg žita in denarja komaj za skromno obleko. Hrana je bila zelo slaba.

V Soboti sem tri leta obiskoval obrtniško večerno šolo. Učil sem se za čevljarja pri najboljšem mojstru Kološi. Ko sem končal vajeniško šolo, sem moral še dve leti ostati pri mojstru Kološi kot pomočnik.

Na odsluženje vojaškega roka sem šel leta 1928; služil sem v Otočcu 18 mesecev, končal podoficirsko šolo s činom kaplarja (v rezervi sem bil podnarednik).

Po odsluženju vojaščini sem odšel za leto dni v Francijo in delal pri nekem kmetu, ki je imel že nekaj kmetijskih strojev, zato sva delala z gospodarjem sama na polju. Največ smo sejali pšenico in jo prodajali. Kruh smo kupovali. Družina je bila zelo dobra. Z menoj so ravnali kot z družinskim članom. Gospodar mi je bil kot oče. Vsi smo sedeli in jedli pri isti mizi: gospodar, njegova žena, in njuni dve hčerki.

Po prihodu iz Francije sem odšel v Celje in se zaposlil pri čevljar-skem mojstru Brglezu. Rad me je imel, le zaslužek je bil skromen: dobil sem stanovanje, hrano in 100 dinarjev plače na mesec (liter vina je takrat stal 10 din). Pri tem mojstru sem ostal le pol leta. Tu je namreč z mano delal še en pomočnik, ki je stanoval poleg kapucinskega samostana. Povedal mi je, da so v samostanu razen patrov tudi bratje, ki delajo na vrtu. Ker je vedel, da sem pobožen, mi je nekoč rekel: »Tudi ti bi lahko postal eden od njih!« K maši sem hodil tudi h kapucinom, v Marijino nemško cerkev in k sv. Jožefu.

Zadnjo nedeljo pred Božičem leta 1931 sem se pogovoril s p. provincialom Donatom in 2. avgusta 1932 v Skofji Loki sem bil preoblečen v redovno obleko.

V poklicu sem zadovoljen, nekoliko težko mi je zgodnje vstajanje ob 4.30 uri, molitev v nezakurjenem koru (tudi do —20 stopinj).

Razen v Skofji Loki sem živel tudi v Vipavskem križu in Osijeku. Največ časa sem bil vrtnar (redovno ime Hortulanus = vrtnar!), 10 let zakristan; zelo rad sem ministriral ter postavljaj jaslice in božji grob. Kot izučeni čevljar sem bratom po raznih samostanih izdeloval sandale.

Druga svetovna vojna me je zajela v Škofji Loki. Od tam so nas Nemci odpeljali v Stično, vendar sem se kmalu smel vrniti.

Samostanska knjižnica je bila v konviktu na podstrešju in v eni polovici prvega nadstropja. Ključe od nje sem imel jaz in predvojni šolski nadzornik Kržišnik. Ves čas vojne je knjižnica ostala nedotaknjena. Ko so se pa Nemci pred koncem vojne začeli umikati in so za ranjence potrebovali več prostora, so nameravali preseliti knjižnico v samostanski kor. Ker pa je bila lepo urejena in ker je bilo med njimi tudi veliko nemških knjig, zdravnik — oficir preselitve ni ukazal.

Z Janezom sva obdelovala vrt, zelenjavo prodajala Ločanom, denar pa izročila upravniku. Imela sva nekaj mesečne plače in zastonj hrano.

Ves čas vojne je bila naša cerkev zaprta. Dva patra sta izpraznila tebernakelj, cerkev zaklenila in ključe izročila meni. Samo enkrat je pri zaprtih vratih maševal sorodnik škofjeloške učiteljice Ivo Štukl.

Po vojni so nam samostan vrnili in v njem so patri za nekaj časa obnovili tudi teologijo, v klerikat pa se je vselil partizanski vojni štab. Vojška je zahtevala, naj preselimo tudi samostansko knjižnico. Prenesli smo jo v samostansko obednico. Pri preselitvi so pomagali tudi vojaki.

Rad sem obiskoval Jezusa v najsvetejšem oltarnem zakramentu in vsak dan navažno izmolil vse tri dele rožnega venca.

Brat Hortulan je umrl 27. novembra 1986 v Osijeku in je tam tudi pokopan.

(Po Naših zapisih 1986 sestavil Ivan Camplin)

Važnejši dogodki župnij pomurskega pastoralnega področja

BAKOVCI — Mlada, komaj 6 let stara župnija Bakovci, je 5. julija letos doživela enkratno slovesnost: novo mašo. Daroval jo je bakovski rojak Jože Rajnar. Ob sprejemu novomašnika na Petrovo je domači župnik v pozdravnem govoru povedal, da se ravno v tem kaže življenjska moc mlade župnije, da je sposobna dati mlademu človeku življenjsko usmeritev in ga voditi k božjemu oltarju v sveto duhovništvo.

Mladi bogoslovec Jože je rasel z novo župnijo. V bogoslovje je vstopil leta 1981, ko je bila ustanovljena župnija Bakovci. Kakor nekoč apostole, na obali Gnezareškega jezera, tako je tudi njega Gospod poklical ob levem bregu reke Mure, na obali bakovske Kamenšnice. Novomašnik Jože je bil namreč navdušen ribič in je v prostem času in v počitnicah ves srečen namakal svoj trnek med bakovskimi ribiči. Gospod ga je povabil: Hodi za menoj. Rekel mu je kakor nekoč Petru: Ne boj se, odslej boš ljudi lovil.

Njegova nova maša ni bila samo zunanja manifestacija, še manj demonstracija, ampak naj bi bila res duhovno doživetje za novo župnijo. Jezuitski pater Edmund Böhm je s tridnevno duhovno obnovo pripravljaj

srca vernikov na novo mašo. Vsa župnija je bila na nogah ob zunanji in notranji pripravi novomašnega slavlja.

V srcih faranov in župnika pa se je ob prvi daritvi — prvi novi maši, porodila še ena goreča želja in prošnja: Da bi bila ta nova maša seme in vzpodbuda za nove duhovne poklice. In po dveh mesecih ugotavljamo: novo seme je padlo, potrebno mu je sonce, božja milost, da bo moglo rasti. Ali ima nova župnija še dovolj duhovne moči, da bo pomagala tudi tej setvi do žetve, do druge in tretje nove maše? Bog daj!

BELTINCI — Novembra je župnišče dobilo novo gospodinjso Reziko Hozjan iz Trnja, ki je bila čez 30 let gospodinja pri župniku Ivanu Kolenku.

Jeseni je bila v muzeju v Murski Soboti razstava župnijskih kronik. Razstavljena je bila tudi beltinska.

Romanja: 11. oktobra je bilo župnijsko romanje s tremi avtobusi v Pletenje in Zagreb. Pevci in člani župnijskega sveta so 21. septembra romali v Hoče in na Ptujsko goro, mladi pa v Stično.

Z novim veroučnim letom je bil ustanovljen otroško-mladinski pevski zbor, ki ga vodi župnik. Zbor poje pri otroških mašah. Z ubranimi mladimi glasovi je bogoslužje zelo obogateno.

V oktobru, mesecu rožnega venca, so otroci doma izdelovali različne vence iz različnih stvari: koruze, fižola, kostanja, želoda, orehov, šipka... Najlepši so bili na zahvalno nedeljo razstavljeni v cerkvi ob oltarju.

K zornican je prihajalo okrog 90 otrok. Dobili so liste, na katerih je bilo narisano adventno drevo z listi za vsak dan. Na listih je bila zapisana molitev oz. dobro delo, ki je bilo potem vodilo dneva. Tako je drevo ponazarjalo prizadevanje, da bi Jezusu pripravili topel dom v svojih srcih in da bi Jezusa sprejeli povsod v moji deželi.

Za božič je pred polnočno mašo mladina skupaj z otroškim zborom pripravila prizor ob ljudski pesmi Marija z Ogrskega gre, ki ga je napisal odranski župnik Lojze Kozar.

V letu 1986 je bil naslov jaslic: Jezus se rodi tudi v zakramentih. Sredi pšeničnih polj je bila postavljena hiša iz opeke, ki predstavlja sodobno hišo. V ozadju so bili predstavljeni zakramenti, vsak s svojim značilnim znamenjem. Na smreki so bile obešene voščilnice, ki so jih narisali otroci.

V zimskih počitnicah so bile tudi duhovne vaje. Osmošolke so jih opravljale na Bledu, fantje v Želimlju, mladina pa na Homcu pri Slovenj Gradcu.

Za 5. postno nedeljo smo imeli tridnevno duhovno obnovo in veliko spoved kot pripravo na veliko noč in na evharistično slavlje. Duhovno obnovo je vodil p. Karel Gržan, kapucin iz Ptuja. Poleg splošnih govorov za vse so bila srečanja z govori za otroke nižjih in višjih razredov, za samske, za mladino in za zakonce.

Obredi velikega tedna so bili lepo obiskani, zelo velika množica ljudi pa se je udeležila velikonočne procesije po beltinskih ulicah, pri kateri je igrala tudi Kociprova godba.

Evharistično slavlje v Beltincih

Na belo nedeljo je bilo ob beltinski cerkvi evharistično slavlje za tri pomurske dekanije. Ob dveh je bila molitvena ura, ki so jo pripravile različne skupine: rože rožnega venca, bolniki, ministranti, mladina, člani župnijskih svetov in zakonci. Po molitveni uri je bilo somaševanje, ki ga je vodil škof Franc Kramberger. Somaševalo je 40 duhovnikov. Peli so združeni pevski zbori pod vodstvom odranskega župnika Lojzeta Kozarja. Sodelovalo je okrog 200 pevcev. Pri molitveni uri so peli tudi združeni otroški zbori pod vodstvom dokležovskega župnika Antona Rožmariča. Vodilo slavlja je bilo: **OLTARSKO SVESTVO — NAŠ MIR.**

K šmarnicam, ki so bile v župnijski cerkvi in po kapelah, so prihajali večinoma otroci, vseh skupaj okrog 400 redno vsak dan, mnogi pa občasno. Na poseben list so zapisali črke: Pri šmarnicah po Mariji k Jezusu.

17. maja je bila slovesnost 1. obhajila. Vodilna misel je bila: Jezusa imamo radi. Prvoobhajanci so peli pri celi maši. Tudi starši so lepo sodelovali pri maši in večinoma opravili tudi spoved in prejeli obhajilo.

30. maja smo imeli slovesno izpoved vere osmošolcev. Potekala je v znamenju Jezusovega vprašanja: »Ali hočete tudi vi oditi?« in v znamenju odgovora apostola Petra: »Gospod, h komu pojdemo, ti imaš besede večnega življenja«.

28. junija je bil v Ljubljani posvečen v diakona salezijanski bogoslovec Franček Maršič iz Melinec. Precej naših ljudi se je tega posvečenja udeležilo.

Množica pri evharističnem slavlju v Beltincih

V mesecu juliju je bila naša župnija najsrečnejša v Sloveniji. V krizni dobi duhovnih poklicev smo imeli 2 novi maši.

5. julija je v župnijski cerkvi imel slovesnost nove maše novomašnik Janez Maučec iz Gančan, 12. julija pa na Melincih novomašnik Stanislav Koštric. Na obeh novih mašah se je zbrala velika množica ljudi, ki je navdušeno sodelovala z molitvijo in petjem. Obe slovesnosti sta izzveneli v zahvalno in prosilno daritev: Gospod, hvala ti za oba novomašnika. Daj nam novih duhovnih poklicev.

1. avgusta je prišlo do zamenjave na kaplanskem mestu. Naš kaplan Lojze Kozar ml. je odšel za kaplana v Lendavo, od tam pa je prišel k nam Štefan Grabar. Obema želimo v novem okolju obilo božjega blagoslova in enake zagnanosti pri pastoralnem delu.

BOGOJINA — Novo pastoralno in veroučno leto smo začeli meseca septembra, ko se je prek dvajset mladih udeležilo mladinskega srečanja v Stični.

Verouk je obiskovalo 154 šolarjev. Razen dveh treh vsi krščeni iz župnije. Poraslo je tudi število fantov in deklet pri mladinskem verouku.

Dan pred svečnico je Gospod poklical iz zemeljskega templja, kjer ga je »noč in dan« častila, 94 let; v večno svetišče, mater dveh duhovnikov: Rozalijo Pucko roj. Smej. Pogrebne slovesnosti je ob lepem številu duhovnikov in ob množici vernikov, ki so prišli tudi iz Hajdine in Zavrča, kjer službujeta sinova duhovnika, vodil pom. škof dr. Jožef Smej,

nečak pokojne. V Čakovcu pa je 2. 5. umrla s. Alojzija (Ana) Varga iz reda Kongregacije frančiškank Brezmadežnega spočetja. Doma je bila iz Strehovec. Obema naj bo Večni dober plačnik.

Krajšo postno duhovno obnovo, kot pripravo na evharistično slavlje v Beltincih, je vodil škof J. Smej.

Na dan župnijskega proščenja 31. 5. popoldne je bilo pri nas sklepno molitveno srečanje mladinskih veroučnih skupin. Prisostovalo je okrog 250 mladih iz vsega Pomurja.

Blagoslovitev novega križa

Zvestobo Kristusu je obljubilo 25 osmošolcev. Isti dan popoldne je pom. škof. blagoslovil novo znamenje križa, ki so ga v Bogojini na hribu Čeräk postavili »Okoliški gorički verti« z res veliko mero ljubezni in prizadevnosti.

Tudi župljani iz Filovec niso počivali. Obnovili so dvojce znamenj (dva križa) in notranjost kapele Marije Pomočnice.

Naša župnija je včasih slovela po novih mašah. Sedaj so pogostejše razne jubilejne maše. Svojo biserno mašo je 12. 7. opravil Franc Horvat. Živi v ZDA. Čestitkam ob visokem mašnem jubileju pridružujemo tudi željo: »Še na mnoga zdrava leta!« Z biserno mašo — pridigal je nečak biseromašnika Jože Horvat, župnik pri Sv. Ani v Slovenskih goricah — smo začeli proslavljati tudi 60-letnico cerkve. Župnijska cerkev je bila sezidana v letih 1925—1927 po načrtih arh. J. Plečnika.

Kako so vsa dela človeških rok, tudi umetniška, nebogljena, smo doživeli ob neurju 25. 7., ko nam je neurje odtrgalo s cerkvene strehe 1200 opek.

Pravi misijonski praznik pa smo imeli v župniji, ko je pom. škof Smej blagoslovil novi avto za našega misionarja J. Puhana, ki deluje na Madagaskarju, od koder nas je v juniju obiskal tudi škof.

Škof z Madagaskarja s starši misijonarja Puhana

Avgusta je bilo precej fantov in deklet na duhovnih vajah. Več kot dvesto pa nas je poromalo k Mariji vnebovzeti na Prevalje.

Isti mesec pa smo po načrtih arh. J. Požauka iz Maribora začeli dokaj zahtevno in prepotrebno obnovo župnišča. Obnova bo zahtevala od nas dobršno mero žrtev in odpovedi, hkrati pa bo tudi pokazatelj našega odnosa in čutenja do župnijske skupnosti.

CANKOVA — V preteklem pastoralnem letu je bilo za našo župnijo značilno mirno duhovno in evharistično življenje. Več smo premišljevali o sveti Evharistiji in se pripravljali na evharistično slavlje v Beltincih. Obhajali smo srebrno sveto mašo našega župnika — Antona Fakina; romali smo v Marijino baziliko v Petrovčah. Srečavali smo se z zdomci in izseljenci. Nadaljevali pa smo tudi z obnovo župnišča. Preseneča nas veliko število umrlih — do 1. septembra 1987 kar 22. — 28. 8. je v 90 letu starosti umrl Leopold Pančor iz Domajinec. Bil je zvonar pri kapeli v Domajincih od 1949 in je skupaj z družino vzorno skrbel za kapelo svete Marjete. — 29. 8. je Gospodar življenja odpoklical k večnemu počitku Avgusta Lovenjaka s Cankove. Tudi on je bil rojen še v prejšnjem stoletju — 1899 leta. V življenju je bil vesten, zato je nekaj časa vodil gasilsko društvo na Cankovi in bil je med ustanovitelji kmečke posojilnice,

Izseljenka v Kanadi Benkova iz Domajinec s sodelavko iz Škofljice

katere blagajnik je bil vse do leta 1945, ko je posojilnica prešla v splošno ljudsko premoženje. Redno je prejemal svete zakramente in skupaj s svojo Ženo Marijo skrbel za duhovno življenje v družini. 30. 8. pa je umrla Marija Hajdinjak s Cankove. Po smrti zvonarja in mežnarja na Cankovi 15. 12. 1953 Edija Rajterja je skupaj s vojim možem Francem in družino prevzela to častno službo v župniji. Službo so vestno spolnjevali, pokojna Marija pa je imela zelo posrečeno roko pri čiščenju in krašenju župnijske cerkve. Kljub številni družini (8 otrok je še živih, eden pa je umrl med drugo svetovno vojno, kot 4 letno dete) je imela vedno dovolj časa, da je bila vsak dan pri sveti maši in ob nedeljah pri molitvah — večernicah. In ravno, ko so ob nedeljah ure večernic (od 15. do 16. ure) je opravila zadnjo molitev na zemlji in izdihnila svojo dušo Očetu v roke. Rano je vstajala, trdo je delala, pa vendar je dočakala 81 let starosti.

ČRENDOVCI — Lani je bilo v črensovski župniji vsega 44 krstov, kar je najnižje število od začetka njenega obstoja. Leta 1808 je bilo 98 krstov, 178 let pozneje pa več kot polovica manj. Ali bodo začele naše župnije izumirati?

Na velikonočni ponedeljek smo pospremili k večnemu počitku duhovnikovega očeta Jožefa Halasa. Pogreb s somaševanjem nad 20 duhovnikov je vodil stolni kanonik Viljem Pangerl.

Štiriindvajsetega maja smo na Gornji Bistrici pokopali duhovnikovo mater Albino Ciglar. Pogreba se je udeležilo lepo število vernikov. Po-

grebne slovesnosti je vodil pom. škof. dr. Jože Smej ob asistenci salezijskega inšpektorja Antona Koširja in številnih drugih duhovnikov, zlasti salezijancev.

Na belo nedeljo so se tudi naši verniki udeležili evharističnega slavlja v Beltincih, ki ga je vodil škof ordinarij dr. Franc Kramberger. Nanj smo se pripravljali že od prejšnjega leta.

Msgr. Lojze Kozar je setavil posebno pastoralno pismo, ki smo ga prebrali vernikom v vseh župnijah pomurskega pastoralnega področja. Isti avtor je sestavil še molitev. Razmnoženo smo razdelili vernikom, da so se mogli pripravljati na slavlje tudi doma. V pridigah smo posvetili več časa evharistiji. Pevski zbori, tudi naš, so vneto vadili. Mešane pevske zборе je vodil msgr. L. Kozar. Mladinske zборе pa je pripravljala Anton Rožmarič, župnik iz Dokležovja. Področje je izdelalo program Slavja. Glavno breme pa je prav gotovo nosila župnija prirediteljica s svojimi dušnimi pastirji. Vreme na belo nedeljo je bilo potrpežljivo in nam je prizaneslo do konca slovesnosti. Naši verniki so se pripeljali s kolesi, avtomobili in še s posebnim avtobusom. Upam, da ni ostalo samo nekaj bežnih vtisov, ampak bodo sadovi srečanja, še posebej priprava nanj, ostali še dolgo.

Na binkošno nedeljo smo imeli prvo sveto obhajilo. Zadnja leta se je število prvoobhajancev gibalo med 50 in 70. Letos jih je bilo prvič po več letih nad osemdeset. Hvala Bogu.

Prvoobhajanci iz črensovske šole

Na binkoštni ponedeljek je bil pri nas slovesni začetek izrednega Marijinega leta, ki smo ga združili z vsakoletnim farnim srečanjem bolnikov. Obojno slovesnost je vodil pom. škof dr. J. Smej. Bolniki so imeli priliko za spoved in mnogi so prejeli sv. maziljenje. Po končani marijanski pobožnosti je bila skušnja verouka. Udeležili so se je vse razredi.

Peto velikonočno nedeljo smo imeli svečano izpoved vere za vero-učence osmega razreda. Slovesnost je pripravil domači kaplan s sodelavci.

Verouku zvesti do konca 8. razreda iz treh Bistric

S prvim avgustom je postal dosedanji kaplan Janez Mohorič župnik na Kogu. Tri leta je bil tu v Črensovcih kaplan. Za vse opravljeno duhovniško-pastoralno delo naj mu bo tudi na tem mestu izražena topla zahvala.

Z istim datumom je nastopil službo kaplana Jože Jug, doma iz Gornjih Črnc, župnija Cankova. Kot kaplan je nazadnje služboval v Rušah. Na novem službenem mestu mu želimo mnogo božjega blagoslova.

V Vitomarcih v Slov. goricah je v nedeljo 2. avgusta 1987 obhajal železnomašni jubilej upokojeni župnik Matija Zadravec. Med leti 1934 in 1941 je bil župnik pri nas v Črensovcih. Ob prihodu Madžarov se je moral umakniti iz župnije. Naši verniki so ga ohranili v lepem spominu. Nad 50 župljanov skoraj iz vseh vasi se je s posebnim avtobusom udeležilo te zares redke slovesnosti. Jubilant je bil njihovega prihoda izredno vesel. Naj mu tudi na tem mestu zaželimo vse dobro, obilo božjega bla-

goslova in še kak jubilej. Hkrati mu bodi izrečena prisrčna zahvala za skrbno dušnopastirsko delo v času njegovega župnikovanja v Črensovcih!

V farni cerkvi smo popravili prostor ob koru oziroma pod stolpom in fasado na zakristiji. Korenito smo obnovili del gospodarskega poslopja in zunanjščino župnišča. Vsa ta dela je prevzel in opravil zidarski mojster Štefan Horvat.

Stolpna ura, ki so jo nabavili leta 1912, je potrebna temeljitega popravila. To zahtevno delo bi želeli opraviti čimprej, po možnosti še letos.

V letošnjem izrednem Marijinem letu smo romali na Brezje kar s tremi avtobusi. Po končani pobožnosti in odmoru smo si ogledali še rojstni dom Franceta Prešerna v Vrbi in na poti domov obiskali romarsko cerkev pri Sv. Trojici v Slov. goricah. Tu nas je domači župnik sprejel zelo prijazno. V kratkih obrisih nam je povedal zgodovino cerkve, opravil večernice za romarje in blagoslovil razne spominke z Brezij. Že blizu doma smo se pomudili še v novi cerkvi Sv. Cirila in Metoda v Radencih. Pričakal nas je Štefan Žerdin, Lepo nam je razložil nastanek radenske cerkve in nas prijazno povabil na »odžejanje«. Ves dan je bilo lepo in zelo toplo vreme. Takih romanj si še želimo.

DOBROVNIK — Prvega februarja smo praznovali 3 zlate poroke naših župljanov. Naj še k temu omenim, da smo jih lansko leto zadnjo nedeljo v januarju (26. januarja 1986) imeli kar 8 parov. Zlatoporočenci so se obakrat iz vsega srca zahvalili Bogu za 50 letno zvestobo. Zanje so molili tudi mnogi otroci, vnuki in pravnuki. Letošnji zlatoporočenci so bili: 1. Jožef OŠLAJ in Gizela roj. TRAJBER; 2. Franc ŠABJAN in Katarina roj. BOT; 3. Štefan VARGA in Rozalija roj. POKUS.

Dne 16. januarja (na dan celodnevnega češčenja) smo imeli posebno evharistično slavlje v evharističnem letu. Bivši župnik Ivan Camplin je v obeh govornih jezikih z izbranimi besedami vernikom lepo predstavil Kruh življenja in jih povabil k čim pogostejšemu prihajanju k božji službi in h Gospodovi mizi, ki je za vsakega izmed nas obilno obložena!

25. julija, na dan zavetnika župnije svetega Jakoba je slovensko službo božjo opravil naslovni škof dr. Vekoslav Grmič. Nepozabna razlaga božje besede je še dolgo zatem bila predmet razprav med ljudmi. Po maši je gost blagoslovil tudi navzoča prevozna sredstva v čast sv. Kristofu. Madžarsko mašo s pridigo pa je opravil Brieber Lászlo iz Szentbakkale na Madžarskem.

25. julija, torej isti dan popoldne ob petih pa smo imeli župnijsko srečanje bolnikov in ostarelih z bolniškim maziljenjem. Kljub neurju (ki je ta dan najbolj prizadelo Goričko), se je zbralo kar 50 bolnikov in onemoglih.

16. avgusta smo poromali v večno mesto Rim in Vatikan. Bilo je za vse udeležence enkratno doživetje. Ob sprejemu (v sredo opoldne) v dvorani Pavla VI. v Vatikanu, smo svetemu očetu podarili tako močno privlačen DOVŽNJEK, delo pridnih rok ostarele ženice iz Lipovec, ki ga je v ta namen posebej spletla.

V cerkvi smo zamenjali klopi, med cerkvijo in župniščem pa asfaltirali dohod in parkirišče. Vsem vernikom naše župnije se ob tej priložnosti zahvaljujem za pomoč!

DOKLEŽOVJE — **DOKLEŽOVSKI MLADINSKI ZBOR** poje v tej zasedbi dve leti. Redno poje na praznik vseh svetih, med božičnico pred polnočnico, na veliko noč, med mašo za prvo obhajilo, za izpoved vere osmošolcev in za srečanje bolnikov. Zelo si želijo petja mladinskega zbora mladoporočenci med poročno mašo. Letos je zbor pel tudi na veliki četrtak po maši med češčenjem Rešnjega telesa. Zato je potrebno veliko vaj. Mladinski zbor ima redno vaje po glasovih v ponedeljek, torek, sredo, v petek pa skupaj. Ko skladbo obvladajo posamezni glasovi, so pa skupne vaje v ponedeljek, sredo in petek, včasih, tik pred nastopom pa tudi vsak dan razen sobote in nedelje. Zbor večinoma poje triglasne skladbe. K zboru vabimo tudi dečke, ki imajo v Dokležovju odličen posluh in lep glas. Škoda je le, da jih je že veliko začelo in tudi veliko nehalo. Vaje za dečke niso tako lahke kot brcanje žoge. Vsi člani zbora hodijo zelo redno k pevskim vajam. Se pač zavedajo, da le vaja dela mojstra. Velika škoda za zbor je, da tista dekleta, ki odidejo v šolo ali na delo v oddaljena mesta, ne pridejo več k zboru. Letos pričakujemo nove člane, ki so se že na koncu lanskega leta prijavili k zboru. Želim jim, da bi vztrajali.

Lansko leto na božič je začel igrati na orgle naš drugi organist Aleš Miholič, učenec 7.r. osnovne šole. Letos gre v 8. razred. Vsako nedeljo igra pri maši ob 10. uri in za praznike zvečer. Tudi mladinski zbor je že spremljal. Na fotografiji je v zgornji vrsti z desne strani prvi. Želimo mu, da bi še napredoval v igranju uorgel. Podlago ima dobro, saj v glasbeni šoli igra klavir.

Anton Rozmarič, župnik

Mladinski zbor v Dokležovju

DOLENCI — (Vsem bralcem, posebno dolenskim in njihovem dušnemu pastirju se opravičujem, da je v lanskih Stopinjah izostalo poročilo dolenske župnije, zato ga sedaj priobčujemo skupaj z letošnjim. L. Kozar). — Največji in najlepši dogodek v naši župniji v prejšnjem letu je bila brez dvoma birma na praznik svetih apostolov Petra in Pavla, ki jo je podelil pom. škof Jože Smej. Na ta dogodek se je pripravljalo celo župnijsko občestvo z devetdnevnicco in tridnevnicco, ki jo je vodil Ernest Veleber.

V sredini avgusta smo poromali v zadovoljstvo vseh romarjev v Kostonjevico na Krki in v Pleterje, z večernicami na Pilštajnu. Povsod smo bili zelo lepo sprejeti in je bilo med nami pravo romarsko razpoloženje.

V minulem letu je bila nameščena v cerkev centralna kurjava na elektriko z namenom, da bi se cerkveno občestvo, ki se zbira v njej, čim boljše počutilo in tako slavilo Gospoda.

Zadnjo nedeljo v avgustu smo se zbrali v lepem številu pri zvoniku v Budincih in prisostvovali blagoslovu obnovljenega zvonika. Zahvala in požrtvovalnost gre vsem, ki so tako ali drugače sodelovali pri obnovi tega krščanskega znamenja, ki nas naj bi opominjalo k čuječnosti.

Med mašo je domači župnik v govoru še posebej poudarjal pomen molitve, posebej v tem Marijinem letu molitev »Angel Gospodov«.

GORNJA RADGONA — Statistični podatki so lahko zelo koristni, če so skrbno zbrani in kritično razloženi (Kozar, Statistika in verska praksa, 16). Ko razmišljamo o vernosti in verskem življenju v župniji, največkrat opazujemo, koliko vernikov je v nedeljo pri maši. — V naši župniji nam statistika nedeljnikov za tri desetletja pove med drugim tole: v letih 1957 do 1966 je bilo ob navadnih nedeljah pri maši povprečno 2672 ali 53,0 odst. obveznikov. V naslednjem desetletju 1967 do 1976 jih je bilo približno 2427 ali 48,2 odst., torej 4,8 odst. manj. V zadnjem desetletju 1977 do 1986 pa 1972 ali 39,1 odst. obveznikov, 9,1 odst. manj kot v prejšnjem desetletju — Kaj bo povedalo naslednje desetletje, ne vemo. Morda je vernost preostale »male črede« ustaljena in ustaljeno tudi število nedeljnikov?

V naši veliki župniji je bilo in je še obilje verskih znamenj, zlasti veliko visokih križev na križpotjih ali ob domovih. Ko so po vojni nekateri doslužili, so lastniki večinoma poskrbeli za obnove, nekateri pa še ne. V minulem letu so vaščani v Stavešincih lepo temeljito obnovili svojo vaško kapelo, prav tako okoličani na Ptujski cesti. Družini Žnidarič-Krajnc v Črešnjevcih in Ficko-Črešnar v Zbigovcih sta obnovili križe, obnovljeno je bilo kužno znamenje v Stavešincih in mala kapelica na Sp. Ščavnici, pa še notranjščina cerkve na Sp. Ščavnici.

Kakor vsako leto so se tudi letos ob počitniških petkih zbirali najbolj vneti učenci verouka k sv. maši in k ponavljanju veroučne snovi ob dia-filmih.

GRAD — Pred začetkom Marijinega leta so bila dokončana dela na obnovi Marijinega oltarja župnijske cerkve pri Gradu, ki so trajala od začetka maja 1985 do sredine junija 1987. Na praznik Marijinega vnebovzetja (15. 8. 1987) je mariborski pomožni škof dr. Jožef Smej blagoslovil

obnovljen Marijin oltar. Tako je postal zopet »studenec, iz katerega nam bo trajno dotekala voda zveličanja.« Obnovljen Marijin oltar je tudi za nas spodbuda, da pristopimo h Kristusu, živemu kamnu in na njem rastemo v sveti tempelj, ter mu darujemo na oltarju svojega srca prijetno in všečno daritev svetega življenja, je bila škofova zaključna misel.

Razen obnovitvenih del na oltarju je bilo potrebno še več drugih vzdrževalnih del na župnišču, pri gospodarskem poslopu in tudi zunanjosti cerkve. Naj omenim samo prekrivanje zakristije, kar je bilo nujno potrebno pred zimo; nato ureditev zvonov na električni pogon in še druga manjša dela.

Adventni, božični, še bolj pa postni čas je bil v znamenju evharističnega leta, ko smo se v župniji pripravljali tudi na evharistično slavlje, ki je bilo v Beltincih za celo Pomurje, na belo nedeljo, 26. aprila 1987. Z avtobusom, mnogi pa z osebnimi avtomobili, smo se udeležili tega slavlja. Naši cerkveni pevci so se tudi pridružili nastopu združenih pevskih zborov. Molitev, ki smo jo ob tej priložnosti molili, nam utrjuje ljubezen do evharističnega Gospoda še naprej.

Prvoobhajanci pri Gradu 1987

Slovesnost prvega sv. obhajila in izpoved vere osmošolcev skušamo usmerjati v poglobitev naše vere. V veroučnem šolskem letu 1986/87 je bilo v župniji 36 prvoobhajancev in 32 osmošolcev se je udeležilo s pripetim nageljčkom svoje slovesnosti. Pogumno pričevanje za vero je potrebno še naprej, saj se pri nedeljnikih kaže upadanje.

Spomladansko (1987) štetje nedeljnikov je pokazalo med 43,4 odst. do 44,9 odst. udeležbe pri nedeljski maši. Lahko bi sicer rekli, da so k temu pripomogle tudi neugodne vremenske razmere in pa oddaljenost od župnijske cerkve, vendar prihaja na površje tudi »komodnost in ravnodušnost«.

Osem let duhovniškega delovanja v župniji se zdi malo časa, vendar je bilo dovolj plodno, da je smrt prejšnjega dušnega pastirja, Štefana Receka, pretresla tudi gračke vernike. Z dvema avtobusoma so se verniki naše župnije udeležili njegovega pogreba na Ponikvi. Naj mu bo Bog bogat plačnik za njegovo delo, molitve in trpljenje; za vse, kar je v svojem dušnopastirskem delu žrtvoval v blagor gračke župnije. Na praznik sv. Družine (28. 12. 1986) je vodil dekan Martin Poredoš ob spremstvu 13 duhovnikov pogrebno slovesnost ob smrti Aleksandra Gumilarja iz Vidonec, očeta Vilija Gumilarja, župnika v Vitanju, na vidonsko pokopališče. Kot oče treh otrok je doživel 92 let zameljskega življenja in od teh je 31 let živel kot vdovec. Njegova življenjska pot je bila pot samozatajevanja in globoke vere. Naj se v Bogu spočije.

Pravijo, da je bil 31. januar 1987 najhladnejši dan zadnjih dvajset let. In to noč je tudi dobil okvaro pljuč od zmrzlin 23 letni Andrej Horvat iz Kruplivnika, ki je pozneje v bolnišnici na posledicah zmrzlin umrl. Naj počiva v miru.

Neurje s točo, ki je v soboto, 25. 7. 1987 pridirjalo iz avstrijske strani je prizadelo med drugim tudi našo župnijo. Mnogo streh je bilo odkritih, zlomljeno sadno drevje in po gozdovih; nasadi in posevki so bili praktično uničeni. Na zvoniku župnijske cerkve pri Gradu je na severno zahodni strani na vrhu zvonika pod križem raztrgalo pločevino. Na pokopališču v Radovcih in Vidoncih »Ferkov« križ, sta bila zlomljena. Kot niti v mreži se prepletajo uspehi in neuspehi, radosti in preizkušnje. Ne prosimo te, Gospod, da nam odvzameš preizkušnje, prosimo te samo, naj vedno čutimo, da si v njih z nami Ti.

HOTIZA — Letos obhajamo šestdesetletnico naše cerkve. Najprej je bila samo skromna kapelica, ki so jo v letih 1924—27 razširili in prenovili. Hotiza je bila tedaj edina vas v lendavski župniji, ki je bila čisto slovenska. Imela je okrog 830 vernikov, a sedaj jih ima le še 680. Ker takrat ni bilo v Lendavi slovenske pridige, so naši verniki raje hodili čez Muro k Svetemu Martinu, ali pa v 6 km oddaljene Črensovce.

Ker je naša župnija tako maloštevilna, se v njej ne pripeti veliko pomembnih dogodkov.

Včasih pa se utečenost življenja vznemiri, da se župljani v svojem tempu ustavijo in za trenutek razmislijo o svojem življenju.

Ponavadi so prazniki, božič in velika noč, priložnost, da vidimo, kakšno je naše duhovno življenje in da ga uredimo. Tudi letos smo se na

praznike dobro pripravili in tudi številčno pokazali, da nam je vera, da nam je krščanstvo velika vrednota. Tudi naš farni praznik sv. Petra in Pavla je izvenel v zahvalo Bogu za vse, kar nam tako darežljivo daje. Pater Štefan Balažic je v svoji razlagi božje besede spodbujal vernike k čim popolnejšemu življenju po evangeliju.

Obnavljali smo tudi župnišče. Obnovili smo že dotrajano stopnišče.

Malo občestvo toliko bolj zaboli in užalosti, če ugasne mlado življenje. Kar dvakrat so zadrhtela srca. 5. marca se je ponesrečil Šaban Ikanović, ki si je služil kruh v Avstriji. Star je bil 35 let. 12. avgusta pa je elektrika ubila Ignaca Saboja, ki je dopolnil šele 31 let.

Dokler človek snuje, načrtuje, izpolnjuje svojo življenjsko nalogo. Pripravljenost, dobra volja župljanov pa je porok, da bo tudi v bodoče življenje v skupnosti raznovrstno in delavno.

KAPELA — utrinki življenja župnijske skupnosti v letu 1987 — povzetek iz fotokronike.

Starši birmancev so darovali za obnovo svetišča. Zahtevnega dela so se lotili domači pleskarji.

Predstavniki birmancev se zahvaljujejo g. škofu za podeljeni zakrament.

Lepo število prvoobhajancev. »Pridi Gospod Jezus!«

V avgustu smo se podali tudi na Triglav. »Lep je božji svet, krasen je razgled...«

KOBILJE -- V naši župniji je bilo letos toliko novega, kakor redko katero leto.

14. januarja je bil potrjen novi župnijski svet, ki ga sestavljajo skupaj z župnikom štiri ženske in osem mož.

4. IV. sta prišla pp. frančiškana Bogoljub Gselman iz Brezij in Franci Pivec iz Kamnika, ki sta v naši župniji vodila misijon do 12. IV. P. Franci je posebno pritegnil otroke in mladino. Številnejši je bil obisk zvečer, kar je razumljivo. Misijona se je udeležilo okrog 90 odst. župljanov, nekateri po dolgih letih. Ko smo na cvetno nedeljo misijon zaključili, nas je obiskal škof Kramberger in z blagoslovom zelenja in s cvetno procesijo od križa v cerkev slovesno sklenil misijon.

Na velikonočni ponedeljek se je pogreba župnikovega očeta v Črensovcih udeležilo okrog 100 Kobiljančarov.

10. maja smo z dvema avtobusoma poromali na Brezje. Spotoma smo obiskali naša misijonarja, p. Francija v Kamniku in p. Bogoljuba na Brezjah in vmes še našega soseda Jožeta Horvata, ki mežnari pri podružni cerkvi v Mostah v župniji Komenda. Nazajgrede smo si ogledali novo cerkev v Škofljici in še ne povsem urejeno cerkev Vseh svetih na Žalah v Ljubljani.

Teden dni po romanju smo začeli z obnovitvenimi deli pri cerkvi. Obnovili smo načeto fasado, obnovili tlak pod zvonikom in naredili nove stopnice pri srednjih vratih in pri zakristiji. Zidarska dela je opravil s svojimi delavci zidarski mojster Jože Horvat iz Žižkov. V prezbiteriju in zakristiji smo zaključili z leseno oblogo sten. Dela je opravil mizar Matija Halas iz Črensovec. Barvanje dela nove fasade je odlično pogodil domačin Milan Toplak.

Eden izmed najbolj pričakovanih dogodkov v naši župniji je bilo mašniško posvečenje v Mariboru, ker je med novoposvečenimi novomašniki bil tudi naš rojak Janez Ferencek. Tudi te slovesnosti se je udeležilo nad 130 župljanov.

K novi maši na Kobilju

Čeprav je bila ura nekoliko pozna, smo še isti večer pozdravili novomašnika v domači cerkvi, ki še verjetno — tako so zatrjevali tudi starejši župljani, — ni zbrala v sebi toliko ljudi, kot ob tej priliki. Osrednji del programa je bil pevski nastop. Zapeli smo najprej štiri ljudske, nato štiri pesmi tujih skladateljev: Mozarta, Gounoda, Verdija in Beethovna in na zaključku dveh slovenskih, Premrla, Tomca. Pri eni pesmi je s trobento sodeloval tudi Štefan Vogrin iz Bogojine.

5. julija je po skoraj polnih 40 letih napočil dan nove maše. Zadnjo novo mašo je na Kobilju imel avgusta 1947 p. Pavel Berden—DJ. Kmalu po 9. uri se je začelo slovo na novomašnikovem domu in v procesijo se je zvrstilo vsaj 1000 ljudi. Na velikem odru med cerkvijo in križem je

Ob Gospodovem oltarju zbrani

bilo dovolj prostora za oltar, ambon, za zbor 30 pevcev in novomašnikove domčae. Pevcem je pomagal z igranjem Franc Zver, organist iz Sobote. Z novomašnikom sta somaševala pridigar Franc Režonja, župnik iz So-

Novomašnik pri oltarju

bote in župnik Tone Rojc z Žal v Ljubljani. Po ocenah nekaterih se je pri slovesnosti zbralo okrog 4000 ljudi.

V septembru je predvideno še romanje na Ptujsko goro. Jeseni pa upamo, da bodo tako požrtvovalno kot za novo mašo začeli s pripravami za 50 letnico vrnitve duhovnika na Kobilje po odhodu Turkov iz teh krajev, kar se je zgodilo v prvi polovici 18. stoletja. Skoraj celih 200 let smo bili brez duhovnika in ga zopet dobili 1. 10. 1938.

KRIŽEVCI PRI LJUTOMERU — Župljani Križevci pri Ljutomeru smo se na praznik Jezusovega vnebohoda v velikem številu poslovili od svojega župnika Štefana Čergulja. Polna štiri desetletja je krožil duhovno podobo naše župnije. Času primerno je vselej iskal novih poti z željo, naj ne zamre sloves številnih duhovnih poklicev izpred vojne. Njegova preudarna beseda je nedeljo za nedeljo odzvanjala s prižnice in od oltarja, ki sta prav na njegovo pobudo v zadnjem času spreminjali svojo podobo. Številna prenovljena verska znamenja po naših vaseh so prav tako sad njegovega dela. K večnemu počitku smo ga pospremili z željo, naj Gospodar življenja ne spregleda njegovih prizadevanj.

Z njegovim odhodom se je prepolovilo tudi število mašnikov, veroučiteljev, spovednikov in vršilcev obredov. Morda je ob vsem tem njegovo slovo dobilo še večji pomen.

Nova kapela v Vučji vasi

Še pogled v leto 1986. 21. septembra je pomožni škof dr. Jože Smej blagoslovil novo kapelo v Vučji vasi. Staro, obnovljeno in majhno, je po nesreči zamenjala nova, večja in bolj odmaknjena od glavne ceste.

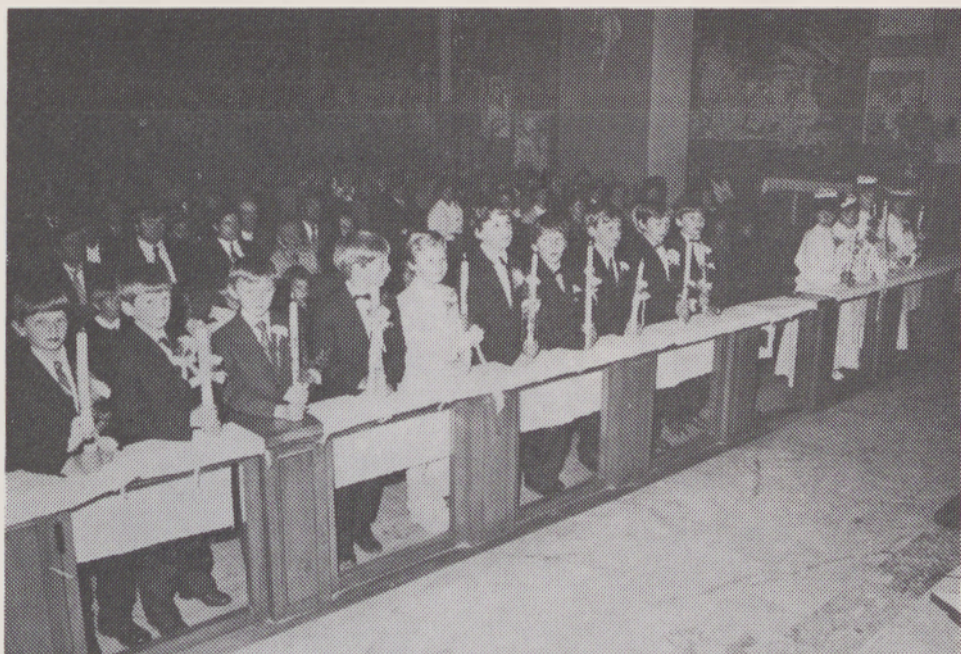
Letošnji maj pa je poleg pogreba našega župnika bil označen še z birmo, prvim svetim obhajilom in slovesom osmošolcev. Česa drugega tudi čas ne bi dopuščal.

Spomin na to, kar je že zgodovina in pogled v prihodnost, poln načrtov, sta nas še bolj povezala v ustvarjajočo skupnost.

KUZMA — Da ne bi pozabili na misijon leta 1985 in vse duhovne vrednote, ki smo jih prejeli pri misijonu, je bila misijonska obnova v župniji od 11. — 14. 12. 1986. Voditelja sta bila: p. Edmund Böhm DJin p. Janez Sraka iz Ljubljane. Glavno vodilo misijonske obnove je bilo. Vrnil se bom k Očetu! Glavna vsebina pa: Bog naš Oče, vir življenja in Gospodar zgodovine! Verniki kuzmiške župnije, ki nas tarejo mnoga vprašanja, negotovosti in skrbi, iščemo pri Tebi luč in moč. V svoji dobroti nam pomagaj, da bomo šli vase in ob temeljnih vprašanjih življenja v veri prislunili Kristusu tvojemu Sinu in našemu Odrešeniku. Podpiraj nas, da se bomo odprli delovanju Sv. Duha v znamenju časa, v razodeti Besedi, v Cerkvi in po zakramentih. Naj spoznamo in sprejmemo Tvoj dar odrešenja kot najvišjo vrednoto našega osebnega družinskega in javnega življenja. Marija, Pomočnica kristjanov in mati Cerkve, sv. Kozma in Damijan, zavetnika naše župnije, prosite za nas.

Misijonska obnova je pritegnila vse nedeljnike in nekaj obrobnikov. Odtujene pa duhovna obnova ni vznemirila. Nedeljniki so bili razdeljeni na tri skupine: veroučenci, mladina, mladi in starejši zakonci. »Perkov spomenik« kakor je imenoval župnijsko cerkev v Kuzmi pokojni župnik Janez Eljaš, je v svojem sakralnem prostoru bogatejši za šest vitražnih oken. Dve v prezbiteriju so bile postavljene jeseni 1985. Predstavljajo pa sv. Družino in sv. Cirila in Metoda. Jeseni 1986 pa še štiri v ladji, ki pa predstavljajo: Marijo pomočnico kristjanov, petnajsto postajo križevega pota; Vstalega Kristusa; iz stare zaveze pa: Abraham daruje Izaka; Bog da Mojzesu deset zapovedi. Načrte ja naredil slikar Jože Zel iz Maribora, izdelalo in montiralo pa je »Staklo« Zagreb. Nekatero slovesnost se sicer v župniji ponavljajo vsako leto, vendar tudi vsako leto prinašajo duhovno osvežitev in poglobitev. Velike važnosti ob takih prilikah je predvsem, da pridemo z brati skupaj pri evharističnem slavlju tudi iz drugih župnij. Tako je bilo na drugotni praznik župnije sv. Kozma in Damijana, ki je tudi obletnica posvetitve cerkve. Slovesnost je opravil župnik Friderik Gumilar. Glavni župnijski praznik pa je Vnebohod. Slovesnost je opravil domačin Andrej Zrim. Veran kristjan pa včasih sledi tudi vabilu sv. pisma. Pojdi na samotni kraj in se nekoliko odpočij! In lahko še dodamo: duhovno poglobi. Tako smo se udeležili z avtobusom in osebnimi vozili 26. 4. evharističnega slavlja v Beltincih. Nepozabno je bilo to srečanje z brati Pomurja v molitvi in češčenju. Tudi naše vsakoletno romanje na Brezje 29. 8., v največjo slovensko božjepotno cerkev v je v Marijinem letu imelo poseben pomen. Bogu in Mariji smo se zahvalili za vse dobrote in milosti, obenem smo ga prosili za odpuščanje svoje mlačnosti in grešnosti.

Za našo župnijo pa je bil tudi praznik 1. sv. obhajila, ko se je 14 prvoobhajancev prvič v polnosti udeležilo evharističnega slavlja, in vero-

Prvo obhajilo v Kuzmi 1987

izpoved 18 osmošolcev, ki so premišljeno pred vso župnijo obljubili zvestobo Kristusu. Bog daj!

Žalostni v srcih se moramo spomniti na tem mestu tudi naših bratov in sester, ki jih je Gospodar življenja odpoklical k sebi. Posebno tistih mladih mož in mater, katerih slovo je bilo nepričakovano zaradi zahrbtnje bolezni ali kapi. Bog jim povrni, kar so dobrega storili za našo župnijo.

LJUTOMER — Poglejmo nazaj v življenje preteklega leta, ki je zelo hitro minilo.

Veselili smo se biserne maše našega rojaka p. Karla Dijaka, ki živi v svoji redovni skupnosti frančiškovičev sinov v Kamniku. Svoje življenje je posvetil predvsem vzgoji mladih v dobre duhovnike in zveste redovnike.

S skrbjo za duhovno življenje je vedno povezano tudi delo pri obnovi poslopij, ki jih župnija potrebuje za normalno življenje, kjer se bodo vzgajali bodoči rodovi pri veroučnih srečanjih, ali pa odrasli pri različnih sestankih ali predavanjih. V ta namen smo se odločili obnoviti stari škedenj, ki je bil na tem, da se podre, sedaj pa smo z veliko požrtvovalnostjo mnogih dobrih vernikov že precej dela postorili. Prezidali smo vmesne stene, mnogo zemlje izkopali in utrdili temelje, vgradili veliko železa in betona za ploščo, da bi v zgornji etaži imeli potrebno župnijsko dvo-

rano za življenje, ki ga župnija potrebuje, da bi današnji kristjan bil bolj razgledan in bi se v veri bolj poglobljaj, da ne bi pomagali vzgajati samo otrok, ampak da bi se tudi mi odrasli primerno oblikovali za svoje

poslanstvo krščanskih staršev. Tu naj bi mladi kristjani imeli svoje prostore in pevci za pevske vaje primeren prostor. Začeli smo, bo pa še nekaj časa potrebno in potrebno bo še veliko dobre volje in tudi darov, da bo to, kar želimo, tudi takšno kakor si želimo. Hvaležni smo našim delovnim organizacijam in Krajevni skupnosti, da lahko skupno gradimo stvari, ki so nam vernim potrebne, saj tako kraj pridobiva objekt, ki bo na razpolago vsem, ki ga bodo želeli uporabljati v dobre in plemenite namene.

Veselim se, da je obnova kapele na Zgornjem Krapju končana. Vaščani se lahko ponašajo z novim delovnim uspehom, vas pa z lepo obnovljeno kapelo. Tudi obnova kapel na Moti in Cvenu se bliža h koncu. Veseli smo, da so se verniki na Podgradju zbudili in videli, da je tudi njihova kapela kaj malo v ponos kraju, zato pa zdaj hitijo, da bi zamujeno nadoknadili.

Za postni čas smo se navdušili za akcijo — znati se čemu odreči — za obnovo znamenj našega odrešenja. Odločili smo se, tudi otroci so bili navdušeni in so se znali čemu odreči, da bi obnovili tri križe v župniji. Dva križa smo že blagoslovili, tretjega pa še bomo. Veseli nas, da je po obnovi videti tudi rože ob križu, ko jih prej ni bilo. Prvi je bil na vrsti obnove »Antoličev« križ v Stročji vasi. Novo naselje, mlade družine in lepe hiše, križ pa zanemarjen. Delo je lepo potekalo, lepo so sodelovali okolišani in blagoslov križa je bil »praznik naselja«, kakor so ga imenovali. Tako so navdušeni, da so se odločili imeti celo obletnico tega do-

godka. Tudi v Noršincih je bilo lepo in doživeto praznovanje ob blagoslovu »Belecovega« križa. V »Novem Ljutomeru«, kot po domače imenujemo naselje, se množijo nove in razkošne hiše, križ pa bi padel, če ne bi bil naslonjen na ciprese. Kakšno nasprotje. Zato obnavljamo tudi nekdanji »Semeničev« križ, da bo vse kakor je treba!

Poslovili smo se to leto tudi od našega dobrega kaplana Martina Horvata, ki je bil med nami tri leta. Lepo nam je bilo, ko je bil med nami. Z veseljem smo skupaj delali, skupaj gradili, skupaj delili dobro in hudo. Želimo mu v življenju veliko sreče in naj s svojo srečo osrečuje še mnoge, ki ga pričakujejo, da jih bo osrečil kot dober duhovnik.

V svojo sredo pa smo radi sprejeli novega kaplana Janeza Maučeca. Želimo mu, da bi začel svojo pot kot duhovnik s pogumom in zaupanjem. Slovenci potrebujemo dobrih duhovnikov.

MALA NEDELJA — Letos smo župljani Male Nedelje obnovili notranjost župnijske cerkve. Pleskarska dela je s svojim pomočnikom opravil mojster Jože Škrget, doma iz župnije Sv. Trojica v Slovenskih goricah. Člani odbora za vzdrževanje cerkve in cerkvenih objektov, pa so jima pridno pomagali.

V mesecu maju je mojster Kotba, doma iz Veščice pri Razkrižju s svojim pomočnikom trikrat prebarval pločevino na cerkvenem stolpu. Za prihodnje leto, ko bo pri nas sv. birma, pa načrtujemo obnovo zunanosti župnijske cerkve.

Tudi pri naši podružnični kapeli v Sitarovcih, kjer je ob nedeljah sv. maša, smo se odločili, da uničimo vlago v zidovih, ki nam dela velike glavice, saj odpada omet in zidovi postajajo zeleni. V ta namen smo z dovoljenjem občine že po vaseh zbrali nekaj denarja. Omet je odstranjen tudi v vaški kapeli v Radoslavicah z namenom, da bi se vlažni zidovi izsušili. 10. 5. 1987 pa je bila blagoslovitev prenovljene vaške kapele v Gode-marcih. Prizadevni vaščani so jo obnovili z lastnimi sredstvi.

Na naše farno žegnanje smo povabili misijonarja iz Burundija Gusteka Horvata, ki nam je v preprosti in učinkoviti besedi opisal življenje in delo naših misijonarjev v Afriki. Ljudje so ga navdušeno poslušali in se še dolgo o tem pogovarjali.

MARKOVCI — V jesenskem in zimskem času je bil v Markovcih kmetijsko-gospodarski tečaj v osnovni šoli. Udeležili so se ga mladi gospodarji in fantje. Predavali so jim razni strokovnjaki. Tečaj so zaključili, ko je spomladi nastalo toplejše vreme in se je začelo delo v gozdu.

V mesecu marcu smo tudi pri nas v naši cerkvi preuredili zvonove na električni pogon.

V dneh od 28. 3. do 4. 4. smo imeli predzakonski tečaj za našo mladino. Predavali so mag. Marija Sraka, Stefan Kuhar, Marjan Fesl in Janko Škraban. Udeležilo se ga je 26 fantov in deklet.

V času od 23. aprila do 19. maja je domači župnik obiskal v Kanadi svoje nekdane župljane. Nadomeščal ga je sosednji župnik Vili Hribernik. Po vrnitvi iz Kanade smo imeli zadnjo nedeljo maja farno prošenje. Obrede je opravil Andrej Zrim, kaplan na Tišini. Z lepimi spodbudnimi besedami je prikazal Marijino vlogo v sodobni Cerkvi.

Prvoobhajanci in osmošolci v Markovcih 1987

Veroučne izkušnje ob vizitaciji se je udeležilo 49 otrok. Na koncu šolskega leta smo imeli slovesnost prvega sv. obhajila in slovo osmošolcev. V tem letu smo imeli najmanjše število prvoobhajancev, samo 4.

Tudi naši ministranti so se udeležili dekanijskega srečanja ministrantov pri Sv. Sebeščanu. Veseli so bili zmage pri nogometu in so dobili pokal.

K večnemu počitku smo pospremili dobrega očeta, najstarejšega farana Jurija Črnko. Rajni je bil globokoveren kristjan in dolgoletni požrtvovalni spremljevalec duhovnikov pri sprevidenju bolnikov na domu v Čepincih.

Pred kratkim se je na Krki pri mlinu porušil jez (gát), kamor so se otroci poleti včasih hodili kopat. Tako se v fari trgajo tudi dobre družinske navade, kar se vidi tudi pri obisku sv. maše.

MURSKA SOBOTA — Že dalje časa smo načrtovali elektrifikacijo zvonov. Ta načrt smo s skupno pomočjo uresničili lani meseca julija.

V obširni soboški župniji potrebujemo vedno novih sodelavcev. Naš škof dr. Franc Kramberger nam je lani septembra za pomoč v dušnopastirskem delu poslal diakona Jožka Pasičnjeka iz Gorice v martjanski župniji. Vsi smo ga bili veseli.

Naša srca so postala žalostna ob novici, da je 15. oktobra zvečer v Ljubljani prenehalo biti plemenito srce našega prejšnjega župnika Štefana Recka v 45. letu življenja. Pokojni župnik je bil v naši župniji naj-

Pogreb župnika Štefana Receka na Ponikvi

prej kot kaplan v letih 1969—1973 in nato kot župnik 1981—1984. Med nami je bil zelo priljubljen in hvaležni smo mu za vse, kar je storil za nas. Pod njegovim vodstvom smo zgradili nov župnijski dom, kjer sedaj otroci obiskujejo verouk. Tudi mladina ima v njem svoje zavetje.

Spomeniško varstvo iz Maribora je v stari cerkvi opravilo sanacijo fresk in zidov. Za sveti večer smo na ulično razsvetljavo, z dovoljenjem krajevne skupnosti, namestili dva reflektorja, ki osvetlujeta pročelje cerkve in cerkveni trg.

V začetku leta nas je s vojim obiskom razveselila misijonarka, naša soboška rojakinja s. Dorica Sever, ki deluje v Francoski Gvajani, v Južni Ameriki. Na praznik Gospodovega razglasenja je pri vseh mašah imela homilijo in nam spregovorila o svojem delu v misijonih. V dvorani župnijskega doma nam je pokazala barvne diapozitive iz misijonov.

V tednu krščanske edinosti so bili naši gostje bratje evangeličani. Senior Ludvik Novak nam je razlagal božjo besedo, peli so tudi njihovi pevci, po maši je bil bratski agape.

V postnem času je bila naša župnija gostiteljica vsakoletnega teološkega tečaja za laike. Tema letošnjega tečaja je bila: Za svet zavzeto krščanstvo. Vseh šest večerov je bil tečaj lepo obiskan.

Obiskali so nas tudi mladi pevci iz župnije Sv. Jurij ob Ščavnici. Omenimo naj tudi gostovanje okteta slovenskih izseljencev ZVON iz Fairfielda iz ZDA. Imeli smo tudi orgelski koncert prof. Huberta Berganta. Peli so solisti ljubljanske Opere: Zlata Ognjanovič, Dragiša Ognjanovič in Marcel Ostaševski.

Misijonarka s. Dorica Sever

Največji dogodek je bila slovesnost svete birme 21. junija. Škof ordinarij je podelil dar Svetega Duha 506 birmancem.

V nedeljo 19. julija je imel ponovitev nove maše novomašnik Jože Pasičnjek, naš dosedanji diakon. Naše veselje je toliko večje zato, ker je s 1. avgustom postal naš kaplan.

Za župnijsko knjižnico smo nabavili kovinske knjižne police. Upamo, da bomo tako v kratkem uredili knjižnico in si bomo lahko izposojevali verske knjige.

ODRANCI — Že na začetku veroučnega leta smo začeli s pripravo na birmo, da bi bila zares globoko versko doživetje. Vsi otroci višjih razredov so se nanjo pripravljali z devetimi prvimi petki, prav tako nekateri starši in botri; skozi vse veroučno leto pa je bilo v mnogih družinah, kjer so imeli birmanca ali birmanko, tudi več molitve, zato je tudi sama birmanska slovesnost lepo potekala. 14. junija 1987 je bilo med sveto mašo birmanih 112 naših in dva birmanca iz drugih župnij. Birmoval je pom. škof, dr. Jože Smej. Žal tudi pri nas ni šlo brez nekakšnega tekmovanja v obdarovanju birmancev, čeprav si vsi, starši in botri — le birmanci morda ne — želimo, da bi bilo obdarovanje le simbolično in bi bilo dovolj, da je vsak birmanec dobil Sveto pismo, rožni venec in molitvenik Kristjan moli. To naj bi ponesel s seboj v življenje kot spomin na veliki zakrament potrditve v veri. Devetdnevnicu pred birmo sta vodila beltinska duhovnika Jože Hozjan in Lojze Kozar ml.

Poleg obrednih smo imeli v tem letu še nekaj drugih prireditev: Najmanjši so za god sv. Miklavža dobili darila, sami pa so pripravili mašo z ritmičnim petjem na svoj otroški predšolski način. Mladina in otroški zbor sta pripravila božično prireditev po ljudski pesmi Marija z Ogerskega gre, vsa cerkev pa je klicala v pesmi: Nazaj, nazaj, Marija ti! Mla-

Birmanci s starši in botri na poti v cerkev

Med birmovanjem

dina se je v lepem številu udeležila srečanja v Stični. Tečaj za pripravo na zakon imamo vsako drugo leto in se ga je letos udeležilo 45 fantov in deklet. Pred praznikom čiščenja smo imeli tridnevno, ki jo je lepo vodil kapucinski pater Karel iz Ptuja. Imel je po tri govore za vse, dvakrat je imel srečanje z mladino, dvakrat z mlajšimi zakonci, posebej je imel še govor za starejše zakonce in birmance. Ves ostali čas je porabil za spovedovanje. Teološkega tečaja v Soboti se je udeležilo bolj skromno število naših vernikov.

Popoldnevi velikega četrтка, petka in sobote so pri nas še zelo praznični in je pri svetih obredih veliko ljudi, posebno lepi pa sta velikonočna in telovska procesija, ki se ju udeleži skoraj vsa župnija z malimi izjemami.

V velikem številu so se naši verniki udeležili evharističnega slavlja v Beltincih na belo nedeljo. Posebej so še sodelovali na slavlju naš mešani in otroški zbor, člani cehov, rož ŽRV, župnijskega sveta in cerkvenega odbora.

Naša župnija je v tem letu postala bogatejša za en duhovni poklic. Naš rojak Imre Jerebic je 21. 6. 1987 prejel v Škofljici pri Ljubljani posvečenje v stalnega diakona. Posvetil ga je ljubljanski nadškof in metropolit dr. Alojzij Šuštar. Vsa naša župnija se veseli in želi stalnemu diakonu veliko božjega blagoslova pri njegovem delu, da bi svojo službo opravljal z gorečnostjo prvih diaconov, o katerih beremo v Apostolskih delih.

V marcu nas je zapustil naš dolgoletni cerkveni pevec basist Ivan Kociper. Pel je v našem mešanem zboru štirideset let, dokler ga ni Gospod poklical k sebi. Naj mu v nebesih večno prepeva!

V avgustu se je 9 naših deklet udeležilo duhovnih vaj za mladino v Beltincih. Želimo, da bi jih posnemale še druge.

Letos smo s tremi avtobusi poromali k Mariji v Zagorje, saj smo v Marijinem letu in je primerno, da obiščemo nam precej neznano božjo pot v prelepi pokrajini s samimi gozdovi, kjer nas je oskrbnik župnije, župnik Feliks Strniša, zelo prijateljsko sprejel.

PEČAROVCI — Prva slovesnost, ki smo jo doživeli v začetku leta, je bila zlata poroka Aleksandra in Kristine Broder iz Pečarovec. Svoj »da« sta ponovno potrdila 10. januarja v naši župnijski cerkvi v krogu svojih najdražjih in tudi številnih vernikov. Vnukinja Suzana je srečen dogodek lepo orisala v pristrčni deklamaciji.

Nekaj sprememb smo naredili tudi v notranjosti cerkve: ureditev krstilnika, nazaj v sredino oltarnega prostora smo postavili farnega zavetnika svetega Boštjana-Sebeščana, in tega so verniki zelo veseli. Gotovo pa bi ostali veseli in zadovoljni vse leto, če nas ne bi 25. julija prizadelo strahovito neurje s točo, ki je naredilo ogromno škode v vseh vaseh naše župnije. Verniki pa kljub temu radi prispevajo za potrebe cerkve. To je znamenje solidarnosti in ljubezni do skupnega doma-hiše božje. Župnijskega romanja nismo imeli, ker skoraj ni bilo časa za to.

Prvoobhajanci v Pečarovcih 1987

Pričujoča fotografija prikazuje naših 12 mladih »apostolov« — prvoobhajancev skupaj s katehetom. In ti nasmejani obrazi izžarevajo notranjo srečo nepozabnega dneva — prvega stevega obhajila. Bog daj, da bi jih ta sreča vodila skozi vse življenje.

PERTOČA — V evharističnem letu je bilo v ospredju češčenje Najsvetejšega. Temu je služil obisk svete maše in prejemanje svetega obhajila. Na belo nedeljo 28. aprila smo se udeležili skupnega evharističnega slavlja v Beltincih. Bilo nas je za poln avtobus.

V marcu je imel predavanje za zakonce turniški župnik Lojze Ratnik, predavanje o vzgoji otrok pa sta imela zakonca Maroša.

Šmarnice smo imeli vsak dan dvakrat: zjutraj v zvezi z mašo in zvečer posebej za otroke. Otroci so radi prihajali in se jih je vsak dan nabralo okrog petdeset, čeprav so nekateri od cerkve precej oddaljeni. Mnogi med njimi so prišli naravnost iz šole v Rogašovcih. Za majniško pobožnost smo postavili poleg daritvenega oltarja kip lurške Gospe. Tam je še sedaj v Marijinem letu, da nam je ob vstopu v cerkev takoj pred očmi.

Najpomembnejši dogodek letos pri nas je bila birma. Otroci so se na njo dobro pripravili s skupno molitvijo v družinah. V postnem času so se udeleževali pobožnosti križevega pota. Pred devetdnevnicco v čast Sv. Duha so bili birmanci na dvodnevni duhovni obnovi v Beltincih. Prvič se je duhovne obnove udeležilo 28 otrok, drugič pa 34. Tudi na ta način so se skoraj vsi birmanci pripravili na prejem zakramenta potrditve v veri.

Birma na Pertoči

Birma je bila 19. julija 1987. Birmoval je pomožni škof dr. Jožef Smej, ki je prišel na srečanje z birmanci in ostalimi otroki v soboto popoldne. Ob prihodu sta ga pozdravila birmanca Anton Partl in Boštjan Flegar. Srečanje s škofom je bilo pristrčno in domače. V nedeljo ob desetih so birmanci s vojimi botri spremili škofa v cerkev, kjer so mu pevci v pozdrav zapeli, župnik je imel nagovor, posebej pa sta škofa pozdravila birmanca Bernard Mekiš in Robi Mencigar. Cerkveni sedeži so bili ta dan določeni za birmance in njihove botre, ki so med birmovanjem prihajali pred škofa in prejeli sveti zakrament. Vseh birmancev je bilo 81, večinoma šolarjev, nekaj pa je bilo že bolj odraslih. Cerkev je bila izredno lepo okrašena in največji delež pri tem ima naša katehistinja.

Kor v naši cerkvi je dobil poslikana okna s podobami sv. Cecilije, sv. Eme., sv. Stefana in sv. Frančiška Asiškega.

Kapela Presv. Srca Jezusovoga v Ropoči, ki je bila zgrajena v letu 1941 in blagoslovljena istega leta na zadnjo nedeljo v oktobru, je bila že zelo potrebna obnove. Letos pred junijskim prošenjem smo jo obnovili: prekrili streho, na novo ometali stene in pokrili zvonik. Največ se je pri tem trudil zvonar Alojz Madjar, pa tudi drugi vaščani, ki so radi dali svoje prispevke za obnovo kapele.

Kapela v Gerlincih, ki stoji precej strmo nad asfaltno cesto, je dobila pred svoja vrata stopnice, da je sedaj do nje dostop lažji in ni treba delati ovinka.

Leta 1986 je bilo v župniji 21 krstov, 31 pogrebov in 10 porok.

Strahotno neurje z uničujočo točo 25. julija, ki je prihrumelo od avstrijske strani in je prizadelo velik del Goriškega, je upustošilo tudi

Prvoobhajanci s svojimi starši

štiri petline naše župnije. Mnogi so ostali brez žetve, pa tudi brez koruze in ostalih pridelkov. Tudi v tej težki preizkušnji imejmo upanje, da bomo tudi to preboleli in nam bo Bog po dobrih ljudeh pomagal.

(Sedaj popravljamo napako, ki se nam je vrnila lansko leto v članek o Plečnikovih delih v Prekmurju, kjer je bil načrt za ropočko kapelo pripisan arhitektki Majdi Nežimovi, ker ga ni ona naredila, in se za pomoto opravičujemo. Uredniški odbor).

PETROVCI — NEDELA — V nedeljo 14. septembra 1986 je naš župnik ob asistenci graškega župnika Kuharja, s pooblastilom pom. škofa dr. Smeja, blagoslovil novi križev pot v naši romarski cerkvi sv. Ane. Slike je župnik podaril in prinesel iz Pariza, okvir je naredil borečki mizar Karel Sukič, steklo je darovala Marija Bedek iz Boreča, h. št. 2. Pri slovesnosti je bilo navzočih 69 vernikov.

V začetku oktobra lani je naš župnik, bil v Franciji (o tem lahko citate na drugem mestu!), nadomeščal ga je up. župnik Ernest Veleberič.

Ko je bilo lani 27. oktobra v Assisiju molitveno srečanje zastopnikov velikih svetovnih verstev, je bila v župnijski cerkvi pri Nedeli molba; pomagal je prodekan Franc Režonja iz Sobote.

V soboto 7. II. 1987 smo imeli preobilje snega tudi na nedelskem bregu. Ta dan je bila poroka Franca Žujša in Vesne Lucu iz Ženavej. Nevestin oče je na svoje stroške dal odriniti sneg vse do župnijske cerkve, da smo lahko prišli v božjo hišo presv. Trojice in opravili slovesnost.

V sredo 25. 3. 1987 smo naše matere pozdravili še posebej v kapeli presv. Srca Jezusovega in brezmadežnega srca Marijinega. Marijana Šanko je prečitala pesem »Mamici za god« iz pesniške zbirke Česnje cvet s. Aleksandre Hreščak, Breda Andrejek pa pesem »Babica« iz zbirke Himne belih jagnedov p. Pavla Berdena DJ. Alojz Kalamar, rojen 3. 4. 1908 v Martinju, umrl 24. 8. 1986 v Titovi Mitrovici, je v oporoki zapisal, naj bi bil pokopan v rojstni vasi. Njegova dobra žena Margita mu je to željo izpolnila 6. 6. 1987.

Za naše farno prošenje presv. Trojice 14. 6. 1987 je imel slovesno mašo in pretresljivo pridigo oslepeli zlatomašnik in župnikov sošolec Janko Škraban.

Naš župnik je somaševal pri novi maši v Bakovcih 5. 7. 1987 in pri novi maši 12. 7. 1987 v Martjancih.

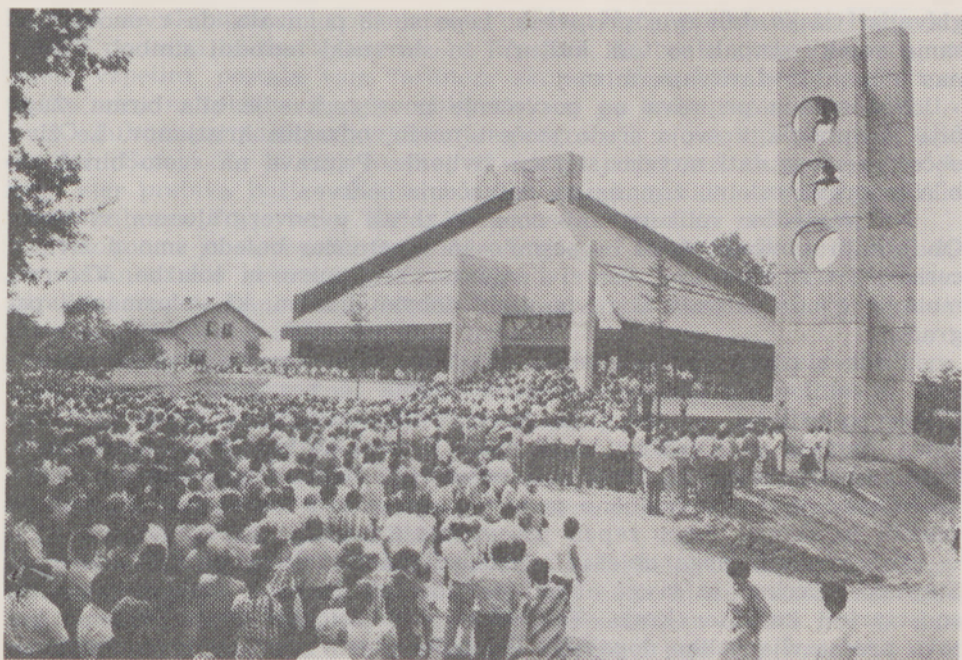
V nedeljo 12. 7. 1987 popoldne ob 4. uri je naš župnik somaševal z biseromašnikom Francem Horvatom v Bogojini in se mu javno zahvalil, da ga je rešil iz ječe v Komáromu, kamor so ga zaprli nyilaši. F. Horvat je bil takrat dolenski župnik in ameriški državljan. Za prošenje pri Ani 26. 7. 87 in za prošenje v Martinju 16. 8. 87 je imel slovesno mašo Jože Pasičnjek, takrat novomašnik, sedaj soboški kaplan. Povabili smo ga zato, ker je njegov oče doma iz Boreča in je leta 1941 bil učenec našega župnika.

RADENCI — POSVETITEV NOVE CERKVE V RADENCIH — Radenci so postali po zadnji vojni pomemben turistični kraj ne samo za domače, ampak tudi za tuje goste. Naselje se je hitro razširilo. Potreba po bogoslužnem prostoru se je čutila že pred dvajsetimi leti. Z razumevanjem takratnega vodstva Zdravilišča smo dobili v najem zdraviliško kapelo. Tu se je oblikovalo prvo jedro župnijskega občestva.

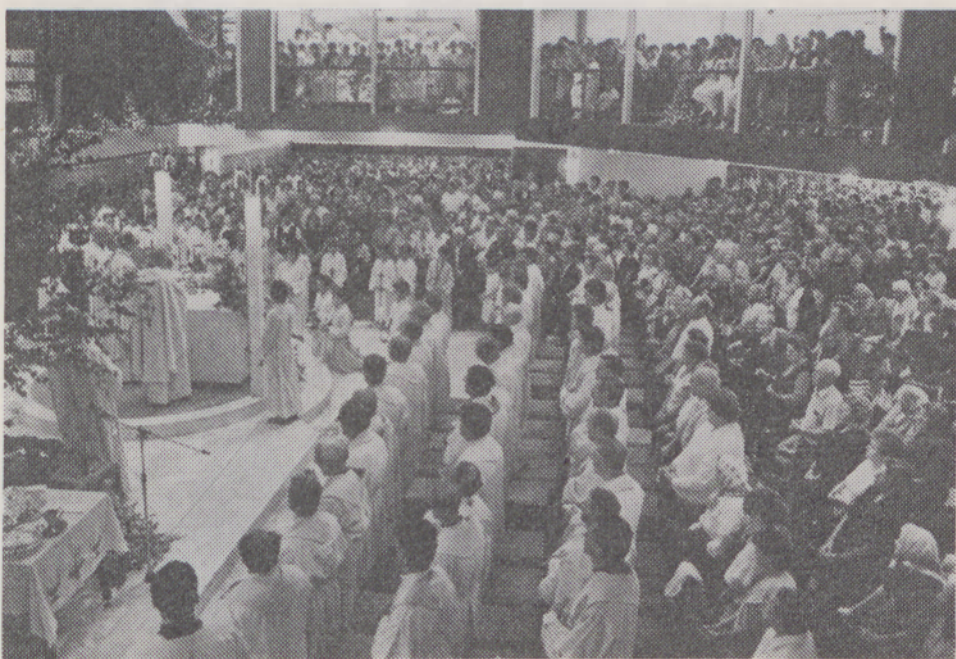
Pred desetimi leti se je zdelo škofiji in vodstvu salezijanske družbe potrebno, da se ustanovi nova župnija. Prvi dve leti nova župnija ni zaživela. Duhovniki so prihajali samo maševat s Kapele. Redno življenje župnije se je začelo, ko je prišel v župnijo sedanji župnik Franc Levstek. Najprej se je naselil v zasilnih prostorih. V veliko pomoč so mu bili nekateri člani takratnega župnijskega pastoralnega sveta. Z nakupom hiše, ki služi za župnišče, je dobila župnija svoj farni dom. Ob pomoči kaplana Lojzeta Zupana in katehetinje Kristine Bajzek se je župnik trudil za duhovno rast župnije. K medsebojni povezanosti je veliko pripomogel župnijski pastoralni svet in na novo ustanovljeni cerkveni pevski zbor.

Že od začetka ustanovitve župnije se je začelo zbiranje za novo cerkev. Mnogi stvari niso vzeli resno. Pred tremi leti je bila blagoslovitev temeljnega kamna. Ko so se začeli dvigati zidovi, so padli dvomi in nezaupanje. Skupni cilj in želja: imeti novo cerkev, je župnijo vedno bolj povezal in zbližal.

Tretjega maja letos smo imeli blagoslovitev dveh zvonov. Manjšega je daroval Prijateljski krog župnije Sv. Družina iz Stuttgart-Rohr. Za večjega smo zbirali z dovoljenjem notranjega odseka občine po domovih. Z razumevanjem so priskočili na pomoč tudi farani matične kapelske župnije. Ta akcija nas je povezala, vse verne in neverne, med seboj. V

Posvetitev nove cerkve v Radencih

Notranjost nove radenske cerkve

glavnem vsi so dali svoj prispevek. Lepo se je pokazalo, da zvonovi niso samo verski, ampak so tudi kulturni in slovenski narodni simbol. Vabijo nas k molitvi, daritvam, miru...

Neposredna priprava na posvečenje nove cerkve je bila birma. Župnija je sprejela v svojo sredo stošest novih, odraslih kristjanov. Le živo občestvo more dati mrtvim stenam življenje. Priprava na sveto birmo, je bila priprava celotne župnije na posvečenje cerkve.

Na predvečer velikega dne smo se zbrali v novozgrajenem svetišču. Ob branju svetega pisma, s pesmijo in umetniško besedo smo doživljali cerkev kot skupni dom, vir življenja ter kraj miru in tolažbe. Večerna molitev je bila zahvala Bogu in vsem dobrim ljudem, ki so pomagali pri gradnji.

Višek slavlja je bilo nedeljsko popoldne 5. julija, na praznik slovan-skih apostolov sv. Cirila in Metoda. Njima je posvečena nova cerkev. Ljudje so prihiteli od blizu in daleč. Večja skupina je prišla iz Stutt-garta, župnije sv. Družine, ki je bila ves čas gradnje tesno povezana z našo radensko župnijo. Prišli so predstavniki rojakov iz Združenih držav in Kanade, ki so velikodušno podprli naša prizadevanja. Z njimi smo se veselili in skupaj Bogu zapeli pesem hvaležnosti.

Pomen cerkvenega objekta je razložil načrtovalec dipl. inž. arh. Blaž Slapšak: „Cerkve je javni objekt in kot tak mora s svojo pojavnostjo soustvarjati karakter kraja. Ta cerkev v turističnem kraju Radenci go-tovo predstavlja veliko dopolnilo. Postavljena je v vidni krog pomembnej-sih javnih objektov. Noče z njimi tekmovati. Ni bahava ali agresivna

Posvetitev oltarja v novi radenski cerkvi

Pa tudi ne skromna in potisnjena v ozadje. Hoče predstavljati božje bivališče ponosno in dostojanstveno... Upajmo, da bo ta cerkev stoječa na zeleni vzpetini, postala vam faranom skupen dom, kjer boste našli trenutke miru in tolažbe, drugim obiskovalcem pa božje znamenje ob poti.«

O duhovnem pomenu svetišča je spregovoril v homiliji pomožni škof dr. Jože Smej: »To je hiša molitve z vidnim poslopjem naznačena. To je kraj, kjer prebiva božje veličastvo, sedež neizpremenljive resnice, svetišče večne ljubezni. To je sedaj ladja, ki nas vabi v pristan zveličanja...«

Na koncu je slovesnost lepo sklenil gospod škof dr. Franc Kramberger: »Danes smo posvetili novo cerkev v mestu, v kraju, kjer izvirajo zdravilni vrelci. Danes smo odprli, blagoslovili in posvetili božji zdravilni vrelec, Kristusov studenec žive vode...«

Na samo spomenik kulture in umetnosti, ampak priča svete vere. Tiste vere, ki sta jo v našo slovensko zemljo zasadila brata Ciril in Metod. Pred tremi leti smo položili načrt v zemljo, kakor seme in ta rast je trajala tri leta. Danes pa posvečujemo dozoreli klas, novo cerkev...

Danes smo posvetili novo cerkev v mestu, ki ga naš slovenski narod označuje s tremi srci. Tukaj smo na svetem mestu, kjer bodo rastle tri božje kreposti: vera, upanje, ljubezen...

Posvetili smo cerkev v Marijinem letu, zato sedaj ob koncu to cerkev in vso to župnijo izročam Materi božji, naj bodo njene materinske roke noč in dan nad to hišo, naj bo njeno materinsko oko odprto noč in dan nad tem svetiščem, nad družinami, nad mladino, nad vso župnijo.«

Hvaležni smo Bogu in Mariji Pomočnici za blagoslov in varstvo, vsem dobrotnikom pa za plemenito in velikodušno pomoč. Cerkev še ni dokončna. Veliko še manjka, predvsem notranja oprema. Vendar v zaupanju v Boga, Marijo Pomočnico in dobroto ljudi gledamo v prihodnost...

SV. JURIJ OB ŠČAVNICI — Letos se je vršil predzakonski tečaj. Udeleževalo se ga je 35 fantov in deklet. Z velikim zanimanjem so sledili predavateljem.

Prvoobhajancev je bilo iz obeh šol 36.

V tem letu se je izvršila obnova župnišča. Nova fasada, nove letve na strehi in nova strešna opeka.

Večji dogodek je bilo srečanje duhovnikov in redovnic z zlatomašnikom. Večina se srečanja ni mogla udeležiti zaradi počitnic.

Dne 26. julija je bila slovesnost zlate sv. maše župnika Radota Juneža, ki deluje v župniji že 40 let. V tem času so bila izvršena večja obnovitvena dela v župnišču in podružni cerkvi sv. Duha na Stari gori. V tej cerkvi so bili očiščeni trije zlati oltarji, križev pot in stoli prepleskani z lakom.

Pri župnijski cerkvi se je dogradila nova cerkev z dvorano pod njo.

Ob zlati maši je bilo zbranih mnogo vernikov. Pridigal je Martin Pantič, nekdanji kaplan v naši župniji. Zbrani so bili sorodniki, domačini in povabljeni gostje. Kljub bolj slabemu vremenu je bilo razpoloženje veselo. Z vsemi, ki niso mogli priti, smo bili v duhu povezani.

Gostje na zlati maši

Duhovniki, redovnice in drugi udeleženci smo bili kot ena družina. Med gosti je bil tudi inž. Ciril Zazuša, ki je izdelal načrte za novo cerkev in lepo dvorano pod njo.

Med gosti so bili tudi zastopniki iz župnije Sv. Jurija v Slov. goricah, kjer je bilo zlatomašnikovo prvo službeno mesto. V času zlatomašnikovega službovanja je tam bil zgrajen nov prosvetni dom, imenovan »Slomškov dom«. Prelepi spomini vežejo zlatomašnika na prvo službeno mesto, od koder je bil med vojno pregnan in se je vrnil po končani vojni. Zlatomašnik je bil deležen pregnanstva in tudi zaporov.

SV. JURIJ V PREKMURJU — 1. Petindvajsetletnico mašnikovega posvečenja — srebrno mašo, sta obhajala naša domačina, kapucina: p. Gabrijel dr. Recek iz Celja in p. Bernard Jauk iz Ptuja. Posvečena sta bila v Mariboru 29. 6. 1962. Svojo srebrno mašo sta s svojim letnikom obhajala v Rimu, s somaševanjem s svetim očetom Janezom Pavlom II. in tudi v Mariboru s vojnim škofom dr. F. Krambergerjem. Nove maše sta imela v rojstni župnijski cerkvi sv. Jurija v Prekmurju: p. Gabrijel Recek 1. 7. 1962. in p. Bernard Jauk 22. 7. 1962. Nekateri bratje in sestre p. Bernarda Jauka, niso mogli priti na novo mašo, zato je v domači cerkvi sedaj z njimi obhajal srebrno mašo, to je drugi dan po silovitem neurju, 26. 7., ko je cerkev bila še vsa premočena. Z njim sta somaševala: p. Vinko dr. Škafar, ki mu je tudi pridigal in domači župnik.

2. Vihar in toča 25. 7. 1987. — To leto je polje obetalo izredno bogato letino žitaric in tudi ostalih posevkov. Toda žal niso vsi in vsega pospra-

Prvoobhajanci pri Sv. Juriju v Prekmurju

vili. Nekateri so na srečo prej poželi. Drugim pa sta toča in vihar 25. 7. popoldne uničila pričakovano žetev in ostale poljščine. Škoda, ki jo je povzročilo neurje po vaseh, je sledeča: Jurij, Rogašovci, deloma D. Slaveči sto procentov, v ostalih vaseh pa od 60 do 80 procentov. V župniji skoraj ni poslopja ali sadovnjaka, kjer neurje ne bi naredilo škode. Na cerkvi je vihar naredil veliko škode: odnašal je strešni eternit, odtrgal nekaj pločevine z ostrešja, nekaj žlebov, polomil preko 30 šip na oknih. Na župnišču je na zahodni strani odkrilo precejšen del strehe in polomilo opeko, polomilo žlebove, prav tako tudi na gospodarskih poslopih. Toča je uničila tudi brajde in vrt. Ob cerkvi je polomilo 6 okrasnih dreves. Tudi v gozdovih je imel vsak lastnik veliko podrtih in polomljenih dreves. V manjši meri je bilo tako neurje leta 1962. Najstarejši ljudje ne pomnijo takega neurja. Kmetje sedaj dobivajo pomoč: koruzo, umetna gnojila in drugo.

TIŠINA — Duhovno obnovo smo imeli od 2. do 4. novembra. Vodil je p. Tomaž Podobnik D. J. Pater je prišel že 1. novembra in na krajnskem pokopališču smo molili za rajne, poslušali pridigo in župnik je blagoslovil obnovljeni križ. Zvečer smo v župnijski cerkvi molili vse tri dele rožnega venca in zopet poslušali pridigo. Drugega novembra je bilo srečanje bolnikov in starejših faranov. Po srečanju so bili pogoščeni v učilnici.

Na vseslovensko Slomškovo proslavo v Vuzenico smo se peljali z avtobusom. Bilo je izredno lepo evharistično slavlje: eno uro je bilo češčenje

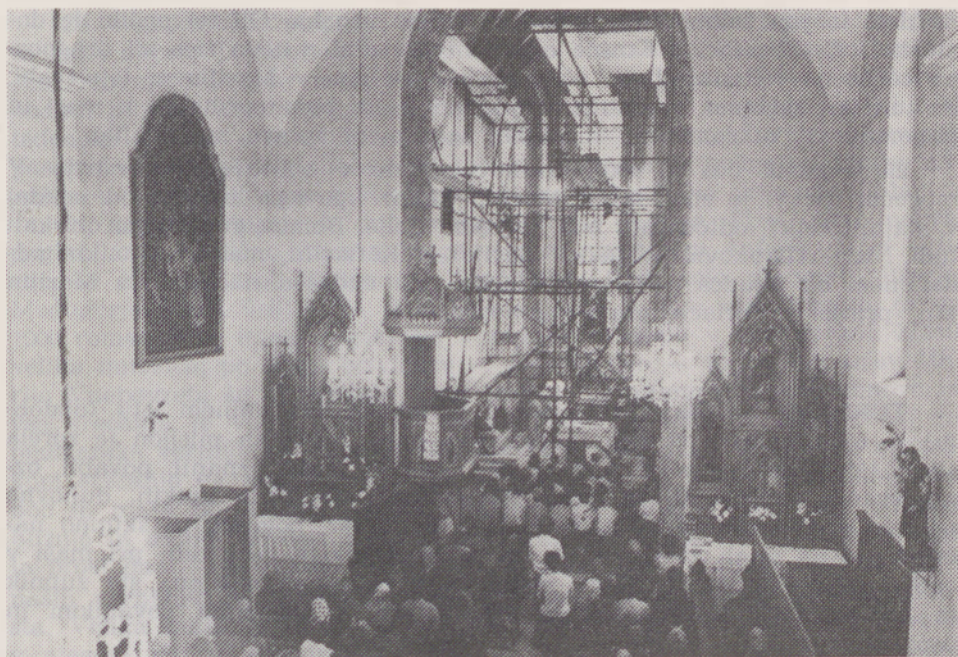
sv. Rešnjega Telesa na prostem, nato pa sv. maša. — Duhovnih vaj na Homcu od 28. 11. do 1. 12. se je udeležila tudi naša mladina. Polnočnica v Gederovcih je bila ob pol osmih, v župnijski cerkvi pa ob pol enajstih. Pred polnočnicama je bila božičnica »Marija z Ogrskega gre«, napisal odranski župnik Lojze Kozar. Ljudje so bili zelo zadovoljni in ganjeni. Tečaj o pripravi na zakon imamo vsako leto, tudi od 1. do 3. februarja smo ga imeli. Udeležilo se ga je 24 deklet in fantov. Enajstega marca smo imeli pri nas tudi dekanijsko duhovno obnovo. Dekanijski duhovniki smo somaševali in premišljevali, kako naj preživimo postni čas. Z očiščenimi srci naj radostno pričakujemo velikonočne skrivnosti, z večjo vnemo naj se posvečamo molitvi in delom ljubezni do bližnjega in ne pozabimo zatajevanja. Postni čas je velik božji dar. Dan nam je, da resno delamo za svoje zveličanje in za zveličanje vernikov. — Na evharistično slavlje v Beltince smo se peljali z avtobusom, drugi pa s kolesi in s svojimi avtomobili. — Srečanje zakoncev smo imeli dve nedelji. 22. februarja je mag. Marija Sraka govorila o molitvi, v nedeljo 1. marca pa Alojz Ratnik, turniški župnik, o moralni vzgoji zakoncev. Obe predavanji sta bili zelo dobro pripravljene. Po predavanjih je bil živahen razgovor. Tudi obisk je bil lep. Obakrat okoli 90 zakoncev. V postnem času smo imeli pred križevim potom kratek krščanski nauk o Kristusovem trpljenju. Udeležencev pri križevem potu je bilo 220. Pred 40 leti jih je bilo nad 600.

Slovesnost izpovedi vere je bila 7. junija pri rani maši.

Prvo obhajilo smo imeli 14. junija tudi pri rani maši.

Mladi verniki obljublajo zvestobo Bogu

Notranjost tišinske cerkve se pomlaja

Ekumenski pogovori 1987 so letos bili pri nas 11. in 12. julija. Prvi dan popoldne je govoril V. Jovič, pravoslavni župnik iz Zagreba: Zakrament sprave v pravoslavni Cerkvi, M. Kuzmič, binkoštni pastor iz Ljubljane pa: Spreobrnjenje in sprava v nauku binkošne Cerkve. Ekumensko bogoslužje božje besede ob sodelovanju katoliških in evangeličanskih mladincev je bilo ob 8. uri zvečer v cerkvi. Drugi dan dopoldne je bilo evharistično bogoslužje ob pol osmih in ob desetih. Ob pol osmih je maševal in pridigal dr. Stanko Janežič, ravnatelj bogoslovja, pridigal je tudi Ludvik Novak, senior iz M. Sobote. Popoldne ob treh smo poslušali predavanje dr. V. Škafarja: Greh in sprava v katoliški teologiji in predavanje G. Skaliča: Opravičenje v luteranski teologiji in praksi. E. Jošar, evangeličanka in E. Jurković, katoličanka, sta govorili o temi: Mladi in greh. Zelo poučno in zanimivo. Udeležencev prvi in drugi dan je bilo okoli 100. Pri ekumenskih pogovorih je sodeloval ansambel Shalom iz Ptuja. Edinost med kristjani je toliko napredovala, da se spoštujemo med seboj in tudi več molimo za edinost.

V tednu od 3. do 9. avgusta smo pobelili notranjščino naše župnijske cerkve. Delo je izvršilo podjetje »Sobota« iz M. Sobote. Najprej so kamnoseki dopolnili oltarni podstavek. Verniki iz Sodišinec, M. Petrovec, Petanjec in Tišine so pod vodstvom Jožefa Ratnika iz Sodišinec postavili oder. Slikopleskarji: Drago Flisar, Jože Ozvatič, Jože Ružič, Stanko Bokan in Franc Žižek so v enem tednu (v resnici v petih dneh) pobelili — olupšali našo cerkev s toplimi barvami. 1206 m² so prepleskali in 269 m² obokov prepojili in očistili. Slikopleskarjem smo hvaležni za njihovo požrtvoval-

no delo in jim želimo tudi v bodoče veliko uspeha. Ob tej priliki je domačin Jožka Ferenc iz Krajne očistil in prevezal z novo žico tri dragoce — cerkvene lestence. Lepo očiščena cerkev nas v Marijinem letu vabi, da tudi mi skrbimo za čistost svojih duš. Radi bomo prihajali k maši in prejeli sv. zakramente — posebej zakrament sprave in obhajilo.

29. avgusta nas je 100 vernikov romalo v Mariazell v Avstrijo. V mogočni cerkvi je starodaven Marijin kip iz lipovega lesa, že od nekdaj v majhni celici, odtod tudi ime Marijino Celje. Domov grede smo obiskali tudi Marijo Lankovič (tišinsko Marijo) v Köflachu, mestecu, 40 km oddaljenem od Gradca. »Tišinska Marija«, na čudežen način je ta Marijin kip »prišel« v Köflach, pravi staro izročilo.

TURNIŠČE — Glavni dogodek v preteklem pastoralnem letu (obdobju) je bil misijon v župniji in priprava nanj. Misel na misijon je zorela skozi 15 mesecev: vse od novega leta 1986 — preko oznanil, povabil, oznanjevanja, molitvenih ur pred Najsvetejšim ob prvih petkih, duhovne obnove p. Lojzeta Markelja ob Novem letu 1987, pogovor in skupno načrtovanje na sejah ŽPS, molitev za uspeh misijona vsak dan pri maši v cerkvi in po družinah. Dober mesec pred začetkom misijona sta župnik in kaplan s ceheštri obiskala vse družine s pismenim povabilom in programom.

Misijon sta vodila p. Lojze Markelj DJ, p. Vital Vider DJ, kot spovednik pa tudi p. Jože Kokalj DJ.

Po programu je misijon trajal od sobote 4. aprila do cvetne nedelje 12. aprila. 6 srečanj za zakonce z udeležbo v nedeljo 650 parov, med tednom čez 300 parov, za mladino pet srečanj z udeležbo od 95—135, za otroke pet srečanj z udeležbo 350—420 otrok, posebno srečanje za 7. in 8. razred — vsi udeleženi, srečanje za starše malih otrok — teh predšolskih otrok je bilo 265, srečanje za samske in ovdovele in posebej za bolnike, ŽPS in ministrante.

Misijonarji so obiskali vse bolnike in ostarele po domovih, v bolnišnici in Domu oskrbovancev ter jih okrepili s svetimi zakramenti. Vseh 105 po številu. Močno je odmeval v župniji ogled filma in predavanje o spoštovanju človekovega življenja. Višek udeležbe vernikov je misijon dosegel na obe nedelji na tiho nedeljo smo prešteli 2720, na Cvetno 2860. Razen teh dveh nedelj sta bila najbolj obiskana petek — dan sprave in ogled filma o Jezusovem trpljenju in sobota — obisk in nagovor ordinaretila s. Mirjam Ferčak iz Renkovec; s. Sonja Vnuk pa prve zaobljube.

Vseh spovedanih med misijonom je bilo 3200 — župnija šteje 4500 ljudi — če odštejemo male otroke, tudi zdomce in odsotno mladino, potem bi ostalo brez zakramenta sprave okrog 400 ljudi. V misijonskih govorih za vse pa so bile obdelane temeljne krščanske resnice. Vseh obhajil je bilo med misijonom razdeljenih 12.000.

Misijona iz drugih župnij se je udeležilo nekaj posameznikov. Po pogovoru župnika in kaplana z ŽPS bi mogli reči sledeče: misijon je imel velik odmev v župniji, zlasti stanovski nagovori za poročene p. Vidra, dobre misijonske spovedi. Mnogi obrobni so se približali.

že v neposredni pripravi na misijon sta nastali dve biblični skupini. In kako naprej: poglobljati in širiti misijon. Poglobljati človeško in krščansko življenje zakoncev in družine. Zato so v tem letu priprave na birmo nastali biblični krožki z bralno metodo — birmanci se poleg verouka še tedensko zbirajo v 13 skupinah pod vodstvom staršev in treh absolventk pastoralno-katehetskega tečaja. V mesecu avgustu je večne zaobljube naredila s. Mirjam Ferčak iz Renkovec; s Sonja Vnuk pa prve zaobljube.

Še nekaj drobtinic iz duhovnega prereza župnije. Prve petke naprej poglobljamo. Odlično nam pomaga gospod upokojeni župnik Jožef Gjuran, ki živi na svojem domu v Gomilicah. Radi smo poromali: Brezje, Međugorje, Nova Štifta, Sv. Rok, Stična. Tudi k nam radi romajo; okrog 1000 romarjev je imelo bogoslužje v zadnjih mesecih v naši cerkvi. Zlasti velika množica, po oceni očitvidcev — najstarejših — toliko romarjev Marija Vnebovzeta še ni sprejela (nad 15.000). Občuteno duhovno obnovo in vsa srečanja je vodil prof. dr. Vinko Potočnik, mašo z nagovorom za madžarske vernike pa župnik Jože Bernad iz Lendave. Dan pred praznikom srečanje za mladino iz Pomurja, srečanje za zakonce, bedenje vso noč in maša ob polnoči — zelo doživeto in prihaja vedno več ljudi iz bližnje in daljne okolice. Tudi to, da je bilo praznovanje v soboto — dela prost dan — je gotovo prispeval k prazničnemu vzdušju. Iskrena želja naših vernikov, da bi veliko mašo vključili v dneve kolektivnega dopusta. Velika maša je skozi stoletja poživljala dušo prekmurskega človeka v njegovi biti in njegovi veri. Naj to velja tudi v prihodnje. Še nekaj materialnih zadev. Nadaljevali smo dela v učilnici, polaganje tlakov, parketi, pleskanje, obloge, svetlobni elementi, delna oprema — vsega za dobro staro milijardo. Poleg 4 učilnic, še bivanjski prostori, ki čakajo na opremo. Kapela pod Lipo je dobila novi sohi — kip Marije in kip Srca Jezusovega. Marijin kip je dar Ane Zadravec od Lipe. Oba kipa je izdelal kipar Anton Blatnik iz Maribora.

Verniki iz Nedelice so obnovili pokopališki križ, ki smo ga blagoslovili na vse svete popoldan.

Verniki iz Turnišča so pod vodstvom cehmeštra Jožefa Ščapa in sodelovanju skoraj večine družin z delom in prispevki ter prevozi temeljito obnovili kapelo sv. Antona: bočno so je izolirali, celotna fasada na novo, delni ometi znotraj, celotno pleskanje fasade in notranjosti, osvežitev zidnih slik v prezbiteriju, restavracija oltarja in podob. Tisoče delovnih prostovoljnih ur, 750 starih milijonov je stala obnova. Bog plačaj vsem.

Verniki vasi Gomilice pod vodstvom cehmeštra Jožefa Tkalcja so začeli zbirati dovoljenja in soglasja ter material za povečavo kapele. Idejni projekt je pripravil arhitekt Šmidlehner. Upanje, da bo tudi ta objekt pred zimo pod streho in potem smo v župniji z gradnjo in obnovo stavb pri kraju.

VELIKA POLANA — »Kronika, lepo ogledalo življenja župnije!« Ta ko je v župnijsko kroniko župnije Presvetega Srca Jezusovega v Veliki Polani zapisal ob priliki birme in kanonične vizitacije 23. 5. 1987 dr. Jožef Smej, pomožni škof iz Maribora. Tudi ta zapis naj bo ogledalo življenja polanske župnije v pastoralnem letu 1986/87.

Birma v Polani 1987

Zvrstili so se različni dogodki, veseli in žalostni, prijetni in manj prijetni, naj bodo vsaj nekateri tudi tu navedeni. Največji dogodek leta je gotovo sv. birma, na katero smo se že dalj časa vsi skrbno pripravljali. Prvikrat je v polanski župniji birmoval škof, prekmurski rojak, dr. Jožef Smej.

V soboto 23. maja 1987 je 102 birmancem podelil darove Sv. Duha. Že prejšnji dan je prišel med nas v Polano. Vsi smo ga veselo sprejeli. Birmanci pa so ga pozdravili s pesmijo Mikloša Kuzmiča. Drugi dan, kljub slabemu vremenu, se je zbralo veliko vernega ljudstva. Škofa so pozdravili: cerkveni ključar Ivan Prša iz V. Polane, birmanca Miro Prša in Nataša Žoldoš ter domači župnik. Ob koncu slovesnosti pa sta se v imenu vseh zahvalili osmošolki: dve Mariji, Žalik in Kociper, obe iz Male Polane. Slavje se je nadaljevalo v župnišču in po domovih. V poznih popoldanskih urah pa so se žalostno oglasili polanski zvonovi in naznanili, da je umrl Martin Matjašec iz Velike Polane, po domače Ftičarov Tinko, oče birmanke Marjance. Umrl je nenadoma, vendar pripravljen. Kot njegov zavetnik je tudi on imel rad konje in ljudi, — veselo družbo, naj se v nebesih večno veseli!

Tik pred birmo pa smo spravili pod streho prizidek veroučne učilnice v izmeri 10 x 5,5 m v dveh etažah, kjer bo večja dvorana ali dve učilnici, sanitarije in drugi potrebni prostori. Tudi tu so se verniki dobro izkazali. Upamo, da nam bo v naslednjem letu uspelo spraviti ta prizidek v uporabno stanje. Vsem, ki so sodelovali, iskren Bog plačaj!

Poleg birme, gradnje, prvega sv. obhajila, proščenj je omembe vredno tudi naslednje: 9. maja smo pokopali komaj 39 let starega župljana invalida in dolgoletnega trpina Marjana Hozjana iz Velike Polane.

Veroučna učilnica — prizidek

Na praznik Karmelske Matere božje pa žaro s pepelom Dušana Srejića, ki je umrl že leta 1982 v Kanadi in ga je žena na njegovo lastno željo dala dokončno pokopati v rojstnem kraju. Dušan je bil pravoslavne vere. Pri maši in na pogrebu sta bila navzoča tudi brat in sestra pokojnega, oba pravoslavne vere.

Ceprav se v polanski župniji navček večkrat oglasi, kakor jok navorojenih otrok, pa je tudi v tem letu bilo pri nas v župniji veliko lepih in veselih trenutkov, naj navedem samo še nekatere:

4. avgusta na god sv. Janeza Vianneya, arškega župnika, je bila lepa družinska slovesnost pri »Brežnih« v Veliki Polani št. 7. Marija Kranjec roj. Kelenc, mati 7 živih otrok, je prav ta dan obhajala 80 let življenja. Najprej smo se vsi zbrali v cerkvi pri sv. maši. Somaševanje je vodil jubilatkin najstarejši sin, provincial slovenskih kapucinov p. Donat, somaševala pa sta še p. Boleslav Polanski, bratranec slavljenske, ki je letos obhajal 75 let življenja, drugo leto pa bo, če Bog da, 1. zlatomašnik v polanski župniji, ter domači župnik. Navzočih je bilo lepo število domačih vernikov, prišli pa so tudi vsi otroci,* 5 jih namreč živi v Kanadi. Slavje se je nadaljevalo še na domu jubilatke, ki se za svoja leta še zelo dobro drži. Naj jo Bog še dolgo živi! Polanskim materam pa naj da pogum, da bodo po zgledu Brežne matere dobro vzgajale svoje, žal maloštevilne otroke in tudi bile pripravljene jih darovati v službo Bogu, Cerkvi, ljudem.

Vesel dogodek je bil tudi to, da je tik pred svojim prošenjem v juliju zaselek Mačkovci dobil asfalt. Tako je sedaj večina cest asfaltiranih.

Polanski prvoobhajanci 1987

Čakamo še na asfaltno prevleko ceste Velika Polana—Žižki. Upamo, da bo to narejeno še v tem letu!

Na veliko mašo po navadi vsa župnija, nekateri že na predvečer, poromamo k Mariji pod logom v Turnišče. Tudi letos v Marijinem letu je bilo tako. Takoj drugi dan, v nedeljo 16. avgusta pa smo s pevci in drugimi poromali k Mariji na Homcu pri Slovenj Gradcu, kjer smo se pridružili praznovanju lepe nedelje — proščenja, ki ga je vodil naš prekmurski rojak, škof dr. Smej. Pri tej maši so naši pevci zapeli prekmurski Očenaš, ki so se ga naučili za Evharistično slavje našega področja, ki je bilo na belo nedeljo v Beltincih. Po lepem slavlju na Homcu, smo še obiskali Slovenj Gradec, si tam ogledali Sokličev muzej, Meškovo sobo in obe lepi znameniti cerkvi. Pot smo nadaljevali preko Vitanja proti domu. V Vitanju nas je zelo lepo in gostoljubno sprejel tamkajšnji župnik Vili Gumilar, doma iz župnije Grad na Goričkem.

Že naslednjo soboto, 22. avgusta pa smo imeli župnijsko romanje v Marijinem letu z dvema avtobusoma v Savinjsko dolino. Najprej smo se ustavili v Nazarju, kjer smo imeli ob 10. uri sv. mašo skupaj z romarji iz župnije Leskovac pri Krškem. Po maši smo se zapeljali v Gornji Grad, tam imeli kosilo in si ogledali največjo cerkev v Sloveniji, nekdanjo letno katedralo ljubljanskih škofov. Tudi v Radmirju smo se ustavili in poleg cerkve si ogledali še zakladnico, zbirko dragocenih mašnih plaščev, ki so res vredni ogleda. Nazaj grede pa smo se priporočili Mariji v Petrovčah in sv. bratoma Cirilu in Metodu v Radencih.

V nedeljo, 23. avgusta pa smo z bolniki, starejšimi in molivci za duhovne poklice, nabralo se nas je za kar poln avtobus, nekateri pa so se peljali z avtomobili, udeležili lepega srečanja zgoraj omenjenih, zbranih iz vse dekanije pri Mariji v Turnišču. Kakor se zdi, bomo še romali tudi v tem letu. Sicer pa smo kristjani večni romarji proti večnemu cilju, ki ga naj po Marijini priprošnji ne zgrešimo.

VERŽEJ — V ZNAMENJU PETDESETLETNICE PRIHODA SALEZIJANCEV — Letos poteka 50 let odkar so don Boskovi sinovi — salezijanci, dospeli v Veržej in prevzeli zavod Marijanišče, po smrti župnika Lovra Janžekoviča leta 1921 pa tudi župnijo.

Značilnost Veržeja je najstarejši spomenik na glavnem trgu, posvečen Mariji Pomočnici kristjanov. Don Bosko je svojim salezijancem priporočal, naj bi povsod širili pobožnost do Evharistije in do Marije Pomočnice. To so tudi na novi postojanki takoj začeli uresničevati. Našli so, ne samo v Veržeu, ampak v Pomurju plodna tla. Ljudje so se navdušili nad lepimi prazniki, ki so jih salezijanci priredili z veliko slovesnostjo. Zato so množično sodelovali. Čudovite so bile posebno procesije Marije Pomočnice in sv. Rešnjega Telesa. Salezijanci so kmalu organizirali svoje sotrudnike, z gojenci pa orkester, godbo na pihala, pevski zbor, gledališke predstave in radi so se odzvali povabilom župnikov, da so pridigali na njihovih župnijah. Tudi tedanja oblast jim je šla zelo na roko. Najbolj pa je ljudi pritegovala dobrota in veselost, s katero so bili vedno sprejeti. Otrokom so odprli nedeljski Oratorij, kjer so prevladovala vsele igre, kar je pritegnilo še njihove starše.

Prvi gojenci zavoda so bili pretežno Avstrijci in Madžari, ki so jih premestili sem iz Italije. Vendar so salezijanci takoj odprli na stežaj vrata Slovencem, ki so kmalu postali večina. V burnih vojnih časih (14—18) je to bilo velikega pomena. Vpliv zavoda je segel do zadnjih kotičkov Pomurja in v našem narodu utrjeval krščansko in slovensko zavest. Lepo število bivših gojencev se je pozneje odlikovalo v službi narodu kot profesorji, zdravniki, pravniki, duhovniki, itd. Med zadnjimi naj omenim vsaj mons. Jožefa Kereca, našega velikega misijonarja na Kitajskem. Ime Veržeja in Slovenije so ponesli do skrajnih mej sveta.

V začetku vojne so zavod zasedli Nemci in salezijance izgnali. Povzročili so veliko škodo, veliko slovenskih knjig so upepelili in opremo deloma polomili.

Po vojni je zavod in vse premoženje prevzela država. V zavodu je pod vodstvom svojih vzgojiteljev nastanila fante in dekleta, ki so živeli v posebno težkih razmerah. Zavod so lepo preuredili in posodobili. Mnogi mladi so tu našli zavetje in možnosti, da postanejo koristni sebi in družbi. Tako je zavod, čeprav v drugačni obliki, še vedno deloma služil svojemu prvotnemu namenu. Letos pa je vodstvo zavoda doseglo, da se zgradi v bližini modernejša poslopje, ki naj bi bolj ustrezalo vzgojnemu namenu. Dela so že začeli in hitro napredujejo. Usoda stare zgradbe sedaj še ni določena.

Ko jim je bil odvzet zavod, so se salezijanci zatekli v župnišče. Z njimi tudi oltar kapele in kip Marije Pomočnice. Ta še vedno kraljuje v župnijski cerkvi na stranskem oltarju. Po vojni so se tri leta še vršile procesije. Posebno slovesna je bila leta 1946. Zelo številni romarji so prišli v procesiji tudi iz Dokležovja. Mašo so imeli kar na trgu pred župniščem. Potem je prišlo do prekinitve. Šele leta 1959 so jo zopet imeli in od tedaj vsako leto do danes.

Letos je procesijo vodil provincijal salezijancev A. Košir z misijonarjema Mlinaričem in Horvatom. Lepa, številna, pobožna udeležba. Že 9 let se na isti dan popoldne zberejo molivci za duhovne poklice iz Pomurja na posebno molitveno srečanje. Letos so skoraj napolnili cerkev.

Še drugo lepo slovesnost smo doživeli 26. julija. Redovnici S. Jerneja Kranjc in Angela Matjašec sta praznovali 60-letnico zaobljub, sestra Evangelista Koštric pa 50-letnico. Pripadajo bistriškim frančiškankam Brezmadežnega spočetja. Po vojni so izgubile vse in se zatele v bolnice, župnišča ali k sorodnikom. Hrepenele so po lastnem domu. Na pobudo s. Jerneje so 1955. leta kupile staro hišo v Veržeju, jo preuredile in kmalu sta se preselili sestra Angela in Evangelista. Zdaj jih je pet in so v veliko pomoč župnijskemu občestvu. Priredili smo jim lepo slovesnost v cerkvi in na njihovem domu.

Imamo tudi ZLATEGA ORGANISTA. Že 50 let orgla in vodi pevski zbor Jože Štrakl. V orglarsko šolo ga je uvedel najprej dr. Jerko Gržin-

Veržejski organist Jože Štrakl

čič, nato ga je župnik Anton Klemenšek poslal v orglarsko šolo v Varaždin. Poleg svojega vztrajnega in odgovornega dela je še vzgojil nekaj mladih organistov. Zadnji čas mu zdravje precej nagaja. Posledice trpljenja med vojno. Ker se ni hotel ukloniti okupatorju, so ga odvedli v Gradec in ga obsodili na osem let težke ječe. Skoraj čudežno jim je iz ječe pobegnil in se vrnil domov. Bog daj, da bi nam še dolgo pel in orgljal.

V Banovcih so verniki z veliko požrtvovalnostjo obnovili dva križa in kapelico sv. Florijana. To je poslikal mojster Ivan Hodnik iz Zenika. Blagoslov smo imeli v nedeljo 23. avgusta. Po maši, pri kateri je pel verženski oktet, so dobri Banovčani pogostili vse udeležence.

Tudi Bunčani obnavljajo svojo precej prostorno kapelo, v kateri imamo pogosto sveto mašo. Stolp je že gotov. Upajmo, da bodo sredi jeseni dokončana vsa dela. Vsi sovaščani radodarno sodelujejo. Slikarska dela je prevzel slikar Edvard Kralj.

V Veržaju smo obnovili, s pomočjo vseh faranov dobrega srca, fasado župnišča. Zdaj se pripravljamo na centralno ogrevanje, ki bi ga radi imeli nared še pred zimo.

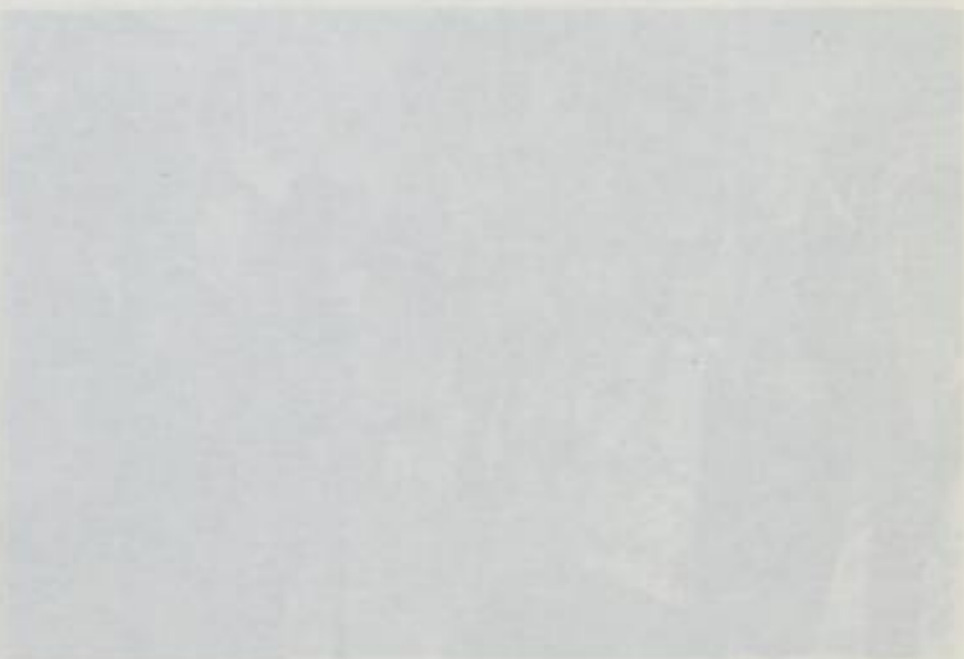
Izreden blagoslov za župnijo je bila birma 20. junija. Birmoval je mariborski pom. škof dr. Jože Smej. Birmanci, botri in starši so lepo sodelovali. Priprava je bila temeljita. Tudi dan prvih obhajil je bil pravo doživetje.

Romali smo, kot druga leta, na Ptujsko goro, mladi pa v Stično. Ministranti so se udeležili v lepem številu duhovnih obnov. Nekateri so bili tudi na duhovnih vajah.

Član ŽPS pozdravlja škofa

Izgubili smo dvakratnega bivšega župnika Jožefa Kostanjevca. Po dolgi bolezni je na Trsteniku odšel k Bogu. Pokopali so ga 1. 7. 87. Bil je prvi župnik v Veržeju po vojni. Njemu dolguje Veržej obnovo župnišča, gradnjo kapele in učilnice, cerkvene klopi. V dveh dobah je bil v Veržeju župnik trinajst let in se je veliko žrtvoval za duhovno obnovo župnije. Pobožen, delaven, vedno poln iniciativ, je imel rad ta naš Veržej. Na pogreb je šla lepa skupina faranov. Ob grobu mu je zapel tudi naš oktet. Njegov najboljši spomenik bo vedno ostala njegova knjiga »Kronika župnije Veržej«, ki jo je z veliko ljubeznijo in strokovnostjo napisal.

KAZALO

Stran

Lojze Kozar ml.: Uvodna beseda	3
Koledarski del	5
Jože Smej: Marijino leto in Stopinje	19
Lojze Kozar ml.: Iz roda v rod duh išče pot	22
Anton Trstenjak: Filozof France Veber (1890 — 1975)	29
Vilko Novak: Prekmurske rokopisne pesmarice	31
Stefan Barbarič: Tri književne podobe Prekmurja 1934	36
Pavel Domačin: Ka je Mura šepetala...?	43
Vilko Novak: Zakaj »Murska« Sobota?!	48
Vilko Novak: Po stoletnici Avgusta Pavla	49
Iz Kako je tam, kjer »načelno ni problemov«?	53
-nn: Zgodovina župnije Apače	61
Bogdan Kolar: Božji dar za vso Cerkev	65
Franc Halas: Kerec in prizadevanje za slov. misijon na Kitajskem	69
Jože Zadravec: Vest, pomnik ali spodbuda?	71
Franc Tement: 130 let črensovske cerkve (1857 — 1987)	75
Jože Smej: Zapisi v tišinski kroniki o Borovnjakovi in Ivanoc. smrti	79
Ivan Camplin: Somaševal sem s papežem v Franciji	82
ToCi: Solska ura — dolga 30 let	84
Valter Dermota: Isti primer in različna obravnava	87
Ludvik Varga: Med nekdanjimi svojimi farani v Kanadi	89
Lojze Kozar in Vilko Novak: O slovarju knjižne prekmurščine	92
Jožef Gjuran: Spomini in zgodbe o Plečniku	96
Jožko Vinkovič: Teološki tečaj v M. Soboti	100
Avgust Pavel: Šel sem po nedeljski ulici... ..	102
Jakob Šešerko: Pesmi -Zdrava, Marija; Pred praznikom; Gruda v ruti; Moj vikend;	103
-rko: Pesmi — Slovenija — moja dežela; Zrelo klasje; Nosim otroka pod srcem; Zdaj mi je lepo	105

Miroslav Slana-Miros: Čepl	107
Stanislav Koštric: Skrito očaranje	108
Glog: V somrak	103
Terezija Luk: Ni te bilo	109
Franc Puncer: Iz nenapisanega dnevnika	109
Lojze Kozar: Igor	117
Jani Ravenko: Srečna deklica	122
jz: Krik po življenju!	124
jz: Pridi Sveti Duh	126
Rezka: Ko pridem domov	127
Rezka: Turnišče — zvezda moje mladosti	128
Jožko Vinkovič: S kolesom na konec sveta	130
Valter Dermota: Umni Vinogradnik	135
Valter Dermota: Requiem za dolino, ki je ni več	137
Lojze Kozar ml.: Prebujeni smehljaj	139
Stanislav Koštric: Krvava boleost	141
Jože Bajzek: Krvavi molk	145
Štrkov Jožek: S črvivoga prečnjeka edne stare škrinje	149
Marko: Kak sta barat Egidij in Franjo fčila plivanušovoga kunjia voziti	158
Jože Zadavec: Fotokronika	161
Knjige naših ljudi in o nas — Pobožal sem zemljo; Osma knjiga Lojzeta Kozarja; Pesmi Lajčija Žalika; Ljudsko zdravilstvo v Prekmurju; Knjiga o naši pokrajini	188
J. S.: Dr. Istvan Konkoly, novi sombotelski škof	194
Trije duhovniški jubileji	195
Lojze Kozar: Janošu Kúharju v spomin	197
Lojze Kozar: Dr. Štefanu Berdeniu v spomin	200
Jože Smej: Odšel je Štefan Recek	202
Jože Smej: Stefanu Cergulju v spomin	204
Ivan Camplin: Br. Hortulan Kalamar	205
Važnejši dogodki župnij Pomurskega pastoralnega področja	207

POŠTNE IN TELEFONSKE ŠTEVILKE ŽUPNIJSKIH URADOV POMURJA

Župnija	Poštna številka	Telef. štev.
Apače	69253	069 79-063
Bakovci — M. Sobota	69000	069 76-157
Beltinci	69231	069 71-239
Bogojina	69222	069 76-250
Cankova	69261	069 76-615
Cezanjevci — Ljutomer	69240	069 81-018
Crensovci	69232	069 70-073
Dobrovnik	69223	069 70-413
Dokležovje — Beltinci	69231	069 71-180
Dolenci — Šalovci	69204	069 78-413
Gornja Radgona	69250	069 74-236
Grad	69264	069 77-610
Hotiza — Lendava	69220	
Kančevci — Križevci	69206	
Kapela — Radenci	69252	069 73-305
Kobilje — Dobrovnik	69223	
Križevci pri Ljutomeru	69242	069 82-508
Kuzma	69263	069 78-223
Lendava	69220	069 75-096
Ljutomer	69240	069 81-065
Mala Nedelja — Bučkovci	69243	069 82-020
Markovci — Šalovci	69204	
Martjanci	69221	
Murska Sobota	69000	069 21-245
Odranci — Crensovci	69232	069 70-055
Pečarovci — Mačkovci	69202	069 77-057
Pertoča — Rogašovci	69262	069 78-628
Petrovci — Martinje	69203	069 78-036
Radenci	69252	069 73-207
Rogašovci	69262	069 78-617
Tišina	69251	069 76-410
Turnišče	69224	069 70-215
Velika Polana	69225	069 70-083
Veržej	69241	069 82-666
Videm ob Ščavnici	69244	069 79-221
Bodonci	69265	069 78-806
Domanjševci — Križevci	69206	
Gornji Slaveči — Kuzma	69263	069 78-237
Hodoš	69205	
Križevci v Prekmurju	69206	069 77-803
Murska Sobota	69000	069 22-304
Moravci — Martjanci	69221	069 72-234
Petrovci	69203	069 78-039
Puconci	69201	069 72-532

POKRAJINSKA IN ŠTUDIJSKA KNJIŽNICA MURSKA SOBOTA

oddelek za odrasle

D 26

STOPINJE

/1988

262.2(497 12-18)(059)

19025945

COBISS •

